

A MAGYAR FÖLDRAJZI
TARSASÁG KÖNYVTÁRA

STEN BERGMAN

A VIHAROK
HAZÁJÁBAN

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG KÖNYVTÁRA

SZERKESZTI CHOLNOKY JENŐ

A VIHAROK HAZÁJÁBAN

TERMÉSZETTUDOMÁNYOS KUTATÓUTAZÁS
A KURILI-SZIGETEKEN

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

43.1

Kötelező példány
FRANKLIN-TÁRSULAT

STEN BERGMAN

A VIHAROK HAZÁJÁBAN

TERMÉSZETTUDOMÁNYOS KUTATÓUTAZÁS
A KURILI-SZIGETEKEN

73 KÉPPEL

FORDÍTOTTA

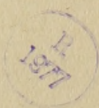
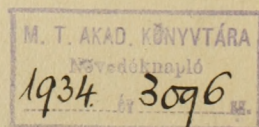
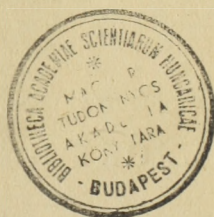
Dr CHOLNOKY BÉLA

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

108599

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

ELŐSZÓ.

Ebben a könyvben kutatóutazásom alatt gyűjtött tapasztalataimról és élményeimről akarok beszámolni. Utazásom célja a Kurili-szigetek, a Japán és Kamcsatka között gyöngysorként egymásmellé sorakozó szigetsor tanulmányozása volt.

Az utazás alatt a szigetek magasabbrendű állatait szerettem volna megismerni s feladatom az volt, hogy a svéd nemzeti múzeum számára ezekből lehetőleg sokat összegyűjtsek.

Két kísérőm volt: Harald Sjöquist svéd preparátorom és a japáni Kendzsi Fudzsimoto. Az utóbbi volt kis expedíciónk tolmácsa, szakácsa és segédpreparátora.

Ezt az utazást svéd tudományos társaságok ösztöndíjai és hozzájárulásai, főként a svéd földrajzi és antropológiai társaság és bőkezű magánosok adományai tették lehetővé.

A stockholmi japáni követ, Musakodzsi gróf, az expedíció ügyeit a legnagyobb lelkesedéssel támogatta. Azok közül a japániak közül, akik utazásomat hasonlóképen minden rendelkezésükre álló eszközzel támogatták, mindenekelőtt öfenségét a tokiói Takacsukaza herceget és az időközben elhalálozott nagyvállalkozót, a Kurili-szigetek legnagyobb halászati vállalatának birtokosát, Szuhara urat, továbbá Nagasze urat, a japáni földművelésügyi minisztérium halászati osztályának vezetőjét, Isino urat, ugyanannak az osztálynak főtisztviselőjét, végül dr. Kuroda, Tago professzor, Jamamoto kapitány, dr. Usida és Jagiszava urakat említem meg.

Az expedíció egész tartama alatt dr. Hultmann, Svéd-

ország japáni követe volt szíves közvetíteni érintkezésemet a japáni hatóságokkal s ezen felül is minden lehető módon a legmesszebbmenően támogatni.

Mindazoknak, akik expedíciómát a legkülönbözőbb módon támogatták, ezen a helyen is a legmelegebb hálámat és köszönetemet fejezem ki.

A könyvben közölt fényképek közül a 72. és 73. kép eredetijét dr. Kurodától, az 57. kép eredetijét pedig egy japáni úrtól kaptam, akinek a nevét, sajnos, elfelejtettem. A többi saját felvételem.

Az expedíció természetrajzi gyűjteményeit a svéd természettudományi nemzeti múzeumnak ajándékoztam. Az anyag tudományos feldolgozása most van folyamatban.

Stockholm, 1932. szeptemberében.

Sten Bergman.

I. FEJEZET.

Japánon át a Kurili-szigetekhez.

1929. május 14-én este, mint rendesen, kigördült a kontinentális vonat a stockholmi pályaudvarról.

Az elbúcsúzást befejeztük s a kalandok elkezdődtek. Az elválás fájdalmas volt ugyan, de a szívem mégis gyorsabban dobogott, ha az utazásra gondoltam. Milyen pompás érzés is kiszabadulni a hétköznapiok lármás tülekedéséből s elindulni olyan távoli szigetvilág felé, ahol előttünk még nagyon kevés európai fordult meg! Milyen nagyszerű volt még gondolatnak is, hogy ezentúl elmerülhetünk sok ismeretlen és emberhangtalan ázsiai vadon szépségében a Föld másik oldalán! Milyen öröm volt, hogyha arra gondoltam, hogy a sok szépséget élvezhetem, a sok nehézséget átélhetem és — ha csak kis mértékben is — bővíthetem munkámmal az emberi tudást, gyarapíthatom ismereteinket a Földről. Ez az érzés valósággal boldoggá tett és mélységes hálát éreztem azokkal szemben, akik az utazást lehetővé tették.

Hamburgban a svéd-keletázsiai társaság új motoroshajójára, a Nagarára szálltunk. A hajónak ez volt első útja a távol keletre, de azért minden baj nélkül ötven napi utazás után, július 6-án megpillantottuk a japáni szigetek körvonalait. Eleinte csak kis sziklaszigetek tűnedeztek fel, később bukkantak csak fel Japán barátságtalan, sziklás partjai.

Itt-ott japáni halászcsonakokat láttunk, amikor már július 8-án reggel Jokohamához közeledtünk. Nemsokára a part közelében hatalmas japáni páncéloshajókat vettünk észre. Az egyikről csakhamar fürge repülőgép szökkent a magasba s körözni kezdett Nagara hajónk fölött.

Rövid idő múlva a pazar napsütésben a kikötőváros is felbukkant. Előtte ott tolakodott egy csomó óriásgőzös a világ minden tájáról, s már a tengerről azonnal a szemünkbe ötlött, hogy a régi, a földrengés alkalmával összedőlt házak helyett új, hatalmas betonépületek, valóságos palotasorok állanak.

A hajó messze künn a révben vetett horgonyt. Gyors orvosi vizsgálat után valósággal megrohamoztak a japáni újságírók és fotoriporterek. Hatalmas energiával támadtak áldozatukra, s jégesőként zuhogott rám a kérdések tömege. Híre terjedt, hogy sijtalpakat és kutyaszánokat hoztam magammal Svédországból és ugyancsak jókora fáradságomba került, amíg a kutyaszánt ki tudtam a fejükből disputálni. A tokiói újságírók mindenestre éppen olyan nyerseks és erőszakosak, mint amerikai kollégáik, de azt el kell ismerni, hogy rendkívül ügyesek és mindig készek a tréfára. Nem is volt vége-hossza a nevetésnek az interju alatt! Mellekesen megjegyezve a japáni sajtó valóban óriási jelentőségű. Tokióban számos újság milliós példányszámot ér el, nem csoda hát, ha mindenfelé újságírókat tudnak küldeni.

A Nagarát bizony egy kis szívfájdalommal hagytam el, hiszen Armstedt kapitány barátságos védőszárnyai alatt végtelenül kellemes napokat töltöttem a hajón. A kapitánynak ez volt harmincötödik távolkeleti utazása. Sok mindenfélét átélt s nagyon jól értett hozzá, hogy élményeit élvezhető formában mesélje el. Hamburgtól Jokohamáig minden nap egy-egy új történetet tált fel, s egészen bizonyos vagyok benne, hogy készlete még a hazautazás alatt sem fogyott volna ki.

Tokióban tizennégy napot töltöttünk, s a két hét lejártával készen is voltunk az utazás minden előkészületével. A svédországi japáni követ, Musakodzsi gróf, éppen szabadságon volt Tokióban s a legnagyobb jóindulattal támogatta minden törekvésemet. Ezenkívül a svéd követiség volt minden lehető módon segítségemre.

Mindenekelőtt azzal kötelezett le Musakodzsi gróf, hogy támogatásával és magas összeköttetéseinek felhasz-

1. Usisir-sziget krátertava. Balra melegforrás gőzölgése látszik.

2. Yamamoto kapitány, a Hakuho Maru parancsnoka.

3. A szerző kis kékrókakölyket tart a kezében, Usisir szigetén.

4. Kékróka Usisir-sziget partján.

5. Kormoránok (*Phalacrocorax pelagicus*) az egyik szirten. Nagyon sok van a Kurili-szigetek körül.

6. Hajón az északi Kurili-szigetek közt. Jobbra a szerző, balra Harald Sjöquist preparátor.

7. Jeterofu szigetén így szállítják a szénát.

8. Japáni halászok Paramusir szigetén.

9. Tőkehalszáritás Sumsir szigetén. Hátul Kamcsatka hegyei látszanak.

nálásával lehetővé tette — mindenestre a svéd követséggel karöltve —, hogy a japáni kormány meghívott a Haku Maru ōrhajóra, hogy az első útát a szigetek között ennek a fedélzetén tegyem meg. Az ōrhajó a japáni földművelésügyi minisztérium fennhatósága alatt áll s azzal a rendeltetéssel indult útnak, hogy négy héten belül majdnem minden szigeten kössön ki. Természetesen hálás köszönettel fogadtam el a meghívást. A hajónak augusztus elsején kellett indulnia Nemuroból. Nemuro kis kikötőváros Jesszó vagy más néven Hokkaido — a legészakibb nagy japáni sziget — északi végén. Szerencsésen idejében el is indultunk, én és Sjöquist, a preparátor, hogy Tokióból Hondón, a fő japáni szigeten végigutazva a kikötővárosba juthassunk.

Tokiótól Nemuróig az út két és fél napig tart. Tokióban az utolsó napon olyan szörnyű hajszánk volt, hogy még ebédelni sem tudtunk, bár a vonat csak este tíz órákor indult. Szerencsére ezen a bajon könnyű volt segíteni, mert Japánban az étkezőkocsik az éjjeli vonatokon éjfélig nyitva vannak.

Mivel az első éjjelre már nem tudtunk hálóhelyet szerezni, bőségesen módunk volt utitársainkban és a hajnali világosságban ébredező természetben gyönyörködni. Amikor reggel öt óra tájban megvirradt, végeláthatatlan rizsföldek között haladtunk. Csak nagy ritkán bukkant fel egy-egy major, falu vagy város. A rizstáblák ebben az időszakban még víz alatt állanak s a rizsnövények maguk kb. fele magasságukat érték el. Már a hajnali szürkületben feltűntek a földekre igyekvő emberek. Kellemetlen munka lehet ez a rizsföldeken, hiszen a posványos víz mindenütt legalább térdig ér! Egy-egy helyen láttuk a hatalmas víz-emelő kerekeket. Ezekkel a sajátságos szerkezetekkel emelik fel a patakok vizét a rizsföldekre, ott azután kis csatornákon osztják szét a táblák között.

A rizskultúra csak ott tűnt el, ahol erdővel borított hegyek között vezet a vasútvonal. Nagyon festői látvány a sok szép erdőfolt s a hegyek tetején a csinos kis japáni templomok. A lejtőket rendszerint bambusz, lombos vagy

tülevelű fákból álló erdő borítja. Festőiek voltak a kis, rendszerint szalmával fedett parasztházak is. A rádió hihetetlenül elterjedt Japánban, hiszen még a magányos tanyaházakon, de főképpen a városi és falusi házakon mindenütt ott vannak az antennák.

A gyorsvonat egész nap olyan vidéken haladt át, ahol nyilván a rizstermesztés a lakosság fő kereseti forrása. Gyakran sebesen tovasurranó, nagyobb folyókon vezet át a vasúti vonal, s ilyen helyeken tele van minden fürdő japániakkal. Mit tagadjuk, bizony én is szívesen lubickoltam volna velük egy sort a jó hűvös vízben, mert a Nap kegyetlenül tűzött a felhőtlen égről, s a kocsik olyan forrók voltak, mint valami sütökemence. A rizsföldeken dolgozó munkások is kénytelenek védekezni a tűző Nap ellen, s azért, hogy a hátuk teljesen tönkre ne süljön a verőfényben, szalmafonatokat kötnek magukra.

Néha a tengerparton haladtunk észak felé s ilyenkor a halászokat figyeltük munka közben. Persze, amint egyre északabbra jutottunk, a növényzet is mindig északibb jellegű lett. Errefelé a rizs egyeduralkodása már lassankint megszűnik, s helyette krumpliföldek és zabtáblák jelennek meg.

Hondoról hajóval keltünk át Jesszo szigetére, s itt folytattuk a vasutazást Nemuro felé. Két további napig tartott, amíg elértük a kis kikötőt. A Jesszo északi részén át vezető vasutazás alatt rendkívül meglepő volt, hogy ezen a szigeten még nagyon nagy területek teljesen lakatlanok. Óraszámra rohant a vonat végtelen erdőkön át s bizony csak a megállóhelyeknél láttunk emberi településeket. Egyébként minden érintetlen vadon itt, a buja őserdő emberhangtalan magányban borítja a hegyes-völgyes tájakat.

Egyes helyeken hatalmas lapályos területeken száguldottunk keresztül. A fű embermagasságig nőtt s láthatólag meg lett volna itt az állattenyésztés minden előfeltétele. Télen errefelé nagyon sok a hó és kemény a hideg, lehetséges, hogy ez az oka a néptelenségnek. Mindenesetre itt bőséges tere nyílik a belső telepítéseknek, s erre a sűrű

népességű Japán rövidesen rá is fog szorulni. Amint később hallottam, már most is nagyarányú bevándorlás folyik Jesszo szigetére, de úgy látszik, még van hely bőven későbbi telepéseknek is.

Nemuro a Kurili-szigetekhez legközelebb fekvő japáni kikötőváros. Innen húzódik ez a hosszú szigetsor majdnem ezer kilométeren át fel egészen Kamcsatkáig. A Kurili-szigetek japáni neve «Csicsima», azaz «Az ezer sziget». Ez természetesen kis túlzás, hacsak minden kis sziklazátonyt vagy szirtet nem tekintünk szigetnek. A szigetsorban harmincegy sziget sorakozik egymás mellé. Majdnem mindegyiket vulkánikus, meredek hegyek, működő és kialudt vulkánok építik fel. A földrengés és a vulkánok kitörése nagyon közönséges valami errefelé, és majdnem minden szigeten melegforrások is fakadnak.

A Kurili-szigetek választják el az Ohocki-tengert a Csendes-óceántól s topografiaiilag a $43^{\circ}23'$ és $50^{\circ}55'$ északi szélesség között helyezkednek el. A szigetek területe összesen 16,000 négyzetkilométer (összehasonlításul megemlítjük, hogy Csonkamagyarország területe 93,000 négyzetkilométer, tehát öt és félszer akkora. *A ford.*).

A tengerészek között a Kurili-szigetek nem örvendenek valami jó hírnévnek. A szigetek sziklás, meredek partjait egész nyáron át majdnem szakadatlanul köd borítja, s majdnem egész éven át vad viharok dühöngenek a szigetek körül. Ha ehhez hozzávesszük, hogy a tengeráramlások sebessége a szigetek között gyakran eléri az óránként öthat csomót (a csomó a tengerészek sebességmértéke. A neve a log-műszer zsinórjára kötött csomókból származik, amelyek olyan távolságokra vannak elhelyezve, hogy belőlük a hajó sebességének mérése közben félpercenként nagyjából annyi csússzék át a mérést végző tengerész kezén, mint ahány mérföld sebességgel a hajó halad. Ezért a csomó mindig tulajdonképen ugyanannyi tengeri mérföld óránkénti sebességet jelent. Egy tengeri mérföld 1852 m, tehát 5—6 csomó sebességű áramlás már igen sebesnek mondható! *A ford.*), akkor bizony nem csodálkozhatunk rajta, hogy a szigetek partjait mindenfelé hajóroncsok borítják.

A Kurili-szigeteket 1634-ben a hollandus de Vries fedezte fel, de a japániak valószínűleg már sokkal régebben ismerték. A szigetsor északi és középső része lassankint orosz uralom alá került, a japániak pedig a déli szigeteket szállották meg. Mindenféle csetepaté támadt a tulajdonjogért, míg végül Oroszország 1875-ben lemondott a szigetekről Japán javára, s ezért cserébe Szachalin-sziget déli felét kapta meg. Ez a szigetdarab sem maradt sokáig birtokában, mert az orosz–japáni háború után a Szachalin-sziget déli fele ismét japáni fennhatóság alá került.

A szigetek tulajdonjogáért főképpen a tengeri vidra miatt versengtek, hiszen ez a legkeresettebb és legdrágább prém, amit egyáltalában ismerünk. Régebben ezen felül még sok más prémet adó állat is élt a szigetekeken, sőt sok szigeten még ma is nagy tömegben élnek a rókák.

Ezek a sziklás, vulkánikus, dühös viharoknak kitett szigetek már akkor csodálatosan vonzottak, amikor először megpillantottam őket. 1920 júniusában láttam először a Kurili-szigeteket, amikor a Kommodor Bering nevű orosz gőzhajó fedélzetén Kamcsatka felé tartottam. Ezalatt az utazás alatt, ha nyugat felé egy kicsit felszakadozott a köd, itt-ott felbukkantak a Kurili-szigetek magasbanyúló, meredek partjai, sőt gyakran sikerült a ködfoszlányok között egy-egy hóborította vulkánt is felismerni.

A szigetek már így messziről is rendkívül vad és különös, elrettentő s egyben vonzó látványt nyújtottak. Amikor hajónk néhány nappal későbben Kamcsatka déli csúcsa és Sumsir szigete között sziklazátonyra futott, mint hajótöröttnek tíz napon át bőségesen volt időm a Kurili-szigetek közül a legészakibbakat távcsövön át megfigyelni. Különösen Alaid szigete keltette fel érdeklődésemet, s nem hiába, mert valóban ez a legszebb az Ohocki-tenger vulkánikus szigetei közül. Egészen elkülönítve, a szigetsortól északnyugatra emelkedik ki a tengerből s tulajdonképpen egyetlen, 2332 m magas vulkánból áll. Ez a magános tűzhányó a japáni birodalom legészakibb előőrse, s mintha ezt tudná, még az alakja is egészen a japániak szent hegyére, a Fudzsijámára emlékeztet.

1922 őszén kínálkozott a második alkalom, hogy ezt a vad szigetsoportot láthassam. Amikor észak felől Kamcsatka déli vége felé közeledtünk, az egész úton mindent vastag köd borított s zuhogott az eső. Aztán hirtelen kiderült, a nap kisütött s pompás idő köszöntött be. A tiszta őszi levegőben élesen rajzolódtak az égre a Kurili-szigetek merész körvonalai és hegyes vulkáni kúpjai. Feleséggemmel együtt távcsövön keresztül hosszasan nézegettük őket, alig tudtunk velük betelni. Utoljára akkor láttam őket, amikor a japáni Kobe Maru hajó fedélzetén a kamcsatkai expedíció végén Japánba tértem vissza. Kevés fehér ember fordult meg ezeken a szigetekeken, s természetesen még kevesebb olyan fehér, akit a tudományos kutatás vágya hozott volna ide, hiszen ezeknek a szigeteknek az a híre, hogy itt folytonosan szakad az eső, mindig és mindent sűrű, nyirkos köd borít s a vihar jóformán egyáltalán nem szünetel.

Aug. 30-án későn este érkezett meg a vonat Nemuróba. A japáni Nibiki Riokvan szállodába szálltunk. Itt — mint egyébként minden japáni szállodában — belépéskor mindenkinél le kell vetnie a cipőjét, az épületben csak harisnyában lehet járni és a padlón kell ülni, enni és aludni. A szobalány minden alkalommal, amikor bejött, letérdelt s földig hajolt, úgy, mint ahogyan azt Japánban az illem és a jó erkölcs megkívánja. Ebben a kis vidéki szállodában természetesen senki sem tudott angolul, s így bizony szórárt kellett használnom, ha valamit akartam, vagy valamire szükségem volt.

Amikor reggel az ablakon kinéztem, a tengeren pára ült, de a messzeségben jól meg tudtam néhány hegyormot különböztetni. Kunasiri, a Kurili-szigetek legdélebbikének vulkánjai voltak. Nemuro kis kikötője is jól látszott a hotel ablakából s a sok kis csónak és bárka között ott állt kikötve egy elegáns, fehérre festett kis jármű. Mindjárt gondoltam, hogy ez lesz a keresett japáni hajó, s valóban, amikor ennek a hajónak a neve után érdeklődtem, kiderült, hogy ez a «Hakuho Maru».

Természetesen siettünk a kikötőbe, hogy a hajót közelebről is láthassuk. Csónakot kerestem, de mielőtt még be-

szállhattam volna, észrevettem, hogy a hajóról gyorsan sikló motorcsónak indul el s a part felé tart. A bárkában európai ruhába öltözött japáni ült; amint partraszállt, felénk közeledett s barátságos mosolygással mint Jamamoto kapitány, a «Hakuho Maru» parancsnoka mutatkozott be. Szívélyesen üdvözölt s arra kért, hogy még az este leszállta előtt szálljunk a hajójára, mert holnap jókor reggel szeretné horgonyait felszedetni.

Természetesen a szálloda fele személyzete elkísért a kikötőbe, «szajonara»-kiáltozással és kendőlobogtatással búcsúztatott, amikor este a «Hakuho Maru»-ra szálltunk.

II. FEJEZET.

Cirkálóút japániakkal.

A fedélzeten Jamamoto kapitány és a hajó személyzete a legnagyobb szívélyességgel fogadott. A kapitány maga is, meg majdnem valamennyi tisztje kitűnően beszéltek angolul. Mindnyájan több alkalommal jártak már a Kurili-szigetek között s egyhangúan megállapították, hogy ezek a világ legködösebb szigetei és hogy nagyon veszelmes dolog közöttük hajózni. Az útitervet mindig az időjárás szabja meg. Nyáron a köd, télen a szörnyű viharok nehezítik meg az utazást.

A «Hakuho Maru» minden évben több ízben cirkál a Kurili-szigetek között, hogy a japáni őrsegeket meglátogassa, akiknek az a feladata, hogy a tengeri vidrákat és a rókákat őrizték s gondosan ügyeljenek rá, hogy jogosulatlanok ne léphessenek a szigetekre. A Hakuho Maru szép, 332 tonnás, modern motoroshajó, huszonegy főnyi személyzettel. A nyári északi cirkálóútak mellett télen rendszerint a trópusok alatt, vagy más vizeken hajózik, hogy hidrogáfiai megfigyeléseket végezzen. Ezért az egész legénység a Csendes-óceánban is, meg az Indiai-óceánban is tökéletesen otthon van s a kabinokban mindenfelé ott vannak a meleg ujjas mellett a gondosan őrzött trópusi sisakok is.

Réggel hétkor arra ébredtem, hogy a hajó felszedi horgonyát. Pazar napsütésben hagytuk ott Japánt s ezzel a civilizált világot. Nemuro nemsokára eltűnt szemünk elől s már egy óra múlva teljesen körülvette a hajót a Kurili-szigetek köde. Szerencsére a köd csak vékony rétegben feküdt a tenger színére s felfelé mindenütt kilátszott belőle az ég kékje. Csak egy hajónyi távolságra láttunk magunk előtt s ezért nagyon gyakran szólalt meg a hajó

kürtje. Ehhez a hanghoz bizony az egész utazás alatt sokszor volt szerencsénk.

Az első cél Urup szigete volt, ez délről számítva a harmadik a sorban. A kapitány kiszámította, hogy a következő napon déltájban kell a szigethez érniünk. A sziget hossza körülbelül száz kilométer, s eltekintve a három japáni őrségtől, ezidőszerint teljesen lakatlan. Egy-egy ilyen őrség 2—3 férfi emberből áll, s arra kell ügyelniük, hogy vadászó ne tehesse lábát a szigetre. Ezenkívül télen kötelesek rókákat fogni.

Óránkint kilenc csomó sebességgel szelte a Hakuho Maru a ködöt. A tenger majdnem teljesen nyugodt volt, csak nagy elnyugvó, hullámok enyhe hintázását éreztük néha. Útközben igen sok tengeri madárral találkozunk.

Ind több ismerős bukkant fel, a korábbi északkelet-ázsiai utazásom élő emlékei. A leggyakoribb volt egy copfos papagájbukó (Lunda cirrhata). Könnyű ezt a madarat felismerni, mert a teste szurokfelete, a lábai szép téglaverek, a csőre tarka s fején két hosszú, sárga bojtot visel. A sűrű ködben a közeledő hajó természetesen nagyon meglepte az állatokat, és mivel ezek az alkaféle madarak csak nagy kinnal tudnak a vízről felröppenni, mindenfelé rémülten rohantak szét útunkból a víz felszínén, félig szaladva, félig bukdácsolva, s csak akkor emelkedtek a levegőbe, amikor a köd már el is nyelte őket. Viharmadarak és ludak is mutatkoztak a hajó körül.

Különben nem volt sok látnivaló a hajó körül s ezért kétszeresen kellemes volt, hogy a hajón olyan sok kedves és érdekes emberrel akadtam össze. Persze nemsokára megtörött a jég közöttünk és már az első nap is úgy éreztük magunkat a fedélzeten, mint odahaza. Jamamoto kapitány rendkívül kellemes és nagymértékben humorral is megáldott társalgónak bizonyult. Sok rendkívül érdekes dolgot mesélt el a Kurili-szigetek között tett utazásairól, és a japáni erkölcsök- és szokásokról.

Esténkint rendesen a szalonban jöttünk össze, ott mindenféle szórakozásra nyílt alkalom, egyesek a japáni «Go» nevű játékkal, amolyan sakk-féle mulatság, töltöt-

ték az időt, mások bambuszflótájukon furulyáztak, vagy a képes újságokat olvasták, mert képes újságokban azután igazán túltermelés van Japánban. Késő este a rádió hangosanbeszélője előtt hallgattuk a tokiói közvetítést. A műsorban mindig volt japáni és európai zene felváltva, s a hajó rádiótávírása gondoskodott róla, hogy a vétel kifogástalan legyen. Természetesen a hírek közvetítését sem hanyagoltuk el, hiszen mindenféle érdekes dolgot hallhattunk, így pl. minden nap megemlékeztek azokról az előkészületekről, amelyek a «Graf Zeppelin» tokiói útját előzték meg.

A hajó egyik nagyon kedves tulajdonsága volt, hogy a tisztek és a matrózok a legszívélyesebb viszonyban voltak egymással. Megvetettek minden merev nagyképűsködést, s tréfálkozás és a jókedvű beszélgetés a napirendhez tartozott.

A következő nap reggel olyan sűrű volt a köd, hogy legfeljebb tíz méternyire láthattunk. A hajó már közeledett Urup szigetéhez, s bizony gyakran meg kellett állnunk, hogy mélységméréseket végezhessünk. Délben már hallatszott a hullámok morajlása a sziklákon, s kiszámították, hogy egészen közel lehetünk a kis Kobune-öbölhöz, ahova menni szándékoztunk. Hogy teljesen bizonyosak legyünk dolgunk felől, a mentőcsónakot vízrebocsátották, hat japánit csónakra szállítottak kompasszal, ivóvízzel és élelemmel felszerelve, hogy evezzenek a sziklás part felé és keressék meg a kikötőhelyet. A japáni matrózok erőteljes evezőcsapásai a csónakot szinte egy szempillantás alatt mintegy eltüntették a ködben. Hogy a csónak és a hajó között az összeköttetés minél biztosabban megmaradjon, majdnem állandóan szólt a hajó kürtje és harangja.

Izgatottan vártuk a csónak visszatértét. Egy óra múltán bukkant ki közvetlenül előttünk ismét a ködből, s jelentette, hogy nem tudott a Kobune öbölre akadni. A hajónak horgonyt kellett vetnie s megvárni, amíg a köd ritkul egy kicsit.

Öt óra múltán kivilágosodott, hatalmas hegyek látszottak pontosan előttünk, egészen közel hozzánk. A partok

meredekek és sziklásak voltak, a hullámok fehér taraja mindenfelé ott csillámlott a tövüknél, amint a parton megtörttek. Egészen közel voltunk a Kobune öbölhöz, ahol horgonyozni szerettünk volna. Természetesen ezeken a vizeken nem szabad valami nagy igényekkel fellépni az ú. n. kikötőhelyek dolgában, mert hiszen ez a kis öböl sem védett meg semennyire sem a keleti szelekkel szemben.

Kobune csodálatosan szép hely. Meredek, magas hegyek, élénkzöld növényzettel borított lejtők veszik körül. Az öböl belsejében csinos kis kunyhó állt, tetején a japáni zászlót lengette a szél, és én majdnem irigyelni kezdtem az embereket, akik itt laknak, hogy ilyen csodálatosan szép helyen élhetnek.

Ez volt az első, közvetlen közelből kapott kóstoló a Kurili-szigetektől, s így érthető, hogy siettem szárazföldre lépni. Sajnos, csak egy óra volt még hátra a sötétség beálltaig. A kapitánnyal s néhány tiszttel a partra vittek engem is, ott két ember, egy japáni és egy ajnu fogadott, akik az egész évet családotul együtt itt töltik. Látogatóikat nagy tisztelettel üdvözölték, s japáni szokás szerint számtalanszor földig hajoltak. Amikor bennünket, európaiakat is észrevettek, szemük majd kiugrott bámulatukban, s arcuk teljesen világosan mutatta, hogy milyen mérhetetlenül csodálkoznak azon, hogy mi is itt vagyunk. Természetesen mindketten csak úgy sugároztak az örömtől, mert itt nagy ritkaság, ha valami vendég is akad.

Mialatt a japániak mindnyájan bevonultak a kunyhóba, én kíséreléssel együtt gyors kis kirándulást rendeztem az egyik közeli zöld lejtőre. Olyan hivogatóan festenek ezek a lejtők alulról, mintha gyerekjáték lenne rajtuk keresztül a csúcsra feljutni. De itt új ismeretséget és igazán nem éppen kellemes ismeretséget kellett kötnöm. A Kurili-szigeteken ugyanis a többek között három szörnyen kellemetlen bózót van: az égerbozót, a törpefenyőbozót és a bambuszfű. Ezek rendszerint hárman együttesen vagy szörnyű változatosságban egymás mellett igyekeznek megakadályozni minden lépést a szigetek belseje felé. Az első kettővel már Kamcsatkában megismerkedtem, ismeretsé-

günket, azt hiszem, az a sok imparlamentáris kifejezés tette szorosabbá, amivel elemlegettem az áldójukat, amikor egy alkalommal az ágak kúsza szövevényében fennakadva, se előre, se hátra nem tudtam mozdulni, vagy amikor a ruhámat pusztították ronggyá. A bambuszfűhöz itt volt először szerencsém.

Ezen az embermagasságúnál is magasabbra növő fűvön való áthatolás igazán minden képzeletet felülmúló nehézségekkel jár. Egyszeriben szerencsének mondtam, hogy az északabbi Kurili-szigeteken ez a nyomorúság hiányzik s helyette «csak» «áldott» éger- és törpefenyőbozótok vannak.

De persze nemcsak ez a bambuszfajta terem itt. A dudvák is óriási méretűvé nőnek, annyira, hogy gyakran a hatalmas ernyős virágok és egyéb lapulevelek között valóssággal eltűntünk. Emmellett minden pillanatot, amikor megállottunk, hogy lélekezethez jussunk, megkeserítettek a szűnyogok. Folytonosan hadakozni kellett magunk körül, hogy az ide-odacsapkodással valamennyire távol tartsuk a vérszomjas kis bestiákat, mert ha egy pillanatra megállottunk, egyszeriben úgy nekünk estek, mintha fel akarnának falni. Csak egy bizonyos fajta svéd szűnyogolajjal való alapos bedörzsölés után volt a helyzet tűrhetőbb.

Természetesen mindig nagy örömet szerzett nekem, ha a növények és állatok között régi ismerősöket sikerült felfedezni. Hanem sajnos, az este beállta arra kényszerített, hogy visszamenjünk a kunyhóhoz, mielőtt még a gyűjtéshez hozzáfoghattunk volna. A kunyhóban a földön, vas-kályha körül ültek a hajóról érkezett vendégek és a ház két ura. Mindegyikük előtt ott párolgott egy-egy csésze zöld japáni tea. Természetesen amint beléptünk, mi is azonnal kaptunk teát, miután a cipőinket levetettük s mi is letelepedtünk a földre. Amint ismeretes, teljesen lehetetlen dolog, hogy valaki cipőjében lépjen be a japáni házba, a jó illem és a szokások azt kívánják, hogy mindenki csak harisnyában járjon-keljen.

Az a helyiség, ahol tartózkodtunk, ujságokkal és képeslapokkal volt kitapétázva. A két férfi közül az egyik már kilenc, a másik meg hat éve lakott a kunyhóban. Derék

rókavadászok voltak mind a ketten s elmesélték, hogy télen át rendszeren kilencven, sőt száz rókát szoktak összefogdosni. Hótalpakon járnak a szabadban s a hegyek között mindenfelé búvóhelyeik vannak, mert ezeket kell vadászat közben kiindulópontokul használni. Bejárják a vidéket, nyomokat keresnek, csalétekül dögöket raknak ki és teljesen kutya nélkül vadásznak. Tengeri vidrát minden télen látnak az egyik öbölben, de arra nem szabad vadászniok.

A japániak, amint ismeretes, nagyon szeretnek fürödni s rendes körülmények között a napi melegfürdőt senki sem mulasztja el. Minden kikötőhelyen kihasználták a hajó tisztjei a fürdés lehetőségét, természetesen ezt ezúttal sem mulasztották el. A hajó fedélzetén ugyanis csak tengervízben lehet fürödni. Itt egymásután mindegyik ugyanabban a nagy fakádban fürdött, természetesen ugyanabban a vízben is s akkoriban még feltűnt nekem, hogy a víz hőmérséklete valamivel több volt negyven foknál.

A következő egész napon keresztül ebben a kikötőben vesztegelt a hajó. Jó alkalom volt természetesen kisebb kirándulásokra, s hozzá is fogtunk alaposan a gyűjtőmunkához. Azután még ugyanezen a szigeten néhány másik ponton is kikötöttünk s amikor a látogatások mindenütt befejeződtek, egy kisebb sziget, Csiripoi felé hajóztunk.

Csiripoi tulajdonképpen két sziget s a két részt egymással csak keskeny földszoros köti össze. A sziget északi részén hatalmas, ma is működő vulkán füstölög, füstjét jól láttuk a déli szigetről is, sőt a hegy lejtőin mindenfelé látszott a kénese forró forrásokból felfelé emelkedő sárga gőz.

A déli sziget egyik tengerparti hatalmas sziklatábláján nagy rozmárnyáj heverészett. A hatalmas barna testek jól elkülönültek a szürke szirtektől. Amikor a hajót megpillantották, nyugtalanok lettek s a jól megtermett hímek — mert a rozmár hímek sokkal nagyobbak, mint a nőstények — a nyakukat nyújtogatták s felemelkedtek. Végül ordítani kezdtek s egyik a másik után hatalmas zuhanással ugrott be a vízbe. A sziget partjait természetesen a madarak ezrei

rajzották körül, legnagyobbrészt papagálybukók, lumták, kormoránok és sirályok. Hatalmas telepekben a sziklafalakon és a füves lejtőkön tanyáznak itt.

Az északi sziget egyik kis öblében vetettünk horgonyt. Ezen a részen a fák teljesen hiányoztak, a mélyebben fekvő helyeken a dudvanövényzet ugyan nagyon buján nőtt, de a vulkán lejtőin nyoma sem volt növényi életnek, mindenfelé csak nagy kövek és hamú heverték rajta.

Természetesen igyekeztünk partra szállni s egész nap a lejtőkön mászkáltunk, tanulmányoztuk az állati életet s alaposan gyűjtöttünk is. Szerencsére egész nap szép maradt az idő, de sajnos, kevéssel alkonyat előtt a tenger felől köd húzódott a szárazföldre s mindent fehér, átlátszatlan fátyolba burkolt. Már teljesen besötétedett, amire a kikötőhelyet elértük s egy lövéssel — ez volt a megbeszélt jel — csónakot hívtunk a hajóról, hogy azzal ismét elhagyhassuk a szigetet.

Este a ködben a nyitott kajütblakon át sajátságos recsegést hallottam. Meggyújtottam a zseblámpát és a fedélzetre siettem, ahol mindenfelől hallatszott ez a különös hang. Kisült, hogy madarak okozzák. A szegény állatok a hajó körül röpködtek s minduntalan nekiütődtek a lámpának. Egyszerre az egyik nagyon hevesen rohant neki az előárbóc lámpásának s szédülten elterült a fedélzeten. Ugyanaz a fekete viharfecske (*Oceanodroma leucorhoa*) volt, amelyik az Atlanti-óceánon is előfordul. Egyik a másik után zuhant a fedélzetre. Nemsokára annyian voltak, hogy rajokban röpködtek a hajó körül s ott nyüzsögtek benn a salonban és a kajütökben is. A leggyakoribb volt itt a fekete fajta, de előfordult közöttük egy, csak a Csendes-óceánon élő rokonfajta madár is, az *Oceanodroma furcata*. Ez a szép, kékes-zöld színű állat is elég szép számban vett részt a veszedelmes játékban.

Amikor másnap este hatalmas ködben még mindig ugyanúgy voltunk lehorgonyozva az előző napi helyen, megisméltódott újra az előző napi játék, de ezúttal egy csinos, kicsike alka-féle madarat (*Aethia pygmaea*) is láttam. Ez a fején nagyon szép copfokat visel és tarkább is, mint a

viharfecskek. Igazán úgy tetszett, mintha a tenger is nyüzsgő madarakkal lett volna körülöttünk teli, hol itt, hol ott ütdött egy-egy elvakult madár a hajó alkotórészeihez s pottyant le a fedélzetre. A japáni legénységnek nagy örömet szerzett, hogy segíthettek nekünk gyűjteni. Amelyik gyors és ügyes volt, kitűnően össze tudta fogdosni őket a hajó orrában levő árbócon függő lámpa közelében, amikor a madarak a világosság felé tartottak. Különösen egyik matrónak szerzett ez a multság nagy élvezetet. Egész idő alatt ott lógott a lámpa közelében az árbócon s úgy lesett a zsákmányra.

Mielőtt ezt a füstölgő vulkán-szigetet elhagytuk volna, körülhajóztuk a parti szirteket, hogy a madáréletet tanulmányozhassuk. Sajnos, ezúttal is sűrű köd borított mindent s így bizony nem láttunk pár lépésnél messzebbre. A sziklafalakon lummák és háromujjú sirályok fészkelnek. Ezek felett a füves lejtőkön földbe vájt odukban tanyáznak a papagálybukók. Mindegyik kis oduban ott várakozott egy-egy fekete fióka s a szüleit leste. A szülők állandóan a tenger és a fészek között jártak s halat hordtak haza a reményteljes csemeték számára. Természetesen állandó volt a nagyon is élénk forgalom a fészkek és a tenger között.

Ha itt valahol az ember a puskáját elsütötte, ugyancsak meglevenedett minden. A madarak elhagyták fészkeiket és hatalmas rajokban keringtek körülöttünk. Néhány, a sötétszínű rasszhoz tartozó vándorsólyom (*Falco peregrinus pealei*) tanyázik ezeken a kitűnő vadászterületeken. Kettő ezek közül is zsákmányul esett, hogy majd később a svéd nemzeti múzeum gyűjteményét gyarapítsa.

A hullámverés nagyon erős volt, de a japáni matrózok rendkívül ügyesen vezették át a csónakot a sziklák között. A hullámveréses zónában nagy rajokban úszkáltak a pompás harlekin-kacsák. Ezeknek bizonyos időszakokban olyan a tollazata, mintha tarka foltokkal lenne bemázolva.

A hajón egyre felhangzott a hajóharang szava s időnkint felbűgött a hajókürt is, hogy könnyebben hazatalálhassunk. Jamamoto kapitány mindig megkönnyebbülten

lélekzett fel, amikor egy-egy ilyen ködös utazás után a hajójára visszatértünk. Kijelentette, hogy felelős az életünkért s ugyancsak volt rá gondja, hogy se a hullámvérésben, se a lávasziklákon bajunk ne essen. Egyszerűen leszögezte, hogy óhatatlanul harakirit kellene elkövetnie, ha nekünk valami bajunk esnék s nem vihetne épségben megint haza.

Amint a köd egy kicsit ritkult, a Hakuho Maru felszedte horgonyait s új kalandok, új szigetek felé indult.

III. FEJEZET.

A kékrókák szigete.

Kora reggel japáni matróz kopogtatott be kabinom ajtaján azzal a hírrel, hogy a hajó körül bálnák bukkantak fel. Természetesen siettem a fedélzetre. A reggel abban a könnyű ruhában, amit magamra kapkodtam, keservesen hideg volt ugyan, de a megzavart álomért még így is bőséges kárpótlást találtam. Nem annyira a bálnák szereztek valami nagy örömet, mert csak egy állatot láttam, azt is csak egy pillanatig, amint felbukkant a hullámok között, hanem a pazar és felejthetetlen kilátás.

A Kurili-szigetsor közepe táján jártunk s a szigetek közül kettő látszott észak és egy dél felé. A vulkánok kráteréből hatalmas füstoszlopok szálltak az ég felé. Egy másik sziget, útunk legközelebbi célja, Usisir, vastag ködben volt burkolva. Nehéz volt megválni a vulkánok pompás képétől, de a hideg végül is visszakergetett a kajütbe. Néhány óra múltán már Usisir-szigete előtt horgonyoztunk.

Amikor a hajó megállt, a köd is felszakadozott s olyan derült, verőfényes nap köszöntött ránk, amilyent egész nyáron csak alig néhányat értünk meg.

Usisir-szigete két részből áll. A nagyobbik fele 398 m magas vulkán. Ennek a kráterét valami hatalmas robbanás tönkretette, mert most a helyén gyönyörű krátertő csillog. A tó felszíne egy magasságban van a tenger színével. Az egész szigeten nincsen egyetlen fa vagy bokor sem, csak buja dudvanövényzet borít be mindent, fel egészen a hajdani kráter pereméig. A sziget legnagyobb nevezetessége az itt tanyázó hihetetlen tömeg madár és kékróka.

Egy japáni matrózt vittünk magunkkal, hogy teherhordónk legyen s így szállottunk hármásban partra. Hogy

arról az oldalról, ahol állottunk, a krátertóhoz jussunk, először fel kellett kapaszkodnunk a sziget legmagasabb pontjához. Igaz ugyan, hogy ez a hajdani kráterperem az egyik oldalon be van omolva, de bizonyos okoknál fogva nem mehettünk erre.

Megkezdjük tehát a mászást és szerencsésen el is jutottunk a gerincre. A kilátás páratlanul szép volt. Nagy messze a kék tengeren jól látszottak a füstölgő vulkánokkal teleszórt szigetek s hajónk mint kicsike fehér pont imbolygott alattunk a vizen. Ha a másik oldal felé pillantottunk, akkor a tükörsíma tavat s a belőle kiemelkedő két kis szigetet láttuk. A sziget kráterének belső falait ragyogó smaragdzöld növényzet borítja. A tó körül köröskörül köves, puszta partszegély húzódik végig s a part egyik részén nagy sárga gőzfelhők emelkednek fel. Ezen a helyen a part maga is teljesen sárga a kivirágzott kéntől. Messzelátóval jól látszott, hogy a gőzfelhő részben melegforrásoktól, részben kis gőzkilövélektől (a szerző valószínűleg fumarolákat és szolfatárakat látott, amelyek itt bizonyára együttesen fordulnak elő. A ford.) származtak. A tó felszínén nagy rajokban a madarak ezrei úszkáltak (l. 1. kép).

Rövid pihenő után lassankint leereszkedtünk a tóhoz. Minduntalan rókalyukakra bukkantunk s nem egyből morgás hallatszott ki, annak a bizonyosságául, hogy a lakók otthon is vannak. Útközben többször nézegettem távcsővel a tavat s a rajta úszkáló madarakat. Sikerült is megállapítani, hogy a madarak legnagyobb részt vihardarak, sirályok és alkák. Amint a tóhoz közeledtünk, mindenfelől hallatszott a rókák ugatása.

Végül elértünk a partra s a melegforrások felé tartottunk, néhány parti gázlómadár rebbent fel előttünk. A rókaugatás szinte szakadatlanul hallatszott minden oldalról. Néha messziről felhangzott egy-egy ökörszem finom éneke is.

Közben egyre közeledtünk a kénes forrásokhoz. Amikor vagy ötven méternyire voltunk tőlük, feltűnt közvetlen közelben az első kékróka. Amikor észrevett bennünket, felemelte az orrát az ég felé és panaszosan vonított egyet, hanem azért nem szaladt el még akkor sem, amikor köze-

lebb mentünk, csak egy kicsit oldalt kitért az útunkból. Elkezdünk rá fotografáló gépünkkel vadászni, sőt a mozi-gépet is működésbe hoztam. Úgy látszott, hogy róka komát első filmszínészi szerepe nagyon mulattatja. Némi üvöltözéssel egy másik rókát is előcsalogatott, bár ennek a másodiknak már nem tellett akkora öröme a mi mesterkedésünkben, mint neki.

A talaj hasadékaiból s a forrásokból felszálló erős kénese-gőzök egyáltalán nem zavarták a rókákat. Gyakran átszaladtak a gomolygó gőzfelhőkön, néha egészen el is tűntek bennük.

Ezután a kis filmezés után természetesen a rókákkal nem sokat törődtünk tovább, hanem inkább a tavon úszkáló madaraknak szenteltem a figyelmemet. Néha olyan tömegekben röppentek fel, hogy az ember alig akart a szemének hinni. A madárrajok a krátertótól a tengerig is kiterjedtek s azután a tengerre szálltak le nagy csapatokban. Nagy madárhegyek vették körül a szigetet minden oldalról s ezeken a madárhegyeken olyan élet folyt, amilyent még elképzelni is nehéz. Kormoránok, lumták, vihar-madarak, háromujjú sirályok s különféle fajtájú kisalkák voltak a legnagyobb számmal. Ahol csak a parton lépett egyet az ember, mindenütt kékrókák bukkantak elő és egyszer csak a parti kövek között egy fiatal kis rókakölyköt fedeztem fel. Rövid versenyfutás után elcsíptem a kis zsványt. Aranyos kis kölyök volt, bár eleinte vadul harapott és rúgott maga körül. De rövid ismeretség után már barátságosan és nagyon illedelmesen viselkedett.

Mialatt összebarátkoztunk vele, az anyja is odajött, nagy aggodalmában keservesen vonyítva s ötven méterről nézte a gyermekrablást. Az anya mellett egy másik kis kölyök is felbukkant, de csakhamar el is tűnt az egyik sziklahasadékban. A rókakölyök olyan aranyos volt, hogy a legszívesebben magammal vittem volna, de ettől bizonyos okok miatt el kellett tekintenem. Így hát visszaadtam a szabadságát, letettem a partra megint. Gyorsan eltűnt egy kő alatt, de néhányszor kidugta a fejecskéjét. Ez volt az utolsó, amit láttam belőle. Élete néhány év múltán való-

színűleg majd valamelyik prémkereskedésben fog gyászos véget érni.

Tovább folytattuk hát vándorlásunkat a parton. A nőstény róka valószínűleg nem vette észre, hogy kölykét szabadon engedték, sőt bizonyára azt hitte, hogy magunkkal visszük, mert több mint egy negyedórán át követett állandóan körülbelül ötven méter távolságból s panaszos vonításokat hallatott. Végre visszafordult s valószínűleg nagyon kellemesen lepődött meg, amikor felfedezte, hogy reményteljes csemetéje sértetlenül és teljes biztonságban vár rá. Mielőtt a melegforrásokhoz visszatértünk volna, még három másik kékrókával találkoztunk. Ezeknek bizonyára szörnyen tetszett, hogy találkozni velünk, mert eszük ágában sem volt az elmenekülés. Egész közről s látható élvezettel nézegettek bennünket.

A meleg forrásoknál hat, a hajónkról való japánival találkoztunk. Már fürödtek abban a patakban, amelyik a melegforrások vizét a krátertóba szállítja. Hogy a kívánt hőfokot elérhessék, a melegforrásoktól nem messze néhány gödröt ástak s ezeket használták fürdőkádnak.

Amikor estefelé a tótól a kráter pereme felé kapaszkodtunk fel, a tenger felől nagy ködgomolyagok gördültek a sziget felé s leereszkedtek a tó vizére. A gerinc maga még kiállt a ködből, de mindkét oldal felé csak ködtengert láttunk a lábunk alatt. Azért a köd egy cseppet sem nehezítette meg a lejutást és baj nélkül rábukkantunk a hajóra.

A kikötőhely közelében kunyhó állott. Ebben egész éven át néhány japáni lakik, akik télen kékrókát fognak. Itt akadtunk rá a kapitányra s a személyzet néhány tagjára. Beléptünk, letelepedtünk a padlóra s házigazdáink teával és karamellákkal kínáltak.

Nagyon csodálkoztam rajta, amikor beléptem, hogy a kunyhónak külső, dróthálóból készített ajtaja is van, s nevetnem kellett, amikor elmondták, hogy ezt az ajtót a kékrókák ellen kellett csinálni, hogy be ne juthassanak a ház belsejébe.

Az örök elmondták, hogy minden télen háromszáz kékrókát is összefognak. Az állatokat sohasem lövik, hanem

mindig csapóajtós ládaféle szerkezetekkel fogják őket. Télen kevés táplálékot találnak a rókák s azért, hogy valami ehető dolgot találjanak, egészen a házakig merészkednek. A rókavadászok fóka- és bálnahúst használnak csaléteknak. Azt beszélték az örök, hogy az is előfordult már, hogy a ház körül vagy százötven róka gyülekezett össze s elviselhetetlen ugatást vittek véghez.

Hirtelen rókaugatást hallottam az ajtó előtt. Az ör megmagyarázta, hogy bizony egy róka ólálkodik a ház előtt és szeretne a macska eledeléből torkoskodni, de a macska ott ül az ajtó előtt s nem engedi be a rókát. Természetesen ezt a magyarázatot alig hihettem el, kimentem a ház elő-részébe. Valóban egy rókát találtam a ház előtt az ajtótól mintegy három méter távolságban. Ravaszdi barátunk oda-telepedett s folyvást ugatott. Az ajtóban jól megtermett macska feküdt s mérgesen nézegette a rókát. A macska mellett egy tálban húsdarabok voltak. A macska már bizonyára torkig lakott s nem tudott többet enni, de a rókának nem akart semmit sem juttatni. Hogy a kunyhó tömve volt emberekkel, az úgy látszik a kékrókát egyáltalán nem zavarta.

Ebben a kunyhóban nagyon nevezetes japáni személyiséggel találkoztam. Szakember volt, aki kitűnően értett a tengeri vidrához és prémekhez általában, s a japáni kormány arra szemelte ki, hogy a Kurili-szigeteken évente állami számlára történő tengeri vidrafogást ő vezesse. Az ezévi fogás már be volt fejezve s így figyelmessé tett arra, hogy Matszuva-szigeten láthatom a legszebb prémeket, ugyancsak oda gyűjtik össze a szigetek bizonyos csoportjáról a zsákmányolt rókaprémeket is, mielőtt azokat Japánba továbbítanák.

Másnap éppen Matszuva-szigetére mentünk. A sziget partjain mindenfelé temérdek rozmár tanyázott. Amikor a hajó a síma sziklalapok, a kedvenc tanyahelyek mellett elhaladt, mindenfelé hangos ordítózással ugráltak a vízbe, hogy azután egy kicsit távolabb megint nagy nyájakba verődve felbukkanjanak.

Egy öbölben néhány kunyhó előtt a japáni zászló

lobogott. Egyik kunyhóban őrizték a prémeket. Mivel éppen szép idő volt, néhány japáni szellőztette őket. Itt volt valamennyi tengeri vidraprém együtt, számszerint tizennégy. Mindegyik valóban pompás példány volt. A prémek színe a barnától a feketéig változik. A legsötétebbek a legértékesebbek, különösen akkor, ha egyenletesen a sötétszínű szőrök között fehér szőrök is vannak. A legjobb darabokért jelenleg tizenötezer pengőt is fizetnek. A kiszáritott bőrök mindig jóval nagyobbak, mint a felnőtt ember, mert a bőrt a szárítás alatt mindig igen erőteljesen kinyújtják. Ugyanabban a kunyhóban függött még vagy ezerötszáz különféle színárnyalatú ezüstróka, kékróka és vörösróka-prém is. Bizony, igazuk volt a japániaknak, amikor azt állították, hogy a kis kunyhóban levő prémek értéke nem lehet sokkal kevesebb a másfélmillió pengőnél.

Két japáni őrizte és gondozta ezeket a kincseket addig, amíg elindulnak ezekről a viharos és barátságtalan vulkanikus szigetekről a nagy világba, hogy csak akkor nyugodjanak meg, amikor valamelyik szép hölgy nyakán pihenhettek meg.

IV. FEJEZET.

Az északi Kurili-szigetek.

A Matszuván tett látogatás után a fátlan, vulkanikus Siaskotan, Ekarma, Harimokotan és Onnekotan szigeteket látogattuk meg. Ezeket a kopár szigeteket azért tartják a japániai nagy becsben, mert nagyon sok rajtuk a róka s partjukon tengeri vidra is előfordul.

Egy nap örömtől ragyogva jelentette a rádiótelegrafista, hogy éppen híreket sikerült fognia Tokióból. Ezek között volt egy svéd híradás is, és pedig, hogy a svéd király meglátogatta a Friedrichshafeni Zeppelin-hangárt, együtt ebédelt dr. Eckenerrel és szerencsét kívánt az utazáshoz úgy neki, mint a Zeppelin legénységének.

Néhány nap múlva Paramusir-sziget egyik kis öblében horgonyoztunk. Ez az északi szigetek közül a legnagyobb s már egészen közel van Kamcsatka déli csúcsához. Nagyszerű érzés volt ebben az Isten hátamögötti kis öbölben, vad sziklafalak között, hóval borított vulkánok lábánál dr. Eckener hangját hallani, amikor Eckener közvetlenül a megérkezés után a tokiói repülőtéren előadást tartott — természetesen németül — a világkörüli utazás eddig megtett szakaszáról: Friedrichshafenből Európán és Szibirián át Japánig. Az előadást a hangosbeszélő előtt állva hallgattam s mivel a vétel kitűnő volt, egy szó sem ment veszendőbe. Hangját már ismertem, mert hallottam azt az előadását, amit a Svéd-Német Egyesületben, Stockholmban, első amerikai útja után évekkal ezelőtt tartott. A tokiói közvetítés Eckener előadását mondatról-mondatra japáni nyelvre fordította le. Elénekelték a német és a japáni himnuszt s a nép zúgó tetszésnyilvánításainak és a hurra-kiáltásoknak nem akart végeszakadni.

Egészen elragadott a sok örömkialtás és szinte azt hittem, hogy én is a repülőtéren vagyok s én is résztveszek a hosszú útról érkezett repülők ünneplésében. Amikor a közvetítésnek vége szakadt, alig akartuk elhinni, hogy a repülőtértől a kilométerek ezrei választanak el s olyan világban vagyunk, ahol a szárazföldön medvék és rókák, a tengerben pedig rozmárok, bálnák és a madarak ezrei a legközelebbi szomszédaink.

Paramusir hatalmas, de nagyon vad sziget. Körülbelül kilencven kilométer hosszú s valósággal tele van szórva vulkánokkal, közöttük több ma is működő akad. A hegység merész formáju és rendkívül vad, a sziget belseje teljesen lakatlan. Nem könnyű a sziget belsejébe behatolni, mert a lejtőket és a völgyeket mindenütt beborítja az éger és a törpefenyőbozót olyan sűrűn, hogy az összefüggő nagy foltok között alig akad egy-egy kicsi tisztás.

A partok körül a tengerben igen sok a hal és a rák. Mindenfelé igen bőven van tőkehal, néhány helyen lazacot is lehet fogni, ezért azután a japániak a sziget több pontján halásztelepeket rendeztek be. Ha a halászhorogra csalétekül egy darab halat vagy húst erősítünk, a part bármelyik pontján néhány perc alatt jól megtermett tőkehalat lehetett fogni.

A japáni őrhajón megtett utazásunk vége felé közeledett. Paramusir után ugyanis el kellett a hajónak hagynia a Kurili-szigeteket s Szachalinba kellett mennie. Mi ellenben Sjöquisttel néhány hetet Paramusiron szeretnénk volna tölteni s csak azután akartunk visszatérni az expedíció főhadiszállására, Jeterofu-szigetére. Természetesen, hogy ide juthassunk, először Nemuróba kellett eljutnunk, mert csak Nemuróból kaphattunk járművet Jeterofu-szigetére. Tudtuk, hogy az Otaro Maru hajó a nyári hónapok mind-egyikében rendszeresen meglátogatja a Paramusiron levő halásztelepeket s azt reméltük, hogy majd ezzel a hajóval mehetünk vissza délre.

Nagy sajnálatunkra el kellett tehát hagyni a Hakuho Maru-t. Azt hiszem, nagyon sokáig kellene keresni, amíg még egy ilyen kellemes kapitányra és barátságos személy-

zetre tudnánk bukkanni, mint a Hakuho Maru kapitánya és személyzete. Jamamoto kapitány csupa japáni fogásból álló búcsúlakomát rendezett tiszteletünkre a fedélzeten s az ételek mind szerencsét, jó egészséget és hosszú életet jelentettek s természetesen a hangulat is a lehető legjobb volt. Alig hogy a hajóról eltávoztunk, máris szikratáviratot kaptam a kedves kapitánytól, amelyben igazi japáni udvariassággal minden jót kívánt nekem még egyszer. Természetesen hasonló úton azonnal válaszoltam s annak a reményemnek adtam kifejezést, hogy élete hátralevő napjaira megkímélik őt az erre járó hajósok legnagyobb rémei: a köd, a taifun és a rossz kikötőhelyek. Sajnos, már másnap mindezek a jókívánságok kárbaveszetteknek bizonyultak.

Paramusir-szigetéről való elutazásunk idején a sziget nyugati partján, az egyik halásztelepen szálltunk az Otaru Maru fedélzetére. Ezen a telepen ismerkedtem meg egy csodálatos japáni kalandorral. Úgy elegyedtünk szóba, hogy érdeklődtem, hogy ki ejtette el azt a medvét, amelyiknek a bőre éppen a falon száradt. Az volt rá a válasz, hogy «azt bizony Kanno kapitány egy fejszével ejtette el!» Aztán magával a kapitánnyal is találkoztam. Tömzsi, igen erős, nagyfejű, majdnem koreai arcvonású férfi volt. Kijelentette, hogy ő bizony nem fél semmitől a világon s úgy mondta, hogy el is kellett neki hinni. Mint matróz, összejárta a világ minden tengerét, a világháború alatt gyöngyhalász volt Új-Guineában, elfogták az angolok, a déli tengerekben teknősbékákat fogott, tengeri vidrára és más prémes vadra vadászott az Aleutákon és Alaszka partjain és itt meg az amerikaiak fogságába esett. Röviden, olyan ember volt, aki semmitől sem riad vissza.

— Hogy is történt az a medvevadászat? — kérdeztem tőle. — A múlt héten volt, — válaszolta — egy medve jött az egyik közeli halásztelepre. Nyilván nagyon éhes lehetett, mert egyenesen az egyik nagy kád felé tartott, ahol a tőkehalakból kiolvasztott zsírt tartották. Véletlenül arra jártam, s bizony meglepődtem, amikor a medvét a kád mellett megláttam. Puska nem volt nálam, de a közelben feküdt

egy balta. Ezt kaptam fel s óvatosan a medve felé kúsztam. Amikor már csak néhány méterre voltam tőle s a medve még mindig nem vett észre, megfogtam olyan szorosan a fejsze nyelét, amilyen szorosan csak fejszenyelet valaha életemben fogtam s a medve felé rohantam. Amint észrevett, felállt a hátsó lábaira s azonnal támadni akart, de csak az akaratig jutott, mert a fejsze már a koponyájában volt s akkor aztán már nem is tudott nekem semmit ártani. Még néhány ütéssel el is volt intézve és most itt láthatja a bőrét. Más nem is történt — tette hozzá.

Az «Otaró Maru», az a japáni hajó, amelyiken Nemuróba akartunk jutni, régebbi, még 1905-ben épült jármű volt. 1300 tonnás lehetett s a farán talált vaslemez tanubizonysága szerint Norvégiában építették.

Amikor néhány nappal később Sumsir-szigetén, Kamcsatka déli csúcsa közelében tettünk kutatókirándulást, a sűrűben egy bevéssett japáni betűkkel ékeskedő emlékkövet találtunk. Az emléket a tengerpart közelében, kopár és viharverte pusztaságon állították fel néhány évvel ezelőtt Gundzsi japáni tengerészhadnagy tiszteletére, mert ő volt az első japáni, aki mintegy negyven évvel ezelőtt megpróbálta a letelepedést az északi Kurili-szigeteken. Gundzsi igazi kalandor volt. Tokióban nagycsomó hasonló gondolkozású társat toborzott s ezekkel együtt elhatározták, hogy ezeken az északi, elhagyatott szigeteken fognak letelepedni.

De a gyarmatosok nem akartak a rendes úton valami hajóval céljukhoz eljutni, hanem arra szánták magukat, hogy kis evezős csónakokon teszik meg majd a hosszú útát. Ez a terv akkoriban szörnyen tetszett a japániak kalandos lelkének s a sajtó is a legnagyobb figyelemmel kísérte az előkészületeket. Amikor útnak indultak, hatalmas ember-tömegek álltak a kikötőben s zenekarok játszottak a tiszteletükre.

Amint könnyen elképzelhető, az út további része már nem ment ilyen könnyen. A kis csónakoknak a kilométerek ezreit kellett megtenni a veszélyes partok mellett s hamarosan viharok és felhőszakadások között vergődtek. Ami-

kor a reménybeli telepesek közül többen szerencsétlenül jártak, a megmaradtaknak fel kellett adni azt a reményt, hogy majd ilyen módon juthatnak célhoz. A japáni kormány azokat, akik óhajtották, Sumsir-szigetére, majd később a kivándorlók másik részét Siaskotan-szigetére szállította. Amikor a következő esztendőben egy hajó Siaskotant meglátogatta, a telepeseket egytől-egyig holtan találta. Gundzsi s néhány hű embere Sumsir-szigetén ekkor még élt. Gundzsi telepét a következő évben még néhány újabb kivándorló szaporította s a kis kolónia néhány évig eléledgett valahogyan. Végül Gundzsi is meghalt s a szigetet feladták a kolonisták, mert belátták, hogy nagyon bajos dolog lenne állandóan itt lakni, hiszen a klíma szörnyű ezeken a szigetekken. Ma csak egyetlen tőkehal-halásztelep van az egész szigeten s azt is csak nyáron át tartják üzemben. Láttam a Gundzsi-féle település házainak néhány maradványát s az emlékkő feliratát is megmagyarázták nekem. Azt jelenti, hogy «egy bátor ember emlékére». Ezt az esztelen cselekedetet a japániak még ma is szörnyen bámulják.

Amikor Sumsir-szigetén jártunk, át kellett a hajónak haladnia azon a keskeny csatornán, amelyik Kamcsatkát ettől a szigettől elválasztja. Ragyogó időben valóssággal kibontakozott előttünk Délkamcsatka pompás hegyvidéke.

Nagy örömet szerzett nekem, hogy újra viszontláthatom a régi, jólismert vulkánokat. Távcsővel jól felismerem azt a helyet, ahol kis expedícióm 1920-ban hajótörést szenvedett. Sok csodálatos emlék éledt fel. Bizony, amikor itt a japáni hajó fedélzetéről a merészformájú hegyeket s az égbenyúló vulkánokat néztem, hogy a napfényben csillogó hótakarójuk alatt hogyan álmodnak, azt képzeltem, hogy valami mesevilágot látok. Gondolatban újra láttam a magányos vadon medvéit és cobolyait, láttam a lazacoktól nyüzsgő folyókat, szinte újra ott ültem a sötét bórsátrak mélyén, a barátságos nomádokkal, a tűz körül. Átélttem gondolatban újra, amint feleségemmel együtt utaztunk kutyaszánnal és síjjal a fagyos erdőkön át s úgy

éreztem, hogy a lelkem egyik fele itt maradt a magánynak ebben a királyi birodalmában.

Meglátogattuk Alaid-szigetét is. Ez az Ohocki-tenger legszebb vulkánikus szigete s 2332 m magas csúcsával a Kurili-szigetek legmagasabb pontja. A vulkán meredeken emelkedik ki a tengerből s egészen elbámultam, amikor arról értesültem, hogy ezeken a partokon az egész éven át állandóan laknak emberek. Nyáron át néhány tucat japáni kagylókat és tőkehalat halászik a partokon s télen is itt maradnak közülük néhányan, hogy rókákra vadásszanak.

V. FEJEZET.

Sana,* a Kurili-szigetek fővárosa.

Már amikor az expedíció tervezetét elkészítettem, elhatároztam, hogy az expedíció tulajdonképpen szállását Jeterofu-szigetén fogom felütni és a telet is ott fogom tölteni. Azért választottam éppen ezt a szigetet, mert a legnagyobb valamennyi között és mert dús erdők borítják. Hosszúsága kerekén száznyolcvan kilométer s legnagyobb szélessége negyven kilométer. Ezenkívül állandóan laknak rajta, a téli hónapok kivételével rendszeres postai forgalom kapcsolja össze Japánnal, sőt telefonkábele is van. Mint operációs bázis, tehát kétségtelenül ez a sziget volt a legelőnyösebb.

Hogy terveim megvalósítását megkönnyítse, Musakodzsi gróf japáni követ még Tokióban az egyik klub löncsen bemutatott egy csomó befolyásos embernek, többek között a legnevesebb japáni madárkutatónak, így Takatszukaza hercegnek, Jamasina márkinak és dr. Kurodának.

Takatszukaza herceg egy alkalommal palotájában megismertetett néhány emberrel, akikről azt gondolta, hogy hasznomra lehetnek. Ezek között volt K. Szuhara úr is, a Kurili-szigetek egyik legnagyobb halászati vállalkozásának tulajdonosa. Szuhara úr régi japáni patricius család feje s egész familiája már évszázad óta Észak-Japánban és Szahalín-szigetén levő halászatok tulajdonosa. Jeterofu partján körös-körül ott állanak halásztelepei s bizony most már nagyon sok mellett ott van a konzervgyár is. Ezeknek a halászteleknek a székhelye Sana,

* A japáni neveket fonetikusán írtuk át, úgy kell olvasni, ahogy írva vannak, tehát «Sana» és nem «szana». Szerk.

Jeterofu-sziget legnagyobb telepe s egyben a hatóságok székhelye. Szuhara úr indítványára Sanát szemeltem ki az expedíció bázisául, mert Szuhara nemcsak szavakkal, hanem tettekkel is segített, hiszen rendkívül kedvező feltételek mellett bocsátotta rendelkezésemre az expedíció számára szükséges helyiségeket és raktárakat. Természetesen ajánlatát hálás köszönettel fogadtam s erre ő alkalmazottait táviratilag utasította, hogy engem minden tekintetben a lehető legnagyobb mértékben támogassanak. Az egész kutató-út folyamán a Szuhara-Társaság s ennek alkalmazottai felbecsülhetetlen hasznunkra voltak.

Amikor hathetes hajókázásunk a Kurili-szigetek között véget ért és Jeterofu-szigetre érkeztünk, a Szuhara-Társaság jeterofui főnöke, Jagiszava úr már várt reánk a kikötőben s végtelen előzékenységgel fogadott.

Sana Jeterofu nyugati partján van s állandó lakosainak száma körülbelül hétszáz. Nyaranta ez a szám természetesen jóval felülemelkedik az ezren, mert ilyenkor Japánból is jönnek halászok. A halásztelepek ugyanis nyaranta és ősszel hihetetlen tömeg lazacot fognak össze és konzerálnak.

Sana valamennyi háza tisztán japáni stílusban épült, azaz festetlen faház mind, eltolható ajtókkal és ablakokkal. A ház belsejében japáni szokás szerint nincsen bútor s a szobákat csak papiros-választófalak különítik el egymástól. Ha a család odahaza van, akkor mindenki ott kuporog a gyékényeken a «hibacsi» körül. Ez a hibacsi a japáni házak rendes kályhája s bizony nem valami pompás szerszám. Valami bronz- vagy vasteknő, helyesebben ládaféle ez s ebben állandóan faszén izzik. Itt ülnek a család tagjai s a férfiak isszák a zöld teát, ők is, meg gyakran az asszonyok is bodor füstfelhőket eregetnek hozzá, hosszúszerű pipájukból.

A falu utcájában van néhány bolt is, mindenféle árucikkkel. Az egyik házban van a lóállomás, azaz az a hely, ahol hátaslovakat és teherhordó állatokat lehet bérelni. Jeterofu-szigetén ugyanis minden szállítás lóháton történik, kivéve persze télen, mert olyankor a hórétég ehhez

a szállító módhoz nagyon vastag. A parton végig lovaglóút is van, de persze ez fel-le kanyarog a hegyek lejtőin. Bizony olyan meredek néhol, hogy kocsival nem is lehetne előrejutni rajta, mindent csak a ló hátára erősítve lehet szállítani. A japániak maguk mindig lovagolnak, ha valahol dolguk akad a szigeten.

A lóállomás közelében van a posta. No, itt sokszor alapos fejtörést okoztam a szerencsétlen postatisztviselőnek, amikor Európába szóló ajánlott leveleimmel jöttem a nyakukra. De hát ezen a helyen még sohasem fordult meg magamhoz hasonló, kalandos-természetű ember s így megbocsátható, hogy amikor a postai szállítás díját kellett kiszámítaniok, bizony néha az egész könyvtárat kitevő postai előírások minden füzetét mozgósítani kellett.

Nyilvános épület ezenkívül még a szigeten a rendőr-állomás, a meteorológiai állomás és az iskola. Az utóbbi előtt áll egy kis csinos, nagyon alaposan elzárt s minden oldalon bádoggal bevont házikó. Olyan egészen az alakja, mint valami miniatűr-templomnak. Ebben a házikóban őrzik a japáni császári ház arcképét. Évekkel ezelőtt, amikor ezeket a képeket idehozták, nagy ünnepélyességgel helyezték el őket a házikóban.

A falun keresztülfolyik a Sana-folyó. A folyón átvezető nagy hídon a japáni gyerekek szórakoznak lazacfogással. A halászat itt meglehetősen egyszerű. A gyerekek nagy kampót dobznak be a folyóba, azután megint felhúzzák. A lazacok olyan nagy tömegben vándorolnak s annyira megtöltik a folyót, hogy rendesen nagyon hamar össze lehet fogni néhányat belőlük.

Mindjárt az első nap felmásztunk az egyik hegyre a falu mellett. Innen felülről pompás a kilátás. Felülről nézve a ragyogó napsütésben a kis falu is nagyon tetszetősnek látszik. Természetesen meglehetősen szürke az egész kis telep, mert hiszen a házak nincsenek befestve. A falu körül a dombokon mindenfelé templomok vannak. Ezek közül is a legszebb a Szuhara-Társaságé. Néhány helyen rádióárbocokat is látni s mellékesen megjegyezve, esténként négylámpás készülékünkkel hangosanbeszélővel tud-

tuk fogni a japáni, koreai, szibíriai és kamcsatkai állomásokat.

A faluból minden irányban lovaglótutak vezetnek s gyakran bukkanik fel rajtuk japáni lovas, hosszú sor teherhordó ló élén.

A sziget belseje felé tekintve, először mocsaras vidék tűnik a szemünkbe. Kis tavacska csillog a közepén s a vizenyős mezőkön lovak és tehenek legelésznek. Itt-ott emberek is látszanak. Japáni férfiak és nők aratnak a maguk kezdetleges módján, apró sarlókkal. A síkság mögött kezdődik a lakatlan vadon. Ezt a vidéket áthatolhatatlanul sűrű őserdő borítja. Az erdő maga a legkülönbözőbb fajtájú lombjauhullató fákból áll, így sok bennük a nyírfá, tölgy, juhar, kecskefűz, berkenye; hanem az aljanövényzet, az már idevaló, mert mindenütt dúsan és buján nő az erdőkben is a bambuszfü s ezek a kilométerekre teljesen összefüggő, két méter magas bozótok azok, amelyek az átjutást lehetetlenné teszik. A fatörzsekre mindenfelé liányszerű kúszónövények futnak fel, gyakran egészen a fa koronájának magasságáig. Némelyik helyen van túlevelű erdő is, nagyrészt vörösfenyőből, de ennek is a bambuszfü az aljanövénye. A távolban hatalmas hegyek emelkednek az ég felé, a falutól északra egy félszigeten van a szép, 1588 m magas Csirippu-vulkán.

Ennek a békés kis helynek a lakosai főképpen halászattal foglalkoznak, csak kevesen tenyésztnek állatokat és vadásznak. Majdnem minden idevaló lakos japáni, csak néhány ajnukeverék akad köztük. Néha felbukkan egy-egy kínai árus is. Nagy batyuban viszi a portékáját a hátán, aztán továbbáll megint.

Mint minden japáni városban és faluban, itt is igen sok a gyerek. A népesség szaporodása Japánban igen nagy, majdnem egymilliót tesz ki évenként. Ebben a tekintetben Sana sem kivétel. Szép napsütéses napokon csak úgy nyüzsgő a falu utcáján a sok gyerek. Mint Japánban mindenfelé, itt is tarka ruhákban járnak, s ügylátszik, nagyon jól fejlődnek Jeterofu zord éghajlata alatt is. Gyerekkocsi itt éppen úgy nincsen, mint ahogy Japánban sem lehet

sehol sem látni. A legkisebb gyerekeket a nagyobbak vagy a szülők hosszú szövetsíkokkal a hátukra kötözve cipelik. Itt lógnak szegénykéek egész nap. Bizony gyakran láttam, hogy a kisgyerek az anyja hátán alszik azalatt is, amíg az anyja napi munkáját végzi. Persze a kislányok a babájukat is ugyanilyen módon kötözik a hátukra.

Sanában három vendéglő is van. Minden vendéglő öt gésát tart a nyári idény alatt, mert hát ilyenkor nagyobb a népesség. Ezek közül tíz télre visszamegy Japánba. Ha a faluban valahol nagyobb szabású vendéglátás készül, akkor ezeket a gésákat mindig meghívják magánházakhoz is, hogy a szamizén játsszanak, a dobot verjék és táncoljanak. A vendéglős egy idényre vagy az egész évre egy bizonyos kialakított összegért szerződötteti őket s azután a vendégeknek órákra bérbeadja. Amint hallottam, a gésák bére ottjártamkor egy órára egy jen volt.

Minden éjjel egy férfi járja be, keresztül-kasul a falu utcáit s közben folyvást csenget. Este nyolc órától éjfélutánig minden órában hallani lehet, hogy hangos csengetyűszóval elhalad a házak között. Ez a különös szokás a japáni házak rendkívül tűzveszélyes voltával függ össze, hiszen ezek az épületek tisztán papirosból és fából vannak! Az éjszakai csengetyűszó azt jelenti: «Vigyázzatok nagyon a tűzre!» Azt hiszik valószínűleg, hogyha a jó japániakat minden órában figyelmeztetik a tűzveszélyre, akkor majd ki-ki óvatosabban fog bánni a hibacsival.

Télen négy hónapon át rendszerint szünetel a hajóforgalom Japán felé, mert úszó jég zárja el a partokat. Hóviharak dühöngenek ilyenkor a Kurili-szigetek között s a hótakaró az erdőkben tekintélyes magasságot ér el. Ilyenkor bizony a legtöbb itteni lakos számára az egész élet csak küzdelem a hideggel, mert a házak nincsenek télállóan építve s a hideg ellen csak úgy tudnak védekezni, hogy igyekeznek vaskályháikban minél erősebben fűteni. De ha megjön a tavasz a vándormadarakkal meg az új gésákkal, akkor bizony hamarosan elfelejtik a tél keserves fáradalmait s örülnek, hogy legalább átlagban minden negyedik nap szép idő van.

10. Japáni halászok a Kurili-szigeteken.

11. Gunzsi hadnagy emléktáblája Sumsir szigetén. A fölírás szövege :
«Egy bátor ember emlékére».

12. Óriási tengerisas. Sjöquist zsákmánya.

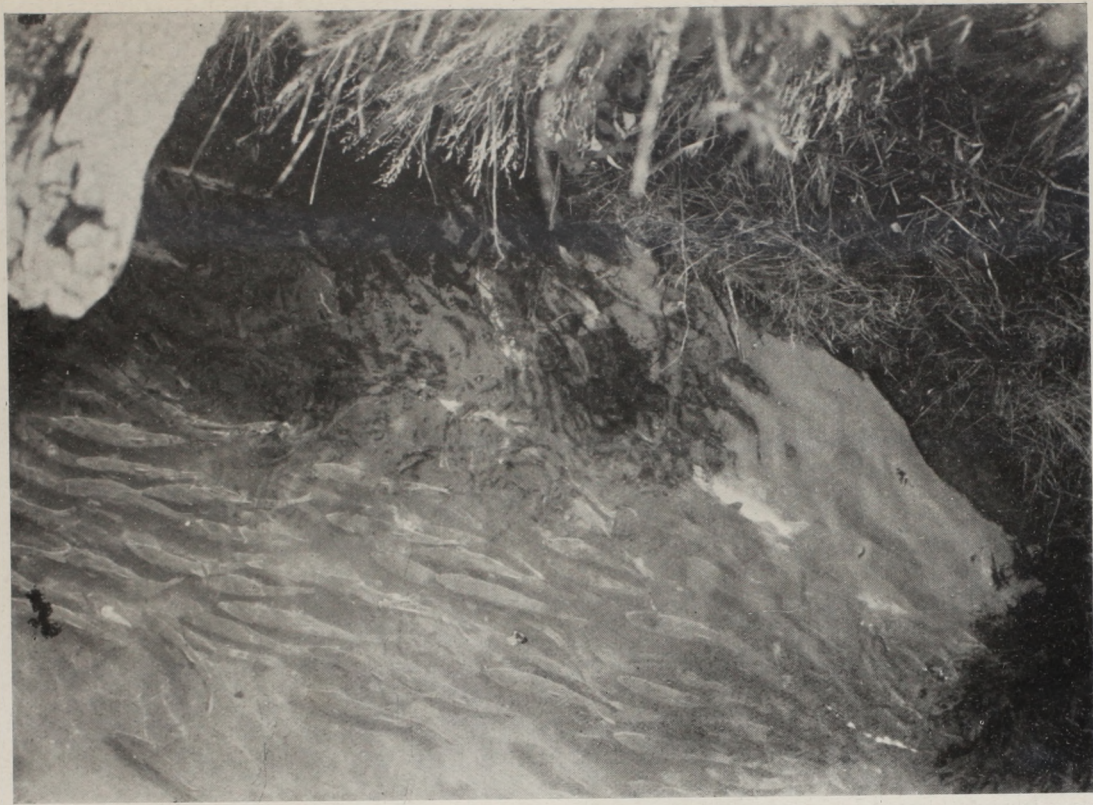
13. A bambuszfü, a Dél-Kurili-szigeteken az uralkodó aljanövényzet. Rendesen 1—2 m magas, majdnem áthatolhatatlan sűrűség.

14. A legszebb japáni gésa Sana faluban. Mögötte a japáni házakat jellemző, eltolható közfal látszik.

15. Az Arimoi-folyó a lazacok vándorlásakor. Nyüzsög benne a temérdek hal.

16. Jeterofu-sziget egyik folyója a lazacok vándorlása idején. A fénykép a folyó fölé hajló fa ágáról készült, lefelé fordított géppel.

17. A lazacok tisztogatása.

VI. FEJEZET.

Lazacokkal zsúfolt folyók.

Emberemlékezet óta nem vándorolt felfelé Jeterofu folyóiban annyi lazac, mint 1929 nyarán és őszén. Amikor a Sana-folyót először láttam, elbámultam a mesés lazac-tömegén. Amerre elláttam, mindenfelé a lazacok háta emelkedett ki a víz színe fölé (15. és 16. kép). Mindegyik felfelé nyomult s új és új tömegek jöttek a tenger felől a megelőzők után. Ha a vízbe bementem, akkor a halak meg-rémültek s igyekeztek menekülni, de bizony gyakran olyan sűrű tömegben jöttek, hogy egészen egyszerűen nem volt helyük semerre se kitérni. Mindegyik a szomszédjába ütközött s persze, örülten csapkodott rémületében a farkával, aminek az lett a következménye, hogy alaposan belocsoltak vízzel. Bármilyen messze mentem felfelé a folyó mellett, a kép mindenütt ugyanez volt. Néhány helyen — amint a 16. kép is mutatja — olyan sűrűn úsztak felfelé, hogy a tiszta vízben lehetetlenség volt a folyó fenekéből csak egy darabkát is látni.

Sűrű sorokban úszott a végtelen haltömeg a tengerből a folyók forrásvidéke felé. Egyik mellékfolyó, egyik patak sem volt olyan kicsi, hogy a lazacok legalább kísérletet ne tettek volna rá, hogy feljuthassanak rajta s nagyon sok lazac csak akkor állt meg, amikor a víz már olyan kicsi volt, hogy a testének a fele kiállt belőle.

Mindnyáján a tengerből jöttek s mindnyájuknak az volt a célja, hogy a folyóban a szaporodás aktusát elvégezzék. Ezek a lazacok egészen más fajtákhoz tartoznak, mint az európai lazacfélék s amint a folyón elkezdének felfelé hatolni, többet nem táplálkoznak. Természetesen a folyó sodra ellen tett útjuk fáradalmai egyre jobban csökkentik

az erejüket, egyre soványabbak, majd foltosak és útálatosak lesznek. Ez a vándorlás a folyón felfelé, hogy ott ívjának, egyben vándorlás a halálba. Ha céljukat elérik s fajtájuk fennmaradását biztosítják, már semmi erejük sem marad. Ilyenkor ezrével hevernek a folyóparton s a vízben dögölten. Természetesen szörnyű bűzt árasztanak s a folyó vize is erősen rothadó hal-szagú lesz. Ha ilyenkor friss vizet akar szerezni az ember, az egészen kicsiny, lazacok számára járhatatlan patakokat kell felkeresnie, vagy olyan vízesés felett kell meríteni, amelyet a lazacok nem tudnak «megmászni».

A Jeterofu-sziget őszi nagy lazacvándorlása legnagyobbbrészt a *Salmo gorbuscha* vagy púposlazac nevű fajtából kerül ki. Azért nevezik így ezt a fajtát, mert a hím hátán púphoz hasonló nagy dudorodás van. Decemberben Jeterofu néhány folyójában egy másikfajta, a *Salmo keta* vándorol fel ívásra. Ezenkívül Jeterofu partjain fogják a legértékesebb lazacfajtát is, a vörös *Salmo nerka*-t is.

Persze, a folyókban felfelé vándorló lazactömeg terített asztal sok éhes vendégnek. A medve különösen nagyon szereti a lazachúst s ilyenkor jó dolga van. Ott is vannak mindenütt a nyomai a folyó partján. A sirályok ezrei s fekete varjak tömegei tanyáznak mindig a folyók mellett, s természetesen naphosszat lazacra vadásznak. Ha nagyon közel merészkedtem hozzájuk vagy közéjük löttem, egyszerre fehér vagy fekete felhő alakjában szálltak fel. A fekete varjak a szigeten minden telep mellett nagy számmal található. Annyian vannak, hogy az utcákat szépen tisztántartják, mert felfalnak mindent, ami csak ehető hulladék akad. A nagy lazaclakomában a rókák és a sasok is résztvesznek.

VII. FEJEZET.

Dai-rijo-ivai, azaz a nagy halászünnep a Kurili-szigeteken.

Amikor az 1929. év halászünnepje véget ért, minden halásznak el kellett ismernie, hogy nagyon bőséges zsákmánya akadt. Persze, egész Jeterofu jókedvű is volt és a Szuhara-Társaság minden tisztviselője értékes ajándékokat kapott főnökétől.

Hogy ennek az esztendőnek a rekord-eredményét kellőképpen elismerje, a Szuhara-Társaság nagy ünnepélyt rendezett Sanában s erre persze bennünket, svédeket is meghívtak. November elsején volt az ünnepély. Este hat órára tüzték ki a kezdetét, de már napokkal azelőtt lázas készülődés folyt s a sziget valamennyi Szuharahalásztelepének vezetője megérkezett Sanába, hogy az ünnepségen résztvehessen. Az egyik japáni vendéglőt szemelték ki a nagy események színhelyéül. Csupán negyvenöt vendég volt hivatalos s ezek közül huszonöt a társaság tisztviselői közül került ki. A többiek a falu hivatalos funkcionáriusai és főemberei voltak, mint pl. a bíró, az orvos, a rendőr, a tanító, a postamester, a lóállomás főnöke s néhány más hasonló.

Amikor néhány perccel hat előtt útnak indultunk, hogy az ünnepségen résztvehessünk, tomboló vihar köszöntött ránk az utcán. Házunktól a tengerpart ugyan jó néhány száz méterre volt, de a hullámverés úgy bömbölt, mint amennyire még eddig egyáltalán nem is hallottuk. A jéghideg levegőben hópelyhek kavarogtak s a szél olyan kegyetlenül tombolt, hogy lehetetlenség volt egy lépést is felegyenesedve megtenni.

Öt percig tartott az út a vaksötét utcákon. A vendég-

látó gazda, Jagiszava, a halásztelepek főnöke, maga jött értünk és kísért el az ünnepség színhelyéig. Az előcsarnokban japáni szokások szerint levetettük a cipőnket. Nagy hajbókolások közben a gésák elvették felsőruhánkat s akkor felkértek, hogy lépjünk be a díszterembe. Hát a terem bizony elég dísztelen, nagy, négyszögletes hodály volt, minden berendezése pedig a földjén elterített szalmából való, gyékényszerű fonatokból állott. Igaz, hogy a berendezéshez tartozott még negyvenöt párna is a vendégek részére, de ez sem volt sokkal feltűnőbb vagy kiemelkedőbb a gyékényeknél.

A vendégek fele már egybegyűlten várakozott. Maguk alá húzott lábbal kuporogtak a párnákon. Néhányan az ünnepélyes alkalomra európai ruhában jöttek. Természetesen elcsodálkoztam, hogy Sanában ilyen nagy terem is akad, de azután felvilágosítottak, hogy a japáni módra papirosból való közfalakat erre az alkalomra kiszedték s így tulajdonképpen a vendéglő minden helyiségét egyesítették. A válaszfalak mindenütt megfelelő hornyokban elmozdíthatók s így eltávolításuk nem jár nagyobb nehézségekkel. A vendégek gyülekezése alatt mindenki elé egy-egy csésze zöld teát állítottak.

Amikor mindenki megérkezett, tizenöt gésa tipegett elő és felszolgálták a lakoma fogásait. Az egész vacsorát egyszerre tálalták, lakkozott falemezekre volt állítva kis edényekben minden s azt a vendégek elé rakták. A fogások között voltak bambuszajtások, tengeri algák, japáni mártások, nyers hal- és hússzeletek, egyfajta kocsonyaszerű leves s egy közönséges leves, végül egy fűrt szőlő. Ezenkívül minden tálcán ott feküdt egy nagy papirosdoboz marmelád is. Ezt a vendégek haza szokták vinni. Mindezt a sok nagyszerű fogást Japánból küldték fel, hogy az ünnepség minél fényesebb legyen. Amikor mindent felszolgáltak, a vendéglátó házigazda felemelkedett párnájáról, a terem közepére ment s letérdelve, minden irányban meghajolt. A teremben teljes volt a csend s azért igen különös hangulatot keltett bennem a vihar tombolása, mert természetesen közben bömbölt a szél, szinte alapjaiban remegett

a ház s az ablaktáblák és válaszfalak zörögtek a keretekben. A vendéglátó gazda beszédet intézett a vendégekhez. Mindenekelőtt szívélyesen üdvözölte őket s megköszönte nekik, hogy ilyen viharos estén is eljöttek, aztán kijelentette, hogy ezzel az ünnepéllyel az ezévi halászat nagy eredményét akarják megünnepelni. «Negyven, illetőleg tizenhat évvel ezelőtt — mondotta — szintén kiadós volt a lazac-halászat Jeterofun. Akkoriban tizenhárom, illetőleg húszmillió lazacot fogtak egy-egy nyáron át a szigeten, de ebben az évben ezeket az eredményeket is messze túlszárnyalták, mert most negyven millió lazac esett a halászok zsákmányául. Ilyen nagy eredményről soha senki nem hallott még s ezért örvendezünk s reméljük, hogy a közeljövőben hasonlóan szerencsésen fog a nyári lazachalászat végződni. Társaságunk is több lazacot fogott ebben az évben, mint bármikor ennekelötte s én ezért az égi hatalmasságoknak hálát adok, s megköszönöm mindenkinek a közreműködését, aki csak hozzásegített, hogy a jó szerencsét ki is használhassuk. Nem szolgálunk fel itt ma este sok fogást, de egyetek és igyatok s beszéljetek szívből és szívhez.»

Beszéde nagy tetszést aratott. Amikor megint csend lett, a falu bírása lépett elő és tartott meglehetősen hosszú dikciót. Ez is tetszett.

Most kezdődött a lakoma. Természetesen mindenki evőpálcával evett, még mi svédek is. A beszédek után újra kinyitották az ajtókat, a gésák megint bevonultak s a vendégekkel szemben helyezkedtek el, kiszolgálták őket s gondjuk volt rá, hogy sehol semmiféle fennakadás se legyen. Mivel a negyvenöt vendégre csak tizenöt gésa jutott, természetesen minden gésának három vendégre kellett vigyáznia. A legfontosabb foglalkozásuk volt, hogy szakét : gyenge japáni rizspálinkát töltögessenek, mert ez aztán fogy ám minden japáni ünnepségen. Igaz, hogy kicsi, valósággal gyerekjátéknak is beillő csészékben szolgálják fel, de a kicsi csészéket annál szorgalmasabban ürítgetik. A vendéglátó gazda körüljárt a teremben, minden vendéggel külön is ivott ezüst szakés-csészéjéből. A barátság kifejezésére ilyen ünnepségeken a japániak mindig a másik csészéjéből,

illetőleg egymás csészéjéből isznak s ezt a jó szokást most is ugyancsak gyakorolgatták.

Amikor minden elfogyott, négy gésa behozta a szamizékat. Ez a szamize tipikus japáni húros hangszer s gésát nem is lehet e nélkül elképzelni. Játszani és sajátos módon énekelni kezdtek.

Amikor ennek is vége volt, az egyik legszebb és legfiatalabb gésa a terem közepére lépett. A kezében legyező volt, ezt később összecsukta és maga elé a földre tette le, majd letérdelt, földig hajtotta a fejét, újra felemelkedett s a többi gésa zenéjére és énekére táncolni kezdett. Az «öreg fenyő» nevű híres japáni táncot járta el.

A hangulat egyre emelkedettebb lett s egyszeriben csak kihirdette a kikiáltó, hogy az egyik vendég fog énekelni. Térdelve énekelt az egyik meghívott egy dalt a halászatról. Erre a kikiáltó megint kihirdette, hogy egy másik vendég az «Oivaké»-nak nevezett, a japáni, északi szigeten igen híres és ismert szerelmi dalt fogja előadni. Nagy tetszést aratott.

Ez után a szám után a hangulat már nagyon élénk lett s ekkor következett az ünnepély legmulatságosabb része. A kikiáltó kihirdette, hogy a falu bírása plasztikus táncot fog előadni. Nem is kérte magát soká, elkezdett lábujjhegyen állva forogni s közben olyan tréfás mozdulatokat tett a fejével meg a lábaival, hogy majd megpukkadtunk. Ennek a számnak volt eddig a legnagyobb sikere, olyan hatalmasan megtapsolták. Ezután Jagiszava úr egy magántáncra következett. Utána még néhány vendég adott elő mindenfélét, főképpen a halászatra vonatkozó táncokat és énekeket. Egyik-másik szereplő halászkulinak volt öltözve s ilyen öltözetben énekkel is kísérte előadását.

A következő szám volt a fényképezés. Magnéziumporral fotografáltam s természetesen azt szerettem volna, hogy mindenki a helyén maradjon, de hát a hangulat nagyon emelkedett volt már és az egész társaság egy csomóba szaladt össze. Mindenki szeretett volna a képen lenni.

Amikor ezzel is rendben lettünk volna, a japániak nekünk estek, hogy most már mi énekeljünk egy svéd

dalt. Olyan nyakasan és kitartóan megmaradtak a kérés mellett, hogy rá kellett szánunk magunkat, holott egyikünknek sem volt annyi hangja sem, mint a repedt fazéknak. Elénekeltük a svéd himnuszt annyi tűzzel, amennyivel csak tellett tőlünk, s mivel a szaké áldásos hatására a vendégek ítélőképessége nagymértékben csökkent, nagy tetszést is arattunk. Hasonló diadalt aratott az a svéd diáknóta is, amit később nekem egyedül kellett előadnom. Az ünnepély még órák hosszat tartott s a vendégek végig valóban királyian mulattak. Végül megállapítottuk, hogy a vendégek lassankint, egyik a másik után eltűnedeznek, s hogy már valamennyi szép gésa hiányzik. Mi is elérkezettnek láttuk az időt a távozásra. Hazafelé a jeges őszi vihar kísért, a hó örvénylett körülöttünk s a hullámverés bőmbölt Jeterofu partjának szikláin.

VIII. FEJEZET.

Kunasiri.

Kunasiri a legdélibb a Kurili-szigetek közül. Százhat kilométer hosszú s a legszélesebb helyen huszonöt kilométer széles. Elhatároztam, hogy a tél elejének egy részét ezen a szigeten fogom eltölteni, de az örökösen tomboló viharok miatt nagyon nehéz feladat ilyenkor az egyik szigetről a másikra eljutni. Arra gondoltam, hogy motorcsónakkal teszünk kísérletet, de ez körülbelül az öngyilkossággal lett volna egyértelmű. Elképzelhető hát az örömem, amikor értesültem róla, hogy a Hirokai Maru japáni hajó — mellékesen megemlíttem, hogy ez a hajó valamikor svéd jégtörő volt — Kunasiribe akar menni. Mivel a hajó Jeterofu-szigeten is ki akart kötni, sőt éppen Sanában volt dolga, az utazás biztosítva volt. November 29-én szálltunk Sjöquisttel és Fudzsimotoval hajóra. Hatalmas hóvihar dühöngött, amikor elindultunk. Rendes kikötő persze nincsen sehol a sziget mellett s ezért a hajók a parttól nagy távolságban vetnek horgonyt s természetesen így a hajóraszállás elég körülményes mulatság. Nagy bárkákon szokták a hajókat megközelíteni. Ezeket a bárkákat tizenkét evezős hajtja. A parton persze mindig hatalmas hullámverés van s ezért nem olyan egyszerű száraz lábbal a bárkába jutni s még nehezebb a csomagot szárazon becipelni.

Hála gumicsizmáinknak és olajos ruháinknak, ez a művelet meglehetősen sikerült és kis motyónk se lett teljesen ázott ronggyá, így azután a tizenkét ember erőteljes evezőcsapásai és éneke meglehetősen jó kedvre hangolt mindannyiunkat. A hajó mellett is voltak még nehézségek, mert a hullámok ugyancsak megdobáltak bennünket, de aztán csak sikerült minden s nemsokára berendezkedtünk

a kabinokban. A japániak, mivel korábbi utazásunkból már ismertük őket, rendkívül kedvesen fogadtak.

A Hirozaki Maru másnap még másik helyen is kikötött Jeterofuban, s aztán indult Kunasiri felé. Estére kellett oda megérkeznünk. Hogy partra tudunk-e szállani, az természetesen teljesen az időjárás szeszélyei, illetőleg a hullámverés nagyságától függött. Az utazás célja tulajdonképpen a szigeten levő egyik kicsi halászfalu, Csinomici volt.

Áthaladtunk a «Kunasiri Szuido»-n, vagyis a tengerszoroson Kunasiri és Jeterofu között. Ez a szoros nagyon hirhedt tengerészkörkben, olyan heves benne a tengeráramlás. A partraszállás kilátásai meglehetősen kedvezőek voltak, mert Csinomici ezúttal a sziget szélárnyékában volt, de persze nem tudhattuk, hogy a legutóbbi ellenkező irányból fuvó vihar okozta hullámverés — mert az még biztosan nem ülhett el — mekkora lehet.

Hat órákor este értünk rendeltetésünk helyére. Vak sötétség fogadott, csak a szárazföldön pislákoló nagy messze egypár gyenge fénypont. A hajó néhány kilométerre a parttól vetett horgonyt s most azután a feladat az volt, hogy tessék partraszállani. A hajó kiszámított érkezés-idejét közöltük rádiótelegrafikus úton Csinomicivel, s most, hogy horgonyt vetettünk, a hajó szirénája állandóan bömbölt. Amint mondtam, ezeken a lapos partokon rendesen nagy, laposfenekű bárkákat használnak partraszálláskor. A bárkák fara nagyon széles, s amikor a partokhoz közeledik, megfordítják farral a part felé, a horgonyt az orrán dobják ki, az evezősök pedig természetesen minden erővel azon vannak, hogy a hajó orrát merőlegesen állítsák a partra futó hullámok gerincére.

Nagy buzgalommal kémleltünk ki a sötétbe, bízva benne, hogy végül is csak megjelenik majd a bárka, de hát hasztalan. Órákon át hiába vártunk, s így be kellett látnunk, hogy a parton nyilván nagyon erős volt a hullámverés. Már féltem, hogy a hajó otthagya Kunasirit és visszavisz bennünket Japánba, de a kapitány kijelentette, hogy az éjszakán át itt marad s reggel meg fogjuk újra próbálni a partrajutást.

A szörnyen nyugtalan éjszaka után már kora hajnalban, még pitymallat előtt japáni evezősök éneke ébresztett fel álmomból. Ebben a pillanatban kellemesebb zenét el sem tudtam volna képzelni, mert hiszen ez azt jelentette, hogy bárka közeledik a hajóhoz. A kajüt ablakán kitekintve, a félhomályban meg is pillantottam a bárka s a benne ülő tucatnyi evezős körvonalait.

Az öltözködés villámgyorsan ment s nemsokára csomagjaink is a bárkában voltak. A hajó barátságos japáni személyzetétől búcsút vettünk s nekivágtunk az útnak. Szerencsésen átjutottunk a parti hullámverésen, sőt sikerült teljesen száraz lábbal partra is szállnunk. A falu lakossága majdnem kivétel nélkül körénk sereglett, mert hát nagy eset volt, hogy ebben a szörnyű időben egypár európai pottyant közibük. Hajnalodott, amikor partra szállottunk s a partokon két hatalmas máglya égett. Mivel a hajó rakományának egy részét itt kellett kirakni, ezeknél a máglyáknál melegedtek az evezősök egy-egy forduló között, amíg a bárkáról leszedték a terhet, hiszen természetesen a kirakodás is csak a bárka közvetítésével volt lehetséges.

Mivel Csinomici lett volna bázisunk a szigeten végzendő kutatásaink idejére, mindenekelőtt megfelelő szállásról kellett gondoskodnunk. A faluban volt néhány japáni vendéglő, s ezek közül választottam ki az egyiket. Az evezősök kísérték ide, mert ünnepélyes menetben ők hozták poggyászsunkat.

A vendéglő, mint minden ház, ezen a vidéken bizony afféle kis nyári laknak beillő házikó volt, vékony deszkafalakkal. A házban levő szobákat csak papirosból való falak választották el egymástól, a padlón csak az ismert rizszalma-gyékény volt, s a szobában ott állt a hibacsi, a hordozható széntartó, megtöltve izzó faszénnel. Tökéletes kis japáni ház volt tehát s biztos, hogy Dél-Japánban, vagy más melegebb égöv alatt pompásabb lakást el sem lehetett volna ennél képzelni, de itt egy kicsit hideg szállásnak tetszett. Hanem ez ellen itt nem lehet tenni semmit sem! A falu minden háza éppen ilyen volt, s mivel efféle házban lakni mégis csak jobb, mint sátor alatt tölteni az

éjszakákat, kibéreltem két szobát. Az egyik volt a dolgozószoba, a másik a hálószoba.

Amikor ezt a bérleti ügyletet rendeztük a vendéglőssel, — nem ment ez egészen símán, mert a japáni udvariasság valósággal csodákat művel, és a mi jó vendéglősrünk is nagy tiszteletében négykézlábra ereszkedett előttünk s csak, amikor már kitisztelegte magát, akkor tudtunk vele értelmes szót váltani, — gyorsan útnak is indultunk, hogy a falut és környéket egy kicsit megnézzük.

Csinomiciben néhány száz ember lakik, s a falu maga nagy, széles öböl mellett, Kunasiri keleti partján fekszik. Szürke persze ez is, mint minden japáni falu, de rendkívül hosszú, mert a házak egymástól nagy távolságra a tengerparton állanak. Sok a majorság a házak között, itt-ott egy-egy lompos kutya mászkál, s néhány ház előtt megkötve teherhordó ló szomorkodik. Egyébként a tengerpart életét a falu nem valami nagyon zavarta, mert ott békésen bukdácsoltak a vízben a harlekinkacsák és jégkacsák.

A falu felett emelkedik az abráziós színlő s a színlő felett nagy rétek húzódnak az erdőig. Az erdő ezen a vidéken teljesen embernemjárta ősvadon. A falu temploma fenn áll a színlőn, egészen az erdő szélén. Két szépen ívelt japáni templomkapu mutatja odáig az utat.

Bár Csinomici, mint minden japáni falu, meglehetősen barátságtalan és egyhangúan szürke, a háttere annál pompásabb. Mögötte emelkedik a Csacsajama vulkán hófedte, ragyogóan fehér kúpja az ég felé. Ez a Kurili-szigetek második legmagasabb pontja, mert magassága 1884 m. Nagyon jellemző az alakja is. Úgy látszik, az egyik kitörés alkalmával a hegy felső része szétrobbant, s így magasan fenn úgy látszik, mintha a hegy le volna vágva. Az így keletkezett magas fennsíkon halmozódott fel a mostani kráter kisebbmennyiségű törmeléke, s így a hegynek természetesen széles válla van.

Az őserdő alig néhány percnnyire van a falutól. Majdnem mindent fenyves borít, csak helyenkint szakítja meg a tűlevelűek egyhangúságát egy-egy folt nyárfa, meg a

völgyekben a patakok mentén fűzek, nyárfák s néhány más lombos fa. Az aljanövény itt is bambuszfű. Ez az átkozott növény a sziget valóságos csapása. Még a fenyvesekben is mindenüvé odatolakszik, csak ott marad el, ahol a patakok mentén a talaj mocsarassá válik, vagy ahol a fenyves olyan sűrű, hogy a fák alatt nem marad számára elegendő világosság. Itt aztán annál élvezetesebb sétálni, mert a talajt mindenfelé puha és dús mohaszőnyeg borítja. A mocsaras helyeken a dudvanövények hihetetlen méretekig nőnek meg. A leggyakoribbak a Filipendula, az Angelica, a Polygonum és a Senecio. Gyakran lehet közöttük négyméteres példányokat is találni, legalábbis az egyik Angelica ursina magasságát lemértük s ekkorának találtuk.

Persze minél mélyebben hatolunk be az erdőbe, annál vadabbá válik a sűrűség. A falu körül mindenfelé meg lehet találni az ember nyomait, de néhány kilométerrel távolabb emberi láb talán még soha nem taposta a szűzi őserdők földjét. Nagy szélöntések hevernek egymás hegyén-hátán, s a hegyi patakok mormogásába csak az őserdők hangjai vegyülnek. Nehéz előrejutni az őserdőben. Mindenfelé ledőlt és elkorhadt, mohákkal borított fatörzsek kússa tömegén kell áthatolni, s az elkorhadt törzseken keresztül-kasul nőnek a fiatal fenyőfácskák. Természetesen számomra csak annál érdekesebb és annál ingerlőbb volt, hogy ezeket az érintetlen erdőségeket s a vadon lakóit megismerhessem.

Az erdő lakói közül a legfontosabb a medve. Ilyen késő őszi napokon nem igen lehet a mackókkal tréfálni. Kunasirin nagyon későn, csak decemberben térnek téli álmra a medvék s persze ilyenkor már kevés táplálékot találnak. A nyár boldog időszakában csak le kell mennie a legközelebbi patakhoz s pukkadásig telezabálhatja magát lazaccal, de hát ilyenkor már vége ennek a dicsőségnek. A tél elején tehát a medvék mint valami nyugtalan lelkek bolyonganak az erdőben s bizony nem veszélytelen mulatság egyikkel vagy másikkal találkozni. A falu lovai állandóan életveszedelemben forognak, mert ezek a szegény párák egész éven át a szabadban legelésznek. Ebben az évben egyedül a csinomicii lovak közül nyolcat ütött le a

medve, s egy nap magam is meggyőződhettem róla, hogy fele se tréfa a falusiak állításának. Az erdőben mászkáltam, amikor a sűrűből egy paraszt a lovát vezette a falu felé. A szegény pára fél feje valósággal ronggyá volt szaggatva, annyira, hogy a húscsapatok hosszan lógtak le róla. Egy csikó ugrált mellette. A japáni, aki a lovat vezette, komor arccal mesélte, hogy hol találta meg az elkínzott lovat s elmondta, hogy a faluba akarja vinni s ott megölni szegényt, mert ebből már többet úgysem lesz ép állat. Nehány héttel ezelőtt ugyanazon a helyen, ahol most ez a ló járt ilyen balul, egy másik lovat megölt a medve.

A japániak tehát teljes joggal félnek a medvétől. Az erdő magas aljanövényzete miatt nyaranta és ősszel nem lehet medvére vadászni. A medvevadászat igazi ideje a tavasz, amikor még mindent hó borít, de a mackó már kibujt odujából. Ilyenkor a japániak és az ajnuk nem is restek s ugyancsak igyekeznek minél több bajt okozni ezeknek a fenevadaknak.

Róka is nagyon sok van az erdőben. Megérkezésünk után rövidesen kiadós havazás volt s ekkor már a kirándulásokon mindig sikerült rókanyomra bukkanni. A folyók mellett a nyiltabb térségeken s az erdőben olyan helyeken, ahol nem nagyon sűrű az aljanövényzet, sok a nyúl is. A falvak közelében a japániak és az ajnuk hurkokkal fogják őket, a vadonban meg a róka, a coboly és a hermelin vadászik rájuk.

A fenyvesekben a madárélet sokkal gazdagabb, mint Jeterofun. Leggyakrabban fenyőcinkét láttam. A csinos kis madarak csapatostól keresték nagy szorgalmasan eledelüket a fenyőgalyak között. Ugyanehhez a társasághoz tartozott mindig néhány fácán, de gyakori volt a fakopáncs, sőt sokszor láttunk mocsári cinegékét és széncinkéket is. Az erdő csendjét hívogató hangjuk hol itt, hol ott szakította meg. A nyugtalan madárarajokhoz tartozik, de sokkal nyugodtabban él az itt szintén gyakori fakúszó. Sokszor láttam, amint fáradságot nem ismerve kúszik fel nagy ügyesen az egyik fatörzsön, hogy azután villámsebesen leereszkedve, mindjárt másik fatörzsre ugorjon át s azon másszon újra

felfelé. Mindig a madarrakkal járt ez a madár is s ha véletlenül el is hagyták, akkor is csakhamar megint csatlakozott hozzájuk.

Ezekben az erdőkben, ahol olyan sok száraz fatörzs akad, természetesen nagyon sok a harkály is. A nagy és kisharkály mellett megtaláltuk a fehérhátú és a fekete harkályfajtákat is, s így más madarakkal együtt ezeket is mi találtuk meg először a Kurili-szigeteken. A madarak közül több új faj is akadt s ezeket a későbbiek során le is írtam a tudományos irodalomban is.

Gyakran nagy csapatakban horgascsórrú pirókok repültek át a fenyveseken s egy-egy fenyőfára leszállva szorgalmasan láttak neki a falatozásnak. A fiatal fenyőhajtásokat bámulatos ügyességgel szabadították meg a gyantás fedőlevelektől s a fiatal rügyet ették meg. A hím pompás vörös tollazata messziről világított a fenyvesek komor zöldjéből. A бүкkszajкó is majd mindennap elélem került. Ez a madár csak a déli Kurili-szigeteken fordul elő, s ennek megfelelően Kunasirin nagyon gyakori. A fenyőszajkót is hallottam, sőt láttam is néha, s egyszer-másszor egy-egy gatyás ölyv vagy sas keringett magasan fenn a levegőben.

Ilyen volt a madarak élete Kunasirin decemberben, s napról-napra jártuk ugyan az erdőt, de egyetlen nap se kellett üres kézzel hazatérnünk. Minden fajtából szép sorozatokat gyűjtöttünk össze s a preparálás munkáját ritkán tudtuk éjjel tizenegy vagy tizenkét óra előtt befejezni.

Egy napon felkeresett a falu rendőre, mert szeretne volna a vadászigazolványunkat látni. Szolgálhattunk vele, mert ez aztán igazán a legnagyobb rendben volt. Mialatt a hibacsi körül ültünk, megkérdezte, hogy eljöhetne-e velünk egyik cserkészésünkre. Természetesen ezt is megengedtük neki. Gumicsizmában és hosszú köpenyben állandóan a sarkamban volt s élénk részt vett a gyűjtés munkájában. Nehány kilométerre a falutól, amint egy folyó mellett fölfelé haladtunk, hirtelen vadász bukkant ki előttünk a sűrűből. Hatalmas gumicsizmákban gázolt a folyón át és a hátán puskát, halászó-szerszámot s hátizsákot cipelt. Pompás példány ajnu volt, igazi vadonlakó.

Akkor vett észre bennünket, amikor már alig voltunk harminc méternyire tőle. Kíváncsi szemmel nézegetett minket s akkor hirtelen felismerte a rendőrt. Megrémülten fordult meg, leszaladt vissza a partra, úgy rohant át a vizen, hogy az csak úgy föccsent mendenfelé, s aztán eltűnt az erdőben. A rendőr utána-kiabált, hogy álljon meg, de persze eredménytelenül. A törvény kunasirii őre felvilágosított minket, hogy azért ijedt meg a mi emberünk, mert nem volt vadászengedélye. Szegény ajnu, kénytelen mint vad-orzó csavarogni ősei földjén. Életemben ez volt az első eset, hogy rendőrségi kísérettel vadásztam.

Csinomici falu lakossága, mivel a halászat ideje már elmúlt, tengeri algák gyűjtésével és szárításával foglalkozott. Ezek a kiszáritott algák fontos szerepet játszanak a japániai konyháján. Kunasiri-szigeten nemcsak saját fogyasztásra gyűjtik a moszatokat, hanem sokat szállítanak belőle Japánba is. Minden vihar után végigjárták az asszonyok a partokat s összeszedték a partravetett algákat. Kötegekbe kötötték, majd erre a célra épített állványokra akasztva, szárították ki őket.

A parti halászkunyhókat végig mindenütt vékony deszkából építették. Bár gyakran láttam, hogy a legnagyobb réseket ládadeszkákkal meg szalmagyékényekkel befoltozták rajtuk, azért természetesen a hideg szél úgy fújt át a kis alkotmányokon, mintha ott sem lettek volna. Minden házban van vaskályha is, mert e nélkül biztosan megvenné őket az Isten hidege. A meleg fürdők is meglehetősen segítenek a hideg elviselésében, de azért őszintén megvallva, mindenki rettenetesen szenved. Csodálkozom is rajta mind a mai napig, hogy ezen a barátságtalan vidéken a hideg ellenére sem jut senkinek eszébe egy kicsit tisztességesebb lakóhelyet csinálni.*

Szerettünk volna az ebben az évben utolsó hajóval visszamenni Jeterofura. A hajó érkezését december második felére jelezték. Természetesen teljesen az időjárástól függött,

* A földrengések miatt nem mernek kőházakat építeni. A földrengés itt is, mint Japánban, majdnem mindennapos, de a könnyű, japáni faházak földrengésbiztosak. Szerk.

hogy kiköt-e Csinomiciben vagy sem. Bizony nagy aggodalommal lestük a hullámverés dörgését a partokon, mert igazán nem szerettük volna a karácsonyt ebben a kis kártyavárban tölteni. Hiszen a főszállásunkon: Jeterofuban volt minden készletünk s itt viszonylag melegebb lakás is várt ránk.

December 17. vagy 18-ára várták a hajót. A megelőző napokon pompás idő volt, de egyre jobban elromlott s mire a hajó megérkezett, már nem nagyon biztatóan festett a dolog. Mindenünk rendben be volt csomagolva, s minden attól függött, hogy vajjon rá tudjuk-e venni az evezősöket, hogy bárkájukkal a hajóhoz vigyenek. Szerencsénkre a hajóval orvos érkezett a faluba s ennek a partraszállása rendkívül fontos volt, mert nagyon sok volt a beteg.

Végtelen öröömre elhatározták, hogy megpróbálkoznak a nagy feladattal. Minden holminkat az egyik bárkára vittük s elindultunk a hullámverésen át, ki a nyílt tengerre. A bárka orrát, mielőtt még kijuthatott volna a tarajos hullámok közül, az egyik hatalmas hullám teljesen összezúzta. A bajt csak akkor fedezték fel, amikor már messze kinn voltunk. Nehéz rakománnyal bizonyosan elsülyedt volna a kis alkotmány, de így sikerült a hajóhoz jutni. A hajónál igyekeztek úgy ahogy rendbe hozni a bajt. Több óra hosszat tartott a munka s ez alatt az idő alatt négy embernek folyton meríteni kellett a beszivárgó vizet, olyan erősen ömlött a nagy réseken át.

18. A nagy halászat ünnepe Sanában.

19. Fenyves őserdő Kunasiri-szigetén. Jobbra hátul a Csacsajama-vulkán.

20. *Angelica ursina* (a mi angyélika nevű, fehérvirágú ernyős dudvánk rokona).
Óriási termete a fákéval vetekedik.

21. Elutazás Csinomici faluból, Kunasiri szigetén. Hátul a Csacsajama vulkán (1844 m),
a Kurili-szigetek második magasságú hegye.

IX. FEJEZET.

Karácsony a Kurili-szigeteken.

December 19-én hagytuk el Kunasirit. Jól kihasználtuk az itt töltött időt, s gyűjteményeinket nagyon lényegesen gazdagítottuk. Mivel csak nagy kinnal tudtunk járműre szert tenni, kétszeresen örültünk a közeledő karácsonynak, mert így már komolyan remélhettük, hogy az ünnepeket főszállásunkon tölthetjük. Ha semmi előre nem látott akadály nem merül fel, terveink szerint éppen a szent-este előtti napon kellett hazaérnünk. A hajó ugyan nem a nyugati, hanem a keleti parton szándékozott kikötni, de reméltük, hogy Sanáig az utat szárazföldön két nap alatt meg tudjuk tenni. Az örömet csak tetézte, hogy kiderült, hogy egy nappal később teljes lehetetlenség lett volna hajóra szállni. Hatalmas vihar kerekedett s a hajó semmiképpen sem várhatott volna ránk egy teljes napon át, mert sürgős útja volt.

Mielőtt hajónk Jeterofuba ment volna, előbb fel akarta keresni a Kunasiritől keletre fekvő Sikotant. Sikotan sok tekintetben nagyon érdekes sziget, többek között azért is, mert itt élnek a Kurili-szigetek őslakosságának utolsó maradványai. A japáni kormányzat ugyanis már évtizedekkel ezelőtt az északi Kurili-szigetéről összeszedte a kamcsadálokkal kevert ainu őslakosokat s erre a szigetre telepítette át őket. Sok sajátságos embertípust lehet itt még ma is látni, sok sajátságos település-forma mutatja még ma is az őslakók érdekes etnografiájának maradványait. De nem akarom ezen a helyen részletezni a sziget érdekességeit, csak annyit említek meg, hogy a japániak nagy bálnafeldolgozótelepet létesítettek a szigeten, s hogy a sziget hegyein mindenfelé csinos kis fenyvesek, apróbb-nagyobb ligetek

vannak s ezek az egész vidéknek a többi szigettől teljesen elütő, rendkívül kedves képet adnak.

Amikor sikerült a bős vihar lecsillapodását Sikotan jól védett öblében kivárni, hajónk, az «Ozumi Maru» egyenesen Tosimoi falu felé indult Jeterofu keleti partján, ott kellett partra szállnunk. December 21-én kora reggel érkezünk meg s mivel nyugati szél fújt, s a hullámverés sem volt valami erős, a partraszállás semmi nehézséggel sem járt. A hajó sok száz póstaszákot hozott magával Jeterofu minden faluja részére. Ezek között volt természetesen az expedíció karácsonyi postája is. Elképzelhető, hogy a postaszákok kirakását váglyakozó szemekkel figyeltem, hiszen ezekben kell lenni részemre is egy csomó levélnek és újságnak. Tosimoi lakossága is láthatólag nagy örömmel fogadta a postát, mert öreg és fiatal egyaránt segített a cipekedésben. Ez volt különben is az utolsó posta újév, a japániak legnagyobb ünnepe előtt.

Amikor minden ingóságunk szerencsésen partra került, arról kellett gondoskodnunk, hogy azt valamilyen módon először Rubetszuba és onnan Sanába szállíttathassuk a sziget túlsó partjára. Jeterofu egyetlen kocsival vagy szánnal is járható útja a Csendes-óceán partját Rubetszuval köti össze, ezen az egyen kívül csak lóval járható utak vannak.

Szerettem volna tehát csomagjainkat szánnal továbbítani, de a posta minden szánt lefoglalt s így a csomagokat csak másnap tudtuk volna útnak indítani. Természetesen nem akartam egy napot várni s ezzel esetleg az ünnepi estéről elkésni. Sikerült felhajszolnom öt teherhordó lovat, s amit tudtunk, ezekre csomagoltuk fel. A maradékot egy embernek kellett másnap utánunk hozni. A legkellemetlenebb csomagunk egy Pentamotor (csónakmotor) volt, amelyet azért vittem magammal, hogy ha nem tudunk semmiféle közlekedőeszközt kapni, akkor a legvégső esetben ez segítsen ki a bajból.

A hó nem volt olyan mély, hogy a terhet cipelő lovak mozgását akadályozta volna s így a kis karaván csakhamar útnak indult a télies őserdőn keresztül. Az erdő itt kevert lombos fákból s a kegyetlen bambuszfülő- aljnövényzetből

állott. Egy órai lovaglás után már az egyik őszi táborhelyünkre értünk a Csozimoitó mellett. Az első lovon a japáni loápoló lovagolt. Ennek a jól megtermett, erőteljes japáni fiúnak az volt a feladata, hogy majd ha célhoz jutottunk, visszavigye a lovakat. A lova, úgy látszik, éppen olyan jól ismerte az utat, mint ő maga, mert egyáltalán nem figyelt az ösvényre. A legkülönbözőbb csomagok közé telepedett le s hogy velünk kényelmesebben beszélgethessen, egyszerűen háttal a ló feje felé ült. Én magam a legutolsó lovon mentem, hogy el ne veszítsünk semmit. Rövid beszélgetés után kiderült, hogy a mi lovászunk nagyon buzgó vadász. Az elmúlt tavasszal az egyik hegyen, amelyik innen jól látszott, két medvét lőtt. Hű szolgánk és faktótumunk Fudzsimoto, bár ezen a napon ült életében először lóháton, nagy buzgalommal segített, hogy a fiúval társaloghassak. Fudzsimoto tudott angolul és most a tolmács szerepében büszkélkedett.

A lovaglás alatt sűrű pelyhekben megeredt a hó. Mivel közelebb jutottunk az Ohocki-tengerhez, annál hidegebb lett s végül is az eredetileg szelíd havazás vad hóviharrá erősödött. Amúgy is hideg volt a lovagláshoz, de még kínosabbá tette a dolgot, hogy a lovak a csomagok nagy súlya miatt csak nagyon lassan haladtak előre. Mindenestre meg voltam róla győződve, hogy Nisimura dr., a rubetszui orvos a legmelegebben fog bennünket fogadni, hiszen annak idején mindig a legbarátságosabb hangon írt és már igen sokszor hívott, hogy látogassuk meg. Érkezésünket ugyan nem közöltem vele, de tudtam, hogy Jeterofun a hírek nagyon gyors lábon járnak és mivel ezen a télen egészen biztosan mi voltunk a Kurili-szigeteken az egyedüli európaiak, egy pillanatig sem kételkedtem benne, hogy értesülni fog érkezésünkről s hogy készen fog várni a pompás, forró japáni fürdő, amint belépünk a ház küszöbén.

Több karavánnal találkoztunk útközben. Ezek is, a mienkhez hasonlóan, kicsi, hosszúszerű teherhordó lovakból állottak. Mind Tosimoiból jött vagy Tosimoi felé tartott. Amikor már közel jártunk Rubetszuihoz, találkoztunk az üresen hazafelé tartó postaszánokkal. Az egyik japáni

kocsis, amint elhaladt mellettünk, odakiáltotta : «Nisimura doktor várja a svédeket». Végre megérkeztünk, természetesen egészen dermedtre fagyva, az orvoshoz, s úgy ő, mint a felesége igen meleg barátsággal fogadtak. Egy szinte izzóan forró kis vaskályha mellett csakhamar felengedett a fagy tagjainkban s az utolsó simításokat alaposan elvégezte a forró fürdő.

A fürdő után a ház ura az egyik szoba sarkában felállított kis háziszentély előtt mécsest gyújtott s ősei szellemének kis csészében kevés rizst áldozott, aztán mindnyájan letelepedtünk a földre egy fél méter magas asztal elé s a japáni konyha inycenfalatainak : a rizsnek, rákoknak, tintahalaknak, bambuszajtásoknak s más hasonló eledelnek élvezetébe merültünk. Az estét a kedves család körében töltöttük az izzó faszénnel teli hibacsi körül kuporogva, japáni szokás szerint keresztbevetett lábbal. Az orvos és a felesége azt indítványozták, hogy töltsük náluk a karácsonyt, de hát a kedves meghívást nem tudtuk elfogadni, mert karácsonyra szerettünk volna otthon, fő-szállásunkon lenni.

Hiszen innen csak húsz és egynehány kilométer út állott előttünk s az út egészen Sanáig igen jó volt. Természetesen a megfelelő lovakról már most este gondoskodnunk kellett, hogy reggel indulhassunk. Sikerült is öt lovat felhajszolni, de egy idő múlva megjelent a lovász s aziránt érdeklődött, hogy vajjon, ha vihar lesz, akkor is utazunk-e? Természetesen azt feleltem neki, hogy reggel hétkor útnak indulunk még akkor is, ha mindjárt fejszék esnek is az égből, mert egyáltalán nem tudtam olyan vihart elképzelni, ami engem abban megakadályozhatott volna, hogy a karácsonyt Sanában ünnepehessem.

Erre azonban nem került a sor, mert reggel gyönyörű, ragyogó időre ébredtünk. Pompás hideg és derült, teljesen szélsendes, igazi téli nap volt. Amikor a kis karaván útnak indult, sok ismerősünk búcsúzott tőlünk hangos «Szajonara» kiáltásokkal, mélyen meghajolva. Több, szintén Sana felé igyekvő japáni lovas is csatlakozott hozzánk, hogy ne kelljen egyedül menniök s így karavánunk meg-

lehetősen tekintélyes volt, amikor Rubetszубól útnak indult. Először a befagyott Rubetszu folyón haladtunk át, pompás fahídon, aztán ide-oda kanyargó úton, elég meredek lejtőn lovagoltunk felfelé s így jutottunk a magasban elterülő nagy hómezőkre. Szinte kellemetlenül ragyogtak a nap-sütésben. Alattunk a pompás téli reggelen az Ohocki-tenger csillogott. A legutóbbi vihar keltette hullámok fehér tarajjal törtek meg a partokon. A vízben még a halászgató tarka harlekinkacsák s a közöttük elszórtan megjelenő jégkacsák is látszottak a tiszta levegőben.

Aztán bekanyarodtunk a lombos fákból s néhány vörös fenyőből álló erdőbe. Örültem, mert tudtam, hogy nemsokára olyan vidékre érünk, ahol jegenyefenyő is van, mert itt szerettem volna megállítani a karavánt, hogy karácsonyfát vághassak ki közülük. Előttünk ugyanezen az úton lóháton vitték a postát Sanába, ezért kitűnő nyom vezetett végig a hóban s ez nagyon megkönnyítette a lovak dolgát is.

A karavánt sok varju kísérte s magasan felettünk néhány sas keringett. Valószínűleg abban bíztak, hogy valamelyik ló majd elesik s akkor lakmározhatnak. Fenyőcinkék és keresztcsőrűek élénkítették az erdőt s mindenféle nyulak és rókák nyomára bukkantunk, sőt néha még cobolynyomot is láttam.

Aztán megérkeztünk a fenyvesbe. A kisebb fákat alaposan szemmel tartottam s amikor egyet találtam, amelyik karácsonyfának is alkalmasnak látszott, megállítottam a karavánt. Kis baltát tartottam kéznél erre a célra s japáni kíséreink nagy álmélkodására szép kis karácsonyfát vágtunk ki. Fudzsimoto, mivel már járt Európában, a kíváncsi japániaknak elmondta, hogy az emberek messze nyugaton karácsonykor minden házban ilyen fákat állítanak fel. Mialatt a japániak kis dohányzópíhenőt tartottak s néhány darab tintahalat kaptak be, mi összekötöttük a fát s az egyik ló hátára erősítettük. Valószínűleg ez a fa volt az első karácsonyfa, amit a Kurili-szigeteken ki-döntöttek.

Aztán nyomorúságos lovaglőösvényen újra fel-le halad-

tunk az alacsony hegyeken át. Amikor megtettük az út felét, szélesebb völgybe értünk. A völgyfenéken kis pihenőházikót találtunk. Barátságos japáni család lakik itt, akik az utasokat fogadni szokták. Mi is megállottunk, hogy dermedt tagjainkat megmelengetsek egy kicsit s egy falatot együnk is. A földön keresztbevetett lábakkal a forró kis vaskályha körül ülve, csakhamar mindegyik lovas felmelegedett. A melegedés közben zöld teát ittunk, rákot és tintahalat meg rizst ettünk. Egyik lovunk ez alatt az idő alatt sajnos azzal mulatott, hogy meghempergett a hóban, hogy lerázza magáról a csomagot. Bár rendszerint nem így szokott történni, de ezuttal valóban nem volt fontosabb csomagokról szó s így csak néhány sátorlapot meg ruhaneműeket vasalt ki a paripa.

Az étel és a meleg újra felélénkítette az életkedvet. Folytattuk hát az utat s nemsokára magaslatra értünk, ahonnan a tengerre és a sziget felé egyaránt kitűnő kilátásunk volt. Észak felé az egyik félszigeten az 1588 m magas Csirippu-vulkán csodálatosan szép, szabályos kúpja emelkedik. Lábunk alatt látszott útunk célja, az a széles tengeröböl, amelyik mellett Sana fekszik. Vágyódva néztem arrafelé, mert bizonyosra vettem, hogy sok postám van hazulról s szerettem volna minél hamarabb a levelek olvasásába merülni. Hiszen nagy idő, hat hét múlt el a legutóbbi posta óta! E mellett ezen a télen még csak kétszer remélhettünk postát s ezért a svéd posta érkezése mindig nagy ünnep volt számunkra.

Találkoztunk már útközben a lovas posta-teherhordókkal s valamivel későbbben egy csapat japáni gyalogos teherhordóval, akik mindnyájan a postát vitték Sanába s most már visszatérőben voltak Rubetszu felé.

Végre aztán átlovagoltunk a befagyott Sana folyón s bevonultunk a faluba. Sok ismerősünk kijött üdvözlésünkre, amint a házak között elhaladtunk. A kéményekből mindenfelé barátságos, vastag füstpászmák kanyarodtak az ég felé, mert itt is minden házban van vaskályha, hogy a lakosok meg ne fagyjanak, hiszen Sanában sincsenek kettős ablakok és a falak is csak deszkákból vannak.

Igy érkeztünk meg szállásunkra a Szuhara halásztelep épületében. Egyszeriben minden kéz nekünk segített, persze hogy egy pillanat alatt minden csomag lenn volt a lovak hátáról. Elsősorban fagyos tagjainkat olvasztottuk fel jó forró fürdőben, aztán az estét a svéd postának szenteltük. Csakhamar úgy éreztük, mintha otthagytuk volna a viharos és hideg, barátságtalan Kurili-szigeteket s hazarepültünk volna Svédországba szereteteinkhez.

A következő napon a falu kis boltjaiban nagyszabású karácsonyi bevásárlásokat végeztem. Sikerült mazsolaszőlőt és mogyorót — persze csak afféle földimogyorót, arachiszt — szerezni. Kaptam almát és mandarint is, sőt még néhány süteményt is találtam. Saját készleteinkből kiemelt csokoládéval és keksz-szel együtt az egész csinos kis karácsonyi asztalkát, azaz karácsonyi földecskét eredményezett, mert az ember itt igazán mindig a földön él. Mindent szépen felhordtam lakkcsészékben a karácsonyfa alá. A karácsonyi vacsorát a rendelkezésre álló legjobb fajta svéd konzervekből készítettük el s a fa alatt — mint minden más étkezés-kor — alacsony asztalka mellett kuporogva fogyasztottuk el. Az izzó faszén a hibacsiban kellemes meleggel töltötte el a szobát s otthonos melegséggel csillogtak a karácsonyfa gyertyácskái a japáni szobában, hiszen fényük a selyemből készült svéd zászlócskára, a karácsonyfa legszebb díszére esett.

A karácsonyeste csendesen és nyugodtan telt el. Negyedik karácsonyestém volt ez Európától távol, s gondolataim önkénytelenül a korábbi karácsonyi táborhelyek felé repültek. Aztán persze Svédországba szálltak haza a kalandozó gondolatok s nehéz szívvel idéztem magam elé gyermekeim örvendezését a karácsonyfa alatt, meg a kedves otthoni előkészületeket az örömnüpre. Hiszen akkor, amikor mi feldíszített karácsonyfánk alatt lobogó gyertyafénynél ültünk, Svédországban még csak délelőtt volt s így mindössze az előkészületek folyhattak az esti örömekre.

Odakünn vad hóvihar dühöngött. Már akkor elkezdődött a viharos szél, amikor megérkeztünk Sanába s azóta az ereje egyre csak növekedett. A ház valósággal reszketett

s az ablakok csörömpöltek. De egyszeriben eltűnt a viharokozta szorongó érzés, amikor kis négylámpás rádióinkat működésbe hoztuk. Néhány csavarás és már Tokióból a legszebb európai zenét hallhattuk. A figyelmes japániak erre az estére karácsonyi zenét állítottak össze, bár nekik maguknak nagyon kevés közülük van a karácsonyhoz. Ezen az estén bizony hideg borzongás rázott meg, amint mélyebben gondolkodtam ennek a találmánynak a nagyszerűsége felől, pedig máskor már hajlandóak vagyunk mindannyian únott közönnyel beszélni róla. Soha nem hatott rám annyira a rádió, mint a Kurili-szigeteken töltött karácsonyestén.

Mialatt gondolataim otthon időztek, egyszerre csak nagy hirtelen a való életbe ráncigáltak vissza. Egy ember jött azzal a hírrel, hogy ezen az estén pontban tíz órakor megkezdődnek az előkészületek a japániak legnagyobb ünnepére, az újévre. Az előkészületek első része a rizsdagasztás volt. Elhatároztam, hogy megnézzük, tehát tíz óra körül kiléptünk a hóviharba. A dagasztóház nem messze volt tőlünk s néhány pillanat alatt odaértünk. Már ekkor élénk jövés-menés, sok bámészkodó ember fogadott.

Hét ember állt egy kivájt fatörzs mellett s a fatörzs mélyedésébe helyezett párolt rizst teljes erővel püfölték. Olyan vadul verték a rizst, hogy a dermesztő hidegben is csak úgy szakadt róluk a verejték. Egy nyolcadik férfinak az volt a feladata, hogy a bunkók csapásai közben hirtelen benyúljon a tésztához, azt megpaskolja s időnként meg is fordítsa. A bunkók csapásai olyan örült sebességgel követték egymást, hogy teljes lehetetlenségnek láttam, hogy két csapás között be lehessen nyúlni a tésztához s onnan a kezét megint vissza is lehessen épségben húzni. Minden pillanatban el voltam készülve rá, hogy annak a japáninak a keze, amelyik a tészta veregetését és forgatását intézte, egyszer csak véres húscsfat alakjában fog előkerülni a bunkók közül, de aztán semmi sem történt, legalább is az alatt az idő alatt, amíg ott voltam. Amikor a rizsből az ütések hatása alatt keletkezett tészta már eléggé egyenletes lett, hirtelen kirántották a bunkók alól és új rizst öntöttek be a mélyedésbe.

A rizstésztát aztán kinyújtották és felgöngyöltették s mindenféle fajta babbal töltötték meg s így készült a «mocsi», a japáni újévi ünnep legnagyobb nyalánksága. Ilyenkor az egész nagy japáni birodalom apraja és nagyja mocsit eszik. A nagy gombócalakú tésztákat csak megpörkölik egy kicsit fogyasztás előtt s ezzel készen is van az egész, de viszont ez az egyszerű elkészítő mód szertartásos ünnepélyességgel van egybekapcsolva. Hallottuk, hogy a rizs-zúzás egész éjszaka folytatódik, holott már jó néhány gombóc ott állt készen a helyiségben. De hát ezeket az ősök szellemeinek szánták s arra vártak, hogy a templomokban és a házak kis szentélyeiben áldozatul helyezték el a szent szobrok elé. Amikor már néhány óra hosszat a mocsi elkészítésének titkaival nagyjából megismerkedtünk, a hóviharon átrohanva visszamentünk a házba.

Karácsony első napján japáni barátainkat hívtuk meg egy kis ünnepségre a kivilágított karácsonyfa alá. A fát persze szörnyen megbámulták, hiszen effélet még elképzelni sem igen tudtak. A második napot levélírásnak szenteltük s így aztán el is múltak az ünnepek és visszatérhettünk rendes napi munkánkhoz.

X. FEJEZET.

Újév, a japániak legnagyobb ünnepe.

Az újév a japániak legnagyobb ünnepe. Körülbelül azt a szerepet tölti be, mint nálunk a karácsony. Mindenünnen lehetőleg összejönnek a család tagjai s napokon át minden munka szünetel.

Az előkészületek már sokkal az ünnep előtt elkezdődnek. A japáni császárság minden zugában ünnepelnek ilyenkor, még ott is, ahol csak két japáni kerül együvé. Sanában az előkészületek karácsony éjszakáján kezdődtek a rizszúzás műveletével.

Az újév jöttének következő jele az volt, hogy minden ház bejáratát fenyőgallyakkal díszítették fel. Ez a szokás is egész Japánban mindenütt egyformán él. A fenyő gallyai elbírják a nyár melegét és a tél hidegét, joggal szimbolizálják hát az ellenállóképességet s ebben az esetben a hosszú életet.

Újév előestéjén ünnepi lakomára voltunk hivatalosak a Szuhara-társaságnál dolgozó ismerőseinkhez és barátainkhoz. Az étkezés előtt mindenki sorban megfürdött a majdnem égetően forró vízben, aztán asztalhoz ültünk. Erre az alkalomra hosszú alacsony asztalt állítottak fel.

Az ebédlőterem hőmérséklete fagypont körül lehetett s ezért, hogy ne dideregjünk túlságosan, az ülőhelyek közé mindenfelé izzó faszénnel töltött tartályokat állítottak fel. Ha ujjaink már egészen megmerevedtek, akkor a parázs felett sikerült hamarosan kiengesztelni.

A szobában három kis háziszentély állt sok Buddha-szobrocskával és más díszítésekkel. Új papirosdíszek és rizsgombócok között gyertyák égtek valamennyi előtt. Az ebéden körülbelül tíz japáni vett részt. Mielőtt asztal-

hoz ültek volna, sorban mindegyik a szentélyek elé járult s megkondították a gongot és tapsoltak a kezükkel, hogy a szellemek figyelmét magukra vonják, aztán mélyen meghajoltak a Buddha-szobrok előtt.

A szertartás után mindnyájan letelepedtünk. Minden teríték mellett ott voltak az újévkor elmaradhatatlan moci-gombócok, de e mellett persze ilyenkor válogatott inyenccfalatokat szolgálnak fel. Volt az asztalon minden, ami csak japáni szemnek és szájnak kellemes: bambusz-hajtások és tintahalak, különböző levesek, húсок és halak és számomra ujdonságképpen főtt bálnabőr!

Amikor az ebédnek délután négy óra tájban vége volt, haza igyekeztünk, mert a szilveszter-estét magunk között akartuk tölteni a karácsonyfa gyertyáskáival s a hazai újévi nyalánságok között. Mielőtt szilveszteri ünnepségünk megkezdődött volna, megjelent a színen Fudzsimoto, s kijelentette, hogy minden tisztességes japáni házban nagytakarítást kell végezni az év utolsó estéjén, mert nem szabad az új évet szennyes házban kezdeni. Neki is állt mindjárt. Még az volt a szerencse, hogy japáni házban ez a művelet nagyon egyszerű, mert nincs bútor és nincs porfogó sehol. A padló szalmagyékényeit szedtük fel, röviden és energikusan kiporoltuk őket, feltörülgettük a padlót, letörültük a papirosfalakat s az ügy el is volt intézve. Fudzsimoto munka közben elmagyarázta, hogy japáni szokás újév napján mindenféle jószándékú dolgot elhatározni. Ezek az elhatározások aztán természetesen köteleznek az egész új évben. Ugyancsak Fudzsimoto adta tudtunkra, hogy japáni ember nem öl meg újév napján semmiféle állatot, még egy poloskát sem, és hogy a gazdának nem szabad méregbe gurulni, ha ezen a napon a szolga valami helytelen dolgot cselekszik. Természetesen kinevettem elővigyázatosságáért s annak a nézetemnek adtam kifejezést, hogy a jó szolga újév napján kettőzött igyekezettel azon van, hogy dolgát a lehető legjobban lássa el, mert hiszen ahogyan újév napján cselekszik, úgy fog azután tenni az egész esztendőn keresztül. Ezenfelül a japániak kifizetik minden adósságukat már újév előtt. Ezért Fudzsimoto már néhány nappal újév előtt

elkérte a fizetését, úgy látszik, mindenfelé holmi apró becsületbeli kötelezettségei voltak.

Újév éjszakáján éjfélről kezdve a lakosság kis csoportokban a falu templomába megy, hogy ott néhány szertartásban résztvegyen. Elhatároztam, hogy én is megyek, s azért Fudzsimotónak meghagytam, hogy engem is keltsen majd fel, ha indulni akar. Ő és még néhány japáni éjjel három órakor készült fel a szentélyhez.

Röviddel éjfél után feküdtem le s néhány órai rossz alvás után fel is keltett Fudzsimoto. Odakinn bőszt hóvihar dühöngött. Sarki utazásokra való prémruhámba bújtam be, s így felkészülve indultam útnak a szurokfelete éjszakában, hóviharban a templom felé. Szerencsére eleinte a szelet hátulról kaptuk. Fudzsimoto s két másik japáni kísérték. Egy zseblámpa gyér világa mellett bukdácsoltunk a házak között felhalmozódott nagy hófúvásokban. Célunk a falu legmagasabban fekvő temploma volt. Annak ellenére, hogy igazán nem volt messzire, ez a párszáz méter is alapos munka volt.

Azért minden nagyobb baj nélkül célhoz jutottunk. A templomban a szentképek között gyertyák égtek s a középén nagy hibacsi állt izzó faszénnel. Leraktuk felsőruhánkat meg cipőnket s beléptünk a templomba. Egy japáni pap egészen fehérbe öltözve jött oda hozzánk. Miután mélyen meghajoltunk előtte, meleg szakéval kínálta meg a japániakat. Amikor a parányi csészékben párolgó italt felhörpintették, odaléptek a szentképekhez, tapsoltak s mélyen, tiszteletteljesen meghajoltak. A buddhaképek körül mindenfelé moci és kővé fagyott mandarinok hevertek. Ezek voltak az áldozati ajándékok. A japániak azután kifejezték tiszteletüket a császár és a császárné arcképe előtt is, végül tisztelegtek egy csupa miniatűr arcképekkel telepingált kép előtt is. Ez a császár összes őseit ábrázolta egészen a legelsőig, aki a japániak hite szerint egyenesen a Napból lépett ki és úgy jött a földre.

Amikor mindezeknek a szertartásoknak vége volt, felszólítottak, hogy menjünk a szomszédos helyiségbe, hogy ott a kályha mellett megmelegdjünk egy kicsit. A kályhá-

nál két gésa üldögélt és a pappal beszélgetett. Vagy félóra hosszat társalogtunk velük, aztán visszafelé indultunk. A gésák is készen voltak templomi ájtatosságukkal s csatlakoztak hozzánk. Takarókba burkolóztak s nagy gumicsizmákat viseltek. Egyikük a csikorgó hidegben és vad hóvihárban is hajadonfővel volt, csakhogy elegáns frizuráját tönkre ne tegye.

Két zseblámpával világítottunk s így botorkáltunk lefelé a hegyről. Mindenesetre valamivel könnyebb volt lefelé az út, de a két gésa így is gyakran beszakadt a hófúvásokba. Szerencsére mindezt a legjobb kedvvel, nevetve fogadták.

Amikor elváltunk lenn a faluban, éppen egy másik csoporttal találkoztunk, akik a templom felé igyekeztek, hogy a téli éjszaka fagyában a császár és az ősei előtt tiszteletét kifejezze úgy, mint ahogyan a japáni milliók ezen az éjszakán a nagy birodalomban mindenfelé cselekszik.

Újév reggelén hét órakor fürdővel akartam az évet köszönteni. Persze nem volt valami nagyon barátságos, hogy amikor felkeltünk, zérus alatt négy és fél fok volt a hálósobában. A fürdőben is vastag jég volt mindenütt a földön, az öltözőszobában sem volt enyhébb a klíma, de a nagy fakádban a víz forró volt. Pompás érzés volt belemászni s a forró vízben lassankint átmelegedni. Amíg a hálósobába visszakerültem, csonttá fagyott a hajamon a víz. Bizony, várnom kellett a fésülködéssel addig, amíg egy kicsit a hibacsi mellett felengedett.

Dél előtt tíz órakor, mint Japánban mindenütt, a sanai iskolában is nagy ünnepséget tartottak. Az újévi ünnepen, amikor a császárt és a császári családot istenítik, a falu minden tisztviselője és minden méltósága jelen van. Egyébként mindenki beléphet, amennyiben természetesen helyet tudnak a vendégeknek szorítani. Pontosan megérkeztünk, s először a tanítói szobában állapodtunk meg, ott az izzón forró kályha körül már a falu minden méltósága együtt volt. Természetesen mindenkin ünnepi ruha volt. Ott volt a rendőrfőnök is gálaruhájában. Az igaz, hogy könnyű volt neki gálát ölteni, hiszen a ruhája díszruha jellegét csak két

hatalmas vállrojt adta meg. Az öreg, ősz postamester és még néhányan a falubeliek közül kitüntetések is viseltek.

Pontosan a kitűzött időben beléptünk a tanterembe. Az összes iskolásgyerekek együtt voltak már, szépen rendben a padok között. Az egyik oldalon ültek a lányok, a másikon a fiúk. Az előkelőbb vendégek számára — persze bennünket svédek is ezek közé számítottak — a terem két oldalán székeket állítottak fel.

Amikor mindenki együtt volt és helyet foglalt, előlépett az iskolamester s boldog új évet kívánt. Akkor azután kimért lépésekkel az egyik asztalhoz közeledett s tiszteletteljes hajlongások közben fehérkesztyűs kezével egy kis fehér függönyt göngyöltetett fel. Eddig ez a függöny fedte el a császár és a császárné arcképét. Erre egy méterre visszalépett s ismét mélyen meghajolt. A példát az egész terem követte.

Erre egy intéssel a terem egyik oldalán ülő vendégeket hívta fel, hogy lépjenek elő. Úgy rendezte el őket, hogy pontosan a kép előtt álljanak, s amikor már rendben voltak, mindannyian meghajoltak igen mélyen a császár arcképe előtt. Aztán a terem másik oldalának vendégei következtek, azután valamennyi férfivendég, aki hátul az iskolateremben szorongott, aztán valamennyi nő. Végül az iskolásgyerekek tisztelegtek ugyanezen a módon a császári pár képe előtt.

Megkapó látvány volt ezeknek az embereknek lojális tiszteletadása császáruk előtt, hiszen érzéseik valódiságában nem kételkedhettem, mert láttam az arcukat.

Amikor mindenki készen volt, újra előlépett az iskolamester, felállt a képek előtt, ismét mélyen meghajolt, aztán kimért léptekkel az asztalhoz ment, ismét meghajolt s legöngyölgette a kis fehér függönyt. A képeket erre a napra abból a kis házikóból hozták át, amelyiket már leírtam s amelyik külön erre a célra épült az iskolaépület elé.

Aztán a tanító a harmóniumhoz ült le és a gyerekek a japáni himnuszt énekelték el. A himnusz után a tanító és a falu bírása beszédet mondott, s ezzel az ünnepség hivatalos része be is volt fejezve.

Aki 70 szenért (kb. két pengő) külön jegyet váltott, az még valami ennivalót is kapott. Az ennivaló ezúttal egy egész szárított tintahal, három mandarin, egy üveg szaké vagy must volt. Az ünnepségnek ehhez a részéhez a szellemi táplálékot banzáj kiáltások, énekek és beszédek alakjában magának a közönségnek kellett szolgáltatni.

Fudzsimotót az ünnepélyre szintén meghívtam, de úgy látszik, ő semmiféle jó elhatározást sem követett, a japáni szokások ellenére, holott éppen ő állította, hogy az igazi japáni ezt újévkor sohasem mulasztja el, mert azzal ünnepelte a császáriját, hogy több szakét ivott, mint amennyit elbírt. Ennek következtében még az ebédfőzésről is elfeledkezett s egészen estig láthatatlan volt. Mivel előrelátó módon eleve figyelmeztetett rá, hogy újév napján nem szabad a szolgálra megharagudni, ha valami rosszat cselekszik, ezúttal kegyelmet kellett gyakorolnom az igazság helyett.

Az újévi ünnep több napon át tartott, s bizony, jó időbe tellett, amíg Sanában az élet visszazökkent a régi rendes kerékvágásokba.

XI. FEJEZET.

Az ajnu vadász elbeszélése.

Azok között a különös és érdekes emberek között, akikkel a sors a Kurili-szigeteken összehozott, elsősorban kell említenem Szavagucsit, az ajnu vadászt. Hírből hal-lottam már, hogy sok kemény harca volt medvékkel, s hogy ő egész Jeterofun a legügyesebb vadász. Érthető tehát, hogy nagyon szerettem volna megismerkedni vele, de nem volt könnyű dolog megtalálni, mert rendszerint a vadonban volt és vadászott. Egyik barátja, egy japáni prémkereskedő, megígérte végre, hogy majd, ha Szavagucsi Sanába jön a kunyhójába, feltétlenül szólni fog nekem. Újévkor minden vadász visszatér a falujába, hogy az ünnepeken résztvehessen s természetesen Szavagucsi is így tett.

Januárius 2-án, mint télen rendesen, Jeterofun megint heves hóvihar dühöngött. A heves nyugati szél, amelyik majdnem egész télen át szinte változatlan erővel tombol az Ohocki-tenger felől, ezúttal nagyon sok havat hozott és Sana falu csakhamar annyira beletemetkezett a kavargó hófelhőkbe, hogy az orrunk előtt csak pár lépésnyire láttuk az utat.

Eznap este elhatároztam, hogy meglátogatom a prémkereskedőt, mert ez a japáni ismerősöm úgyszólván egész életét itt élte le, s ezért mindig érdekes dolgokat tudott elmesélni. Biztonság okából először Fudzsimotót küldtem át hozzá, hogy kérdezze meg, vajjon estére otthon lesz-e, és hogy nem vagyok-e alkalmatlan. Azt üzente vissza, hogy nagy örömmel és szívesen vár. Így hát felvettem «Kamlejká»-mat. Ez olyan hóíng, amit a kamcsatkaiak a hóviharok elleni védekezésüképpen a ruházatuk fölé húznak. Ennek a ruhadarabnak a jó tulajdonságait a kamcsatkai nagy szán-

22. Algákat gyűjtő japáni.

23. Japáni asszony gyermekeivel Kunasiri szigetén.

24. Csinomici falu Kunasiri szigetén. A falu a tengeri abrázióval alámosott, meredek partok lábánál fekszik.
Az állványokon algák száradnak.

25. Sana falu, az expedíció főhadiszállása, télen.

26. Vissza Sanába karácsonyestére.

utak alatt tanultam megbecsülni. A viharos estében Sjöquist és Fudzsimoto is elkísértek. Különösen az utóbbi volt fontos személyiség, mert a tolmács tisztét kellett ellátnia.

A prémkereskedő a falu végén lakott. Az utcákon felhalmozott nagy hófúvások között bukdácsoltunk a házáig. Tíz perc alatt ott is voltunk. Fudzsimoto felnyitotta az első tolóajtót s ezen át kis előcsarnokfélebe léptünk. Mielőtt a következő ajtót felnyitotta volna, Fudzsimoto elkiáltotta magát, hogy «gomen nazai». Ez körülbelül annyit tesz, hogy «bocsásson meg az alkalmatlankodásért». Ennélkül a bejelentés nélkül japáni házba nem szokás belépni. Amikor a másik ajtót is elhagytuk, a harmadik előtt álltunk. Ezt a háziak nyitották fel előttünk s ezen át léptünk a lakószobába.

Amikor leraktuk a felsőruhákat s beléptünk a szobába, mi is, meg a háziak is letérdeltünk, hogy illő tisztelettel köszöntsük egymást. Így térdelve fejünket egypárszor a gyékényig lehajtottuk, ezzel a japáni illemszokásoknak eleget tettünk, aztán az izzón forróra felfűtött vaskályha köré telepedtünk keresztbevetett lábbal, az ülőpárnákra. A ház asszonya kis csészékben zöld teával kínált, természetesen cukor nélkül.

Az egyik párnán ült Szavagucsi, az ajnu vadász. Igazán pompás fia volt a vadonnak! Erőteljes alakja, viharvert arca, szabályos arcvonásai majdnem szép emberré tették. Az egyik szeme egy medvével való küzdelemben megsérült, a szemhéja teljesen fel volt hasítva, de azért ha közelre nem is, távolra látott ezzel a szemével is. A homloka tele volt a medvekarmok okozta sebek forradásaival, a tarkóját teljesen leskalpolta s a jobb karját, szerencsére, anélkül, hogy a csontot megsértette volna, szétmarcangolta a medve. Felgyűrte az inge ujját, úgy mutatta meg a szörnyű sebek nyomát. Természetesen a jobbkezén néhány ujját mozgatni sem tudta. Arra kértem, mondja el, hol szerezte ezeket a szörnyű sebeket, s mikor folyt le a küzdelem. Nem sokat kérte magát:

«Két évvel ezelőtt, április végén, medvevadászatra a Szasiuzu-hegységbe mentem. Rozsdás, öreg flintám volt,

csak magam javígtattam meg annyira, hogy használhattam. Hótalpakon, fenn a hegyek között kóboroltam, s végül sikerült is egy medveanyát két kis bocccsal felhajtanom. Természetesen először az öreget kellett leterítenem. De hát tudtam, hogy a puskám nem hord valami messzire, s így észrevétlenül meg kellett közelítenem a medvét olyan közelségig, ameddig csak lehetett. Sikerült is körülbelül negyven méterre eljutnom, a nélkül, hogy a nőstény észrevett volna. Ekkor tüzeltem s láttam, hogy lövésem az állatot oldalról találja. A mackó hangosan üvöltött s a két bocccsal együtt elinalt. Mérgelődtem, hogy zsákmányom nem maradt mindjárt a hely színein. Éppen a vérnyomokat tanulmányoztam, amikor észrevettem, hogy a medve jön ám visszafelé s láthatólag bosszút akar rajtam állani. Rohanvást futott felém, s amikor elég közel volt, szemből újabb lövést adtam le rá. A golyó ugyan talált, de úgy tetszett, mintha semmi hatása se lett volna, mert a medve tovább rohant rám. Rémületemre a töltényhüvelyt nem voltam képes puskámból kiszedni. Mindent megpróbáltam, de nem sikerült, s a medve már ott volt egészen a közelemben. Minden medve, amelyiket eddig támadni láttam, mindig két hátsó lábára felágaskodva rohanta meg ellenfelét, ez azonban mind a négy lábán szaladt felém. Csak a puskatus maradt egyetlen védőfegyverem. Éppen amikor a medve támadott, hatalmas ütést mértem rá, de hát a nőstény-medve nagyon veszedelmes ellenfél, az ütést kutyába se vette, rámrohant és máris olyant ütött rám a mancsával, hogy elzuhantam. Összehúztam magam s az arcom a hóba rejtettem. A medve felettem állt. Éreztem, hogy a bőrt lehántja a tarkómról. Hogy a feldühödött állatot megakadályozzam abban, hogy a koponyámat hátulról szétroncsolja, a karomat a fejem fölé nyújtottam, mert úgy gondoltam, hogy még mindig kellemesebb az egyik karomat elveszíteni, mint esetleg a fejemet szétfűzgatni. A medve azonnal marcangolni kezdte a karom, annyira, hogy a húscsapatok a ruhán keresztül lógtak ki. A dühöngő állattól a harc közben a fejemre kaptam még egy ütést. Ez okozta a homlokomon a sebeket s a szemhéjamat is felszakította, szerencsére a szememnek

nem esett baja. Természetesen ömlött a vér a sebeimből, úgy hogy a hó egész vörös lett körülöttem. Amikor a medve ilyen alaposan elintézett, tovább ment a dolgára. A vérvesztés egészen elgyengített. Először egy darabig fekvé maradtam a hóban, hogy a medve ne láthassa, hogy megmozdulok. Amikor a fenevad már jó távol lehetett, óvatosan körülnéztem s amikor meggyőződtem róla, hogy a medve már nem láthat, megpróbáltam óvatosan tovább mászni. Nehéz dolog volt ilyen csúnya sebekkel mozogni, igazán a legszívesebben fekvé maradtam volna a hóban. Egy ri (valamivel több, mint három kilométer) távolságra kellett eljutnom, mert ott egy vadász lakott egy kunyhóban. Tudtam, hogy meg kell halnom, ha nem jutok el a kunyhóig, hiszen ha elalszom a hóban, feltétlenül megfagytam volna. Szörnyű út után hosszú vérnyomot hagyva magam mögött a hóban, végre elértem a kunyhót. Itt természetesen elájultam, de a japáni vadász, aki a kunyhóban lakott, gondjaiba vett. Amikor megint eszméletre tértem, olyan gyorsan, amilyen gyorsan csak lehetett, Sanába kellett jutnom, mert tudtam, hogy itt orvos is van. A japáni meg én együtt indultunk útnak, de egy idő múlva észrevettem, hogy nem tudok tovább menni. Arra kértem kísérőmet, hogy menjen egyedül előre és hozzon magával lovat megszánt. Egyedül másztam hát egy darabig előre, akkor lefeküdtem egy kicsit megint a hóba, majd megint megkísértem, hogy tovább vánszorogjak. Végre megjött a segítség. Pontosan tizenkét óra tellett el, amíg a medvével való küzdelem után végre kórházba jutottam Sanában. Sokáig eszméletlenül feküdtem, de aztán lassankint jobban lettem, s most megint egészséges vagyok».

Ezenkívül még egy medvével került kézitusára a sor, de akkor nem sebesült meg s az ajnu diadalmaskodott.

Megkérdeztem Szavagucsit, hogy nem elégette-e meg a medvevadászatot. Erre azonban a legélénkebb tagadással válaszolt. Csak arról panaszkodott, hogy megint nagyon rossz ócska puskája van, de ez azért nem akadályozza meg abban, amint mondotta, hogy tavasszal ebben az évben is medvevadászatra menjen.

Néhány nap mulva engem látogatott meg. Ebből az alkalomból nagy kést ajándékoztam neki. Amikor a kést meglátta, mindjárt kijelentette, hogyha annál az emlékezetes tusánál ez a kés a kezében lehetett volna, akkor a medve legalábbis olyan csúnyán el lett volna látva, mint ahogyan ő volt. Kevés embert láttam, aki ilyen egyszerű ajándéknak, mint ez a kés, annyira örült volna, mint az ajnu vadász.

Szavagucsi Urup-szigetén is eltöltött négy esztendőt. Ez délről számítva a harmadik sziget a szigetsorban. Itt főképpen rókákra vadászott s a négy év alatt el is ejtett háromszázhusz rókát, ezenkívül leterített sok cobolyt és harminchat sast. Az utóbbiak nagyon keresettek a Kurili-szigeteken. Medvét csak négyet tudott lelőni, de ebben valószínűleg rossz puskája a bűnös.

Urup-szigetén találkozott MacLaren angol repülővel, aki az amerikai pilóták ismeretes kísérelétével egyidejűleg szintén megkísérelte, hogy a Földet körülrepülje, de ellenkező irányban. Ez ugyan nem sikerült neki, de eljutott a Bering-szigetig, ott gépe szerencsétlenül járt, de ő és útitársa megmenekültek. Ez a bátor repülő Urup-szigetén a Tokotan-öböl közelében egy tóra ereszkedett le hatalmas hidroplánjával, s kilenc napig maradt a szigeten. Az ajnu akkor véletlenül éppen itt volt s rókákra vadászott. Ő és MacLaren egy szót sem tudtak ugyan egymással váltani, de jelbeszéddel nagyszerűen megértették egymást. MacLaren nagyon lelkesedett a vadászatért és urupszigeti tartózkodása alatt egy fókát ejtett el. Szavagucsi láthatóan rajongott az angol repülőért s arra kért, hogy üdvözljem a nevében, ha visszatértem után Európában véletlenül találkozna vele.

Urupon Szavagucsi körülbelül húsz tengeri vidrát látott, sőt egy alkalommal hetet látott egyszerre az értékes állatokból, amint az egyik parti sziklán heverésztek. De hát ezeket az értékes prémes állatokat — mert egy-egy tengerividra-prémért tizenötezer pengőt is fizetnek — az állam nagyon szigorúan védi. Mivel Urupon az volt a feladata, hogy a vadorzókat szemmel tartsa s megakadályozza, hogy azok a vidrákat megtámadhassák, természetesen ő

maga nem csaphatott fel vadorzónak. Azt azonban minden-esetre kijelentette, hogy pompás látvány volt a hét állatot egyszerre látni a sziklán.

Urupon egyszer leégett a feje felett a ház. Egyedül volt s nem tudta a tüzet eloltani. Viharos téli este támadt a tűz, s kilenc közül mindössze hat rókaprémet, a puskáját és egy kevéske rizst tudott megmenteni. Amikor már a ház teljesen leégett, egy darabig melegedett az izzó zsarátnok mellett, aztán beásta magát a hóba s alaposan beburkolózott a megmentett prémekbe. Akkor az éjszaka folyamán sok friss hó esett, természetesen reggelre egészen vastagon be volt temetve. Hogy lássa, hogy mikor virrad meg, ki-dugta a karját a hóból s így csinált lyukat magának. Pity-mallatkor felkelt, vállára vetette a puskáját, magához vette a rókaprémeket és a zacskót a rizzsel s egy másik, kb. öt kilométernyire fekvő kis kunyhóhoz ment. Hótalpai elétek s a hó olyan mély volt, hogy szívesebben ment a tengerparton, de az utat itt sok helyen magas sziklafalak zárták el. Ilyenkor természetesen néha hosszú darabon be kellett gázolnia a jéghideg tengervízbe. Végre eljutott a kunyhóhoz, ott tüzet tudott rakni s aztán három héten át ott tanyázott. Ez alatt az idő alatt huszonnégy rókát ejtett el.

Néhány nappal azután, hogy meglátogatott, az én ajnu vadászbarátom már egy távoleső kunyhóba akart indulni, hogy ott márciusig, amikor a rókavadászat véget ér, vadásszon. Azt a vidéket vadban gazdagnak tartotta. A róka-vadászat befejezése után megint néhány napot akart tölteni Sanában, hogy azután medvékre induljon a hegyek közé, mert addigra a mackók már befejezik téli álmukat s kibújnak odujukból.

Igaz bámulattal búcsúztam el a vadonnak ettől a pompás gyermekétől s szívből sok szerencsét és sok szép rókaprémet kívántam neki vadászatára.

XII. FEJEZET.

A soha be nem fagyó folyó mellett.

Sanától körülbelül húsz kilométerre északra folyik az Ankorokava-folyó. A beleömlő sok melegforrás miatt vizének hőmérséklete mindig fagyáspont felett van, de nemcsak erről nevezetes, hanem arról is, hogy még télen is sok benne a lazac. Természetesen ezért télen sok ragadozó gyűlik össze a partjain, mert ezek a nyílt vízben gazdag terített asztalra találhatnak. A hollók, a fekete varjak százai és sokféle sirály tanyázik itt állandóan, s magasan fenn keringenek a hatalmas sasok. Gyakran láttam, hogy hogyan csapnak le a vízre s amikor felemelkednek, három-negyedméter hosszú lazacot visznek a csőrükben. A lazacok ilyenkor nagyon lomhák és könnyű megfogni őket. A mondottakon kívül sok kacsza úszkál a vizen s gyakran jelenik meg közöttük a hattyú is. Természetesen a partokon rókák és cobolyok lesnek a madarakra. Mindez nagyon csábítóan hangzott, s így elhatároztam, hogy januárus végén ide teszem át tevékenységünk színterét.

Januárus 30-án kerekedtünk fel Sanából. Hármunkon kívül csak egyetlen japáni teherhordót és vezetőt vittünk magunkkal. Az idő nem volt valami csábító, de hát időjárás tekintetében a Kurili-szigeteken télen nem szabad igényekkel fellépni, mert a hóvihar itt igazán mindennapos vendég. Indulásunkkor is hatalmas hóvihar dühöngött. Mi ketten svédek síjén, a japániak meg csak úgy gyalogszerrel tartottunk a folyó felé. Mindnyájan körülbelül húsz kiló csomagot cipeltünk — Fudzsimotó kivételével, mert tótumfakunk nem volt hosszabb gyalogutakhoz szokva, s ezért könnyebb csomaggal kellett útnak bocsátanunk.

A legkényelmesebb út a Sanától körülbelül 11 kilo-

méter távolságban levő Bettobu falun keresztül vezetett. Valaki előttünk már járt ezen az úton a legutóbbi hóesés óta, mert különösen az erdőben, ahol a hófuvás még nem temette be, a nyoma nagyon jól hasznunkra vált, legalább nem kellett töretlen hóban bukácsolni. Az út a faluig majdnem állandóan ritkás nyirfaerdőben vezet. Az erdő egyhangúságát csak itt-ott enyhíti egy-egy kis csoport vörösfenyő. Az erdő aljanövényzete természetesen itt is legnagyobb részt bambuszfű. Mindent másfél méter vastag hóréteg borított, de a bambuszfű még ebből a mély hóból is kilátszott, s örökzöld levelei sajátságos ellentétben voltak a tájkép téliességével.

A laza hóban meglehetősen keserves menetelés után félegy óra tájban értünk Bettobuba. A falu a tenger partján fekszik, hatalmas alámosott partszegély tövében, s megérkezésünkkor a hullámok bömbölve, fehér tajtékot verve törték meg a part szikláin. Azt mondják, s ez után a látvány után el is hittem, hogy igazi erős viharok alkalmával a víz eléri a parti házakat is. Így igazán nem lehet ráfogni Bettobura, hogy valami kitűnő helyet választottak a számára. De nem is ez szabta meg a település helyét, hanem a halászat, mert ezen a ponton nagyon sok halat lehet fogni. Jeterofun legalábbis mindig Bettobuban a leggazdagabb a halászok zsákmánya.

Egy japáni családnál töltöttük a déli pihenőt, s nagyon szívesen fogadtak. Abban a helyiségben, ahol teáztunk, még belső ablakok is voltak, s ez maga már külön csodálatraméltó dolog a szigeten. A két ablak közötti tér körülbelül fél méter lehetett. Itt a család két pirókot tartott. A szép kis madarak láthatólag kitűnően érezték magukat ebben a szokatlan kalitkában, de nem is csoda, mert a japániak igazi japáni gondossággal és ízléssel kis hintákat, ágakat s más minden kényelmi eszközt rendeztek be számukra. A Kurili-szigeteken a pirók sem olyan, mint a mienk, mert a piros szín a hímen csak az állán és a feje két oldalán jelentkezik.

Két órakor tovább mentünk. A hóvihar ezen a nyílt területen a tengerpart közelében helyenkint olyan erős

volt, hogy alig tudtunk tovább haladni. Rendesen oldalról kaptuk, de amikor utunk iránya megváltozott s a szél hátba kapott, nem kellett magunkat megerőltetnünk, mert a sítalpakon hosszú darabokon keresztül tolt a szél maga előtt. A nyílt terepen itt-ott a kissé védettebb mélyedésekben kicsiny vörösfenyőligetek képviselték a fákat. Szegényeket alaposan megdolgozzák a téli viharok, némelyik egészen a földre lapul, mások egyoldalások a szél egyirányú nyomására. Valamivel később ismét nyiresekben vezet az út, s innen kezdve újra kellemesebb volt előrehatolni, mert a fák egy kissé megvédelmezték a szél dühe elől.

Az egyik kis patak mellett bambuszfűből készített kunyhóra bukkantunk. Két ajnu vadász tölti itt a vadászat idejét. Amikor a kunyhóhoz értünk, a vadászok az erdőben járhattak, de a kunyhó körül szétszórt sasmaradványok világosan elárulták foglalkozásukat.

Jóval besötétedés után értünk a folyóhoz. Az volt a tervünk, hogy az egyik itt működő halásztelepen kérünk szállást, mert ennek igazgatójához, Mitobe úrhoz ajánlósorokat hoztunk magunkkal. Az ajánlólevél nagyon is kedvező lehetett, mert úgy ő, mint a felesége a legnagyobb szívesseggel fogadtak, s csakhamar el is helyeztek bennünket egyik, a telephez tartozó kis lakóházban. Mint minden más ház akár itt, akár Japánban, ez is csak afféle kis kedves nyári lakás volt. A falak deszkából, az ablakok csak egyszerű tolóablakok, a szobákat csak eltolható papirosfalak választották el egymástól, a padlót mindenfelé japáni szalmagyékény borítja, s minden csak úgy ragyog a tisztaságtól. Mindössze egy dolog emlékeztetett benne, — a hidegen kívül természetesen — hogy nem Japánban vagyunk, t. i. az egyik helyiségben jól fűthető vaskályha állott. A kis kályhát hatalmas nyírfahasábokkal a vörös izzásig fűtik, a papirosfalakat félretolják, s ezen a módon igyekeznek egy kicsit tisztességesebb hőmérsékletet teremteni.

Ezen a kályhán főznek is és ennek a melegénél melegedik a házban lakók apraja-nagyja, s az átnedvesedett

ruhákat is itt szárítják. Természetesen, amint a tűz kialszik, a házban a hőmérséklet egyszeriben olyan lesz, mintha nem is választanak el falak a külvilágtól. De akármilyen hideg is van künn, a kályha körül mindig lehet melegedni s végeredményképpen az, aki igazán fázik s fel akar melegedni, az bebujik a fürdőkádba a jó forró vízbe. Ez is minden ház elengedhetetlen berendezése itt. Fából való nagy dézsafélék a fürdőkádak, s a vizet beléjük-épített kis téglatűzhellyel melegítik fel bennük.

Igazán kellemes volt a szokásos zöld tea elfogyasztása után az egész napi járás miatt alaposan kiéhezett gyomrunkat lazaccal és rizzsel megtölteni.

Este az az öt japáni, akik állandóan a telepen laknak, a mi házacskánkban gyülekezett össze a kályha körül. Kedélyes estét töltöttünk el így együttesen. Szorgalmasan üritgettük a kis csészéket a japáni zöld teával, hallgattuk, amint új ismerőseink az állatok és az emberek életéről mesélgetnek nekünk, s rádiónk hangszórója előtt külön kiélveztük a Japánból érkező legfrissebb híreket és az időjárásjelentést.

A következő napra rossz időt jósoltak. — No, akkor olyan idő lesz holnap, hogy holnap lehet csak igazán sasokra vadászni, — mondotta az egyik japáni — mert a sas rossz időben vadászgat a legszívesebben. — Nagy köszönettel fogadtam a barátságos japániaknak azt az ajánlatát, hogy első nap kikísérnek s megmutatják azokat a helyeket, amelyeken a legnagyobb zsákmányt remélhettük.

Másnap reggel három japáni társaságában mentünk hát ki. Mindannyiunk lábán hosszú gumicsizma volt, mert egnagyobb részt a folyóban és mellékvízeiben akartunk gázolni. A japániak másfél méter hosszú, japáni gyártmányú., sörétes puskákkal voltak felfegyverkezve. Ez a fajta fegyver a legelterjedtebb a Kurili-szigeteken. Dereku-kon jól megtömött töltényöv volt, s a sáljukat olyan ügyesen kötötték a fejükre is, hogy az egyszersmint főveg is volt. (L. 11. kép.)

Eleinte mély hóban gázoltunk keresztül, aztán kis patakhoz értünk s ezt követtük egészen addig, amíg az

Ankorokava-folyóba ömlött. A folyóhoz közeledve, már messziről hallottuk a hollók és a varjak éktelen lármáját. A parton mindenfelé lazacok kikezdett tetemei heverték, vadász-zsákmányuk, amit már nem tudtak bekebelezni. Amikor a folyót elértem, egy pillanatra a bámulattól elszorult lélegzettel meg kellett állnom. A folyóban ezer és ezer lazac úszkált. Ez a lazacfajta (*Salmo keta*) decemberben vándorol fel a folyókban ívásra, s itt a sekély vízben olyan lomhán mozogtak, hogy csak akkor tértek ki egy kicsit, ha az ember már egészen közel ért hozzájuk. Egész könnyű volt őket még pusztá kézzel is elfogni.

— Ha az ívásnak vége van, — magyarázta a halásztelep vezetője, — a halak mind megdöglenek s februáriusban már egyet sem lehet látni közülük a folyóban. Most mindenféle állapotban levő halat láttunk. Az egészen friss és fürge példányoktól a fénytelen né vált, foltos, undok, féldöglött halakig volt itt minden átmenet és fokozat. Egyesek már félig rothadtaknak látszottak, bár még volt bennük egy kis élet. Ezek közül néhány már az oldalán fekvé a víz felszínén úszott. Csak a folyó vize vitte őket s azt hittem, hogy dögök, de ha a csizmámmal megérintettem őket, néhány csapást tettek még farkúszójukkal, hogy aztán megint mozdulatlanságba dermedve a vízfolyással tovább hurcoltassák magukat. Valamelyik kanyarodónál természetesen ezeket a féldöglött állatokat a folyó sodra a partra veti, a hollók és varjak legnagyobb öröme, mert ezek az ilyen partravetett állatokból táplálkoznak s így bizony gondtalanul élnek még télen is.

A folyó mentén mentünk tovább. A víz rendszerint olyan sekély volt, hogy magasszárú gumicsizmánkban könnyen előrejutottunk, de egy bizonyos fokú óvatosságra mégis szükség volt, s néha az egyik partról a másikra kellett átgázolni, hogy a különösen mélyen kimosott helyeket elkerülhessük. Némelyik ponton a meder még a legnagyobb óvatosság mellett is járhatatlan volt, s az ilyen helyeken a parton a méteresnél mélyebb hóban kellett előrejutni addig, amíg ismét a kényelmesebb vízi úton folytathattuk a cserkészést. A partokon a bambuszfü éppen olyan buján nőtt,

mint bárhol máshol a szigeten s a növények csúcsa mindenfelé kiállt a hótakaróból.

Amikor az egyik kanyarulatnál előbukkantunk, nagy csapat vadkacsa repült fel a vízről s csakhamar sikerült a szigetek egy kedves madarát, az ökörszemet is felfedezni. Az ökörszem itt telel át és legszívesebben télen a folyók mellett tartózkodik. Azért szerettem annyira, mert akár-milyen idő is volt, az ökörszem mindig jókedvű és fürge.

Újabb félórai út után a folyónak olyan szakaszához jutottunk, ahol a lazacok még nagyobb tömegben éltek, mint másutt. Lassan és óvatosan kellett lépkednünk, hogy a lazacok túlságosan be ne vizezzenek, mert amint a vízben gázolva a halakat felriasztottuk, menekülés közben alaposan összefecskenedeztek. Több sas repült fel, sajnos, lőtávolságon túl, s a hollók és varjak száma is hihetetlenül megnőtt. Amint közeledésünkkel a zabálásban megzavartuk őket, olyan zenebonát vittek véghez, hogy a saját szavunkat sem értettük.

A társaságunkban levő egyik japáni vadász az egyik dombocska tetején kis bambuszfűből épített kunyhót mutatott. Ez volt az ő egyik saslese. Kijelentette, hogy itt kitűnő esélyei vannak az embernek, ha már hajnalpirkadás előtt a kunyhóban tud lenni. A sas nagyon kedves vadász-zsákmány a Kurili-szigeteken. Főképpen a farki nagy kormánytollai kedvéért vadásszák, mert ezeket a tollakat használják a nyilak készítéséhez, márpedig a nyíllövés egész Japánban nagyon elterjedt s különösen a felsőbb tízezer körében nagy buzgalommal űzött sport. A farktollakért tehát nagy árat lehet kapni, állítólag a közönséges sas farkáért huszonöt—harminc, a tengeri óriássas (*Haliaeetus pelagicus*) farkáért meg éppen nyolcvan—kétszázötven pengőt, sőt még ennél többet is fizetnek. Természetesen minden vadász nagy buzgalommal igyekszik minél több sast elejteni.

Amikor az utat folytattuk, megint több sast láttunk felemelkedni, de már kezdettől fogva sem számítottam sikerre, hiszen a komoly vadászathoz túlságosan sokan voltunk, tehát az utat csak tájékozódó kirándulásnak

tekintettem. A távolból ugyan egypár golyót a sasok után küldtünk, de eredményt magunk sem igen vártunk a lövésektől, legfeljebb annyit, hogy a töről vadlibák ezrei repültek fel s szálltak el magasan felettünk biztosabb vidékre. Ezeken kívül, akármilyen különösen is hangozzon, néhány szalonka repült fel gyors szárnycsapásokkal, pedig a tél közepén voltunk, s januárius 31-ét mutatott a naptár. A szalonkák ugyan kifejezetten vándormadarak s legnagyobb részük valóban el is költözik innen ősszel melegebb vidékre. Csak egyetlen fajnak, a *Capella solitaria*-nak képviselői maradnak itt. Ez a szalonkafajta valóban méltán érdemelte ki a *solitaria* nevet, mert télen át rendszerint valamelyik nyíltvízű folyószakasznál teljesen magánosan él. Jeterofun ezt a madárfajtát aránylag csak igen ritkán találtam s akkor is mindig csak egyet-egyet a folyónál. Egyedül ácsorog a partokon hosszú lábán, s a legnagyobb hideggel és a legvadabb hóviharokkal is megbirkózik, amíg fajrokonai enyhébb éghajlat alatt, bőségesebb táplálékon és kellemebb viszonyok között élnek.

Meglehetősen megerőltető munka volt hol a folyóban, hol a mély hóban gázolni, különösen azért, mert nagyon kellett a folyó fenekére is vigyázni, hacsak nem akartunk úgy, mint ahogyan az egyik kísérőnk, gonosz tapasztalatokat szerezni. Bizony kellemetlen dolog télen vízbepottyanni, azt teljes joggal megállapíthatom, mert néhány nappal később én is kipróbáltam ezt a kétes élvezetet.

Már másnap sikerült az első sast, mégpedig egy tengeri óriásast (*Haliaetus pelagicus*) leteríteni. Röptében Sjöquist lőtte mauserkarabéllyal, körülbelül százötven méter távolságról (l. 12. kép.). Az ezután következő napon én voltam soron s én vittem haza hátizsákomban egy sast.

XIII. FEJEZET.

Saslesen a bambuszfű-kunyhóban.

Februárius másodikán ébresztőórámát háromnegyed négyre állítottam be. Mivel gyűjteményem számára néhány sasra volt szükségem, sasvadászként is szerencsét akartam próbálni, s ehhez ugyanazt a módszert akartam használni, mint a szigeten élő sasvadászok. A Kurili-szigeteken sasvadászathoz rendszerint kicsi bambuszfűből épített kunyhókat használnak, s a kis kalyibát teljesen eltakarják hóval. A kunyhó közelében megfelelő csalétket, rendszerint néhány friss lazacot tesznek ki. Sikerre azonban csak akkor van kilátás, hogyha a vadász már a reggeli szürkület előtt ott kuporog a kunyhóban. Azt is szokták csinálni, hogy olyan helyen építenek kunyhót, ahol a sasok amúgyis gyakran megfordulnak, s az ilyen helyeken természetesen a csalétek használata elmarad. Az éjszaka sötétjében egy ilyen kunyhó felé haladtam, tehát nem volt rá gondom, hogy a csalétekkel bíbelődjek.

A kunyhó bambuszfűből épült. Mivel köröskörül mindenfelé bambuszfű nőtt, s mivel a kunyhó teljesen el volt borítva hóval, nem kelthetett gyanút. A part egyik alámosott, magas részén volt s alatta a folyóban ott nyüzsögtek a lazacok. A sasok igen szívesen szállnak le először fákra a partok közelében, hogy onnan körülnézzenek s meggyőződjenek, hogy minden nyugodt-e és csak azután látnak vadászathoz.

Az a japáni vadász, aki a kunyhót építette, többszörsen biztosított felőle, hogy a kunyhó nagyon jó helyen van s felajánlotta, hogy használjam csak nyugodtan, ha szükségem van rá. Néhány hónappal ezelőtt jó egypár éjszakámat feláldoztam már, s kuporogtam az egyik sas-

kunyhóban teljesen eredmény nélkül, de ezúttal nagyon bíztam az eredményben. Igaz, hogy néhány nappal ezelőtt alig néhány száz méterrel távolabb lövöldöztünk, de reméltem, hogy ennek a pár lövésnek a hangja talán mégsem riasztotta el a nagy madarakat.

Csak alig valamivel a felkelés időpontja előtt tudtam elaludni s azért meglehetősen álmosan ébredtem, amikor a Japánban gyártott ébresztőóra berregése felvert. De azért hősiesen kimásztam a hálósákból, nagysietve magamra kapkodtam a ruhát, felhúztam a gumicsizmákat, vállamra vettem a hátizsákot és a puskát, aztán nekivágtam az éjszakának. Az egyik kezemben a villamos zseblámpát vittem, a másik kezemben, meg a vállamon a símet tartottam. Az út egy részén ugyanis a folyóban kellett gázolnom, s egy másik részét meg a mély hóval borított erdőben kellett megtennem, azért került a gumicsizma és a sítalp sajátságos együttesben felszerelésemhez. Az éjszaka folyamán megváltozott az idő s a hőmérő higanyoszlopa éppen a nullafokon állott.

A már egyszer leírt úton először meredek lejtőn kellett lemennem, azután egy patak mentén jutottam el az Ankorokava-folyóig. Olyan mély volt a hó a folyó partján, hogy hasonlíthatatlanul kellemesebb volt magában a folyómederben menni. Lehetetlen lett volna az útnak ezt a részét sítalpakon lebonyolítani, mert a folyóba léptenyomon kis patakok ömlenek bele oldalról, s még más akadályok is megnehezítették a közlekedést a szárazon. Nagyon óvatosan kellett pedig gázolnom, mert még a lámpa világa mellett sem láttam, hogy nem mélyebb-e a víz a megengedhetőnél. A folyó sokat kanyarog ide-oda s hogy az utat megrövidítsem és hogy a mélyebb helyeket elkerüljem, sokat kellett a hóban is mászkálnom.

A lámpa fénye mindig lazacokat is talált. Csizmámmal is gyakran rúgtam fel hol itt, hol ott egyet. Ezek természetesen megriadtak s heves csapodással igyekeztek minél hamarabb elmenekülni. Egyébként azonban csak az én csizmáim csobogása volt az egyetlen hang az éjszakában, amit hallottam, mert ezen az éjjelen egészen kivételesen

teljes volt a szélcsend. Szerencsére elég jókor keltem, mert a szürkület még messze volt.

Amikor már jó darabig gázoltam, eljutottam végre arra a helyre, ahonnan kezdve kényelmesebb volt sítalpon szaladni. A sasles ugyan közvetlenül a folyó partján volt, de az Ankorokava olyan sok és nagy kanyarodót fut be, hogy az út rövidebb volt, ha a folyót elhagyva a partokon átvágva mentem. Ledobtam tehát a síjtalpakat a parton, felcsatoltam őket s így szaladtam a cél felé. Az előző nappól még látható nyomaimat követtem, mert bár néhol már befujta őket a hó, helyenkint világosan látszottak s így még a zseblámpa gyér világánál is fel tudtam őket ismerni. Az út nyíres erdőben vezetett s a bambuszfű, mint mindenütt, itt is kidugta legfelső leveleit a hóból.

Egynegyed hatkor értem el a kunyhót a magaslaton. Az egyik ágon fekete varjú szunyókált s nagyon kellemetlen ébredés lehetett számára, amikor lámpámmal felbukkantam. Rekedt káromgással repült fel s a völgyben lefelé szállva tűnt el szemem elől. Még teljesen sötét volt. A kunyhót telefújták a legutóbbi napok viharai hóval s bizony jó félórai munkámba került, amíg használatba vehettem. Végre minden rendben volt. A sítalpakat hóval takartam be, hogy gyanút ne keltsenek, aztán bemásztam a kunyhóba. Két lőrésen át volt kilövésem. Eloltottam a lámpát, elővettem a pipámat, s úgy kémleltem a folyó felé, amerre pompásan lehetett mindent látni. A hajnal éppen szürkülni kezdett.

Húsz perccel hat előtt mutatkoztak az első hollók és varjak. A félhomályban láttam egyiket-másikat tovaszállani. A legnagyobb részük körülbelül harminc méterrel a kunyhó alatt szállt le a folyó mellé, mert ott a lazacok igen nagy számban úszkáltak s a part tele volt partravetett, döglött hallal. Nemsokára már száznál több varjú és holló mászkált és lakmározott lármásan a partokon. Néhány vadkacsa is hápogott a folyóban, sőt a lazacok csapkodását is jól hallottam.

Lassankint hideg lett a gumicsizma, főképpen azért, mert gázolás közben felülről egy kis vizet is kaptam bele.

Kiszedtem hát a hátizsákból az előre elkészített száraz harisnyákat s a lazacbőr csizmát. Ezt a fajta lábbelit hordják télen a szigetekén a leggyakrabban. Teljesen lazacbőrből készülnek s körülbelül térdig érnek. A lazacbőr csodálatosképpen nagyon erős, de amellett rendkívül puha s így igen kényelmes és nagyon hasznavehető lábbeli készül belőle. Jeterofun rendszerint lazacbőr-csizmában járnak az emberek s hótálpakat használnak, hogy a havon is előrejuthassanak. Igen kellemes érzés volt a száraz lábbeli s amikor a thermoszból a forró teát kiittam, meg egy tábla csokoládét megettem, igazán pompásan éreztem magam. Már teljesen megvirradt s nagy buzgalommal leselkedtem sasok után, de csak hollók meg varjak, néha esetleg egy-egy sirály mutatkozott.

Félnyolc felé járt az idő, amikor az egyik kis nyíláson át hatalmas sást pillantottam meg, amint a folyó felső folyása felől lefelé szállt. Egy nyárfán telepedett le körülbelül négyszáz méterre a kunyhótól, s onnan kémlelte a vidéket. Valószínűleg először meg akart győződni róla, hogy minden nyugodt-e és csak akkor akart hozzálátni a reggelihez a folyó mellett. Egy idő múlva lerepült a folyóhoz, de a bokrok és a fák eltakarták, s így nem láttam, hogy mit művelt. Szerencsére csak negyedóra hosszát maradt el, akkor aztán újra megjelent a nyárfán. Valami húsz percig nézegetett megint jobbra-balra s akkor újra eltűnt ugyanott a folyónál, ahol az előbb megfordult. Talán ötször ismétlődött meg ez a játék. Amikor a sas a nyárfán üldögélt, a hollók meg a varjak verekedtek a sas reggelijének maradványai felett. De amikor megint lerepült tovább falatozni, akkor a szemtelen tolakodók egyszerűen mindannyian felrepültek. Később aztán bátran leszálltak a nagy ragadozó mellé s ott tolakodtak, hogy a hulladékokból nekik is jusson. A zsákmánynál tett három legutolsó látogatását már meg tudtam figyelni távcsövemmel. Jól láttam, hogy a sas mohón eszik valamit, de hogy mit, azt nem láttam.

Félkilenc felé a hollók és varjak nyilván torkig zabáltak már magukat. Otthagyták a folyót s szétszóródtak a fák között s az ágakra telepedve emésztettek és tollázkod-

27. Dr. Nisimura, Rubetszu orvosa, családjával.

28. Karácsonyeste Sanában. Balra Sjöquist, középen Fudzsimoto, jobbra a szerző. Magnézium-felvétel.

29. A Szasiuzu-hegyek közt Jeterofu szigetén. Kénes gőzök sisteregve törnek elő hasadékokból.
A felvétel 1930. április 12-én készült.

30. Ankorokava-folyó Jeterofu szigetén. Annyi melegforrás táplálja, hogy sohasem fagy be.

tak. Háromnegyed tízkor a sas felszállt a zsákmányról, de ekkor végre nem a fájára repült vissza, hanem felém tartott. Éppen pipáztam, amikor ezt észrevettem, s természetesen a pipa hamarosan a hóba repült és a puskámat készenlétbe helyeztem. A kémlőnyíláson keresztül nem láthattam repülésének egész ideje alatt, s már kezdtem félni, hogy más irányt vett, amikor hirtelen a másik oldalon levő egyik kis rés előtt láttam elszállni. Mivel ugyanazon az oldalon volt még egy másik rés is és azelőtt már nem láttam elrepülni, nagyon valószínű volt az a feltevés, hogy a madár valamelyik fára a közelemben telepedett le. A lehető legnagyobb elővigyázatossággal hajtottam félre néhány bambuszszárat a két kémlőnyílás között, hogy kipillanthassak.

Meg kell adni, hogy gyorsabban dobogott a szívem, amikor a hatalmas madarat lőtávolságon belül, a kunyhó közelében, az egyik nyírfán megláttam. Lassan és óvatosan dugtam ki puskám végét a bambuszszárok között. A jobbcsőből serétes töltéssel teljesen biztosan leszedtem. Amikor lelöttem, leesett a meredek lejtőn a folyó felé. Természetesen a környéken minden teremtetett varjú és holló egyszeriben a levegőben volt s hangos káromással adott kifejezést rémületének. Aztán egyesek megint letelepedtek a fák tetején, mások meg az elejtett sast keringték körül. Nagy csapat vadkacsa kapott szárnyra a folyóról s messziről megjelent két sas is a levegőben, hogy megnézzze, mi történt. Többször körülkeringtek elesett társuk felett, aztán eltűntek megint. Nem láttam, hova esett a zsákmány, s nagyon tartottam tőle, hogy a vízbe pottyant. Hogy el ne veszítsem, természetesen ki kellett mennem a kunyhóból, s nem leshettem tovább a sasokat. El kellett határoznom végre, hogy megyek felszedni a zsákmányt, márpedig ha egyszer az ember a saslesből kibujik, akkor arra a napra minden további eshetőséget elront, ezt minden vadász egyértelműen hangoztatta. Ha ugyanis újra vissza is bujik az ember a kunyhóba, a hollók meg a varjak nem mernek többet ahhoz a helyhez közeledni, a sasok pedig gyanakodva elkerülik az olyan helyeket, ahol a varjak nem viselkednek nyugodtan.

Amikor a sasért mentem, mellig hóba süppedtem. Ha a madár még néhányat csapott volna a szárnyával, menthetlenül a folyóba esik, mert a part itt nagyon meredeken, majdnem függőlegesen emelkedett a víz fölé. Hatalmas, óriás tengeri-sas volt a zsákmányom. Amikor otthon preparáltuk, kiderült, hogy a reggelije nem, mint ahogyan a helyszínen gondoltam, lazac, hanem vadkacsa volt. A sassal együtt a folyóhoz tértem vissza, símet, a sast és hátizsákomat a parton biztos helyen hagytam, aztán megreggeliztem, s a folyó mentén felfelé tovább haladtam. A ritka víziszalonkát akartam leteríteni, amit már kétszer láttam a folyónak mindig ugyanazon a pontján, amikor a megelőző napokon erre jártam. Mind a két alkalommal repülve közeledett, ha egy-egy madárra rálöttem. Így hát az volt a tervem, hogy felkeresem azt a helyet, ahol megpillantottam s ott egyet a levegőbe lövök, hogy a fegyverem másik csövének töltésével aztán a felém repülő szalonkát puffanthassam le.

A fel-felcsobbanó lazacok között gázoltam felfelé, s örvendeztem a parton sürgő-forgó kis ökörszemeknek, hiszen olyan kedves csiripeléssel köszöntöttek. Amikor arra a helyre érkeztem, ahol a szalonkát sejtettem, elhatároztam, hogy lövök, úgy mint ahogyan elgondoltam. Éppen alkalmas tárgy után néztem, amire lőhetnék, mert teljesen hiába mégsem akartam ezt a lövést sem elvesztegetni, amikor hirtelen a szalonka bukkant fel s sebes szárnycsapásokkal pontosan felém tartott. Nagyhirtelen a vállamhoz kaptam a fegyvert s a szalonkát el is találtam. A folyóba esett és a víz áramlása sebesen ragadta magával. Persze, villámgyorsan utánaugrottam, kihalásztam ezt az eddig a Kurili-szigetéről ismeretlen madarat. A víz hatalmasan felföcsölt, de szerencsésen sikerült a téli folyók remetéjét jó állapotban megmenteni s magammal vinni.

Alighogy a szalonka biztonságban volt, nagy tengeri sas tűnt fel és repült ugyanabból az irányból felém, mint amelyikből az előbb a szalonka rohant a vesztébe. Nyilván a lövés riasztotta fel, s most meg akarta nézni, hogy mi történt. Ha nem álltam volna benn a folyóban, akkor meg-

felelő lőtávolságból leteríthettem volna, de hát így természetesen már messziről észrevett s hirtelen oldalt csapva elmenekült. Ötven vagy hatvan méter távolságban repült el mellettem, s így természetesen hatástalan maradt az utána küldött sörétes lövés is. Ennek ellenére nagyon meg voltam elégedve a délelőttel és megelégedetten tértem vissza szállásunkra. A japániak hamarosan körém sereglettek, és szakértő szemmel mustrálgatták a sas farktollait.

Minden nap új és értékes adatokkal gazdagította gyűjteményeinket. Igazán nagyon érdekes volt itt a magasabbrendű állatok életének tanulmányozása, mert hiszen ebből a szempontból a Kurili-szigetek teljesen ismeretlenek. De ismeretlen különösen a téli élet, mert ezt előttem senki sem tanulmányozta.

XIV. FEJEZET.

Sijtalpakon Jeterofun keresztül.

Jeterofu délnyugati részén, a tengerpart közelében emelkedik a hatalmas Attozan-vulkán. Bár csak 1204 m magas, mégis ez a Kurili-szigetek egyik legszebb és legimpozánsabb vulkánja. A kúp olyan szabályos, hogy igazán úgy tetszik, mintha esztergapadon készült volna és nem csoda, ha ennek a vidéknek lakosai, akik büszkék a vulkánjaikra, Jeterofu Fudzsi-jamájának nevezik. A vulkán tövében és lejtőin s az egész környékén mindenfelé hatalmas fenyvesek vannak.

Februárius végén elhatároztam, hogy az expedíció tevékenységének színterét erre a vidékre teszem át, hogy a fenyvesek állatvilágát is tanulmányozhassuk. Sanában levő főszállásunktól körülbelül száz kilométer távolság választotta el a vulkán lábánál fekvő Kamiikotan falut. Itt a Szu-hara-Társaság fűrészmalma áll. Ez a fűrésztelep látja el az összes halásztelepeket a megfelelő deszkaanyaggal. A társaság vezetője kedves előzékenységgel meghívott, hogy mialatt ezen a vidéken dolgozunk, használjuk a fűrésztelephez tartozó egyik házat szállásnak.

23-án indultunk a főszállásról a száz kilométert tevő utazásra. Ezúttal is, mint rendesen, Sjöquist, én, Fudzsimoto és még egy japáni teherhordó voltak a kis expedíció tagjai. Mi, svédek, sijtalpakon mentünk, de a japániak inkább hótalpakat használtak. Az idő ezúttal ragyogóan szép volt, teljes szélcsendben az Ohocki-tenger, mint valami tükör, olyan nyugodtan csillogott a derús napsütésben. Mivel ezúttal is körülbelül húsz kiló teher esett mindnyájunkra, s mivel a felhőtlen égből a Nap már igen melegen sütött, bizony megerőltető volt a menetelés a merede-

ken fel-lebukdácsoló úton, mert a hőmérséklet csakhamar fagyáspont felett volt. Emmellett a legutóbbi napokban sok friss hó esett, s így különösen a hótalpakon bukdácsoló japániak sok helyen nagyon mélyen süppedtek a laza hóba.

Az első nap Rubetszu faluig, ahol éjszakázni szeretünk volna, huszonkét kilométer utat kellett megtennünk. Az útnak ezt a részét már több megelőző kirándulásunk alkalmával alaposan megismertük. A kilátás a tenger felé is, meg a szárazföld felé is csodálatos szép. A vulkánok fehér hópalástban szikráztak a napsütésben, az Ohocki-tenger pedig a szemhatárig símán csillogott s aztán beleolvadt a távoli kékes ködbe. Ebben az időben szokta az úszó jég Jeterofu nyugati partjait elzárni, s amint mondták, harminchat év óta ez az első eset, hogy jégnek nyoma sem volt a tengeren. A nehéz terepen lassan haladtunk előre, de azért idejében: az este beállta előtt Rubetszuban voltunk. Mint rendesen, most is az orvosnál, Dr. Nisimuránál szálltunk meg. Úgy ő, mint a felesége természetesen a legnagyobb örömmel és szívességgel fogadtak s pazarul megvendégeltek tengeri rákokkal s más hasonló japáni inyencfalatokkal. Vendégszeretetükben annyira mentek, hogy minden erővel rá akartak beszélni, hogy a következő napot töltsük náluk, de természetesen ennek a kedves meghívásnak nem tehattünk eleget. Legalább azt megígértették hát velünk, hogy majd ha visszafelé jövünk, egy napot itt töltsünk az ő kedves körükben.

A következő reggel új teherhordóval indultunk útnak. Ezen a napon keresztnben át kellett szelnünk a szigetet, s ki kellett jutnunk a Csendes-óceán partjára. Célunk ugyanazon az oldalon, tehát az Ohocki-tenger partján feküdt, ugyanúgy mint Sana, de a terep olyan nehéz, hogy sokkal okosabb átmenni a délkeleti partra s újra visszajönni. Különben is Rubetszu és Tosimoi falvak között a sziget olyan keskeny, hogy alig tizenkét kilométer választotta el egymástól a két partot. Az út legnagyobbrészt síkságon vezetett, vörösfenyő- és lomboserdőkön keresztül. Ezeknek az aljanövénye is, mint mindenütt, a bambuszfű volt, de a sok hó teljesen betemette már a veszedelmes akadályt,

csak egy-egy levél állt ki s jelezte, hogy a hó alatt ott van maga a növény is. Ezért azután könnyen haladtunk, különösen mert jó néhány kilométert egy tó befagyott tükrén tehettünk meg.

A Csendes-óceán is teljesen nyugodt és jégmentes volt. Jégkacsák, harlekinkacsák, sirályok és kormoránok népesítették be a partokat. Annak az útnak a legnagyobb részén, amit a Csendes-óceán partján kellett megtennünk, közvetlenül a partszegélyen mehettünk, s mivel itt a part mindenfelé finom homok, semmiféle nehézség nem hátráltatott. A tél folyamán itt a hullámverés és a hóesés együttes munkája hatalmas jégtorlaszokat szokott emelni, de most a meleg időben még a hó is teljesen elolvadt s a fövény olyan volt, mint valami aszfaltos járda. Ezért azután ketté osztottam az expedíciót, a japániak a parton kutyaoltak, mi meg Sjöquisttel egy kicsit beljebb a síjtalpakon törtettünk előre. Mivel ismerősök mindenfelé akadtak, lovakat is tudtam bérelni s a japániak csakhamar lovasítva kocogtak velünk célunk felé. Tosimoiban csak éppen megreggeliztünk s mindjárt tovább is indultunk a tizennégy kilométer távolságban fekvő Uémbetszu falu felé. A rendkívül enyhe időjárás miatt a legtöbb folyó és patak megáradt s így az ezeken való átkelés bizony gyakran nehéz volt. De ha egyszer már megáztunk vagy vízbeestünk, a többi megázás nem számított s azzal vígasztaltuk magunkat, hogy estére a következő faluban úgyszólván vár a pompás melegfürdő. Az egyik folyó vizéről egy csapat éneklő kacsát riasztottunk fel, de ezeken kívül aztán csak csengőkacsák és más vadkacsa fajták népesítették be az édesvizeket.

Körülbelül félúton Tosimoi és Uémbetszu falvak között a parton hirtelen meredek szirtek emelkedtek, s a tengerben is néhány szikla látszik. Ezeket a szirteket az ittlakók Rakkosimának, azaz a Vidrák szirtjeinek hívják, s azt mondják, hogy régebben nagyon kedves tanyája volt ez a tengeri vidráknak. Ma már csak nagyon ritkán keresheti fel egy-egy vidra ezeket a hullámverte, nagy algamezőktől övezett szirteket, de régebben bizonyára sok ajnu vadász megfordult itt s bizonyosan vágyódó szemekkel nézte a pompás

és értékes állatokat, amint a sziklákon pihentek. A kegyetlen vadászat teljesen kiszorította a szerencsétlen állatokat a déli Kurili-szigetektől s ma az északi és a középső szigetekeken élnek, mert ott a japáni állam igen szigorú rendelkezése védelmezi a maradékot.

Az Onnebetszu-folyó meredek partjai felett egész csoport kőkorszakbeli tanyahely romjára bukkantam. Kétségtelenül valamikor a sziget őslakosai, az ajnuk lakhattak itt, mert nagyon gyakran találtam hasonló települések nyomait a folyók torkolata közelében egyik-másik kiemelkedő halmon.

A sötétség beállta után meglehetősen későn értünk Uémbetszuba. Ott szerencsére kitűnő szállást, pompás fürdőt, frissen fogott rákokat s sok más hasonló pompás dolgot kaptunk. Minden japáni faluban, legalább is a Kurili-szigetekeken, olyan barátsággal és szeretetreméltósággal fogadják az idegent, hogy ahhoz foghatót egyetlen más nép közt sem tapasztaltam. Minden valamirevaló telepen van egy kis külön ház az utasok számára. Ezek persze mindig a megszokott japáni módon, szalmagyékényekkel, eltolható papirosfalakkal, faszénnek való hibacsikkal vannak felszerelve. A hibacsi vagy egyszerűen hordozható teknő, vagy pedig még egyszerűbben kisebb gödör a földben. A szobákban semmiféle bútortat sincs, de ehhez a hiányhoz az ember bámulatosan gyorsan hozzászokik. Rendszerint szék helyett párnákon ülünk a földön s az ennivalót laktálcákon hozzák be. A tálcát vagy egyszerűen a földre állítják, vagy esetleg igen alacsony kis asztalkát is hoznak be s azt állítják az ember elé. Az egyik falban levő mélyedésben, amelyik szintén tolóajtóval van elzárva a lakásfelőli oldalon, tartják az ágyneműt. Ezt esténként szintén a padlón terítik ki, reggel aztán újra összezsavarják s visszatesszik a helyére. Minden egyszerű, csinos és főképpen tiszta, igazán kellemesen kell éreznie magát az embernek az ilyen házban. Ezeknek a házaknak csak az az egy nagy átká van, hogy egészen egyformán épülnek akkor is, ha Dél-Japánban, meg akkor is, ha a Kurili-szigetekeken állanak. Ha az ember hideg téli reggeleken felébred, nem szabad csodálkoznia,

hogy a hálósobában tíz fokot mutat a hőmérő a zérus alatt. De a lakósobában mindig ott áll a vaskályha s e mellett csakhamar fel lehet melegedni. Végezetül pedig minden napra ott várja az embert a pompás forró fürdő.

A japániak koránkelő emberek. Arra kértük őket, hogy hat órákor ébresszenek fel, de hallottam, hogy a család már három és négy óra között mozgolódott. Mivel a papirosfalak egyáltalán nem fogják el a hangot, természetesen az ember minden mozdulatot hall s ez aztán igazán nem valami kellemes, mert a könnyűálmú embert folyvást hol ez, hol az a zaj veri fel.

A következő napon körülbelül kilenc ri (kerekken harminc kilométer) utat kellett a következő faluig, Iriribusig megtenni. Fél nyolc felé indultunk útnak s ugyanolyan módon utaztunk, mint előző nap, vagyis a japániak a csomagokkal lóháton, mi meg svédek sijen. Az enyhe idő szerencsére ezen a napon megfordult s néhány fokkal zérus alatt járt a hőmérő higanyszála, s ezért gyorsabban tudtunk haladni. Eleinte a tengerparttal párhuzamosan haladó magaslaton vitt az út. Egyik oldal felé pompás kilátásunk volt a Csendes-óceán tükreire, a másikon meg a sziget vulkánjaira s erdőire. Egy fehér vadászsólyom (*Falco rusticolus candicans*) üldögélt az egyik fán és zsákmány után kémlelődött, de nem várta meg, amíg a közelébe érünk, hanem felrepült s nyugalmasabb vadászterületek felé szállt. Ezek a hatalmas fehér sólymok a legészakibb Kurili-szigeteken levő költőhelyükről vetődnek el ennyire délre. Mivel kifejezetten arktikus madarak, a nyílt tengerpartokon tanyáznak a legszívesebben, s ilyen helyeken gyakran mutatkoznak. A jégpáncéltól megszabadult folyókról nagy vadkacsacsapatok szálltak fel s a tengeren a megszokott madártársaság, a harlekinkacsák, jégkacsák, kormoránok és sirályok tömegei halászgattak és tollászkodtak. Hatalmas tengeri sas meg japáni buffard keringett a szirtek felett, s a parton vándorsólyom nézegette sóvár szemmel a kacsákat. A tengerpart közelében itt-ott kisebb csapatokban hósármányok mutatkoztak.

Néhány kilométer út után ajnu kunyhó elé értünk.

Bejáratánál hatalmas medvebőr volt kifeszítve. Az ajnu és a felesége otthon voltak s csakhamar a kunyhó kályhája körül letelepedve hallgattuk az ajnu elbeszélését, hogy hogyan terítette le a medvét, amelyiknek a bőre odakinn szárad. Februárius hetedikén hótálpakon az erdőben járt, s az egyik helyen a hóban medvebarlangot fedezett fel. Hogy meggyőződhessen róla, hogy a barlang gazdája otthon van-e, egy bottal bepiszkált a nyíláson. Egyszerre mérges mormogás hallatszott s a barlang nyílásában olyan hatalmas medve jelent meg, amilyent az ajnu még soha életében sem látott. Belelőtt s szerencsésen el is találta. A medve persze a váratlan köszöntésre dühbe gurult, s mérgesen bújt elő, de az ajnu ügyes volt, gyorsan még néhány golyót eresztett az állat oldalába. Így aztán ő maradt a győztes a csatatéren s megnyúzta áldozatát. Beismerte, hogy kellemetlen érzés volt, hogy teljesen egyedül ilyen hatalmas mackóval kellett szembe szállania, de a szép, sötét prém kárpótolta. A bőrt természetesen nagyon gondosan kifeszítette, hogy ne menjen tönkre, de éppen olyan gondosan kiszedte az állat epehólyagját is, mert ez a Kurili-szigeteken nagyon kedvelt s általánosságban használt gyógyszer. Rendszerint mindenféle gyomorrontás, gyomorfájás, csikarások ellen alkalmazzák, s meg vannak győződve róla, hogy feltétlenül és minden körülmények között használ és gyógyít.

Később egy kis falucskába, Gujába értünk, ott új lovakat kellett szereznünk. Eleinte nagyon reménytelenül festett a lószerzés, mert a falu minden épkezláb férfiembere kinn volt az erdőben fát vágni. Jobb híján az egyik japáni házikóban reggeli pihenőt tartottunk s szerencsénk volt, mert amikor a háziakkal sikerült összebarátkozni, a lovak kérdése minden nehézség nélkül megoldódott. Szokatlanul magas, izmos, japáni katonasapkát viselő férfi kísért a következő tizenhét kilométer távolságban levő faluig, s vállalkozott rá, hogy onnan a lovakat gazdájához visszahozza.

Egyes helyeken gyorsan tudtunk haladni, de néhol egy csomó patak és folyó ugyancsak sok időt elrabolt. Ezenkívül a hó a tenger hullámainak sós habjával keveredett s így

síjterepnek igazán nem volt alkalmas. Ezért amikor a sötétség beállt, még messze voltunk a falutól s a két japáni lovas sokkal megelőzött, mert ők a parton lovagoltak. Kilométert kilométer után tettünk meg a szurok sötétben, pedig sok helyen ugyancsak meggyűlt a bajunk a patakokkal, de szerencsére nem áztunk át túlságosan. Folyton vártuk, hogy a falu felbukkan majd a sötétből, de minden hegyhát után keservesen csalódnunk kellett, mert még mindig semmi sem látszott. Végül meglehetősen aggasztóvá vált a helyzet, már-már attól kezdtünk tartani, hogy a sötétben elkerültük a falut, annélkül, hogy észrevettük volna. Fátradtan és éhesen hatoltunk tovább, s szentül meg voltunk róla győződve, hogy nagyon rossz éjszaka előtt állunk, hiszen alaposan átnedvesedtünk a folyókon való átgázolásokkal, a közelben pedig nem volt erdő, hogy tüzet rakhattunk volna. Ennivaló sem volt nálunk, étvágyunk ellenben vetekedett a farkasokéval. Újabb emelkedésre jutottunk, de innen sem látszott a legkisebb fény-sugár sem. Nagy kinnal bandukoltunk tovább, s betetőzésül lónyáj közé keveredtünk. A szegény megrémült párák szerteszét szaladtak. Akkor hirtelen annak a platószerű magaslatnak a szélére értünk, amelyiken eddig utunk vezetett. Izgatottan tárgyaltunk a kellemetlen helyzetről, s elhatároztuk, hogy óvatosan tovább siklunk. Majdnem ugyanabban a pillanatban a lehető legkedvesebb látvány örvendtetett meg bennünket. Pontosan a plató lejtőjének a tövében, majdnem a lábunk alatt feltűntek Iriribucsi falu lámpásai. Mivel a meredek lejtő lábánál álltak a kis házak, a szárazföld felől a falu teljesen láthatatlan volt. Sok házban égett a lámpa, s ritkán volt lámpafény olyan hívogató és olyan megnyugtató, mint ez itt a késő éjszakában.

Amikor éppen a falu felé indultunk, az egyik házból két kis imbolygó fénypont indult el. A mi két japánink volt. Zseblámpával és japáni papíroslámpával felszerelten, éppen keresésünkre indultak. Fel akartak mászni a magas platóra s ott világot gyujtani, hogy az utat könnyebben megtaláljuk. Erre ugyan nem volt szükség, de mindenesetre visszakísérték a faluba, szállásunkra.

A meleg fürdő, ha az ember át van fázva, száraz ruha, amikor az ember át van ázva, bőséges vacsora, amikor az ember éhes, mindez olyan élvezet, amit az ember a civilizált világban is megszerezhet, de kétségbevonom, hogy ott mindez a sok egyszerű dolog olyan komoly örömet szerezhetne, mint itt a vadonban és távol mindentől, amit civilizációnak lehet nevezni.

A következő reggel még tizennégy kilométer út volt előttünk célunkig. Újra keresztül kellett vágnunk a szigeten az Ohocki-tenger partjára. A napsütés ragyogott, amikor elindultunk, de a hó sajnos a lovaknak nagyon mély lett volna, s így nem tehattunk mást, mint hogy vállunkra vegyük csomagjainkat. Természetesen egy teherhordót is fogadtunk. Eleinte nyíres erdőben haladtunk előre, csak itt-ott bukkant fel egy-egy magányos fenyő. Minél közelebb jutottunk az út végcéljához, a fenyő annál gyakoribb lett s annál összefüggőbb foltokban mutatkozott. Több dombon másztunk keresztül, míg végre nyitabb vidékre értünk s egyszerre a legpompásabb kilátás tárult elénk. Ott emelkedett előttünk az ég felé az Attozan-vulkán szabályos kúpja. Teljesen hófedte lejtői szikráztak a napsütésben, s lábainál mindenfelé hatalmas fenyvesek sötétlettek. A hegy annyira a tenger partján van, hogy lábát két irányból is hullámok veszik körül. Északon egy másik vulkán, a Hitokappujama látszik. Ez már nem olyan szabályos alaku, mint az Attozan, hatalmas szakadékok és tátongó mélységek bizonyítják, hogy hatalmas erők dolgoztak a hegy alakjának megváltoztatásakor. Természetesen ezt is teljesen hó borította, s ez is vakítóan ragyogott a fényben. Nehány órai út után Naibo faluba értünk. A lakosság itt nagyon sok vonást őrzött meg az ajnu őslakosság tulajdonságaiból. Innen már csak néhány kilométernyi út választott el célunktól s ez az út is jól járható, nyílt terepen vezetett. Mindössze az volt kellemetlen, hogy a tenger felől hideg és erős szél fújt, de ehhez itt már volt alkalmunk hozzászokni.

Célunk előtt néhány kilométerrel találkoztunk jövőendő házigazdánkkal, Kavazaki úrral, s íjtalpakon jött elénk, hogy minél hamarabb üdvözölhessen. Így hát igen kellemes volt

a bevonulás a kis Kamiikotan faluba, pompás zárt fenyveserdő közepén. Minden nyugalmas és békés volt a kis telepen, mert a falu mélyen benn a hegyek között fekszik, s ezek a szelet is felfogják. Ezenfelül mindenfelé hatalmas farakások hevernek és így természetesen éppen olyan szag volt a levegőben, mint Svédországban. Leírhatatlan szívélyességgel és kedvességgel fogadott mindenki s csakhamar pompás kis házikót jelöltek ki részünkre, ahol kényelembe tehattük magunkat. A százkilométeres út be volt fejezve, s most már feszülten várakoztunk rá, hogy a pompás vidéken bolyongásainkat elkezdhessük.

XV. FEJEZET.

Az Attozan-vulkán lejtőinek fenyveseiben.

A kicsiny Kamiikotan falu mindössze tíz házból áll. Körülbelül ötven japáni lakik itt az egész éven keresztül, s ezek közül a legtöbb közvetve vagy közvetlenül a fűrészmalomból él. A deszkák és gerendák fűrészelését nyáron végzik, télen át csak a környező erdőkben fákat döntenek ki és ezeket szállítják a fűrésztelepre. A szállítás rendszerint lóvontatású szánokon történik, s természetesen az egyébként járhatatlan erdőkön csak úgy tudnak áthatolni, hogy megfelelő utakat és csapásokat készítettek.

A falutól számos ilyen út vezet minden irányban, s az első nap, amikor megérkeztünk, ilyen úton mentünk első cserkészésünkre. Útközben sok rönköt-szállító, erősen megakott szánnal találkoztunk. Egy idő múltán letértünk az útról s nekivágtunk az erdőnek, mert ezek között a sűrűn álló fák között kitűnően lehet síjjel is előrehaladni. A fenyves mindenütt igen sűrű errefelé, rendszerint lombos fák is vannak közöttte, az igaz, hogy csak egyesével elszórt nyirfák alakjában. Néhol a fák koronájáig hatalmas indás kúszónövények tekergetőztek fel. A hótakaró rendszerint nem volt olyan vastag, mint a lombos erdőkben, mert vastagsága csak mindössze fél vagy egy métert tett ki, a szerint, hogy milyen sűrű volt az erdő. Természetesen ott, ahol az erdő nem volt egészen tömött és sűrű, mindenfelé felütötte a fejét itt is a bambuszfü, de a teljesen zárt részeken semmiféle nagyobb aljanövény sem mutatkozott (a sűrű erdőben ugyanis hiányzik a napsugár, márpedig ezt a zöld növények egyáltalán nem nélkülözhetik s így természetesen a bambuszfü sem. Ford.).

Csakhamar tapasztaltuk, hogy a madárélet a fenyvesek-

ben nagy mértékben eltér a lombosfákból álló erdők életétől. A legfeltűnőbb madár itt is ugyanaz volt, mint Kunasiriben, t. i. a fenyőcinke. Ez a madár itt is nagy rajokban röpködött ide-oda, eleség után kutatva a lombok között. A fenyőcinke kíséretében még jó néhány madárfajta mutatkozott, így mindenekelőtt egy Kelet-Ázsiában otthonos cinkefajta (*Parus varius*) volt nagyon gyakori, pedig ezt a madarat eddig Jeterofun egyáltalán nem láttuk. Ez a cinkeféle Japánban nagyon keresett szobai madár. Megjelenésében nagyon emlékeztet a széncinkére. Emmellett egy-egy raj fenyőcinkéhez tartozott rendesen néhány fakúszó is. A fenyvesben minduntalan újabb madárrajokra bukkantunk. Már messziről elárulták magukat a kedves kis állatok csipogásukkal és hívó kiáltásaikkal. Két fajta harkályra is rábukkanunk, a fenyőszajkó hangja is gyakran hallatszott, s láttunk fakopáncsot és keresztcsőrű pintyet is. A falu közelében megismerkedtünk a keletázsiai magvájóval. Ezt a madarat eddig egyáltalán nem ismerték, s itt a fenyők között láthatólag nagyon jól érezte magát, mert igen nagy rajokban röpködött az ágak között. A sajátságos, meglehetősen lomha madár hatalmas csőrével gyakran órák hosszat képes elüldögdélni valamelyik fa tetején s onnan szemléli nagy egykedvűen a vidéket. Az alapos vizsgálat azt mutatta, hogy az itt élő magvájó eddig ismeretlen fajtához tartozik.

Soha életemben nem láttam annyi nyúlnyomot, mint ebben az erdőben. A havat a nyomok valósággal keresztül-kasul szántották, s természetesen a japániak nagyon buzgón rakták is ki a hurkokat, hogy szegény tapsifüleseket összefogdossák. Már a legelső kis kiránduláson találkoztam egy japánival, aki nagy köteg acéldrótot vitt magával, nyilván azért, hogy abból nyúlhurkokat készítsen. Egyébként már ekkor is néhány nyúlláb kandikált ki a hátizsákjából, tehát nem hiába nézett utána csapdáinak.

Meleg és szép idő volt, az ember szinte tavasznak érezte az enyhe levegőt, s a Nap melegen sütött a felhőtlen égről. A madarak is érezték a tavasz jöttét, mert már szorgalmasan hallatták hívogató hangjukat, s a hőmérséklet a

nap folyamán fel is emelkedett a fagyáspont fölé. Az egyik tisztáson a fák között megpillantottuk az Attozan-vulkánt. A fenyves a hegy magasságának első harmadáig tartott, felette lombos erdőből álló öv következik, s látszott, hogy fenn a lombos fák alacsonyabb cserjékből álló növényzetbe mennek át. Kísérőmtől nemsokára elváltam s lekerültem a tengerpartra, ahol a kis Utszatszu falucska áll. Itt is találkoztam a különös magvájóval. A tenger tükörsíma volt. A parton kis pihenőt engedélyeztem magamnak s az egyik partravetett fatörzsön telepedtem le. Még a legkisebb elnyugvó hullám sem látszott s a teljesen nyugodt vizen jégkacsák ezrei úszkáltak s állandóan tavaszi hivagató kiáltásaikat hallatták. Olyan messze kinn voltak, hogy szabad szemmel nem is láttam őket csak messzelátóm segített, de hangjuk egészen tisztán hallatszott. A partokhoz közelebb harlekinkacsák mutatkoztak. Úgy nyugaton, mint keleten egy-egy vulkáni kúp emelkedett az ég felé. Az egyik a közeli Attozan-vulkán, a másik a szintén hatalmas Hitokappujama volt. Mindkettő kialudt már, de vulkáni kúpjuk még érintetlen s csodálatosan szépen emelkednek ki a kék égből. A Hitokappujama lejtőin állítólag igen sok medve él, s előtte a fenyvesek felett a távcsővel jól láthattam egy keringő, áldozatra leső japáni keselyűt meg egy sast, amint egyre magasabbra repült szabályos csigavonalakban emelkedve.

Bizony, csodálatos élvezet volt ezen a remek napon a szép fenyvesekben bolyongani, s megismerkedni a bennük lakó állatokkal. Gyűjteményeink gyorsabban is szaporodtak, mint ahogyan rendesen szoktak. Már az maga öröm volt, hogy nem hallottuk a vihar bömbölését és hogy a hópihék nem kavarogva vágódtak az arcunkba, hanem szépen, csendesén szállongva hullottak a földre. Ebben az élvezetben eddig a Kurili-szigeteken nem volt sok részünk!

Kavaszaki úr, a fűrésztelep vezetője nagyon kedves ember volt, sok kellemes estét töltöttünk el együtt. Egy nap közölte velünk, hogy a közeli Naibo faluban a messziről érkezett idegenek tiszteletére ünnepséget akarnak rendezni.

A falu lányai ünnepi lakomát akarnak készíteni, s a fiatalság be akarja mutatni ügyességét a síjezésben. Azt szerették volna tudni, hogy a meghívást elfogadjuk-e, hogy melyik nap volna nekünk a legalkalmasabb és hogy mit főzzenek, hogy kedvünkre tegyenek? Természetesen a szíves meghívás elől nem tudtunk kitérni. Megneveztünk egy napot s megnyugtattuk a japáni lányokat, hogy számunkra minden japáni eledel egyformán kellemes. Amikor az ünnepség napja — március 4-e — eljött, reggel Kavaszaki úr kíséretében síjtalpakon a faluba mentünk. A falu húsz legjobb síjfutója messzire élénk jött s díszkíséretünk volt az ünnepélyes bevonulás alatt. Egy síjezésre alkalmas lejtőnél együtt volt már a falu apraja-nagyja, s a fiatalok buzgón gyakoroltak a tervezett bemutató síjfutásra.

Az egyik japáni családnál megteáztunk, aztán mindannyian megint a lejtőhöz vonultunk ki. A falu mindegyik főembere együtt volt a nézőközönség soraiban, ott lelkesedett az orvos, a tanító, a postamester, a rendőr s a többiek egytől-egyig. A nézők között sok asszony is volt, nagyon sokan a gyerekeket is magukkal hozták, japáni szokás szerint a hátukra kötve. Az asszonyok legnagyobb része nadrágban jelent meg, s fejüket kék kendővel kötötték be. Amint megérkeztünk, rövidesen megkezdődött az élénk versengés. Természetesen sokat és sokan potyogtak mindenfelé, s ilyenkor hatalmas és harsány derűtség fogadta a jobban sikerült bukfenceket. De nagyon sok ügyes síjfutó is akadt, és öröm volt nézni a szép «Telemarkokat», amint a lejtőn lefelé száguldottak. Bemutatták tudományukat a síjgrásban is s bizony voltak, akik ezen a téren is egészen jól megállták helyüket. A síjversenyzők között még tízéves gyerekek is akadtak és bizony elámultam, hogy ilyen kicsi japáni falucskában ennyi ügyes és lelkes síjező akad.

Egy órákor kellett az ünnepélyes lakomának a falu iskolatermében megtörténnie, s természetesen a nagy nap örömére a gyerekek erre a napra vakációt kaptak. Amikor az iskolaterembe beléptem, egészen elámultam. A termet zászlókkal díszítették, a táblát s a többi iskolaszert fehér

31. Japáni vadász Jeterofu szigetén.

32. Lazabőr csizma, rendes téli lábbeli a Kurili-szigeteken.

33. Sana falu, az expedíció főhadiszállása.

34. Az egyik japáni vadász egy idény alatt szerzett zsákmánya. Hat sasfarok.

35. A Kurili-szigeteken a lovak télen-nyáron a szabadban vannak s maguknak kell megkeresniük az élelmet.
Fő táplálékuk a bambuszfü.

leplekkel letakarták s az iskolapadokból két hosszú, fehér abroszokkal szépen megterített asztalt állítottak össze. A terem homlokfalánál hármunk részére tisztelet-asztalt állítottak fel s szépen feldíszítették rhododendron-ágakkal. A terem közepére asztalkát állítottak s erre virágvázáat helyeztek. Kijelölték helyünket, s amint letelepedtünk, bevonultak a síjfutó fiatalok s néhány meghívott és a hosszú asztalnál foglaltak helyet. A lányok egy másik asztal mellett állottak. Amikor mindenki elhelyezkedett, egyszerre a vendégkoszorú felpattant helyéről, s mélyen meghajlott előttünk. A meghajlás után a japáni tanító előlépett a virágvázával díszített asztalhoz s komoly arccal japáni nyelven beszédet intézett hozzánk. Fudzsimoto fordította angolra. Tele volt kedvességgel és megható figyelmességekkel. A tanító azzal fejezte be a beszédét, hogy nem tudnak számunkra sokat nyújtani, de biztosítanak felőle, hogy a szívük szimpátiával tele dobog érettünk és hogy tiszta lélekkel kívánnak sok szerencsét és sok eredményt vállalkozásunkhoz.

A beszéd végén általános hallgatás következett. Egy darabig semmi sem történt, míg aztán végre Fudzsimoto hozzámhajolt s megmagyarázta, hogy most mindenki arra vár, hogy előadást tartsak a síjfutásról. Majd az állam esett le a csodálkozástól. Természetesen semmi kedvem sem volt erről a tárgyról beszélni, mert hiszen a jelenlevők között sokan voltak, akik igazán jobban értettek a síjezés mesteriségéhez, mint én. A síjfutás helyett tehát inkább rövid angol beszédben a japániakról szerzett benyomásaimat tártam fel, és örömömnek és őszinte hálámnak adtam kifejezést, hogy a japániak bennünket idegeneket mindenütt olyan szeretettel és barátsággal fogadtak. Kijelentettem, hogy nagyon örvendek neki, hogy honfitársaimnak elmondhatom, hogy a japániak milyen szívesek voltak hozzánk. Természetesen a tiszteletünkre rendezett ünnepséget is megköszöntem s bámulatomnak adtam kifejezést, hogy minden milyen nagyszerűen rendeztek és hogy milyen rendkívül ügyes síjfutók. A beszédet Fudzsimoto fordította japánra.

A beszéd végén bevonultak a lányok az ennivalóval. Részünkre tojássüteményt, sülteket, körrit és rizst, lazacot, s mint zsardinettót, ananászt szolgáltak fel. Mindenki pálcikákkal evett. Ebéd után nekünk kávét, a japániaknak zöld teát kínáltak. Mondanom sem kell talán, hogy minden igazán pompás volt. Vagy másfél órát töltöttünk el beszélgetve és tréfálkozva az asztalok körül, aztán elbúcsúztunk s felkötve a sítalpakat, visszamentünk megint Kamiikotanba. Éppen idejére értünk, hogy a pompás melegfürdőben kipihenjük a nap fáradalmaait.

Március tizedikén megint ünnep volt. Ez a nap egész Japánban az orosz-japáni háború egyik döntő-fontosságú győzelmének emlékünnepe. Ilyenkor a birodalom minden iskolájában szünet van s mindenfelé ünnepélyeken méltatják a nap nagy jelentőségét. Az ünnepélyre mi is hivatalosak voltunk. Tíz órára az iskolás gyerekek egytől-egyig összegyülekeztek már a zászlókkal díszített tanteremben s természetesen néhány meghívott előkelőség is jelen volt. A tanító a harmóniumhoz ült s harmónium-kísérettel a gyerekek először egy dalt énekeltek. Erre a tanító majdnem egy óra hosszat tartó előadást tartott az orosz-japáni háborúról. Pompás fali táblák voltak segítségére. Az előadásból természetesen nem sokat értettem, de nagyon gyakran emlegették Nogi tábornagy és Togo tengernagy nevét. A tanító előadása után a postamester kelt fel szólásra s bejelentette, hogy a Hondo-sziget északi részén fekvő Szendai városban ugyaneznap este egy japáni tábornok tart majd rádióelőadást a nagy nap jelentőségéről. Mindenkit meghívott, hogy aki az előadást hallani akarja, az vagy nála, vagy a rendőrnél, vagy még két másik házban, ahol hangosan beszélő volt, gyülekezzen össze s hallgassa meg az előadást. Újabb énekszám után kihordtak minden padot az iskolateremből, hogy a japáni iskolák mindegyikében kötelező svéd tornagyakorlatokat mutassanak be. A gyerekek sorokban álltak fel. A tanító ingujjra vetkőzött s így dirigálta a megszokott tornagyakorlatokat, de olyan hangos vezényszavakkal, hogy minden egyes alkalommal riadtan össze-

rázkódtam. A torna után az udvaron hógolyócsata következett. Az udvart is japáni zászlókkal díszítették. Sok vödörben a hógolyók szép számmal várták már a csatát. Az izgalmas küzdelemben részt vett a postamester, a rendőr, a fűrésztelep igazgatója s természetesen mi is. A jókedv a lehető legnagyobb volt. Minden sikeresebb találatot hatalmas nevetés fogadott. A csata természetesen eldöntetlenül végződött, mert hiszen minden más végződés tökéletesen illetlen és udvariatlan lett volna, és amikor a golyóbisok elfogytak, a gyerekek is hazamehettek.

Bennünket a tanító az iskolateremben reggelire invitált, majd Kavaszaki úrral síjjel kacsalesre mentünk a Naibofolyóhoz. A folyó mellett egészen a Naibo-tóig hatoltunk előre s itt gazdag madáréletre bukkantunk. Mindenféle fűrész-, csengetyűs stb. és más kacsafajták példányai úszkáltak, sőt a tavon hattyúkat is láttunk. Őt kacsát lőttünk, de sajnos, csak hármat tudtunk partra hozni. Késő este mentünk haza s az úttalan erdőben nem igen ismertük ki magunkat és alaposan eltévedtünk. Ez természetesen nem ment késedelem nélkül s bizony, csak félkilenc felé érkeztünk meg szállásunkra. A japániak meghatóan aggódtak nemcsak a fűrésztelepen, hanem Naiboban is, hogy nem ért-e valami szerencsétlenség bennünket, vagy hogy esetleg nem fogunk hazatalálni a sötétben. Nem kevesebb, mint tizenhat japáni indult, három csoportban keresésünkre, hótalpakon követték nyomainkat s minduntalan jelzőlövéseket adtak. Csak éjjel után egy órákor tért vissza a mentőexpedíció s szolgálk, Fudzsimoto is közöttük volt.

Ennek a két ünnepnapnak kivételével minden nap kinn voltunk kirándulásokon s a gyűjtemények ugyancsak szaporodtak. Március tizenharmadikán vettünk búcsút Kamiikotanbeli kedves házigazdáinktól s a felejtethetetlenül szép fenyvesektől s visszaindultunk Sanába. Az út első napján az idő gyönyörű volt, a másodikon annál pocsékabb. Hatalmas hóvihar fújt szembe velünk, s mivel a

hőmérséklet fagypont körül vagy annál valamivel magasabban járt, teljesen bőrig áztunk.

Rubetszuban az orvosnál, dr. Nisimuránál néhány napot töltöttünk s ezt az időt arra használtuk, hogy a falu környékén levő ajnu házromok között régiségeket kutassunk. A fáradozást siker koronázta, mert sok szépen díszített cserépedényt és kőszerszámot zsákmányoltunk.

Huszonháromnapi távollét után március 18-án értünk vissza Sanába. A kutatás a fenyvesekben nagyon kiadós és igen kellemes volt, szóval minden tekintetben szerencsésen folyt le.

XVI. FEJEZET.

Egy éjszaka a medvebarlangban.

Április egyik részét Jeterofu belsejében: a Szasiuzu-hegységben töltöttük el. Az úton szükséges holminkat külön erre a célra épített szánra raktuk fel. Természetesen a szánt mi magunk, meg két segítőtársunk: a már említett ajnu vadász, Szavagucsi és egy japáni húztuk. Tanyánkat egy japáni család fűből épített kunyhójában ütöttük fel. Ez a család itt szokott nyáron át tartózkodni s kénét gyűjt a vulkánikus vidék kipárolgásai mentén.

Április 17-én reggel, amikor a hálózásából kimásztam, ragyogó tavaszi reggel fogadott. Hideg volt ugyan, de hamarosan megmelegedtem az izzómelegre befűtött kályha mellett, pedig a kunyhónak két hatalmas nyílása volt fenn a tetején, kémény helyett. Az igaz, hogy ajtaja viszont nem volt. Az előrehaladott évszak ellenére teljesen télies volt még a vidék. Amerre csak tekintettem, mindenfelé hóborította hegyek és vulkánok látszottak, a völgyekben azonban már jégpáncél nélkül zúgtak a patakok és a folyócskák a tenger felé. Itt-ott a völgyek lejtőin s a szakadékok fenekén füst és gőz tört elő, mutatva, hogy a vulkánok tevékenysége nem alszik, mert mindenfelé melegforrások, kénes és vízgőzzel teli kitörések surrannak elő a repedésekből.

Elhatároztam, hogy ezen a napon a hegyek között medvékre fogok cserkészni. Biztonság okából közöltem kísérőimmel, hogy valószínűleg estére sem jövök haza, hanem valahol a hegyek között fogom az éjszakát tölteni. Szükség volt erre a megnyugtatóra, mert kísérőim ellenkező irányban indultak el és messze be akartam hatolni a hegyek közé, hiszen a medvenyomokról soha nem tudhat-

tam előre, hogy hova fognak vezetni. A figyelmeztetés után tehát némi elemózsiát raktam hátizsákomba, vállamra vetettem a puskámat, felkötöttem hótalpamat s a szikrázó napsütésben útnak indultam. Teljes szélcsend volt s a felhőtlen égről a tűző napsugár már nagyon érezhetően melegített. A hó úgy vakított, hogy azonnal fel kellett tennem a hőszemüveget, mert e nélkül egy pillanatra sem tudtam felnyitni a szememet.

A Szasiuzu-hegység belseje felé indultam. A kunyhótól néhány száz lépésnyire elhaladtam azok előtt a melegforrások előtt, amelyek között fürdőhelyünket ütöttük fel. Itt a meleg forrás mellett egy hidegvízű forrás is fakad. A meleg vizet fából készített kis vályúval vezettük a nagy fürdőszapulóba. A víz így keveretlenül 46 fok C meleg volt, s természetesen nem volt éppen kellemes fürdővíz. Ilyenkor nem akadtunk meg, elvégre «fürdőszobánk» a modern kényelem minden eszközével rendelkezett, megnyitottuk tehát a hideg csapot, azaz áttettük a favályút a hidegvízű forráshoz s abból a forró vizet szépen lehűtöttük. Ettől a kis fürdőszobától néhány méternyire bugyborékolva gőzölgő kis iszapvulkán működött. Ezen a vidéken ez a jelenség nagyon gyakori. Kisebbek-nagyobbak akadnak mindenfelé. Egyik-másik egészen lassan, csendesén működik, de vannak olyanok is, amelyekben az iszap úgy forr és buzog, mint a felforralt víz s ilyen helyeken természetesen a felpattanó nagy iszaphólyagok messzire fecskendezik a forró anyagot. Ugyanolyanok voltak, mint amilyeneket északi Izlandban, a Myvatn-tó közelében, a Namafjall mellett láttam. Mindenfelé kénszag búzlott a levegőben, egy-egy helyen annyira erősen, hogy az ember a legszívesebben elmenekült onnan.

A lejtőn a nyíresben még méteres hótakaró borított mindent, de errefelé nyúl nyomokon kívül semmit sem láttam. Elhaladtam egy másik kénesvízű patak mellett is. Itt már ökörszem énekelt teli torokból, egyre magasabbra emelkedve. A kilátás egyre vadabb és hatalmasabb lett. Nagyon örültem a napsütésnek, a tavaszias levegőnek s a pompás kilátásnak, de lassankint a hegymászás ugyancsak kimelegített. Végre olyan magasra értem, hogy levethettem

a hótalpakat, mert ebben a magasságban a hó még elég kemény volt ahhoz, hogy megbírja terhemet.

Az egyik domb tetején, sziklacsoport mellett, hirtelen felbukkant valami. Eleinte nem tudtam pontosan felismerni, hogy mi lehetett, arrafelé igyekeztem hát, hogy megnézzem. A szikla körül már nem volt hó, de tíz méterrel odébb a hóban sikerült felfedezni egy róka nyomát. A nyom irányába tekintettem s ime, alig ötszáz méter távolságban fel is fedeztem az állatot magát. A távcsövön át jól láttam, hogy pompás vörösróka nézeget felém. Nem maradt sokáig tétlenül ülve, de úgy látszott, hogy cseppet sem fél, mert csak néhány lépéssel ment odább, akkor megint letelepedett s újra felém nézegetett. Bizonyosra vettem, hogy nem láthat, mert a vakító havon valószínűleg ő is teljesen elvakult s mert én meg teljesen mozdulatlanul álltam a helyemen. Újra nyugodtan ballagott tovább, jobbra-balra körütekintgetett, de nyilván semmi aggasztót sem talált a környezetben, mert kényelmesen mászott felfelé a vulkán lejtőjén. Végre az egyik hómentes kis sziklacsoportnál megállt, a pompás napsütésben leheveredett, majd összegömbölyödött, nyilván azzal a szándékkal, hogy délelőtt még aludjon egyet. Nem akartam zavarni az álmát, azért egy hegyhátnak indultam neki, hogy a másik oldal felé is kilátást találjak. Fenn a gerincen letelepedtem a hóra s alaposan körülnézegettem mindenfelé. Mély szakadékok, meredek sziklás lejtők és dombhátak váltakoztak egymással mindenfelé vad össze-visszaságban és mélyen alattam északra kelet felé a távolban ott csillogott kéken és párásan a Csendes-óceán vize.

Egyszerre a szemem egy nyomon akadt meg. Kétség-telenül medvenyom keresztezte az egyik, alig ötszáz méterre levő szakadékot. Csak az volt a kérdés, hogy milyen idős a nyom. Ha a medve ilyen időben, napsütésben, lágy hóban mászkál, akkor olyan mélyen besüpped, hogy a nyomát távcsővel már messziről meg lehet látni. Ha éjszaka vagy korán reggel a fagyos havon járkál, akkor természetesen a nyoma teljesen jelentéktelen, mert ilyenkor rendszeren csak a karmai szoktak besüppedni a hó felszínén levő jégkéregbe.

Ez a nyom, amit most pillantottam meg, az olvadás megkezdődése után keletkezett, tehát semmi esetre sem lehetett nagyon régi. A távcsővel gondosan kísértem a nyom kanyargását s egyszerre csak a nyom végén hatalmas mackó került a látótérbe. Pompás látvány volt az erdők királya, amint háborítatlanul csatangol birodalmában. Szívem gyorsabban vert, amikor ezt a szép képet élveztem. Bár sokszáz medvét láttam már a keletázsiai vadonokban, mégis mindig mély benyomást tett rám, ha egy-egy ilyen hatalmas állatot megpillantottam. Ez a medve sötétbarna volt ugyan, de nyakát és fejét feltűnően világos szőrzet borította.

Számtalanszor észrevettem, hogy a medve nagyon rosszul lát, de szaglása pompás. Kimondott szél nem volt, csak alig lengedezett valami gyöngye kis szellő. Sokkal magasabban álltam, mint a mackó, s mivel a szellő a medve felől fújt felém, teljesen bizonyos voltam benne, hogy nem fog felőlem szimatot kapni. Úgy látszott, hogy egy darabig tétozázik, hogy merre menjen, de aztán hirtelen, nagy kétségbeesésemre, nyugtalan lett és meggyorsította lépteit. A völgy feneke felé szaladt, majd hirtelen megállt, szaglászott s újra folytatta a rohanást a völgy mélye felé. Fel kellett tennem, hogy valami kósza kis szellő elárulta neki jelenlétemet. A völgy fenekén mindent beborított a törpefenyő és a bambuszfű kúsza szövedéke, s így itt az én mackómat feltétlenül elveszítettem volna szem elől, de szerencsémre egy idő múlva megnyugodott s újra nyugodt lépésekkel ballagott a másik hegyen felfelé. Mindenesetre meg akartam próbálkozni vele, hogy megelőzzem, bár nagyon kicsi volt a lehetősége annak, hogy a hegyet megkerülve, hamarabb érjek célhoz, mint a medve, mert hiszen a medve útja sokkal rövidebb volt és ammellett át kellett törtetnem egy nagyon mélyen bevágódott, meredeklejtőjű völgyön is. Csak akkor volt némi esélyem, ha a medve nagyon lassan halad s meg is álldogál néha.

A hegygerincről, ahol állottam, hirtelen elhatározással nekiindultam a lejtőnek. Szerencsére hosszú darabon jó hasznát vettem a síjtalpagnak is. Lent a völgyben olyan

puha volt a hó, hogy fel kellett a hótalpakat kötnöm. Egy előzőnap medvenyomot is kereszteztem. Valószínűleg ugyanettől a medvétől származhatott, mert a medve mai irányával szembe vezetett s nagyjából arra felé mutatott, ahol a medvét ma megpillantottam. Amikor szerencsésen átgázoltam a folyón, a túlsó parton azonnal izgalmas kapaszkodás kezdődött a meredek lejtőn felfelé. A hó nagyon puha volt, annyira, hogy a hótalpak ellenére is majdnem minden lépéssel mélyen besüppedtem s így természetesen hosszú időbe tellett, amíg feljutottam. De a hegynek ezen az oldalán nem találtam medvenyomot, s így fel kellett tennem, hogy a mackó még a hegyen van. Elkezdtem hát a hegyet megkerülni. Az út kétharmadát megtettem már, amikor hirtelen friss nyomra bukkantam. A nyom lefelé vezetett át egy másik folyóvölgy felé, tehát gondolkodás nélkül utána indultam. Nemsokára nyúl ugrott fel melletttem. Vagy hetvenöt méternyire szaladhatott, ott nyugodtan letelepedett hátsó lábaira s alaposan megnézegetett.

Mialatt a folyóvölgybe lefelé tartottam, megpillantottam a völgy túlsó lejtőjén a medvét. Felfelé törtetett, de nyilván nem volt sürgős neki az ügy, valószínűleg sejtelve sem volt róla, hogy üldözik, mert ugyancsak kényelmesen poroszkált. Ezúttal is megpróbáltam a hegyet megkerülve megelőzni, de természetesen a medve gyorsabb volt nálam.

Innen egy vörösfenyőerdőbe vágott, ahol az útját patak keresztezte. A vízben gázolva mehetett egy darabig előre, de csakhamar újra megtaláltam a parton a nyomát. A nyom tisztásra vezetett s itt találkozott egy másik medvenyommal, de ez már vagy félnapos lehetett. Innen kezdve az én mackóm a másik medvenyomot követte s ezzel természetesen nagyon könnyű lett az útja, mert nem süppedt be a hóba olyan mélyen. Az egyesült nyomok ismét magaslat felé vezettek. Amikor felértem a hegyecske tetejére, nem tartott sokáig s újra láttam a mackót. A következő völgyön már áthaladt, s most a szemben levő lejtőn mászott felfelé. Még mindig teljesen nyugodtan ballagott és időnkint meg-megállt. Ilyenkor a fejét felemelve

minden irányban szaglászott, hogy meggyőződjön róla, vajjon nem fenyegeti-e valahonnan veszedelem.

A meredek kapaszkodókon való mászkálásban természetesen kezdtem alaposan elfáradni. Amikor a következő hegyhátra feljutottam, az a nem éppen vigasztaló látvány fogadott, hogy mackóm már a szembenlevő lejtőn ballag felfelé. Követtem a példáját, mert itt már végződtek a hegyhátak s a medvének rá kellett szánnia magát, hogy vagy nekiindul a hóborította hegyvidéknek, — pedig ez a vad vidék igazán nem nézett ki valami hivogatóan — vagy leereszkedik a völgybe. A legutolsó hegyhátról újra megpillantottam. A völgy felé vette az útját. Ledobtam hátizsákomat s olyan hely felé szaladtam, amelyik mellett véleményem szerint a medvének el kellett haladnia. Ezúttal sikerült a medvét megelőzni, de a völgyben a szél kedvezőtlen volt. Egyszerre hirtelen valami zajt hallottam abból az irányból, ahol a medvének lennie kellett, láttam is valami barnaságot a gallyak kúsza szövedéke közül, de természetesen lövésről szó sem lehetett. Egy szélroham elárult, a medve rohant a patakhoz s a vízfolyás mentén vad vágatással menekült, pedig öt órán át követtem s ezalatt az idő alatt még csak sejtelve sem volt róla, hogy üldözöm. Céltalan lett volna tovább is üldözni a medvét, mert ha egyszer a medve veszedelmet szimatolt, rendszerint hosszú utakat tesz meg vad vágatással, még csak egy pillanatra sem áll meg, hogy kifújja magát. Ehelyett hát egy kicsit bosszúsan visszamentem hátizsákomhoz, s mivel kilenc órája egy falatot sem ettem, a kis ebéd nagyszerűen ízelt. Félnégy volt, tehát reményem sem lehetett rá, hogy az éjszaka leszállta előtt visszajuthassak a fűkunyhóhoz. Máshol kellett tehát hálóhelyet keresnem.

Emlékeztem rá, hogy körülbelül hét vagy nyolc kilométer távolságban, az egyik meredek lejtőn van egy medve-barlang. A nyomok után ítélve vagy egy hét előtt hagyhatta el a medve ezt a barlangot. A nyomok ugyanis a barlang előtt olyan óriási nagyságúvá folytak szét, hogy igazán olyanok lettek, mint valami elefántnyom a hóban. Bizonyára lesznek az olvasók közül többen, akik majd a

szememre fogják vetni, hogy minek beszélek ilyen képtelenséget, hiszen bizonyára én sem láttam elefántnyomot hóban, pedig a valóságban igenis láttam. Délsvédországbán, Östergötland tartományban, Norrköping város állatkertjéből vagy huszonöt év előtt Topsy, az elefánt valahogy kiszabadult s vagy egy héten át zátonyra jutott minden kísérlet és igyekezet, amivel az állatot újra el akarták csípni. Természetesen a környék lakossága ez alatt az idő alatt rettegésben élt és mi norrköpingi diákgyerek nagy igyekezettel segítettünk az elefántnyomokat felkutatni s a hatóságoknak az izgalmas vadászatban a kezére járni. Akkor láttam bizony elefántnyomot a hóban éppen eleget.

Két nappal ezelőtt jártam a medvebarlangnál, s már akkor eszembe jutott, hogy kitűnő éjjeli szállás lehet. Mivel gyakran rosszabbul is álltam már éjjeli menedékhely dolgában, mint ezúttal, elhatároztam, hogy itt töltöm az éjszakát. Alhattam volna ugyan olyanformán is, hogy beásom magam a hóba, de kíváncsi voltam rá, hogy milyen lehet egy medve szállásán tanyázni. A barlangig nem volt nagy utam, de annál keservesebb. Sok mély vízmosást és völgyecskét kellett kereszteznem s ezenfelül egy hegyháton is át kellett másznom. Mivel tudtam, hogy hat órákor már teljesen besötétedik, igyekeznem kellett, mert tartottam tőle, hogy erre az időre nem leszek a barlangnál. Mindössze negyedóra pihenőre futotta hát az időből, s aztán szednem kellett a sátorfát.

Nem sokat teketóriáztam, hanem útnak indultam tervezett szállásom felé. Az első folyón könnyedén gázoltam keresztül. Délután újra fagyni kezdett s a havon egyre vastagabb lett a fagyos réteg, amint az idő előbbre haladt. Nemsokára újabb medvenyomra bukkantam. Legfeljebb egyórás lehetett, mert már a fagyás beállta után keletkezett. Sajnos, későn volt már ahhoz, hogy utána induljak, különösen mert az enyémmel ellenkező irányba vezetett. Meg kellett elégednem azzal a megállapítással, hogy hatalmas mackótól származhatott.

Az utóbbi napokban mindenfelé lavinák indultak meg, s mivel nem akartam feleslegesen veszedelemnek kitenni ma-

gam, vagy félkilométeres kerülőt kellett tennem. A medvebarlang nagyon rosszvizű folyó felett emelkedő hegy oldalában volt. Nemsokára a folyóhoz értem, ittam belőle, de mondhatom, nagyon rossz íze volt. Amikor a folyóhoz értem, már biztosra vettem, hogy a medvebarlangot az éjszaka sötétjében is meg fogom találni, s így kis keresgélés után megtalálva a gázlót s szerencsésen a túlsó partra átkelve, letelepedtem egy kicsit pihenni, bár a sötétség gyorsan eltakart körülöttem mindent. Még fel kellett másznom az utolsó lejtőn s így hét óra tájban értem el szállásomat. Néhány rövid pihenőtől eltekintve, tizenegy óra hosszát voltam talpon, hát bizony tisztességesen elfáradtam.

Nem voltam egészen bizonyos benne, hogy a barlang valóban üres-e. Hogy a behatoláskor ne szaladjak a medve karmai közé, vagy tíz méternyire megálltam a barlang előtt, levettem a puskám vállamról, a csövét a barlang nyílására irányítottam s stentori hangon beordítottam ékes svéd nyelven: «Van medve odabenn?» Meg voltam győződve róla, hogy a medve az udvarias kérdésre feltétlenül felelni fog, s válaszképpen valószínűleg kibújik odujából és megtámad, de természetesen karabélyommal s hasított hegyű golyóimmal nem féltem őuraságától. Felelet azonban nem jött az alvilágból, s így biztosra vehettem, hogy a barlang, legalább is erre az éjszakára, szabad.

Beleugrottam hát a hóba vájt lyukba. A havon át vezetett az út, mint valami kis alagút, a tulajdonképpeni barlang bejáratához. A nyílás dél felé nézett és csak hetven centiméter magas volt, tehát alaposan össze kellett húzni magam, hogy átmászhattam rajta. A bejárat mögött egy kicsit terjedelmesebb lett a barlang, de itt sem volt magasabb 110 centiméternél. A szélessége azonban nagyon megfelelt, mert az másfél métert, a hossza meg éppen három métert tett ki. A fekvőhely egy kicsit magasabb volt a barlang szintjénél s szépen ki volt bélelve vagy tíz centiméter vastag rétegben bambuszfűvel. Minden teljesen tiszta volt, csak a kijárat közelében felejtette ott a mackó a névjegyet, amit, sajnos, későn vettem észre.

Amikor a barlangba bevonultam, a lehető legnagyobb

kényelembe helyeztem magam. A hátizsákból néhány karácsonyfagyertyát szedtem elő, s kettőt meggyújtottam. Aztán előszedtem teáskannámat, kimásztam hóért s teát főztem. Mivel a lejtőn sok száraz törpefenyőgaly akadt, a tűzgyújtással nem volt sok bajom. Amikor teám elkészült, visszamásztam a barlangba, kényelmesen letelepedtem, megvacsoráztam, teázgattam és csokoládét ettem a pompás szállás örömére. Vacsora után pipára gyújtottam s magnéziumfénynél még le is fotografáltam magam a kényelmes szálláson (l. 41. kép) és hálát adtam a mackónak, amelyik ilyen jó helyhez juttatott, mert odakinn a szél feltámadt.

Igazán kellemes érzés volt bentről hallgatni a vihar bömbölését, mert idebenn olyan nyugalom volt, hogy a gyertyák lángja meg sem libbent. Meleg ugyan nem volt, — három fokot mutatott benn a hőmérőm — de hát ez nem bántott. Hátizsákomban, mindenre felkészülten, jó meleg mellényt hoztam magammal, s amikor ezt felhúztam, egyszeriben jobban éreztem magam. Csak az a hibája volt barlangomnak, hogy a teteje csöpögött. Valószínűleg ezek a tetőről lehulló vízcseppek a medve tavaszi ébresztőórái. Valószínű, hogy amikor a hóolvadás miatt a bundájára gyakrabban hullanak a cseppek, elérkezettnek találja az időt a felkelésre s otthagyja téli lakosztályát.

A fotografálás mellett még arra is volt időm, hogy levelet írjak a feleségemnek. Illő szép színekkel ecseteltem persze helyzetemet, aztán a naptárból megállapítottam, hogy ez az este éppen nagypéntek estéje volt. A medve ágát is megigazgattam egy kicsit friss törpefenyőágakkal, mert ezek puhák is, meg jóillatúak is, s így kényelmesen és jókedvűen feküdtem le, remélve, hogy a barlang jogos tulajdonosának nem szottyan kedve ezen az éjszakán mégegyszer meglátogatni hajdani szállását. Biztonság okából természetesen töltött fegyverem csövét a barlang szája felé irányítva, magam mellé fektettem arra az esetre, ha netán ezen az éjszakán mégis felébresztene a gazda. Elalvás előtt eszembe jutott, hogy már egyszer aludtam egy «medveszállodában». Egy alkalommal a jenai földrajzi társaságban tartottam előadást, s akkor az éjszakát a «Medvé-

hez» címzett szállóban töltöttem. El kell ismernem, hogy az mindenesetre kellemesebb hely volt, mint jelenlegi hálóhelyem, de mégsem cseréltem volna, mert nagyszerűen éreztem magam ebben a barlangban a Kurili-szigeteken.

Hajnalban négy órakor ébredtem fel, s mindenekelőtt megállapítottam, hogy még élek, csak éppen átfáztam egy kicsit. Kimásztam hát a barlangból, hogy teát főzzek. A tea hamarosan felmelegített. Vastag köd ülte meg a völgyet és a Szasiuzu-hegyet is ködfátyol burkolta be. A patak mormogott lenn a völgyben s nem messze egy pár ökörszem énekelgetett. Amikor a barlangból kimásztam, egy fenyőszajkó pillantott meg. Rémült rikoltással adott csodálkozásának kifejezést s gyorsan elkotródott a közelből.

Nemsokára virradni kezdett, s amint világosabb lett, tovább indultam a hegyek között, de mert csakhamar esni kezdett, aztán havaseső indult meg, hazafelé indultam a fűkunyhó felé, mélységes hálával a szívemben a mackó iránt, hiszen olyan kedves volt a derék bestia, hogy egyrészt pompás éjjeli szálláshoz juttatott, másrészt meg nem zavart meg, holott megtehetette volna.

XVII. FEJEZET.

Tavaszi kezdete a Kurili-szigeteken.

A kellemetlen hideg, örökös hóviharakkal teli tél után nagyon szívesen látott vendég itt a tavasz. A tavasz jötte felett érzett öröm az északi népek közt mindenfelé egyenes arányban látszik lenni a tél zordságával. Minél zordabb a tél, annál jobban örülnek az emberek a melegebb időszak közeledésének, amikor könnyebben meg lehet szerezni a mindennapi kenyeret, s amikor a téli hónapok keserves fáradalmaikat végre kipihenhetik. Nagyon jól emlékszem rá, hogy milyen nagy volt az öröm a kamcsatkai népek között, hogy milyen ujjongó ünnepeket rendeztek azért, mert a hóviharak és a hideg ereje megtört.

A Kurili-szigetek közül a délebbiekben a tél nem nagyon hideg, de annál zordonabb, hiszen heteken át úgyszólván szünet nélkül tombol a hóvihar. Az elmúlt télen, az igaz, hogy ez a tél szokatlanul enyhe volt, csak —17 fokot mértem a zérus alatt mint minimumot. De hát amikor minden ház japáni módra készül, s amikor az ember hálósobájának a hőmérséklete tíz fok a zérus alatt, akkor még az ilyen enyhe tél után is nagyon örvendetes dolog a tavasz kezdete.

Ezekben a délebbi szigeteken már márciusban jólesően kezd melegíteni a napsütés s ilyenkor a tengerpart felől felhangzanak a kacsák hívogató kiáltásai. A legelső tulajdonképpen vándormadarak március 29-én mutatkoztak. Ezen a napon érkezett meg a falu közelébe egy csapat keletázsiai fajhoz tartozó seregély (*Spodiopsar cinereus*) s ettől kezdve majdnem minden nap új vándorok érkeztek. Az első barázdabillegetőt április 9-én, az első pacsirtát április 12-én láttuk. Április végén a lejtőkön már mindenfelé virított a sárga tyúktaréj (*Gagea*) és az ibolya.

A tavasz jelei közül az egyik legkellemesebb volt az első

hajó Japánból. Éppen Walpurgis-estéjén, tehát április 30-án jött, s amikor kirakta a váravárt postaszákokat, tovább ment észak felé. Igen sok levelet és ujságot kaptunk hazulról s így az öröm teljes volt. Az első rendes tavaszi hajó csak május 5-én érkezett meg. Ez már csomagokat és utasokat is szállított s ettől kezdve sok idegen arcot láttunk a faluban.

A következő hajóval érkezett a többek között egy aranyhalkereskedő is. Egész boltját két kosárban a hátán hordta. Az egyik kosárban nagy üvegedényben ezrével hozta magával az élő aranyhalat, a másik kosár meg üres üvegedényekkel volt teli. A falu utcáin kóborolt, természetesen a gyerekek egész raja kísérte s hangos kiáltásokkal hirdette a portékáját. A japániak nagyon szeretik az aranyhalat, s így az üzlet pompásan ment, bár a kereskedő harminc-negyven fillért kért halaiért, amit sokan uzsorárnak tartottak, hiszen odalenn Japánban az aranyhalak darabonként csak öt-tíz fillérbe kerülnek. Ez a halkereskedő Jeterofu minden falucskájában megfordult s el is adta egész készletét. Egy idő multán üres kosarakkal tért vissza Japánba, hogy készletét felfrissítse s újabb aranyhalakban szegény vidéket keressen fel.

A tavasz jelei közé kell számítanom a medvebocsokat is. A vadászok ilyenkor ugyanis sok medvét kiüldöznek barlangjából s ilyenkor egy-egy bocs fogságba is kerül. Én is két bocs birtokosa lettem. Ezeknek az életét és meszterkedéseit majd a következő fejezetben akarom ismertetni.

Mialatt a Szasiuzu-hegységben gyűjtöttünk, egy alkalommal Fudzsimotót valami megbízással Sanába küldtük. Április 6-án érkezett vissza a táborba. Nagyon szomorú arcot vágott, s a következő szavakkal üdvözölt: «Nagyon szomorú vagyok miattatok, mert a svéd királynő meghalt!» A megelőző estén rádión hallotta a hírt. Annak ellenére tehát, hogy Jeterofu kellős közepén valóban Isten háta mögött levő vadon hegyvidéken éltünk, csak két nappal későbben értesültünk a gyászsesetről, mintha Stockholmban lettünk volna.

Az egyik este olyan különös madaréneket hallottunk, hogy a csodálkozástól megtorpantunk s hosszasan hallgattuk a dalt. Ilyen sajtóságos madaréneket még soha nem

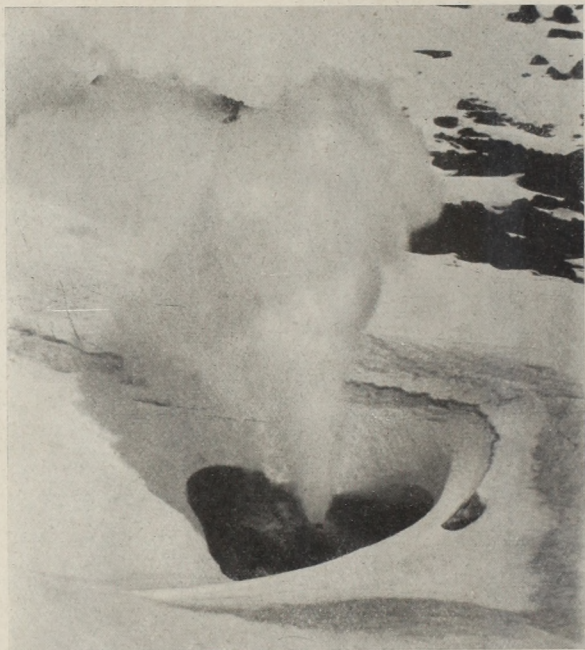
36. Attozan-vulkán Jeterofu-szigetén (1204 m a teng. sz. f.).

37. Téli tájkép Jeterofu szigetén. Vörösfenyő és nyírfa.

38. Utazás a Szásiuzu-hegyek közé, Jeterofu szigetén. Hátul a Csirippu-vulkán.

39. Jeterofu. Szolfatára vagy kénes gázok és vízgőz előtörése.

40. Bejáró a medve téli odujába.

41. A szerző a medve téli odújában, három méterre a föld alatt. Esteli pipaszó.

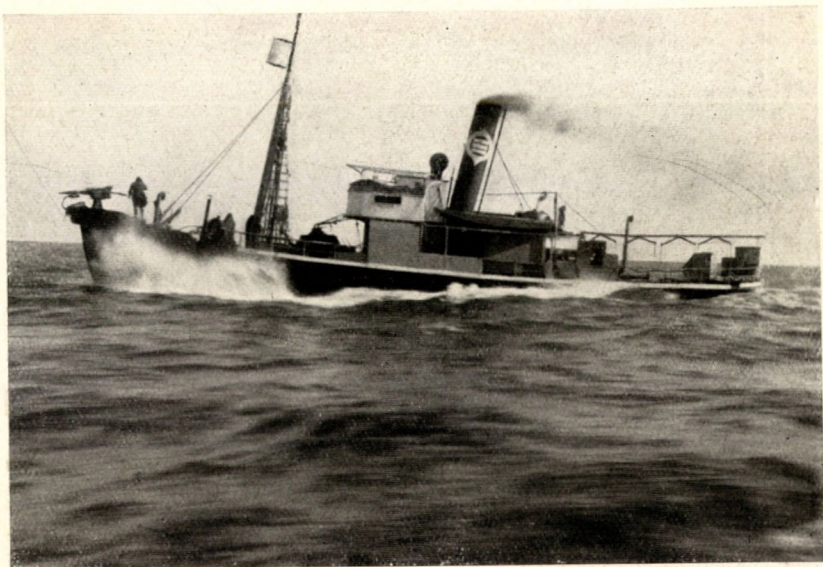
42. Friss medvenyomok a hóban. Néhány perccel előbb ment el itt a mackó.

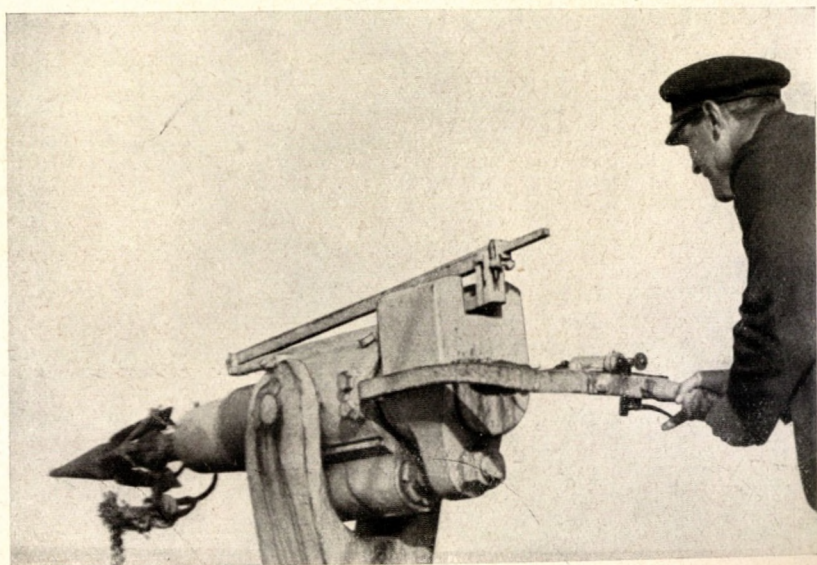
43. A szelíd kis medvebocs nagyon ügyesen tudott a fára mászni.

44. A megszeldült, barátságos kis medvebocs.

45. Bálnavadászahajó a Kurili-szigetek közt.

46. Szigonyágyú a bálnavadászahajón.

hallottam. Kristálytisza hangok voltak, s mintha mindegyik teljesen külön szakadt volna fel a kis énekes torkából olyan hangosan, hogy bámulnunk kellett a hangok erőssége miatt is. Bizonyos, hogy senki nem tud ennek az éneknek ellentállani s mindenkinek meg kell állani egy pillanatra a csodálattól, amikor először hallja. Ez a madár rendszeren este énekel, amikor a többi madár már elhallgatott. A leg-sűrűbb bambuszbozótban tanyázik, s így bizony hetekig tartott, amíg sikerült felfedezni, hogy az énekes egy már előttünk eddig is ismeretes szürkésbarna, jelentéktelen külsejű madár, a *Locustella fasciolata* volt. Egy másik igen kellemes tavaszi jel volt, amikor egyszer Sana környékén az erdőben bolyongtunk este felé s a fák koronája felől hirtelen madárhangokat hallottunk. «Orrt, orrt, pszit» hangzott fel hol itt, hol ott. Egyszerre buzgón kezdtünk fölfelé nézelődni, mert hiszen ez a madár, mint ahogyan azt minden vadászember azonnal kitalálhatta, csak az erdei szalonka lehetett. Ebben az idegen környezetben kétszeresen kedves volt nekem a régi ismerős, hiszen sok kedves svédországi tavaszi estére emlékeztetett, amikor alkonyatkor az erdőben áhítattal hallgattam a rigó és a vörösbegy énekét és arra lestem, hogy a fa lombjai felett a szalonkák megjelenjenek.

Május végén sürgős ügyet kellett Japánban elintéznem. Tokióba kellett mennem, hogy erre a nyárra is engedélyt szerezzek a Kurili-szigeteken való tartózkodásra. Az illetékes hatóság meg is adta. Amikor Japánból visszatértem, a hajó Jeterofu nyugati partján sziklára futott. Meglehetősen komolynak látszott a dolog s minden utasnak el kellett hagynia a hajót s a mentőcsónakokon másik hajóra kellett szállnunk, amelyet rádió útján hívtak oda. Ez a hajó azonban már tele volt. Sokszáz halászt szállított a szigetekre mindenfelé s így természetesen annyira zsúfolt volt, hogy nemcsak az asztalokat, hanem a padokat, a padlót s mindent az utolsó talpalatnyi helyig kihasználtak. Igazán kellemetlen volt a zsúfolt hajón eltöltött éjszaka. Saját-ságos módon ez a hajótörésem pontosan a legelső, Kamcsatka partjain átélt hajótörésem tizedik évfordulóján történt.

XVIII. FEJEZET.

A medvebocs.

Április végén egyik nap levelet kaptam barátomtól, a rubetszui orvostól, dr. Nisimurától, hogy a faluból néhány vadásznak sikerült az egyik medvebarlangban egy bocsot fogni s az állat most elevenen az ő házában van. Azt is megírta, hogy a vadászok szeretnék a kis mackót nekem eladni. Természetesen azonnal azt feleltem, hogy nagyon szívesen megveszem, s mivel amúgyis dolgom volt Rubetszuban, elmentem, hogy az expedíció új tagjával személyesen is megismerkedjem s azt mindjárt magammal is vigyem Sanába.

Amikor a bocsot meglátogattam, a kis állat — hiszen ilyen idős korában a medve alig kétszer akkora, mint egy macska — éppen a ház udvarán a falubeli gyerekekkel játszott. Szép fehér gallérja volt s nagyon vidámnak és fürgének látszott. Tulajdonosa biztosított, hogy a bocs nagyon derék állat s már a játékán látszott, hogy jóindulatú kis fenevad. Az üzletet hamarosan megkötöttük, — a bocsért huszonöt jent kértek — a szeretetreméltó eladóval meg dr. Nisimurával együtt letelepedtünk a hibacsi mellé s japáni szokások szerint teával ittuk meg az áldomást. A tea végén még nagyon értékes ajándékot is kaptam ráadásnak, mert házigazdánk néhány ajnu nyílhegyet ajándékozott nekem. A falu mellett levő romokban heverő ajnuházak között szedte őket.

Még javában téaztunk, amikor egy japáni jelent meg s velem akart beszélni. Arról értesített, hogy Isi úr, a szomszédos halászati telep vezetője, szintén egy kis medvebocsra tett szert s az állatot szeretné nekem ajándékozni. Bosszantott ugyan a dolog, hogy egy kicsit korábban nem értesültem Isi úr szándékáról, de semmi körülmények kö-

zött sem szerettem volna megsérteni, s így természetesen az ajándékot elfogadtam. Így hát nagy gyorsan már két medvebocsot szereztem. Az volt ugyan a szándékom, hogy csak az egyiket tartom meg, de mindenesetre mindkettőt magammal akartam vinni, hogy pontosan megállapíthassam, hogy a kettő közül melyik a helyesebb.

Felkerekedtünk hát, teherhordót is szerződtettem, hogy a medvebocsot ne kelljen magamnak cipelnem, s a teherhordóval meg a hírhozóval és dr. Nisimurával együtt átmenünk a két ri távolságra levő halásztelepre. Ilyenkor még nem lehet lóháton járni, mert az erdőkben rendszerint még igen sok a hó. Az út egyik része fenyvesben vezet. Pompás ápriliségi nap volt. A vándormadarak már megkezdtek a visszaköltözést. Itt hallottam ebben az évben először a vadgalambok bűgását, az egyik fenyő tetején rigó fütyült, s így a sok hó ellenére is nagyon tavaszias volt a hangulat.

A halásztelep hatalmas hegyek között, mély völgyben fekszik. Ez a telep hatalmas méretű, a Kurili-szigeteken a legnagyobb. Isi úr nagyon kedvesen fogadott, s amikor a köteles teát megittuk, kimentünk, hogy a kis mackót megnézzük. Kicsi, de mérges fickó volt, körülbelül olyan korú lehetett, mint a másik, kedélyesebb természetű rokona, amelyiket Rubetszuban vettem. Méreg ide, méreg oda, mi bizony ládába dugtuk a barátunkat. A ládát aztán teherhordónk a hátára vette, s sürgősen visszaindultunk, mert sötétedés előtt Rubetszuban akartunk lenni. Visszafelé menet japáni kísérimtől megtudtam, hogy hogyan sikerült a kis bocsot elfogni. Egy pár héttel ezelőtt a halásztelep néhány alkalmazottja Rubetszuba indult. Kutya is volt velük, s egyszer az erdőben kutyájuk megállt és vadul ugatni kezdett. A japániak természetesen azonnal utánanéztek, hogy hol és mit ugat a kutya, s a hang után menve rájöttek, hogy az állat egy medvebarlang szájánál áll és dühösen ugat. Természetesen nagyon megrémültek, s ketten közülük mindjárt fel is másztak a szomszédos fákra, a harmadik meg hazaszaladt, hogy a puskáját elhozza. Amikor visszajött, szerencsésen el is ejtették a medvét, s így esett fogságba a bocs, amelyiket teherhordónk most Rubetszu felé cipelt.

Öreg este lett, amire Rubetszuba értünk. A következő nap visszamentem Sanába. A két bocsot egy-egy ládába pakolva teherhordó ló hátára kötöttem. A szokatlan teherből a ló természetesen nem volt meghatva, szörnyen nyugtalan lett és mindenáron meg akart szabadulni a veszedelmes szimatot árasztó ládáktól. Eleinte nem akart meg se mozdulni, s csak hosszas püföléssel és biztatással tudtuk rávenni, hogy beletörödjön a sorsába. Persze a Kurili-szigeteken a medve a ló halálos ellensége, évről-évre mindenfelé sok ló esik a mackók áldozatául, így azután nem lehet csodálkozni rajta, hogy a lovak a medvétől szörnyen félnek, s ha valahol medveszimatot kapnak, menekülnek, amerre látnak. A hegyhátakon olyan sok hó feküdt még mindig, hogy a lovakkal nagyon nehezen boldogultunk. Amikor az utolsó magaslatra jutottunk Sana előtt, a tengeren nagy örömünkre Sana felé tartó hajót pillantattunk meg. Ez volt az az említett első tavaszi hajó, amelyik nekünk a hosszú hetek, sőt hónapok óta nélkülözött első hazai postát hozta.

Szerencsésen elértem bocsaimmal a főszállást, s kis állatseregletünket azon melegiben be is szállásoltam házunk udvarára.

Késő este a postát hordták ki, s mivel nagyon sok levelet és ujságot kaptunk hazulról, bizony ezen az éjszakán senki sem aludt túlságosan sokat.

Rövidesen kiderült, hogy az egyik bocs nagyon rossz szul nevelt kis állat és teljesen világos lett, hogy ebből semmi körülmények között sem fog rendes, jóra való háziállat válni. A másik szerencsére homlokegyenest ellenkező természetű volt. Eleinte szabályosan cucliból csak tejjel tápláltuk. Éjszakánként rendszerint kinn tanyázott az udvaron egy ládában. Nappal a preparálással foglalkozó Sjöquist körül lebzsel, vagy ha nagyon útban volt, hát az egyik fához kötve várta, amíg megint közelünkbe kerülhet. Mivel a fákra hihetetlen ügyesen mászott fel, állandó életveszedelemben volt, mert pazarul értett hozzá, hogy köteleként művészies tökéletességgel összebonyolítsa. Ha sikerült olyan szorosan összekötözni magát, hogy már meg-

mozdulni sem tudott, hangos siránkozásba tört ki. De a tejes üveg hamarosan kibékítette minden földi bajjal (44. kép) és amikor alaposan teleitta magát, olyan jó kedve kerekedett és olyan kedves volt, hogy még a legapróbb gyerekek is bátran játszhattak vele. Szörnyen kíváncsi volt a nagyvilágra, s hogy abból valamit megismerhessen, nagy előszeretettel mászott fel a palánkra, hogy kinézegethessen birodalma határain kívülre is. Lemászáskor hihetetlenül komikus volt a kis dög, amint hátsó lábával támasz után keresgélt. Ha aztán ezt is megunt, s ha végképpen semmit sem tudott már csinálni, nagyon szívesen hallgatta a rádiót — rendszeren japáni zenét Tokióból.

Természetesen főélvezet volt a szobákba bemászkálni s rendkívül gyorsan kiismerte a japáni záruk minden titkát. A japáni szobákban azonban nem volt valami kíváncsós lakótárs, mert egy alkalommal például megrémült valamitől, s akkor bizony irgalmatlanul keresztülröhint a szobák papirosfalain, egyiket a másik után lyukasztva keresztül. Még csak lelkiismeretfurdalása sem volt szörnyette után. Ezután az erkölcsi botlás után természetesen állandóan az udvaron kellett tanyáznia. Az udvaron azért volt jelenléte egy kicsit kellemetlen, mert odacsődült köré a falu minden gyereke. A palánk ilyenkor egy pillanattig sem volt mentes a bámulók seregétől.

Ha jókedvű volt, akkor játszhattunk vele kedvünkre, nem törődött semmivel, nyúzhattuk, ahogy csak akartuk. Ilyenkor a két kis mellső mancsát a magasba emelve, himbálózó fejjel jött felénk s arckifejezésén világosan látszott, hogy széles jókedvében az egész világot megölelné, ha tudná. Szörnyen szeretett dulakodni, de sohasem feledkezett meg a jó erkölcsökről. A fogai ugyan nagyon élesek voltak, de bámulatosan óvatos volt, amikor például kezünket a fogai közé kapta. Világosan látszott rajta, hogy csak játszani akar, s fogait is csak fréfából, játékból használja. Két hónapig volt nálunk a kis boc, de aztán, sajnos, nagyon akadályozta volna az expedíció szabad mozgását, s így bizony nagy sajnálatunkra túl kellett adnunk rajta.

XVIII. FEJEZET.

Bálnavadászat az Ohocki-tengerben.

Június 26-án szakadt az eső Jeterofu-szigetén s így bizony nem tudtunk a szabadban semmit sem csinálni. Sana mellett az egyik kis magaslatra mentem hát fel, hogy azt a hajót lessem, amelyet a Najoka-öbölbe vártak. Ez az öböl a falutól három kilométerre van, de a ködös levegőben nem láttam el ennyire. Közelebb kellett mennem s így tudtam csak meggyőződni róla, hogy az öböl üres volt. A hajó csak este érkezett meg s a távcsővel világosan láttam, hogy hordó van elhelyezve az elülső árbocán. Ez volt tehát az a bálnavadász hajó, amit vártam.

Egyenesen Norvégiából jött. Jó előre híre járt, hogy fedélzetén a szigonyágyút norvég ember kezeli (ma már t. i. vége van a régi romantikus bálnavadászatoknak, a kézzel hajított szigony lomtárba került, s a modern bálnavadászok nem kis csónakon közelítik meg ezer veszedelem között zsákmányukat, hanem igyekeznek az egész hajóval közelébe férközni, s ágyúval lövik ki a hatalmas szigonyt, olyan távolságra, mint amilyenre kézzel egyáltalán nem tudtak volna soha szigonyt dobni. A bálnavadászat modernizálása természetesen mindenfelé a bálnák rohamos pusztulását vonta maga után. Fordító.). Nagy esemény volt ez itt, hiszen a szigetekeken egész télen mi svédek voltunk egyedül európaiak. A hajó a japáni «Oriental Whaling Company» (Keleti Bálnavadász Társaság) tulajdona volt. A Kurili-szigetek mellett ez a társaság végzi nyáron át a bálnavadászatot. A társaság hajóin a szigonyágyúk mellé rendesen norvégeket alkalmaznak. Nemrégiben találkoztam az egyikkel, Arne Ellessen-nel Tönsbergből, amikor hajója véletlenül éppen falunk előtt kötött ki. Elhatároztam, hogy ezt

a norvéget is meglátogatom, s kedélyes estére készülődtem. Sjöquistnek is indítványoztam, hogy kísérjen el. Három-negyedórás sétával Najokában voltunk, csónakot béreltünk, s a hajóhoz evezettünk. A hajón jól látszott a figyelő árboc-kosár meg a szigonyágyú, s így nem lehetett kétségünk, hogy jó helyen járunk, felkiabáltunk hát a fedélzetre: «Norway-gin arimaszka?» («van norvég a fedélzeten?»). Az egyik japáni, aki bennünket a hajó korlátja mellől nagy-kíváncsian nézegetett, igennel felelt, s így csakhamar a hajón voltunk, s az egyik kajütben rá is akadtunk ember-rünkre. A bálnavadász ugyan éppen ágyban volt, de nem teketóriázott sokat, hanem azzal a kérdéssel lepette meg: — Mi mindjárt indulunk, nem akarnak-e velünk jönni? — Természetesen azt feleltem rá, hogy csak látogatóba jöt-tünk, mert azt hittem, hogy az éjszakán át a hajó itt marad; de természetesen, ha lehetséges lenne, hogy Sanába mehes-sek a fotografáló gépért, meleg ruhákért, távcsövekért s más szükséges felszerelési tárgyakért, nagyon boldogan mennék velük. A norvég megbeszélte a dolgot a japáni hajóskapitánnyal, s a válasz éppen olyan barátságos, mint amilyen kedvező volt. A hajó menten felszedte horgonyát, s bár eredeti tervük szerint ellenkező irányba kellett volna menniök, először falunkhoz hajóztunk. Néhány matróz csónakon partra szállított bennünket s a parton meg is vár-tak, amíg mi futva tanyánkhoz rohantunk s nagy hirtelen összekapkodtuk a legszükségesebbet. Fotografológépeket, meleg ruhákat, filmeket, távcsöveket, esőkabátokat dobál-tunk hátizsákunkba s Fudzsimoto ezalatt raktárunkba sza-ladt, hogy néhány csomag svéd kétszersültet, azaz szárí-tott kenyeret hozzon fel. Nem mintha féltünk volna, hogy felkopik az állunk, mert a hajón eleve kijelentették, hogy ennivalót ne hozunk magunkkal, mert mindenből bőséges készletük van, hanem bizonyosra vettem, hogy a norvég szívesen fogja venni a kétszersültet, mert biztos, hogy effélé-hez már régen nem jutott hozzá. A legtöbb skandináv, aki hosszabb ideje távol van a szülőföldjétől, valósággal bolon-dul ez után a speciális sütemény után.

Alig másztunk át a korláton, a horgonyt máris felszed-

ték s a hajó teljes erővel megindult a középső Kurili-szigetek felé. A norvég szigonyágyússal ünnepélyes vacsorához ültünk le. A főszerepet természetesen norvég konzervek játszották, s mondhatom, hogy a hajó kínai szakácsa nagyon ügyesen készítette el őket. A szakács különben is figyelemre méltó ember volt, mert olyan szép keveréket beszélt, mint amilyent még az életben sem hallottam. A norvég, a kínai és a japáni nyelvet keverte egymással vad összevisszaságban, embernek kellett annak lenni, aki meg akarta érteni. Házigazdánk a szakácsot a következőképpen jellemezte: — Már öt éve van nálam s nagyon megszerettem, mert valósággal világrekordokat állít fel a takarékoságban, amikor bevásárolni megy és e mellett olyan mohó, mint egy tetű, de határozottan jól főz. — A tizenhét főnyi legénység között csak ez az egy kínai volt, egyébként mind japániak voltak, kivéve az egyik fűtőt, az koreai volt. A mi házigazdánk Hans Hurum, Osloban született, s már tizenkilenc éve állt japáni bálnavadász társaságok szolgálatában. Aránylag fiatal, negyvenkét éves ember volt, s mégis ezalatt az idő alatt körülbelül ezer bálnát ejtett el. Nyáron át rendszeren itt, a Kurili-szigetek körül vadászott, télen meg Korea partjainál és a Sárgatengerben. Mesterségét az édesapjától tanulta, apja egyébként szintén japáni szolgálatban állott. Az a nagy japáni bálnavadász társaság, amelyiknek most a szolgálatában állt, a vadászatot Formozától fel egészen a Kurili-szigetekig több állomás segítségével bonyolítja le. Ezeken a vizeken a Kurili-szigetek körül rendszerint igen jó bálnafajták akadnak szigonyra.

Hurum előkészített bennünket arra, hogy másnap, feltéve, hogy tiszta idő lesz, látni fogunk bálnákat, de mindjárt hozzátette: — «Persze, meg kell jegyezni, hogy ez a föld legködösebb vidéke!» — Mindenesetre most este olyan sűrűn állt körülöttünk a köd, mint valami áthatolhatatlan sziklafal, de ez nem gátolta a hajót abban, hogy teljes sebességgel — tizenkét csomóval — ne rohanjon kijelölt vadászterülete felé, mert oda másnap dél felé kellett megérkeznünk. A legjobb helyek Urup és Szimusir szigetek partjai körül vannak. Itt vadászik a Najoka-Társaság három hajója,

ezeknek az a feladatuk, hogy nyáron ezeket a vizeket keressék fel. Tizenegy órakor Hurum azzal kért bocsánatot tőlünk, hogy hát neki hajnali háromkor fel kell kelnie, tehát most kénytelen lefeküdni. Mielőtt elváltunk volna, kabinjából még olvasnivalót is hozott számomra, s így Remarque «Nyugaton a helyzet változatlan» című regényének dán kiadását vihettem magammal az ágyba, s lefekvés közben reméltem, hogy szerencsénk lesz és hajónk a sűrű ködben, a szuroksötét éjszakában s a gyors rohanás ellenére sem fog valahol sziklazátonyra szaladni. Ezzel a veszéllyel szemben igazán senki sincsen ezeken a vizeken biztosítva és most kétszeresen aggódtam, hiszen még csak alig tizenkét napja mult annak a szomorú esetnek, hogy Jeterofu partján hajóm zátonyra futott.

Amikor reggel kiléptünk kabinunkból, aránylag tiszta idő volt. A hajó előtt ugyan jó távol köd feküdt a tengeren, de néhány kilométer távolságig jól elláthattunk. Urup északnyugati partjai mellett haladtunk. A szigeten emelkedő vad és hatalmas hegyek s a völgyekben mindenfelé zöldelő friss, tavaszias növényzet igazán vonzóan szép látványt nyújtott.

Reggeli után Hurum bemutatta a szigonyágyút. A hajó elején volt felszerelve. Bár az efféle lövegek súlya igen nagy, úgy vannak elhelyezve, hogy minden irányban nagyon könnyen el lehet fordítani őket. A szigony maga nem kevesebb mint hetvenöt kiló súlyú, s olyan erős kötelet visz magával, hogy ez még húsz tonna húzás hatása alatt sem szakad el. A szigony hegyén vastartányban robbanó töltés van. A töltés úgy van időzve, hogy a szigony beütődése után három másodperccel robban. Ez bizony valóban nagyon veszedelmes fegyver, s nincs is rá példa, hogy találat esetén a bálna élve megmeneküljön. A norvég lövész elmondta, hogy az ágyúval kb. harminc—negyven öl távolságra lehet lőni, de a lövés rendes távolsága nem szokott több lenni, mint húsz—huszonöt öl (az öl hossza kb. 190 cm. Fordító). Az elülső raktárhelyiségben szépen összegyűlítő sok száz öl hosszú olyan kötél van, mint amilyent a szigony magával ragad. Mint a villám, olyan sebe-

sen göngyölödik ez le olyankor, amikor a lövés eldördül. Ilyenkor természetesen kötelet kell a szigony után engedni, s ha a megsebesített állat nem pusztulna hamarosan el, azon kell lenni, hogy második lövéssel megadják neki a kegyelemdöfést. Arra azonban nagyon kell vigyázni, hogy a hajó mindig tisztas távolban maradjon a megsebesített állattól, mert még a halálosan sebesült bálnával sem lehet tréfálni, annyira kiszámíthatatlanok a mozdulatai. Részen hatalmas farkúszójával üthet lyukat a hajó oldalában, részben pedig megeshet, hogy a lövés után pontosan a hajó alatt bukkan fel, márpedig Hurum biztosított róla, hogy a bálna feje olyan kemény, mint a kalapács. Hurum mondta el azt is, hogy az előző évben az egyik bálnavadászhajó alatt bukott fel egy bálna, s a hajó fenekén a feje olyan hatalmas léket ütött, hogy három perc alatt el is süllyedt. Ezalatt a rövid idő alatt természetesen csak egyetlen mentőcsónakot tudtak leereszteni, sok ember a legénység tagjai közül a tengerbe esett. Egyeseket a süllyedő hajó örvénye le is rántott magával, de szerencsére mindannyian felmerültek megint és sikerült mindenkit a mentőcsónakba emelni. A csónakon tizenöt ember volt, a nagy terheléstől természetesen annyira bemerült, hogy a korlátig ért a víz, s bizony a bennülők még mozogni is alig mertek, de szerencsére teljesen csendes idő volt. Ha nincs teljes szélcsend, bizonyára mindnyájan ottfulladtak volna. Így hét órai evezés után sikerült Jeterofu északi végén partra vergődniök. — Egy norvég és tizennégy japáni — tette hozzá Hurum.

A parancsnoki hídra mentünk, ahol a kapitány s több más japáni nagy buzgalommal kémlelte a tengert. Fenn az árbockosárban két ember figyelt, hogy nem lát-e valamerre bálnát felbukkanni. Ezek közül az egyik tíz óra tájban elkiáltotta magát: — Bálnák előttünk! — Három kilométer távolságban három bálna, illetve csak a bálnák lélekzésekor feltörő gőz és vízsugár látszott. A hajó természetesen azonnal arra felé indult s az egész legénység a fedélzetre jött, hogy a nagy eseményt saját szemével láthassa. A vadászat ugyanis mindenkit érdekel a fedélzeten, mert min-

denki bizonyos mértékig részesedik a zsákmányból. Természetesen a lövész kapja a legtöbb osztalékot, százharminc-száznyolcvan pengőt, a szerint, hogy mekkora az állat, de mellette mindenki kap a fizetése mellett osztalékot is, még a kínai szakács is tíz pengőt kapott egy-egy bálna után. Azt mondták, hogy azért kapja, hogy jól főzzön, s ezzel mindenki jó kondícióban, a lehető legjobban szolgálhassa a vadászat ügyét.

Közeledtünk a felé a hely felé, ahol a bálnák eltűntek. Rendszerint magasra emelt farokúszóval buknak le s félóra hosszát, esetleg még tovább is a víz alatt maradnak. A hajó lassan keringett a hely körül, s mindenki izgatottan leste, hogy hol bukkanik fel bálna. Sajnos, hasztalan várakoztunk negyedóra hosszát is, s akkor az utat tovább kellett folytatni. Csiripoi és Makanruru szigetek felé közeledtünk.

Egyszerre alig egy kilométerrel előttünk négy vagy öt bálnát vettünk észre. Hurum odaállt az ágyú mellé. Én is rendbehoztam a fotografáló gépet s melléje álltam. Gyorsan közeledtünk, de egyszerre Hurum csalódottan felkiáltott: «Bottlenose», s otthagya az ágyút. Bottlenosenak hívják a bálnavadászok a *Hyperodon rostratus* nevű bálnafajtát s nem nagyon vadásznak rá, mert ez — amint Hurum mondta — «nekünk kismiska, alig harminc láb hosszú. Csak akkor lövünk rá, ha más nincs s ha nem kell nagyon messzire vontatni. E mellett nehéz is megközelíteni őket!»

Abbahagytuk hát üldözésüket s nagyobb zsákmány után néztünk. Újabb tíz perc telhetett el, amikor felharsant a kiáltás: «Makko». Ez japáni nyelven bálnát jelent. Most aztán izgató lett a dolog, mert jó messziről látszottak már a magas gőzoszlopok. A hajó nagyhirtelen irányt változtatott s teljes gőzzel a bálna felé rohant. Hurum azt tanácsolta, hogy kapaszkodjunk meg, ha kanyarodik a hajó, mert a forduló gyakran nagyon hirtelen történik. A bálnavadász-hajóknak mindig igen nagy kormányja van, s teljes sebességgel a mi hajónk is huszonhat másodperc alatt teljesen körül tudott fordulni. E mellett gyorsan meg is tudnak állni, mert teljes sebességgel haladva egy hajóhosszúságon belül teljesen lefékeznek.

Egyik kilométert a másik után hagytuk magunk mögött s minden pillanatban vártuk, hogy az eltűnt bálna újra felbukkanjon. De valami sok bálna életét megmenti ezen a vidéken. Ezen a délelőttön is fenyegetett minden oldalról a köd és most hirtelen köd takart el mindent a mi szemünk előtt is. Kis idő múlva már csak hajóhossznyiira láttunk magunk körül. A bálna meg volt mentve s nem tehattunk okosabbat, várnunk kellett jobb időre. A norvég és a kapitány elhatározták, hogy Csiripoi-sziget partjaihoz mennek s horgonyt vetnek, amíg az idő megjavul. Kabinomba mentem hát s elkezdtem újra olvasni a «Nyugaton a helyzet változatlan»-t. Nagyjából bizonyosra vettem, hogy a bálnafronton sem lesz változás a legközelebbi órákban, de ebben szerencsére alaposan csalódtam. Alig félórát olvashattam, amikor a norvég leordított a kabinomba: «Bálna».

Nekem se kellett több! Gyorsan a fedélzetre rohantam. A köd felszállt s alig egy kilométer távolságban jól látszott a hatalmas bálna háta, amint a hullámok között úszik, olyan mozdulatokkal, mintha gördülne a vízben. Hurum, mint rendesen, ezúttal is ágyúja mellé állt birkabőr kabátjában, az agyarán az elmaradhatatlan rövid fapipával. Természetesen mi is előre mentünk. Teljes gőzzel megyünk s ezért gyorsan közeledünk. Aztán egyszerre lassítunk. A bálna úgy látszik, egyáltalán nem törődik velünk. A hatalmas test előttünk úszik, rendszeresen felbukkan a vízből, s a hatalmas felső felét, amelyiknek a feje egyharmadát teszi ki, ki-kiemeli a hullámok közül.

Már csak néhány száz méter választ el a zsákmánytól. Hurum a pipáját zsebrevágja, a könnyen mozdítható ágyút a bálna felé fordítja s készenáll a lövésre. A bálna természetesen minden pillanatban eltűnhet s ilyenkor félóra hosszát is a víz alatt maradhat. A távolság közben már csak vagy száz méter lehet. A bálna nagy kényelmesen elmerül a habok között, nyilván azzal a szándékkal, hogy csakhamar újra felbukkanjon. Már csak hetvenöt méterre vagyunk tőle. Hurum megszólal: — Hat vagy nyolc csomó sebességgel úszik. — Biztosra veszem, hogy a lövés eldördül,

ha az állat újra felbukkan. Automatikus Eyemo-filmgéppel felvételt csinálók a bálnáról. A norvég céloz, de — bár csodálkozom rajta — még egyszer engedi alámerülni az állatot. Úgy látszik látja a bálna mozdulataiból, hogy ismét feljön úgyis. Most következik a legizgalmasabb pillanat. Látszik, amint a kristálytiszt vízben a hatalmas test lassan emelkedik. Most már minden néző tudja, hogy Hurum löni fog. A bálna sorsa meg van pecsételve, hiszen a hajó orrától alig harminc méterre van. Hatalmas durranás s a hajó elülső részét egy pillanatra beborítja a füst. Amikor a könnyű szellő a füstöt elviszi, Hurum javában kiabál holmi japáni vezényszavakat. A kapitány gyorsan ismétli Hurum vezényszavait, s a hajó teljes gőzzel hátrafelé indul.

A bálnát halálosan találta a lövés. A farkúszóival borzalmasan csapkod maga körül, a víz valósággal oszlopokban ugrik fel minden csapásra. Nem sokáig tart az egész, elcsendesedik s nemsokára vége is van. Amikor kimúlt, a hajó oldalához vontatták s farkánál fogva hatalmas láncsal erősítették meg. Most aztán alkalmam volt az állatot közelebből megnézni. Körülbelül húsz méter hosszú lehet. A háta fekete, a hasi oldalon valamivel világosabb. Alaktalan nagy feje körülbelül a teste egy harmadát teszi ki. Az orr tompa és felfelé álló s bal oldalon fenn van az egyetlen orrlyuka. Mellúszói kicsik és tompák s ha a testhez simulnak, egészen belenyomódnak. A hátúszó teljesen jelentéktelen, inkább valami kis púpnak látszik. Szemei nagyon kicsinyek. Szinte csörszerűen előrenyúló alsó állkapcsában egész sor éles foga van.

A bálna természetesen a további utazás alatt kellemtelen akadály, mert ha a hajó egyik oldalához bálna van kötve, igazán nem lehet gyorsan haladni. Ezért Hurum parancsot ad, hogy a bálnát vontassák ki Csiripoi partjára addig, amíg visszatérünk. Akkor majd felszedjük megint. Ez a sziklás és vad vulkánikus sziget alig tíz kilométerre van csataterüinktől s jól látszik, amint a vulkánok kráteréből hatalmas füstoszlopok emelkednek az ég felé.

Ekkor megjelenik a kínai szakács s mosolygós ábrázattal adja tudomásunkra, hogy az ebéd már tálalva van.

Nagyon jó kedvű, mert ezzel a sikerült lövéssel ő is keresett tíz pengőt, nem csoda, hogy csak úgy ragyog a boldogságtól. Az ebéd pompás, norvég barátunk mindenféle norvég ínycsalattal kedveskedik. Éppen, amikor az ebédet befejeztük s rágyujtottunk a pipára, célhoz is értünk. Mérédek hegyoldal emelkedik előttünk s a bálnát a sekély vízbe viszik. A farkára üres hordót kötnek, hogy megtaláljuk, ha érte jövünk. A bálnától nem messze még egy bóját is elhelyeznek a társaság zászlójával, hogy zsákmányunkat még könnyebben megtalálhassuk.

Amikor mindezt elintéztük, utnak is indultunk új zsákmány után. Egy óra hosszat semmi sem mutatkozott s így jobb híjján lementem a kabinba és naplómat irogattam. Két óra felé egyszerre hallottam, hogy a gépeknek szóló jelzőkészülék működni kezd. Gondoltam, hogy azért kapnak parancsot a gépek, mert nyilván bálnát pillantottak meg. Természetesen azonnal Hurumhoz rohantam, hogy megkérdezzem, mi is történt tulajdonképpen, s tőle aztán megtudtam, hogy igen, ismét bálna van a láthatáron.

Természetesen azonnal teljes gőzt adtak a bálna után. A bálna lemerül s újra előbukkan, de mivel nem magasra emelt farkuszonnyal bukik a víz alá, reménykedünk, hogy rövidesen újra felmerül. Hamarosan elérjük azt a helyet, ahol elmerült, a vizen még hatalmas gyűrűs hullámok látszanak mindenfelé.

Alig fél kilométerre előttünk újra felmerül a bálna. A hajó hamarosan utána indul. A bálna nyugodtan merülget s emelkedik ki újra, szuszog egyet-egyet, s eltűnik megint a hullámok között. Követjük az irányát s nemsokára már csak néhány száz méterrel jár előttünk. Az a kérdés, hogy utólérjük-e, mielőtt hosszabb időre a víz alá bukik.

Meglehetősen egyenletes időközökben megmutatja nagy fekete hátát a hullámok között. A hajó egyre jobban közeledik. Közben hatalmas eső kerekedik. Hurum készenlétben áll az ágyú mellett, pipája, mint rendesen, az agyarán díszlik, s egyáltalán nem izgatja a dolog. De persze amikor már csak száz méterre vagyunk a bálnától, ő is zsebreteszi pipáját. Most már csak hetvenöt méter a távolság, s még

mindig rendkívül szabályosan merül alá és bukkan fel megint. Már csak ötven méterre van, azután utoljára bukik fel. Az ágyú eldördül.

Ismét telitalálat. Amint a füst eloszlott, azonnal látszik, hogy a halálrasebzett állat kétségbeesetten vergődik s csapkod maga körül a farkúszójával. Néhány japáni szalad gyorsan az ágyúhoz s lázas sietséggel igyekeznek újra megtölteni, hiszen könnyen előfordulhat, hogy sürgősen újabb lövésre lesz szükség, mert gyakran előfordul, hogy a bálna csak az ötödik vagy hatodik találat után múlik ki. A bálna közben oldalt menekül. A kötelet nyugodtan engedik utána, mert minden menekülés hiábavaló, még újabb lövésre sem kerül sor, a bálna néhány perc alatt kimúlik. Úgy mint a megelőzőt, ezt is a hajó farához erősítik, s mivel az idő kedvezőtlenre fordul, Hurum elhatározza, hogy a bálnákat partra vontatjuk a bálnavadász-állomásra.

Csiripoiba megyünk hát első zsákmányunkért. Mindkét állatot jobbról-balról a hajó farához kötik s megindulunk hazafelé ködben és szakadó esőben. A két kolosszus annyira akadályozza haladásunkat, hogy csak hat csomóval haladunk, bár a gép teljes erővel működik. A víz csak úgy buzog és nagy hullámokat vet az utánunk vontatott két bálna teteme körül.

Félhét felé jelentették, hogy bálna látszik a láthatáron. Természetesen egyszeriben mindenki a parancsnoki hídon volt. Félóráig üldöztük az állatot, de akkor a köd sűrűbb lett, s a bálna megmenekült.

A kínai jelentkezett, ha lehet még az előbbinél is boldogabban mosolygó ábrázattal, s vacsorázni hívott. Mindenesetre húsz pengőt keresett, a nélkül, hogy valamit tett volna érte s így legalább a vacsora tekintetében igyekezett kitenni magáért. Vacsora után hosszasan elüldögtünk az asztal mellett és nagy érdeklődéssel hallgattam Hurumot, ahogy a harminc éves multra visszatekintő japáni bálnavadászátról beszélt. Elmondta, hogy a vadászatot az oroszok kezdték el, először csak Korea partjai mellett, majd az orosz-japáni háború befejezése után a japániak is neki-

láttak. Norvég lövészeket alkalmaztak. A legjobb időben harminc norvég lövész dolgozott japáni szolgálatban, manapság már csak ötven vannak. A japániak már nagyon megtanulták a mesterséget a norvégektől s amint Hurum mondta, ma már sok igen ügyes japáni lövész dolgozik a norvégek helyett.

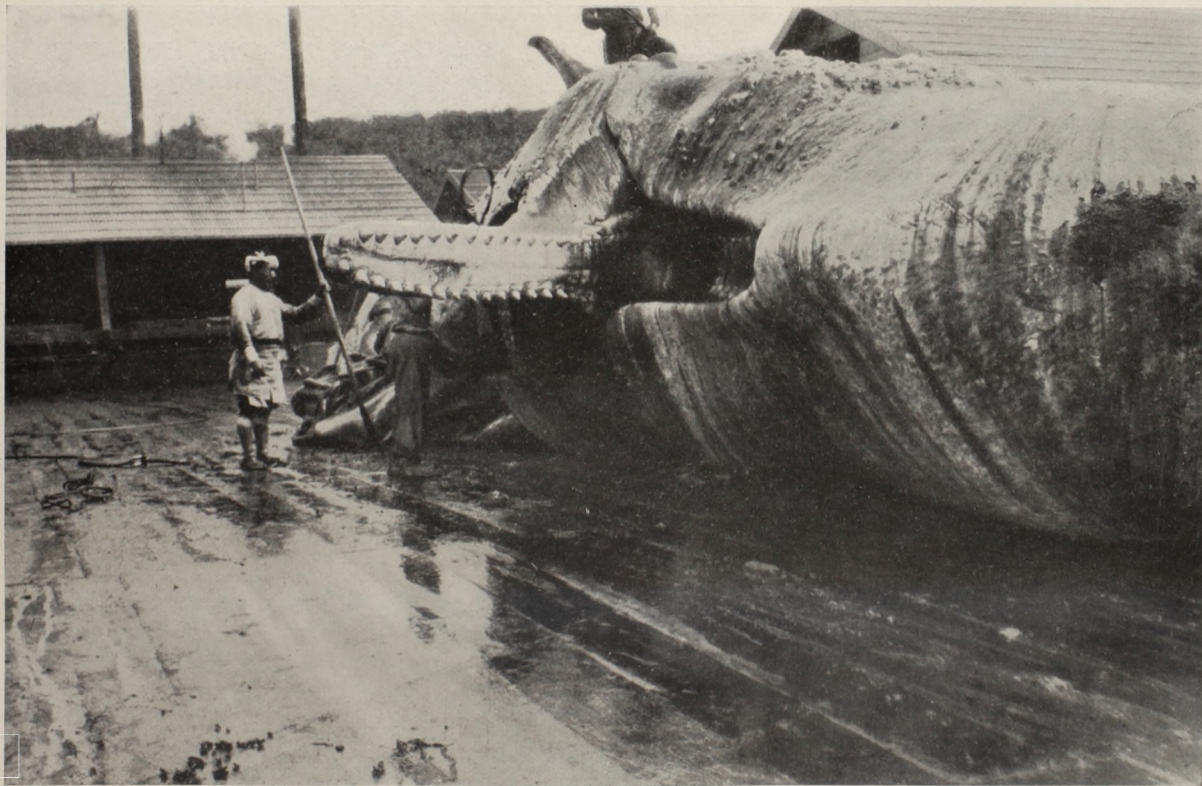
A japáni vizeken évente mintegy ezerötsszáz bálnát ejtenek el. Amikor megkérdeztem, hogy ilyen élénk vadászat mellett nem pusztulnak-e ki teljesen a bálnák ezekről a vizekről, Hurum biztosított, hogy ki nem pusztulnak ugyan, de évről-évre ritkulnak, mert a folytonos üldözés elől északra menekülnek. Régebben ezek körül a szigetek körül minden öbölben bálnával találkoztak a vadászok, ma már sokkal rosszabbul áll a dolog. — De azért van itt még bálna elég, — tette hozzá elgondolkodva.

Amikor este tízkor a fedélzetre mentem, valamivel derültebb idő fogadott. A hajó útját villogó fény világította meg. A hajó mögött felkavart vízben apró állati szervezetek világítottak olyan szépen, mint ahogyan még eddig soha nem láttam. A víz szinte fénylő, világító anyagnak látszott a millió és millió kis véglénytől. A hajó orrába mentem, a szigonyágyú mellé, mert innen jobban látszott a tenger s a hajó útja. A sötétben ezüstösen tündöklő hullámok taraja látszik mindenfelé. A két utánunk vontatott kolosszus körül volt a tünemény a legszebb. Csodálatos, majdnem kísérteties látvány volt, amint a fekete hajó a sötét Ohocki-tenger hullámai között fénylő utat hagyott maga után.

Az új bálnavadászhajó tehát elejtette az első bálnákat. A hajó rádiótelegrafistája a zsákmányról jelentést tett a vállalat főirodájában, Simonoszekiben. Alig néhány perccel múlva már válaszoltak is rá s szerencsét kívántak a jó kezdethez. A hajó változatos és kalandokkal teli élete ezzel elkezdődött. Bizonyosra vettem magam is, hogy a jó hajó és ügyes szigonyosa még nagy pusztítást fognak véghezvinni a bálnák között. Könnyen tehetette, hiszen már az is sokat jelentett, hogy a hajó a legújabb rendszerű s norvég tapasztalatok szerint a lehető legkedvezőbben megépített bálnavadász-jármű volt.

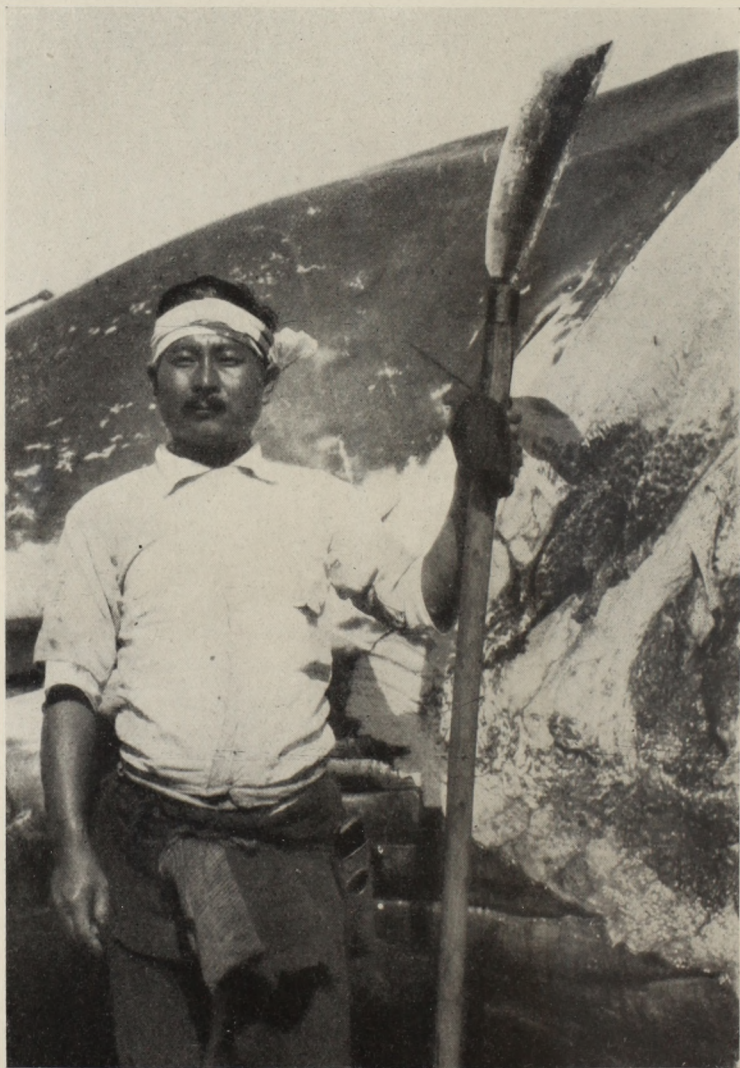
47. Ámbrás bálna (*Physeter macrocephalus*, Pottwal) a partra vontatva.

48. Az ámbrás bálna felnyitott, szörnyű szája.

49. A bálna szétarabolása.

50. Japáni bálnamészáros, kezében a kés, mögötte a bálna teste.

Kiindulópontunkat a következő este hét órakor értük el. Útközben a rádiótelegrafistától megtudtuk, hogy a velünk egyszerre vadászatra indult két másik hajó közül az egyik három, a másik egy bálnát ejtett el. Ezek a hajók csak három nap múlva fognak visszatérni.

A bálnavadász-állomáson már minden készen volt a bálnák fogadtatására, mert természetesen rádiótelegrammal már értesítettük őket jöttünkről, sőt érkezésünk pontos időpontját is megtelegrafáltuk. A hajó csak a bálnákat akarta az állomásnak átadni, szemet és vizet felvenni s azonnal vissza akartak térni a vadászterületre. Az idő még a Kurili-szigeteken is pénz, különösen a japániaknak, s így mielőtt a hajó horgonyt vetett volna, a partról már elindult a széndereglye.

Elbúcsúztunk a barátságos norvégtől s hazatértünk, éppen kétnapi távollét után. Természetesen előbb megnéztük, hogy hogyan darabolják el a zsákmányt. Vastag drótkötelekkel a partra gördítették a hatalmas kolosszusokat (l. 47. ábra). Csak amikor az állat a parton volt s az emberekkel és a házakkal össze tudtam mérni, akkor láttam, hogy milyen szörnyen nagy. A feldarabolás előtt lemérték őket. Az egyik ötvenöt, a másik ötvenhat láb hosszú volt s így egynek-egynek a súlya több mint hatvan tonnát tehetett.

Amikor az állat a parton volt, egy csapat japáni rohant rá széles, hatalmas lándzsához hasonló késekkel (50. kép). A vastag szalonnát könnyű vágni. Hogy a feldarabolást megkönnyítsék, nagy kampókat döftek be a hús és zsír-tömegek közé s ezeket azután csigákkal emelni kezdték. Egy ember a kampó körül a nagy, hosszúnyelű késsel körülvágta a megfelelő nagyságú hús és hájtömeget s így, amikor a csigával a kampót felemelték, akkora darab húсок emelkedtek ki az állat testéből, mint egy fél ökör. Ezeket a húsdarabokat meg olyan oldalszalonnákat, mint három disznó együttvéve, a csigákkal azután különböző helyekre vitték el. Itt azután a hájat akkora darabokra vagdoszták, mint a kenyérkarélyok s így kerültek nagy üstökbe kiolvasztásra. A majdnem egészen fekete és nagyon gusztus-

talán bálnahúst úgy, ahogy van, Japánba küldik, mert ott ez kedvelt ételismiszer. A szállítás előtt a húst akkora szeletekre vágják, hogy egy-egy ilyen szelet biztosan egy egész családnak egy hónapig is elég lehet. A rosszabb húsdarabokat s a kiolvasztott tepertőt trágyának használják fel. Természetesen ehhez előbb kisebb darabokra aprítják s megszáritják.

A bálna gyomortartalmának vizsgálatakor kiderült, hogy az állat majdnem kizárólag tintahalakkal táplálkozott.

Egy óra múltán az egész állat fel volt darabolva, kivéve a fejét, ezt egy kicsit oldalt félrelökték. Akkor aztán a másikat hozták partra s csakhamar azzal is végeztek. A bálna legértékesebb része a feje, mert ennek az egyik nagy üregében van az úgynevezett bálnavelő, ez értékesebb zsiradék, mint az, amit a szalonnából kiolvasztanak. A bálnavadász-állomás vezetőjétől tudtam meg, hogy egy-egy ekkora bálnából, mint amilyeneket mi most hoztunk, több mint száz hordó zsiradékot olvasztanak ki. A bálna faggyuját főképpen a margarin- és szappangyárak használják nagy előszeretettel.

A bálnák feldarabolását sajátságos világítás mellett végezték. Külön erre a célra készült fémállványokon meggyújtottak egy-egy hatalmas darab szalonnát s az így támadt, máglyának is beillő, lobogó fáklyavilágnál dolgoztak. Igazán vad látvány volt, amint a japániak a különös világítás mellett a tenger hatalmas szörnyére rohantak, és lándzsájuk minden döfésére gőzölgött a hús a hűvös estében és patakokban folyt a vér. Gyakran egy-egy japáni valóssággal eltűnt az állat belei között. Ahova csak néztem, mindenfelé szalonnahegyek, hústornyok, vértavak s belek hevertek. Ha mindehhez hozzávesszük a feldarabolással járó, igen kellemetlen szagot, el lehet képzelni, hogy nem volt valami lelkesítő látvány. Elég volt az első bálna feldarabolását végignézni. Amikor ezzel elkészültek, japáni papiroslámpa fényénél hazaballagtunk Sanába.

XX. FEJEZET.

A Kurili-szigetek legdélibb csúcsán.

Július nyolcadikán reggel hagytuk el utoljára főszállásunkat Sanában. Már a megelőző napokon búcsút vettünk japáni barátainktól. A legpompásabb és a legragyogóbb nyári reggelen indultunk útnak, de a pazar napsütés ellenére is borongós volt a kedvünk, hiszen már olyan otthonosan éreztük itt magunkat. A Szuhara-Társaság minden tisztviselője és alkalmazottja, a telep vezetőjével, Jagiszava urral az élükön s még sokan mások kikísértek a kora hajnal ellenére egészen a motorcsónakig, amelyiken a hajóra kellett mennünk. Csakhamar a fedélzeten voltunk s nemsokára felhangzott az indulást jelző kürt s útnak indultunk a «Hiroszaki Maru»-val dél felé. A korlát mellett állva addig integettünk, amíg csak láttunk a partokból valamit.

Úgy terveztem, hogy egy ideig Kunasiri legdélibb csúcsán fogunk dolgozni, mielőtt a középső és az északi szigetek felé vennénk utunkat. Kunasiriban Tomari falut választottam az expedíció bázisául. Az út két napig tartott idáig, mert Nemuron keresztül kellett utaznunk.

Tomari a Kurili-szigetek legnagyobb faluja s egészen a tengerpart mellett fekszik. A közeli Uénai faluval együtt itt van a Kurili-szigetek bőséges kagylóhalászatának központja. A falu nevezetessége a hatalmas iskola s az ötvenháromeves templom. A templom előtt áll a harangtorony hatalmas haranggal. Ködös időben ezzel harangoznak naponta kétszer, mert a hangja nagyon messzire hangzik s jó útmutató a faluban lakó halászoknak, ha a tengeren vannak. A falu végén áll az orosz-japáni háborúban elesett, Kunasiriből bevonult katonák emlékműve.

A falu egyik vendéglőjében béreltünk szállást. Alighogy

nagyjából berendezkedtünk, azonnal kirándulásra indulunk. A vidék itt egészen más, mint Jeterofuban. A falu környéke nagy, fátlan legelőterület. Rendszerint alacsony és ritka bambuszfü között, ezerféle növény borít be mindent. A japániaiak ezen a területen állatokat tenyésztene, különösen lovakat s azért sok helyen láttam lóhere és baltacimvetéseket is. A falutól néhány kilométernyire igen nemes fajtájú lombos fákból álló erdő kezdődött. A növényvilág arcualata, de az állatvilág is sokkal déliesebb jellegű errefelé, mint Jeterofun. Különösen nagyon gazdag a bogárvilág. A hatalmas, kék és sárga liliomokkal telidesteli hintett mezők felett egész nap énekel a pacsirta.

Igazán élvezetes volt az erdőkben járva-kelve megismerkedni az állatvilággal. Gyűjteményeink természetesen itt rendkívül gyorsan szaporodtak. Nagyon sok jellegzetes japáni állat elterjedésének Kunasiri az északi határa. Kellemes látvány volt különösen egy kicsi, élénksárga-tollazatu légykapó (*Zanthopygia narcissina*). Ezt főképen a kevert, részben lombos, részben tűlevelű fákból álló erdőkben találtuk. A kakuk is igen gyakori. Két fajta él itt, az egyik egészen közeli rokona a mi kakukmadarunknak, a másik egy kicsit jobban különbözik s ennek még a hangja is más (*Cuculus optatus*), mert úgy kiált: «du-du, du-du». Ezenkívül a Kurili-szigetek közül egyedül itt lehet kigyókat és békákat találni.

A sötétség beállta után, ha az időjárás megengedte, minden este egy svéd primus-lámpa segítségével éjjeli pillangókat gyűjtöttünk. A lámpát valahol egy ágra vagy földbe-szúrt karóra akasztottuk fel s a kétszáz normálgyertya erejű fény messze vidékről összezsalogatta az éjjeli lepkéket. Ilyen módon sok pompás zsákmányra tettünk szert. Természetesen sok lepke gyorsan a lámpa felé repült, egyszer-kétszer körülkeringett s eltűnt megint a sötét éjszakában. Bizony ugyancsak résen kellett lennünk s ügyesen kellett bánnunk a hálóval, ha nem akartuk elszalasztani őket. Tomariban fogtuk annak a hatezer példányt kitevő rovargyűjteménynek a legnagyobb részét, amit a Kurili-szigetokről hazavittünk s amit odahaza a svéd Nemzeti Múzeumnak adományoztunk.

Tomariban ismételten földrengés ébresztett fel álmunkból. Ilyenkor a kis japáni házikók ugyancsak meginogtak, de rendszerint komolyabb baj nem történt. A legerősebb földrengéseket július 23-án éjszaka félhárom tájban éreztük. Ez a földrengés Észak-Japán egész lakosságát felébresztette álmából. Megijedtem, hogy a ház összeomlik, kiugrottam hát az ágyból s az ablakhoz rohantam. Ebben a pillanatban a szomszéd házból az egész család kirohant. Valószínűleg ők is féltek, hogy rájuk dől a ház. A hosszú bádog kémények mindenfelé úgy inogtak, mint a nádszálak a szélben.

Egy nap Fudzsimoto azzal a hírrel állított be, hogy európai érkezett az egyik vendéglőbe. Nagy esemény volt ez itt! A jövevény dr. Gubler svájci tudós volt és Szapporóban az egyetemen tanárkodott. Éppen a nyári vakációs utazásán volt s a Csacsajama-vulkánt akarta megmászni. Dr. Gublerrel való találkozásom nemcsak nagyon váratlan, hanem nagyon kellemes is volt. Beszélgetés közben természetesen kiderült, hogy Svájcban sok közös ismerősünk van. Később egy alkalommal Gublert Szapporóban is meglátogattam s itt a feleségével is megismerkedtem.

Amikor egy nap a lombos erdőben bolyongtam, hirtelen földbegyökerezett lábakkal álltam meg. Egy kidőlt, korhadt fatörzsön összegöngyölödve két kigyó aludt. A Kuriliszigeteken eddig sohasem láttam kigyót, tehát érthetően egyszerűen minden vágyam az volt, hogy legalább az egyiket, de még inkább mindkettőt bekebelezhessem gyűjteményeinkbe. Kigyóvadászatra azonban nem voltam elkészülve s nem is volt nálam semmiféle tartány, amibe hazavihettem volna. Mindenesetre meg akartam az egyiket csípni s így bizony igyekeznem kellett, mert tisztában voltam vele, hogy ha ügyetlenkedem, a kigyó azonnal eltűnik a sűrű növényzet között. Arra is vigyáznom kellett, hogy a nyakánál fogjam meg az áldozatomat, mert nem tudtam, hogy nem mérges-e s természetesen, ha nem itt ragadom meg, megharaphatott volna. Mielőtt még teljesen elkészültem volna a támadás tervével, észrevettem, hogy az az állat, amelyiket kiszemeltem, felébredt s most felemelt fejjel mered rám. Minden pillanatban eltűnhetett, sietnem kellett hát. Na-

gyon óvatosan közeledtem s amikor néhány deciméternyire voltam az állattól, fegyverem tusával lenyomtam a fatörzhöz. Azt reméltem, hogy így fogva tarthatom addig, amíg megfoghatom a nyakát. De mert a fa teljesen korhadt és lágy volt, nem tudtam leszorítani, s eltűnt a fűben, mielőtt megfoghattam volna. Ugyanabban a pillanatban eltűnt a másik is.

Azonnal az előbbi után ugrottam és sikerült is a cipőmmel lefogni. Végre a hüvelykujjammal és a mutatóujjammal elkaptam a nyakát. A kigyó egy méternél hosszabb volt s amíg a nyakát fogtam, vadul a karom köré csavarta a testét, mereven ráammeresztette a szemét s a nyelvét dühösen öltögette felém. Hát most itt álltam a kigyóval s nem tudtam, hogy mit kezdjek vele. Nem engedhettem el s nem akartam a fejére mért ütéssel sem megölni, mert teljesen sértetlenül szerettem volna hazavinni. Félnapí járóföldre voltam szállásunktól és semmi kedvem sem lett volna a kigyót egészen hazáig a karom köré csavarodva vinni, mert akkor aztán igazán nem tudtam volna ma már semmit sem csinálni. Be kellett hát dugnom valahova, de igazán nem volt kedvem a vadásztáskámban élő kigyót szállítani. Megpróbálkoztam vele, hogy beledugjam kétsövű fegyverem egyik csövébe s a fejét bele is nyomtam a cső nyílásába. A kigyó jobbra-balra tekergőzött, be is ment egy darabig a csőbe, de csak egészen rövid darabja fért be, mert túl vastag volt. Valószínűleg szerencse volt ránézve, hogy nem fért be egészen, mert ha hazafelé útközben a másik csőből lőnöm kellett volna, semmiesetre sem lett volna irigylésreméltó helyzetben. Valószínűleg alapos agyrázkódást szenvedett volna.

Ott álltam hát, s törtem a fejemet, hogy mit csinálhatnék a zsákmányommal. Végre megállapítotram, hogy ez a szállítás egyetlen lehetősége, ha a kigyót az egyik harisnyámba dugom be. Reméltem, hogy a harisnyáim meg vannak rendesen stoppolva. Természetesen először a cipőmet kellett levetni. Nem is hittem volna, hogy ez olyan nehéz mulatság, ha az ember az egyik kezében kigyót szorongat, amit nem szabad elengedni. Az állat még mindig erősen a karomra csavarodott. A cipő lehuzása egy kis próbálkozással és némi

erőfeszítés után szerencsésen sikerült. Aztán lehúztam a harisnyámat s gondosan megállapítottam, hogy nem lyukas-e, majd amikor a szemle kielégítő eredménnyel végződött, a kigyót szépen belecsusszantottam. Természetesen, amikor a harisnya végére ért, megint azon igyekezett, hogy a harisnya másik nyílásán visszajusson. Csak hosszabb vesződség árán tudtam elérni, hogy a harisnyába összegömbölyödjék s közbe engem se harapjon meg. De végre sikerült biztonságba helyezni s erre a harisnya nyílását erős fűszálakkal alaposan bekötöttem. Hogy a csomagolását még jobban biztosítsam, a másik harisnyámat is levetettem s ebbe a másikat a kigyóval együtt beledugtam. Így aztán nyugodtan a táskámba tehettem zsákmányomat s folytathattam az utat.

Amikor hazaértem és Fudzsimoto a teát behozta, észrevétlenül kinyitottam a csomagot. Éppen kiöntötte a teát, amikor a méteresnél hosszabb kigyó vadásztáskámból előtekergőzött. Fudzsimoto rémületében jó pár métert ugrott hátra, pedig a dolog nem is volt olyan veszedelmes, mert a kigyó az ártatlan, egyáltalán nem mérges *Elaphe climacophora* fajhoz tartozott.

XXI. FEJEZET.

Vasárnap reggel a tenger fenekén.

«Egynegyed hét van, uram» — ezekkel a szavakkal s egy csésze tea felszolgálásával ébresztett fel július 20-án Fudzsimoto. Különben rendszerint csak hétkor keltett fel, de ezen a napon különös terveim voltak. Kidörzsöltem hát az álmod szememből s felugrottam, mert előző napi elhatározásomhoz híven a mai reggelt a tenger fenekén akartam tölteni. Oda jutni nem olyan nagy dolog, ha az ember a tengerparton lakik, de én a magam részéről szerettem volna újra elevenen a felszínre kerülni s ez már kevésbbé egyszerű volt. Más szóval buvárruhára és tartozékaira volt szükségem.

Tomari faluban laktunk s innen tíz percre van Uénnai falu, a kagylóhalászat főhelye. A falu környékén a tengerpartokon végig mindenfelé hatalmas halmokban milliószámra hevernek a kagylóhéjjak. A tenger itt sekély, s a fenekén félig a homokba ásva és a tengeri moszatok közé rejtve a fésűskagyló (*Pecten yessoënsis*) milliói élnek. Egyenkint hat vagy tíz főnyi japáni legénységgel a motorhajók egész serege halászik kinn a nyílt tengeren július elejétől egészen november végéig, s szorgalmasan gyűjtik a kagylókat. Legnagyobbrészt buvárok segítségével dolgoznak. A buvár a fenéken hálókosarakba gyűjti a kagylókat s így megtöltve húzzák azokat a fedélzetre. Van olyan berendezésük is, amelyikkel hatalmas vas kaparószerkezetekkel választják el a kagylókat a fenékről s kotróhálókkal gyűjtik össze, de ezt csak evezőkkel hajtott csónakokról szabad használni. Ha géperejű járművekről végeznék, túlságosan nagy pusztítást végeznének a kagylók között s ezért ezt a módszert szigorúan tiltják és üldözik. Mindkét mód, a buvárral is, meg a kotróval való halászat is, nagyon kifizető. A tilos el-

járást orvhalászok alkalmazzák, ők állítólag ezzel a módszerrel egy nap alatt hét-nyolcszáz pengő értékű kagylót is össze tudnak szedni. A lopást és a tilos motoros fenékkotrás alkalmazását nagyon megkönnyíti az ezen a vidéken olyan gyakori köd. Hogy legalább a tolvajok életét megkeserítsék, a vidéket naponta gyorsjáratú motorcsónakon egyenruhás japáni rendőrtisztviselő járja be s felügyel rá, hogy az orvhalászok ne működhessenek.

Néhány kagylóhalásztársaságtól már megelőzően engedélyt kaptam rá, hogy a halászatot megtekinthessem. A rendőri motorcsónaknak reggel hétkor kellett indulnia. A rendőrtisztviselő megigérte, hogy kiszállít az egyik halászhajóhoz s megint vissza is hoz. Kevéssel hét óra előtt átmentem hát Fudzsimotóval együtt — akinek a tolmács tisztét kellett betölteni — Uénnaiba. A megelőző napokon majdnem állandóan mindent vastag köd burkolt be, de szerencsére ma reggel napsütés fogadott s az ég felhőtlen volt. A tengerből olyan síma volt, mint a tükör s a tengerparti nagy kagylóhalmok ragyogva tükröztek a vízben. Olyan derüs vasárnapi reggel volt, mint amilyen csak nyár derekán lehet. Távol künn a nyílt tengeren természetesen látszott néhány hatalmas ködfelhő. Olyan sűrűek voltak ugyan, mint valami kőfal, de nem sokat törődtem velük.

A kicsi, finom-termetű, egyenruhás, kardos rendőrrel együtt szálltunk csónakra s kieveztünk a motorcsónakhoz. Két japáni kezelte a gépet és a kormányt s nemsokára útban voltunk a kagylóhalászok területe felé. Kétórai észak felé megtett út után a láthatáron pontok tűntek fel. Ezek voltak a halászhajók, amelyek felé tartottunk. Egy óra múltán már a közelükben voltunk. A rendőrcsónak egyiket a másik után kerülte meg, hogy megállapítsa, vajjon nem dolgoznak-e kotróhálóval. Minden hajón látszott a tengerbe vezető hágsó s mellette a légtömlő, no meg a hajó orrán az egyik buvár. Egy buvár mindig pihen addig, amíg a kollégája a tenger fenekén dolgozik.

Több halászhajót megkerültünk, amíg végre ahhoz értünk, amelyikre szerettem volna felszállni. A két buvárral együtt — közülök az egyik éppen a tenger fenekén volt —

összesen hat emberből állott a hajócska legénysége. A hajósoknak sejtelve sem volt róla, hogy meg akarom látogatni őket s nagy szemeket meresztettek, amikor európai ember lépett a hajó fedélzetére. De Fudzsimoto csakhamar megadta a kellő felvilágosításokat s egyszerre mindenki a legnagyobb barátsággal fogadott.

A legjobban érdekelt természetesen a buvár. Jól megtermett, erős testalkatú japáni volt (51. kép). A buvár s a legénység tagjai közül néhányan bádogg-ládában égő faszéntűzhely mellett álltak s éppen egyszerű ebédjüket készítették el. Rizskását s azt a kagylófajtát főzték, amelyiket halásztak s amelyikből a fedélzeten már vagy hétezer darab lehetett. Fejenkint két-két kagylót készítettek el a tűz fölött az elképzelhető legegyszerűbb módon. A laposabbik kagylóhéjat levették, a mélyebbikbe valami kevés vizet öntöttek s így tették oda a tűzre. Az állat tehát a saját héjában főtt meg. A kagylóhéjat használták tányérnak is, mert amikor az egyszerű ebéd készen volt, a japániak egyszerűen kézbe fogták a kagylót s evőpálcikákkal abból fogyasztották el a megfőtt állatot.

A buvár mellé telepedtem s megkértem, hogy beszéljen valamit a mesterségéről. Amint mondotta, a halászhajók hajnalban három órakor indulnak el Uénnaiból s három óra múlva a halászat színhelyén vannak. Minden hajón két-két buvár van s ezek felváltva mindig másfél-másfél óra hosszat vannak a tenger-fenéken. Reggel öttől egészen besötétedésig tart a munka. Jelenleg nyolc óráig dolgoznak, vagyis tizenöt óra hosszat naponta. A halászerületen két napig maradnak s akkor hazaviszik a zsákmányt. Ha a halászat jól megy, akkor rendszeren tízezer kagyló a zsákmány. Hazatérésük után két-három órát alusznak s akkor már újra útnak is indulnak. Tíz-től harminc méterig terjedő mélységből gyűjtik a kagylókat. Azon a helyen, ahol a hajó most állt, a víz mélysége tizenhárom méter. A kagylók félig el vannak temetve az iszapban, de azért, ha a hely megfelelő, a buvár négy-öt perc alatt ötven darabot szed össze. Amikor ilyen módon megtöltötte a hálókосarat, megránt egy kötelet, a kosarat azonnal felhúzzák és mindjárt másikat is eresztenek

le helyette. Mialatt beszélgettünk, láttam, hogy a buvár lenn a fenéken egyáltalán nem volt rest, mert a kagylóval megrakott kosarak egyenletes időközökben érkeztek a mélyből a fedélzetre.

Az én barátom már tizenkét éve végezte ezt a munkát s a legnagyobb mélység harmincöt méter volt, ameddig lemerészkedett, de — amint mondta — ott csak tíz-húsz percig lehet kitartani. Kikérdeztem, hogy olyan ember számára, aki még soha nem volt a tenger mélyén, lehetséges-e első alkalommal mindjárt tizenhárom méter mélységre leereszkedni. A buvár megcsóválta a fejét s kijelentette, hogy bizony nem lehetséges. Szerinte először csak négy-öt méterre szabad leereszkedni s csak azután fokozatosan a nagyobb mélységekhez hozzászokni. Amint mondotta, ha hirtelenkedik az ember a nagyobb mélységekkel, bizony gyakran megered a vér az ember orrán-száján s szörnyen megfájdul a feje. Nem nagyon biztatóan hangzott a dolog. Elhatároztam hát, hogy a másik buvárt is kikérdezem s ezzel más tárgyra is tereltem a beszélgetést.

Egy óra multán a másik buvár jelt adott, hogy fel akar jönni. Több ember húzta teljes erejével felfelé s így hamarosan ki is bukkant a hullámok közül. A buvársisak üvegablakain keresztül nem sokat láttam vonásaiból, csak amikor levetette, állapítottam meg, hogy bizony még durvább és erőteljesebb arca van, mint a kollégájának. Felmászott a létrán, lerakta a sisakot és a nagy ólomsúlyokat a válláról és a melléről. Ezeket a felszereléseket átadta kollégájának s az a nélkül, hogy időt vesztegetne, el is tűnt a hullámok között.

A most érkezett buvár letelepedett a másik helyére a tűz mellé, rágyújtott egy cigarettára, elkezdett a már ismertett módon két kagylót elkészíteni. Csodálkozó és egyben kérdő pillantásokat vetett rám. Mellé telepedtem s amikor egy ideig már beszélgettünk, megkérdeztem, hogy nem kölcsönözné-e nekem a buvárfelszerelését, hogy én is leszállhassak a tenger fenekére. Nagyon szívesen megfizetném neki a kagylók árát, amit ez alatt az idő alatt elveszít.

A buvár maga is, meg az egész legénység nagyon kíváncsi lett egyszerre rám s szívükből nevettek a kérésén.

Egy ideig tanakodtak egymás között, s egy kis idő múlva a buvár kijelentette, hogy hát isten neki, ő beleegyezik, de csak akkor, ha mindent a saját felelősségemre teszek. Azonnal vetközni kezdett. A buvárruha alatt sok vastag alsóruhát viselt, részben, mert a vízben bizony hideg van, másrészt, hogy a nyomást csökkentse. Kölcsönadta nekem is ezeket a holmikat. Fel is húztam turistaruhám fölé mindet s csak ezekre vettem fel a buvárruhát. A buvárruha maga különleges fajta gumiszövetből készül s cipőim hatalmas és hihetetlenül nehéz ólomcsizmákba kerültek. Mivel minden csónakon csak egy buvársisak és csak egy légpumpa van, csak akkor merülhettem le, amikor a másik buvár már a felszínre érkezett. Közben azzal adott magáról életjelt, hogy minden negyedik vagy ötödik percben megérkezett a fedélzetre a kagylókkal teli kosár. Még tartózkodó helyét is elárulták az időnként felszálló légbuborékok, mert időnkint az elhasználódott levegőt a buvársisakból ki kellett a megfelelő szelep segítségével ereszténie. A szelep a tarkó táján van elhelyezve s egyszerűen a fej hátravetésével gyakorolt gyenge nyomással kell felnyitni. Ha a szelepet elég hirtelen nyomja meg az ember, víz egyáltalán nem hatolhat be.

A kagylók gyűjtése alatt a csónakot a hajó farán megerősített hatalmas evezővel lassankint mindig előbbre hajtják. Végre eljött az én időm. Eltelt a másfél óra s a buvár jelt adott, hogy fel akar jönni. Természetesen majdnem az állá leesett bámulatában, amikor japáni kollégája helyett engem talált a hágcsón a buváröltözetben. A váll megterhelésére való ólomsúlyokat rámakasztották s miután alaposan kioktattak, hogy hogyan kell bánni a szeleppel, a derekamra jó vastag kötelet kötöttek s a buvárruhára ráillesztették és csavarokkal megerősítették a sisakot. A buvár szerint a buvárruha minden tartozékával együtt ötvenhét kiló súlyú volt, s bár ebben eleinte kételkedtem egy kicsit, most, amikor minden rajtam volt, nagyon is a bőrömön éreztem az igazságot.

A sisakban zúgott a légszivattyú motorja által behajtott levegő. Az egyik buvár pontosan utánanézett, hogy minden rendben van-e s mivel nem talált hibát, nekiindul-

tam a lépcsőn lefelé. Lassan másztam lefelé s amikor a víz a nyakamig ért, egyszerre éreztem, hogy vége van a létrának. Jól megmarkoltam hát a derekamra kötött kötelet s elhatározott mozdulattal kiugrottam az ismeretlenbe. A buvárok nagyon szigorúan a lelkemre kötötték, hogy arra ügyeljek, hogy az egyensúlyomat megtartsam. A buvárruhában ugyanis a felsőtest van a legerősebben megterhelve s így könnyen megeshet, hogy ügyetlenkedéssel az ember lábai az ég felé fordulnak. Ilyen helyzetből aztán nagyon nehéz újra két lábra állani s ha az ember így fejjel lefelé kapálózik, bizony nem nagyon tud vigyázni a fejmozdulatokra, márpedig ha a feje valahogy a szelepre nehezkedik, akkor tengervíz ömlik be a buvárruhába s természetesen a buvár el van veszve.

A kötelet lassan engedték utánam s én csendesen sülyedtem lefelé a szürkészöld vízbe. Megállapodtunk, hogy ha megrántom a kötelet, azonnal felhúznak. Láttam magam fölött a fénylő víztükröt s világosan látszott a hajó feneke is. A felszíntől már néhány méternyire pokolian kezdett a fülem fájni s minél mélyebbre kerültem, annál türhetetlenebb lett a dolog. Amikor a fájdalmak már egészen kibíratatlanok voltak, félni kezdtem, hogy a dobhártyám átszakad. Mivel tartottam tőle, hogy elveszítem az öntudatomat, megrántottam a kötelet. A jelet azonnal megértették s kis idő múlva már fenn voltam a felszínen. Felmásztam a hágcsón. Természetesen mindenki kíváncsian körém sereglett. Levették a sisakot s így beszélőképpé téve, elmondtam a feljövetelem okát. Kérdeztem a buvárokat, hogy nincs-e mód rá, hogy valahogyan ezeket a fájdalmakat csökkenteni lehessen. Nem tudtak tanácsot adni, hanem kijelentették, hogy bizony a buvármesterséghez apránként kell hozzászokni. Így hát elhatároztam, hogy még egy kísérletet teszek s megkértem őket, hogy csavarják vissza rám a sisakot.

Ugyanazok a szörnyű fájdalmak most is bekövetkeztek, de most összeharaptam a fogamat s igyekeztem elviselni őket. Időnként meg-meg ütöttem a szelepet s ilyenkor a légbuborékok milliói süvítettek ki nagy zugással. Mindig mélyebbre merültem. A fájdalmak már annyira türhetetlenek voltak, hogy attól tartottam, hogy elveszítem az ön-

tudatomat. De megbeszéltem odafenn az emberekkel, hogy azonnal felhúznak, ha a kötélén észrevennék, hogy nem mozdulok s így nyugodtan vártam, hogy mi lesz tovább. Ezenkívül arra is emlékeztem, hogy az életbiztosításom díjait mindig a legnagyobb pontossággal fizettem, s így mitől sem volt félnivalóm. Leereszkedtem egészen a fenékre.

Egyszer hirtelen a lábam földet ért. A fejem nyomban megkönnyebült s mintha elválták volna, elmaradt a fülemben hasogató szörnyű fájdalom is. Sóvár szemekkel néztem magam körül a különös tájképet. Köröskörül mindent beborított az algaerdő. Valami fodros levélhez hasonló telepe volt ennek a fajtának. Ez a növényzet így a valóságban azért olyan rendkívül különös, mert nem áll mozdulatlanul, hanem a víz mozgásával, a hullámok ide lejutó csendes ringásával együtt ringatózik ez is. Az algák között nagy csapatokban garnélák (ollótlan rák, vagy krevett) és halak úszkáltak. Nagy tisztások is látszottak az erdőben, s a tisztások homokos talajában félig betemetve mindenfelé rengeteg hatalmas fehér fésűs-kagyló látszott. Ezeket szedik itt össze a buvárok keserves napi munkájukkal. Elkezdtem a fenéken sétálni. Lépten-nyomon az iszapból hatalmas félszeg-úszó halakat riasztottam fel. Egy kicsit távolabbra kerültek s újra letelepedtek az iszapra. Amikor felriadtak s a helyükről megmozdultak, igazán úgy tetszett, mintha a talaj egy része emelkedett volna fel, a hátuk színezete annyira hasonlít a talaj színéhez. Egyik nagyobb fajta hal nyugodt mozdulatokkal pontosan a szemvonalam magasságában közeledett felém. Vagy két méter távolságban kényelmesen irányt változtatott s egy cseppet sem csodálkozott rajta, hogy engem a birodalmában talál.

Egészen világos volt ideleinn. Minden nehézség nélkül tudtam volna olvasni talán még apróbb betűket is. A fésűs-kagylók mellett a fenéken másfajta kagylók s igen sokféle csiga is akadt. A fejemben már nem éreztem semmi különös kellemetlen fájdalmat s így nagy élvezettel szemléltem körülöttem a különös életet. A testemen ugyan kicsit kellemetlen volt a víz nyomása, hiszen a tenger vizétől csak a gumiszövet és a ruháim választottak el. Az egyetlen test-

részem, amelyik a vízzel közvetlenül is érintkezett, a kezem volt. A csuklónál erős, feszesen záró gumiszalagok akadályozták meg a víz bejutását. A kezeim krétafehérek voltak, nyilvánvaló, hogy a víz hatalmas nyomása a vért teljesen kiszorította belőle. Lehajoltam, hogy egy kagylót felvegyek, ebben a pillanatban azonban elveszítettem a talajt a lábam alól s észrevettem, hogy a nélkül, hogy változtatni tudnék a dolgon, útban vagyok felfelé a vízben. Fent nyilván nyugtalankodni kezdtek, hogy ilyen hosszú idő óta lenn voltam és nem adtam még jelt. Egyszerre zúgni kezdett megint a fejem, fájt a fülem s amikor a vízből kibukkantam, éreztem, hogy milyen rendkívüli módon nehéz a ruhám. Lenn a víz alatt nem is jutott az eszembe, hogy ólomsúlyok vannak rajtam.

Kicsit csalódottnak éreztem magam, hogy ilyen hamar felhúztak s amikor levették rólam a sisakot, arra kértem a buvárokat, hogy legyenek egy kicsit még türelemmel és engedjenek még vissza a fenékre. Megigérték nekik, hogy zokszó nélkül fogom túrni, hogy felhúzzanak, ha már nem volna türelmük miattam tétlenkedni. Barátságosan és udvariasan, mint ahogyan a japániak minden dolgot elintéznek, nem akarták a kérésemet elutasítani s így nemsokára hőmérővel a kezemben megint útban voltam lefelé. Érdekes, hogy a fájdalom a fülemben ezúttal még borzasztóbbak voltak, mint eddig bármikor s nagyon nagy megkönnyebülés volt, amikor végre megint biztos talajt éreztem a lábam alatt, hiszen abban a pillanatban minden fájdalom-érzés megszűnt.

Mivel a hajó időközben előbbre jutott, ezúttal egészen más helyen értem feneket. Itt is bőségesen nőttek az algák, de az egyik tisztáson olyan kavicsos, homokos, csigahéjakkal teli térség volt, mint amilyen a tengerpartokon szokott lenni. Krétafehér kezemben tartott hőmérőm tíz fokot mutatott, tehát igazán nem volt olyan szörnyen hideg ideleinn. A nagy nyomásnak volt talán a következménye, hogy bár a kezem a vízben volt, sem hideget, sem meleget nem éreztem vele. (Inkább a buvárruha leszorító gumiszalagja gyakorolhatott igen nagy nyomást a kéz idegeire! *A ford.*) Egyszerre két félszegűsöt riasztottam fel. Hirtelen mozdula-

tokkal menekültek előlem s tűntek el az algák között. Az egyik tisztáson két bokorhoz hasonló algacsoport között angolnához hasonló hal úszkált kanyargó mozdulatokkal. Lassan sétáltam az algák alkotta őserdőben, távolabb minden a semmibe mosódott, bármerre tekintettem.

Több méter távolságig meglehetősen jól láttam, de azután egy bizonyos távolság után minden zöldes-szürkeségbe olvadt. Nehány kagylót és csigát szerettem volna összeszedni s megpróbáltam lehajolni, de természetesen a nehézkes ruha nagyon megnehezítette minden mozdulatomat. Még a legkényelmesebb volt egyszerűen előredőlni, ha az ember valamit fel akart venni. Igazán nem kellett attól tartani, hogy esés közben megütöm magam, mert minden mozgás lassú és nagyon kimért volt. Apránként elkezdtem összeszedni a földről azt, amire szükségem volt, de aztán megint ugyanaz történt, ami az előbb: lassan és észrevétlenül elkezdtek felemelni. Kirándulásom a tenger fenekén befejeződött, az algaerdő lassankint eltűnt alattam s nemsokára megpillantottam oldalt, magamfelett a hajó fenekét.

Aztán már a hágcson voltam. A sisakot lecsavarták ruhámról, Fudzsimoto pedig zsebkendővel rohant hozzám, mert a vér csak úgy ömlött az orromból. Leszedték rólam az ólomsúlyokat, aztán kisegítettek a buvárruhából. Szörnyen zúgott a fülem, s ha szóltak hozzám, úgy tetszett, mintha a hang nagy messziről jönne. Az orrvérzés nemsokára abba maradt, de a fülem bizony vagy három napig olyan volt, mintha be lenne dugulva. Természetesen azért nem keseregtem a helyzetemen, mert hiszen ennyit igazán megért az az öröm, hogy betekinthessem abba a csodálatos világba, ahol a japáni buvárok napjaikat eltöltik.

Július 23-án visszatértünk Nemuróba s a földművelésügyi minisztérium járőrhajójának, a Hakuho Marunak fedélzetére mentünk, hogy azzal az északi Kurili-szigetekhez juthassunk el. Ugyanaz a hajó volt, amelyikkel az előző nyáron utaztunk s igazán nagy élvezet volt Jamamoto kapitánnyal s a többi régi ismerőssel újra találkozni.

Két nappal később felszedtük a horgonyokat s nemsokára a hajó Urup-szigete felé indulva, eltűnt a sűrű ködben.

51. Kagylóhalász. Pihen, mialatt társa a tenger fenékén jár.

52. Japáni kagylóhalász víz alá merül.

53. Japáni kagylóhalászahajó a Kurili-szigetek közt.

54. Kunasiri-sziget déli partja. A parton milliószámra hevernek a kagylóhéjak.

55. Sanai favágó. Balkezében hótalpakat tart. Csizmája lazacbőrből van.

56. Szimusir szigetén télen a házakat éhes kékrókacsordák veszik körül, ételmet keresve.

57. Két kis gyermek Tokotan szigetén. Vadászok gyermekei. A baloldali tiszta japáni, a jobboldali japáni és ajnu keverék.

58. Szép patak völgy Urup szigetén a Tokotax-öböl mögött.

59. A dörgő hullámveréssel ostromolt szirten nyugodtan fekszik az öreg tengeri oroszlán. Szimusir-sziget.

XXII. FEJEZET.

Borzalmas éjszaka Urup partjának szirtjein.

Július 28-án éjszaka háromnegyed háromkor szörnyű zaj ébresztett fel. A Hakuho Maru kabinjában aludtam s a hajó útban volt Urup-szigetének keleti partjai felé. Pillanatnyilag a hajó Urup nyugati partja mellett járt.

Felültem az ágyban. Ugyanebben a pillanatban leesett az asztalról az írógépem s a polcra is lepottyant néhány könyv. A hajó szörnyen ingadozott, dobálózott ide-oda, s jól hallatszott, hogy a hajó feneke egyre oda-oda vágódik valami szirthoz. Egy üvegcsőben levő ciankálium, amit rovarok gyűjtésekor az állatok kivégzéséhez használtam, leesett az állványról s millió darabra törött szét. — Sziklázátonyra futottunk — kiáltott felém Sjöquist s máris kiugrottunk mind a ketten az ágyból. Odakinn nagyon hanges volt a világ. Rohanás, lábak dobogása mindenfelé, hát mi sem tehattünk okosabbat s a fedélzetre mentünk. Még majdnem teljesen sötét volt, csak az ég alján látszott a hajnal első pirkadása.

A fedélzeten azonnal egy csomó japáni matrózzal találkoztam, de felesleges lett volna minden kérdezősködés, hiszen annyira világos volt helyzetünk. A hullámverés szörnyű volt s nem messze tőlünk az egyik sziklán törtek meg a habok. Innen csak talán száz méterre meredek sziklafalak emelkedtek az ég felé. Ez volt Urup legdélibb partja. Mindez a ködben és a sötétben természetesen nem látszott valami világosan, de a parton megtörő hullámok úgy dübörögték, mint valami folytonos mennydörgés.

A hajó jobbról-balra dőlt, annyira, hogy a korlát majdnem teljesen víz alá merült. A fedélzeten a kapitány az egyik mentőcsónakot igyekezett vízrebocsátani. Nagy-

nehezen sikerült. A csónak először a levegőben ide-oda-röpült, mielőtt a vizet elérte volna.

Az egyik kormányos felszólított, hogy szedjük össze a legszükségesebb holminkat s készüljünk rá, hogy el kell hagynunk a hajót. Egy pillanat múlva elveszítettem a talajt a lábaim alól s a korláthoz vágódtam, hosszút gurulva a fedélzeten. A következő hullám a hajót olyan mélyen nyomta le oldalt, hogy a korlát teljesen a víz alá került. A fedélzetre hatalmas víztömegek ömlöttek s a kabinokba is bőségesen jutott belőle. Éppen amikor két matróz rohant arra kis motyójával, a hajó fara felől akkora hullám csapott át a fedélzeten, hogy egyszeriben mindketten csurom-vizesek lettek.

A korlát megint eltűnt a hullámok között s újabb víztömegek ömlöttek be minden nyitott résen a hajó belsejébe is. Bokáig vízben gázolva szedtünk össze néhány meleg ruhadarabot és értéktárgyat a kabinunkban s fájdalmas szívvel raktuk hátizsákba, amit menteni tudtunk. Bizony, nagy csapás volt elhagyni a hajót, hiszen hosszú útra készültem és sok értékes és drága eszköz volt a felszerelésünk között. De hát hiába, csak két mentőcsónak volt, s húszegynéhányan voltunk a hajón, rajtunk, két svédén kívül csupa japáni. A két mentőcsónak szerencsésen a vízre került, de a legénység átszállítása az erős hullámverésben meglehetősen nehezen ment. Azt tisztán láttuk, hogy a partraszállást a partnak ezen a részén meg sem lehet próbálni.

A hullámverés dörgő robaja a szirteken, a zátonyra futott hajó szörnyű dobálózása, a mentőcsónakok fel-lehimbálózása a hatalmas hullámokon, a japáni vezényszavak s a legénység ide-odafutkosása igazán hátborzongató színjátékká varázsolták ezt az éjszakai jelenetet.

A közepes-korú szakács, akit eddig mindig csak vékony fehér vászonnadrágban és kabátban láttam, most egyszerre elegáns utcai ruhában jött a fedélzetre. — Very sorry, very sorry («nagyon szomorú, nagyon szomorú») — mondta mosolyogva, mert hiszen igazi japáni volt s igazi japáni soha szerencsétlenségről mosolygás nélkül nem

beszél. Egy, még az eddigieknél is hatalmasabb hullám gördült a hajó felé. Össze fog-e zúzódni a hajó, vagy szerencsésen lesegíti ez a hullám a zátonyról? Más lehetőség igazán nem volt. A hullám a hajóhoz ért, a hajó borzalmasan oldalra billent, de abban a pillanatban megszűnt a hajó fenekét verdeső szirt csikorgó dübörgése. Szabadon úsztunk.

Ha a hajónak nem lett volna kettős feneké, azonnal elsüllyedt volna, mert a sziklazátony a feneket több helyen beszakította. Két olajtartány s egy víztartány kilyukadt s a tartalma kicsurgott. A kormány megsérült s csak egy csavarszárny maradt épségben. A gép még működött ugyan, de szörnyű hangot adott, ha üzemben volt. Úgy hangzott, mintha a főtengely ütne s mindig hozzáverődne valamihez forgás közben. Lassú menetben valósággal elmásztunk a veszedelmes helyről. A közelben az egyik szirten üvöltöttek a fókák, de a köd olyan sűrű volt, hogy semmit sem láttunk belőle. Amikor a hajó elég messzire került a veszedelmes partoktól, a kapitány feljött a fedélzetre, ahol ekkorra többen összegyülekeztünk. Amikor bennünket, svéd vendégeket megpillantott, mosolyogva kijelentette: — I am very sorry («nagyon szomorú vagyok»).

Igazán nem csoda, ha ezeken a vizeken a hajó zátonyra jut, hiszen nyáron át a köd majdnem mindig olyan sűrű és tömött, mint a kőfal. Ehhez járul, hogy a szigetek között az áramlások nagyon erősek és teljesen kiszámíthatatlanok. A hajó helyzetének meghatározása csak ritkán sikerül s a navigálás tisztán loggal és iránytűvel történik (a log a hajó sebességének megállapítására szolgáló, már igen régóta használatos műszer, de mert ez csak a viszonylagos, mégpedig természetesen a vízhez viszonyított elmozdulásokról tájékoztat, áramlásokban való haladáskor nem sokat ér, különösen, ha azok sebessége még csak közelítőleg sem vehető figyelembe, mint itt, ahol az áramlások sebessége minduntalan változik. Ilyen alapon térképről nem lehet a hajó helyzetét meghatározni, márpedig helyzetmeghatározás nélkül a hajó útjának irányítása — a navigáció — sehogyan sem vihető keresztül. Ha a partok nem látszanak, a helyzetmeghatározás csak csillagászati megfigyelésekkel

és pontos órák segítségével történhet, erről persze itt az örökös ködben szó sem lehet, hiszen éppen csak a köd miatt nem látszanak a partok sem. Természetes, hogy a térképen a log adatai s az iránytű megfigyelése alapján kapott kezdetleges adatokkal való tapogatózásba könnyen csúszhat hiba s valószínű, hogy ezúttal is valami efféle okozta a majdnem végzetes balesetet. Ford.). A megfigyelések hiányosságait részben rendkívül alapos helyismerettel igyekeznek pótolni. A fókák például mindig ugyanazokon a szirteken szoktak pihenni, s mivel rendszerint százával nagy nyájakká verődnek össze, üvöltésük igen messzire elhallatszik. Ha a kapitány tudja, hogy hol heverésznek a nyájak, a ködben a hangjuk is ad némi tájékoztatást. Bizonyos sziklafalakon madarak laknak, amelyek természetesen még ködben is fészkelőhelyeik környékén röpködnek és keringenek. A hullámverés dübörgése a sziklafalakon, a szirtek körül messze kiterjedő hatalmas algamezők a tengerben, a hajósziréna hangjának visszhangja, mind adhat fontos tájékoztatót.

Amikor így szerencsésen megszabadultunk a baj nagyobbik felétől, tanácsot tartottunk. A hajónak természetesen meg kellett szakítania útját s arra kellett törekednie, hogy a legközelebbi kikötőhelyre vergődjön, mert feltétlenül ki kellett javítani sérüléseit. Szerencsémre a hajótörés éppen annak a szigetnek a partján történt, amelyiken amúgyis ki akartam szállani. Hosszú tanácskozás után elhatározta a kapitány és az első gépész, hogy engem s két kísérőmet valamilyen módon a Tokotan-öbölben fognak partra tenni, mint ahogyan eredetileg is terveztük. Szerencsésen meg is érkeztünk és nagyon fájdalmas hangulatban elbúcsúzza a hajón maradó barátainktól, elhagytuk a fedélzetet. A köd olyan sűrű volt, hogy az orrunkig se láttunk s azért kétszeresen jól esett, hogy amikor a partra értünk, pompás napsütés és ragyogóan derült idő fogadott. A nagy öböl belső zugában szerencsésen s minden felszerelésünkkel együtt partra jutottunk. A parton három ember várt ránk, segítségükkel sikerült megakadályoznunk, hogy a hullámverés a csónakot felborítsa.

Amint már más helyen említettem, Urup száz kilométer hosszú, teljesen lakatlan sziget. Senkinek sem szabad a japáni földművelésügyi minisztérium különös engedélye nélkül a szigeten partra szállani. Néhány más sziget mellett Urup a Kurili-szigetek közül szintén a tengeri vidra számára fenntartott védterület, mert a folytonos üldözés ezt a pompás állatot már-már kihalással fenyegette, de most a japániak bölcs intézkedései úgylátszik megmentik őket, legalább a túlgyors pusztulástól.

De nemcsak tengeri vidrák vannak a szigeten. A Kurili-szigetek majdnem mindegyikén bőségesen élnek a különféle fajtájú rókák. Urup ebben a tekintetben is rendkívül gazdag. Itt még ma is lehet ezüstrókákat látni — vadon (egyébként az ezüstrókaprémek nagy rókafarmokról származnak! Ford.), de van keresztróka s közönséges vörösróka is ezrével. A nagyon zordon és hideg éghajlat miatt az innen származó prémek igen szépek, mert tudvalevőleg maga a nagy hideg még nem elegendő ahhoz, hogy szép prém fejlődjön. A hideg mellett sok csapadék, szél, köd és zimankó kell a tökéletes prémek kifejlődéséhez és száraz éghajlat alatt bizony sokkal hitványabb a róka bundája. Amint már korábban említettem, a japáni földművelésügyi minisztérium, hogy az orvvadászok partrajutását megakadályozza s hogy egyúttal a sziget rókagazdagságából is hasznot húzhasson, három őrséget állított fel a szigeten. Őrségeinket két-három ember van szolgálatra beosztva s ezek télen kötelesek rókákat fogni. Egy-egy időnyben rendszerint fejenként vagy száz rókát zsákmányolnak.

Urup-sziget is éppen olyan hegyes-völgyes, vulkánikus sziget, mint a Kurili-szigetek közül mindegyik. A védett völgyekben s a hegyek lejtőinek alacsonyabb régiójában dús nyíres erdők vannak, de feljebb mindent beborít a törpefenyő és az égerbozót. A növényzet mindenféle embermagasságnál magasabbra nő s a mocsaras helyeken rendszerint itt is bambuszfü terem. Ez a hatalmas, fűszerű növényzet Urup belsejének vadonaiban igazán reménytelen és hihetetlenül kemény munkává tesz minden lépést.

A rókák is nyilván úgy tartják, hogy keserves dolog

a sziget belsejében bolyongani, s azért inkább a tengerparton kószálnak. Az igaz, hogy itt inkább lehet reménységük, hogy majd valami ehetőt találnak. Egy viharos, esős reggel én is elhatároztam, hogy követem a rókák példáját s a tengerparton indultam útnak. A sziget belsejének magas növényzetében esős napokon olyan vizes lesz az ember, mintha vízben járna. Útnak indultam hát a táborból az egyik folyó torkolata mellől s alig mozdultam meg, máris néhány sirályt és varjút riasztottam fel. Az egyik szirten, már a tengerben, százával ültek a kormoránok (*Phalacrocorax pelagicus*), más állati élő lénynek egyelőre nyoma sem volt.

Az út első szakaszán homokos partszegélyen mentem, s mivel a vízhez lehetőleg közel maradtam, ez a szakasz kényelmes és könnyen járható volt. A víztől távolabb a homok laza s az ember minden lépéssel mélyen belesüllyed. Körülbelül félkilométer után vége volt a kényelmes útnak, innen kezdve mindenfelé hatalmas szikladarabok fedték a partot s a szárazföld meg egyszerre meredeken emelkedett ki a keskeny partszegély mögött. A tengerre néző lejtőket rendkívül buja növényzet borította. Fáradtságos munka volt a hatalmas sziklatömbökön előrejutni, mert az eső ugyancsak síkossá tette őket. Vagy félóra hosszat ugrálhattam körül-köre, amikor előttem alig száz méterre két róka bukkant fel. Nyilvánvalóan fiatal rókák voltak, mert részben nagyságuk és formájuk is fiatal állatra vallott, másrészt pedig vígan játszottak egymással. Körülbelül huszonöt méternyire tudtam megközelíteni őket. Csendesen megálltam s nagy gyönyörűséggel néztem a játékukat. Egymásra ugrottak, nagyokat haraptak egymás bundáján s vadul hengerbuckáztak a homokban. Egyszerre aztán vége szakadt az idillikus játéknak. Valószínűleg valami kis szellő elárulhatta jelenlétemet. Nyilván szimatot kaphattak, mert hirtelen felemelték a fejüket s riadtan szaglásztak felém. Természetesen hamarosan meg is láttak, s erre mindkettő, mintha vezényszóra tennék, megfordult s elvágtatott, be a sűrűbe. Két fiatal keresztróka volt.

Alig tíz percnyi további séta után már újabb róka

mutatkozott. A hullámverte partszegély külső szélén balagott s nyilván valami ehető után kutatott. Teljesen gondtalanul haladt, nyilván csak azon törte a fejét, hogy valamit találjon, amit a tenger mindig terített asztala kínál. Óvatosan közelebb férköztem hozzá s a sziklák mögött megbujva, sikerült is egészen harminc méternyi közelségbe férközni. Úgy látszik az állat itt-ott talált is valami enni-valót. Később sikerült megállapítanom, hogy jobb híján a rókák meglegszenek bizonyosfajta, a Gammaridák családjába tartozó rákokkal, pedig ezek a mi édesvízeinkben is otthonos bolharákokkal rokon állatok a tengerben sem nőnek sokkal nagyobbra. Az igaz, hogy viszont annál nagyobb számmal vannak a parti sekély pocsolyákban.

Nagyon sajnáltam, hogy mozigépemet nem hoztam magammal, mert az idő jobbra fordult, alig csepegett az eső, nyugodtan fotografálhattam volna. A rókák itt egyáltalán nem olyan félénkek, mint európai rokonaik. Kétségtelenül az az oka barátságosabb viselkedésüknek, hogy ezeken a szigeteken az emberen kívül igazán nincsen komoly ellenségük, ember pedig kevés akad, s ez a veszedelmes ragadozó is csak télen veszedelmes, mert nyáron a róka bundája hasznavehetetlen.

Ez a róka teljesen fejlett állat volt. Bundája, mint általában a nyári hónapokban mindegyik rókáé, nagyon toprongyos volt. Bár vörös prémje ilyen állapotban egyáltalán nem volt kíváncs, mégis, amikor kevéssel később megszimatolt, nagyhirtelen eloldalgott.

Kicsi fehérszárnyú barázdabillegetők s parti futómadarak csapatostól jártak a fövényen. Az egyik nagy szikla mögül hatalmas tengeri sas kelt szárnyra s tűnt el a dombok mögött. A partot távcsövemmel figyeltem magam előtt. Alig egy kilométerre tőlem, a tengerből kiálló szirteken fókák tanyáztak s a partszakaszon a fókák sziklájáig három rókát is láttam egyszerre. A part mellett a vízben legalább ötven állatból álló harlekin-kacsa csapat úszkált.

Közeledtem a fókákhoz. A tenger hullámaiktól gömbölyűre koptatott sziklákon heverték. Egyenkint vagy kisebb csoportokban feküdtek s az igazak álmát aludták. Szabá-

lyos időközökben felemelték a fejüket, körülnéztek, hogy nincs-e a közelben valami veszedelem, aztán tovább aludtak. Amikor még közelebb érve néhány foka észrevett, hirtelen esetlen mozdulatokkal fejest ugrottak a vízbe. Néha egy-egy nagyobb partra futó hullám egyik-másik fókát leöblítette sziklájáról. Ilyenkor — rendszerint egy másik hullám segítségével — az álmában háborított állat csakhamar újra visszafoglalta helyét. Az egyik nagyobb lapos szirten alig tizenöt méterre a parttól vagy tíz foka heverészett. Nem láthattak ugyan, de a szél a part felől fujt s így csakhamar megszimatoltak. Nyugtalanok lettek, egy ideig felemelt fejjel nézegettek ijedten s feltartott orral szaglászta, aztán beugráltak a vízbe s eltűntek a hullámok között.

Ezalatt a kis tengerparti séta alatt nem kevesebb, mint tizenkilenc rókát láttam. Ezek közül három ezüstróka, két vörösróka s a többi keresztróka volt. Különösen az egyik ezüstróka volt nagyon szép példány s bizonyosra veszem, hogy ha jó egészségben megéri a telet, a bundája egy kis vagyont fog érni. Ezt az állatot is sokáig elnéztem alig húsz méter távolságból. Teljesen gondtalanul békésen hevert a homokon, amíg valahogyan megszimatolt s elmenekült.

Az egyik folyó partján a parti fecskék tanyáznak. Ezen a helyen néhány sólyom is fészkel. Ezek a tengerre néző, teljesen meredek sziklafalakra rakják fészkeiket. Nem messze innen az egyik vörössesárga sziklafal mögül füst emelkedett fel. Amikor közelebb értem, meggyőződtem róla, hogy melegforrások buzognak a sziklafal tövében. A melegvíz kis lejtő felett tör a felszínre s kénsárga kis árkokban tart a tenger felé, majd eltűnik a tengerpart rendetlen összevisszaságában heverő szikladarabjai között.

Egyik nap megint ragyogó napsütésben jártam újra ezen az úton, hogy a multkori mulasztást pótoljam, s most már fotografáló géppel felfegyverezve néhány felvételt csináljak a fókákról. De természetesen — nyilván annak a tiszteletére, hogy ennyire nekikészültem a dolognak — a szirtetek üresek voltak, egyetlen fókát sem láttam. Még rókával is csak nyolccal találkoztam, s csak egyszer kínálkozott a

fotografálásra alkalom. De hát ez az életben már mindig így van s azért minden komoly bosszúság nélkül mentem haza. Szerencsémre a legközelebbi alkalommal sikerült felvételt készítenem a fókákról is (59. kép).

Egyszer Urup nyugati partján az egyik völgyben járva olyan érdekes és ritka természeti tüneményt láttam, mint amilyent eddig soha nem észleltem. Virágos mezőn haladtam egyenesen keresztül, amikor velem szembe repülve egy madarat pillantottam meg. Egyenesen nekem tartott. Alig egy méterre az arcomtól megállt s egyhelyben repdesve mereven figyelt. Erre megtörtént a csodálatos esemény: a madár rám akart letelepedni. Egynehányszor körülkeringett körülöttem, aztán a puskám csövére szállt le. Úgy tartottam a puskát a vállamon, hogy a csövei felfelé álltak. Óvatosan megfordítottam a fejem, hogy ezt a különös madarat közelről is megnézzem, hiszen bizonyosra kellett vennem, hogy ez a kis állat még soha életében nem látott embert. Egy ezévi költésű pirók volt. Bár gyűjteményünk részére még néhány pirókra szükségem lett volna, nem volt szívem ezt a kis jószágot bántani, hiszen olyan bizalommal közeledett felém s olyan szent ártatlansággal telepedett le, éppen az olyan veszedelmes ember puskájára, mint amilyen én a madarakra nézve voltam. Jó félperceig néztünk farkasszemet, aztán a kis barátom gondolt egyet s továbbbszállt.

XXIII. FEJEZET.

Szimusir, a rénszarvasok szigete.

A «Hakuho Maru» súlyos balesete után természetesen minden tervünket meg kellett változtatnunk. Az eredeti terv szerint ennek a hajónak rövidesen vissza kellett volna térnie Urupra s bennünket innen a legközelebbi szigetre, Szimusirra szállítani, hogy azután innen megint néhány napi kutatás után az északabbra fekvő szigetekre vigyen.

A hajótörés következtében Urupon hosszabb ideig kellett maradnunk, mint ahogyan eredetileg terveztük, de szerencsére a földművelésügyi minisztérium másik hajója, az Uruppu Maru, lehetővé tette számunkra, hogy, ha megkésve is, Szimusirra juthassunk. A hajó a Tokotan-öbölbe aug. 18-án érkezett meg. A következő éjszaka három óra felé szedtük fel sátorfánkat s nagyon izgalmas út után szerencsésen el is jutottunk a fedélzetre. Olyan hatalmas hullámverés volt, hogy igazán az utolsó pillanatig teljesen bizonytalannak láttam, vajjon sikerül-e élve célhoz jutnunk.

Szimusir felé útközben több napon át horgonyoznunk kellett, mert sajnos a nagy köd miatt lehetetlen volt előrejutni, hacsak a hajót nem akartuk volna veszedelemnek kitenni. Az egyik ilyen ködös és viharos éjszakán a tenger megint olyan káprázatos fényben ragyogott, mint ahogyan azt már egyszer ezeken a vizeken észleltem.

Csak aug. 25-én értük el Szimusir északi végén a Broughton-öblöt. Itt motorcsónakra szálltunk s ezzel hatoltunk be a tulajdonképpeni, pompásan védett öbölbe. A tenger felől csak keskeny s alig hat láb mély bejárata van. Az öböl átmérője több kilométer s mélysége 237

méter. Minden oldalról magas hegyek veszik körül s én is meg tudtam állapítani, hogy kétségtelenül valami felrobbant vulkán hatalmas víz alá került krátere. Kitűnő kikötő lenne ez az öböl, ha rendes kijárata volna! A mai állapotában bizony csak a legnagyobb óvatossággal szabad a keskeny bejáratot megközelíteni, mert még ezzel a kis mótorcsónakkal is folytonosan a mélységet kellett méricsgélni, hogy zátonyra ne kerüljünk. Nagyon megnehezíti a dolgot, hogy a szél és a hullámjárás szerint a kijárásban mindig erős az áramlás és mindent beborít az alga-erdő, tehát a feneket nem lehet látni a legsekélyebb helyeken sem.

Ennek az öbölnek belső oldalán van a földművelésügyi minisztérium egyik állomása. Régebben bennszülöttek lakhattak itt, amint azt a házromok bizonyítják.

Szimusir jellege egészen más, mint a tőle délre fekvő szigeteké. A többiek mindegyikén minden arra alkalmas helyen dús erdővegetáció fejlődött ki, ezen a szigeten ezzel ellentétben a fás növényzetet inkább csak alacsony bozót s elnyomorodott, apró fák helyettesítik. Igazán nem lehet igazi magas fákból álló erdőről még szó sem. Elgörbült, kényszeredett nyírfák akadnak ugyan a védettebb helyeken, de bizony a kis facsoportok nagyon száralmasan festenek s egyébként a lejtőket mindenfelé égerbozót és törpefenyő borítja. A bambuszfü is eltűnt. A délebbre fekvő szigetek mindegyikén hatalmas kiterjedésben mindent elnyom és megfojt, de itt nyilván a hideg kényszeríti ezt a szörnyen kellemetlen növényt, hogy a melegebb vidékre vonuljon vissza. Itt is megtaláltam ugyan néhány helyen, de mi ez ahhoz képest, mint ami a délebbre fekvő szigetekén van!

A szigeten nagyon különös az is, hogy rénszarvasok legelnek rajta. Ezeket az állatokat 1924-ben hozták ide Szachalin-szigetéről s úgy látszik, hogy itt is jól érzi magukat. Öt párt helyeztek el a szigeten s 1929-ben már harmincötre szaporodott a számuk. Nagyon nagyok és jó alakúak. Teljesen szabadon legelésznek szerteszét. Mivel a sziget hossza ötvenegy kilométer, a szélessége meg a legszélesebb helyen tizenegy kilométer, joggal érezhetik jól magukat,

hiszen van helyük elég. A nyáj ma már két részre oszlott s a két rész rendszerint a sziget egymástól távol fekvő részein tartózkodik. A földművelésügyi minisztérium ezeket az állatokat még több szigeten szeretné meghonosítani.

A legfeltűnőbb azonban a szigeten a sok kékróka, mert ezek az állatok Szimusiron kívül a Kurili-szigetek közül még csak Usisir és Matszuva szigetén fordulnak elő, tehát nagyon ritkának mondhatók. Ezeket is mesterségesen hozták ide, mégpedig az orosz Kommandorszki-szigetekről s ma már szépen elszaporodtak. Minden kiránduláson találkoztam velük s csodálkozással állapítottam meg, hogy szemtelenül tolakodók. Fényes nappal még a szigeten lakók házaiba is bemerészkednek, hogy valami ehettől lopjanak. Télen természetesen nehezebben jutnak élelemhez s ilyenkor annyira mennek, hogy nagy csapatokban gyülekeznek össze az emberi települések körül. Nyáron át rendszerint vakondokat esznek, mert ezekből aztán igazán elég van a szigeten. Ha már nagyon éhezniök kellene, a japáni örök fókahúst tesznek ki nekik. Télen természetesen sokat összefogdosnak, hogy prémjüket értékesítsék. Itt tartzkodásunk alatt az egyik napsütéses napon a megelőző tél zsákmányából származó remek prémeket szellőztették. Csodálatosan szép gyűjtemény volt. A kékrókák mellett láttam ezüst-rókat is a szigeten.

Szimusir partjain nagyon sok a fóka és a rozmár. Egyik nap két nagy rozmárnyáját figyeltem meg. Az egyik nagy nyáj lassan hol lebukva, hol újra kiemelkedve úszott a part közelében. Mivel az egyik magas parti szirten majdnem egészen az állatok felett feküdtem, a tiszta tengervízben is jól láttam őket még akkor is, amikor mélyre buktak alá. A másik nyáj állatai szorosan egymás mellett a víz felszínén pihentek. Nyilvánvalóan a teljes békességet élvezték. Itt ott egyik-másik meglegyezgette magát mellső, uszonnyá átalakult lábával, aztán kényelmesen lebukott egy kicsit a víz alá, de csakhamar feljött megint s tovább lustálkodott a csendesen ringó hullámokon.

Mialatt a szirten heverésztem, két kékróka jött felém. Letelepdedtek s vizsgálódva tekintgettek rám. A papagáj-

bukók folytonosan útban voltak a tenger s a meredek parti lejtőkön levő fészük között, amint élelmiszert szállítottak a fiókáknak. Fölöttem nagy magasságban vándorsólyom lebegett. A tenger egészen csendes volt s igazi vasárnapi nyugalom uralkodott mindenfelé. A kép középpontját természetesen a kényelmesen pihenő rozmárok tették. Hazafelé sikerült az egyik kékrókat lefotografálnom. Jóízűen rágódott egy rénszarvas csontvázán s így megfélekedve magáról, elég közlőrl került fotografáló gépem elé.

Egy alkalommal a 678 m magas Mikacukijama-vulkánt másztam meg és érdekes és rendszerint csak hegyvidéken előforduló természettüneményt észleltem. Ugyanilyen jelenséget egy alkalommal a feleségem is látott, amikor 1922-ben Délkamcsatkában voltunk.

Amikor a hegytetőre értem s az ott mindenfelé bőségesen termő áfonyát szedegettem merevre fagyott ujjaimmal, hogy szomszúságomat csillapítsam, a hegycsúcs hirtelen sűrű ködbe burkolózott. Lefelé indultam a hegyről. A csúcsot borító felhőfátyol mögött levő Napnak éppen hátat fordítottam. A ködfalon egyszerre hatalmas nagytásban a saját árnyékomat pillantottam meg s az árnyékalakot szép szivárvány vette körül. A teljesen szabályos köralakú szivárvány és az árnyék természetesen minden lépésemet követte. Jó hosszú ideig mentem ezzel a kísérettel s volt időm megbámulni a jelenséget. A tudomány «Ulloa dicsfénye» néven ismeri s rokon az úgynevezett «brockeni kísértet»-tel. Ezt a fénytörés-jelenséget először Ulloa spanyol utazó látta és írta le 1735-ben. Hegyek között ismételtlen észlelték s úgy magyarázták meg, hogy a szemlélő feje körül megtörő fénysugarak a ködcseppecskékről visszatükröződnek s így okozzák ezt a különös tüneményt.*

* Helyesebben következő a magyarázat. A köd szemecskéi éppen olyan kis vízgömbök, mint az esőcseppek, éppen úgy keletkezik rajtuk szivárvány, mint az esőcseppeken. A szivárvány ebben az esetben egészen «közeli» van hozzánk, éppen úgy, mint árnyékunk, mert a megtörve reflektáló ködcseppecskék is, meg az árnyékunktól elsötétített ködcseppecskék is egészen közel vannak hozzánk, de mivel mindkettőt sokkal messzebb levőnek képzeljük, tehát megnagyítottan gondoljuk árnyékunkat is, meg a szivárványt is. Szerk.

A törpefenyőbozótban keresztcsőrűek fészkeltek. Vörös tollazatuk pompás ellentétben volt a törpefenyő haragos zöld színével. Ez a sziget ennek a szép kis madárnak — néhány más fajjal együtt — legészakibb hazája.

Szeptember 3-án értünk jött az Uruppu Maru, s így jutottunk újra Urup-ra, onnan szeptember 15-én Nemuróba érkeztünk vissza.

XXIV. FEJEZET.

A világ legértékesebb prémes állata, a tengeri vidra.

Az ember szempontjából a Kurili-szigetek egyik legnevezetesebb állata a tengeri vidra (*Latax lutris*). Sokkal nagyobb, mint a közönséges vidra és a testalkata is nagyon eltér azétól. A kifejlett tengeri vidra hossza a farkával együtt másfél méter szokott lenni. A fark hossza harminc centiméter. Az állat súlya harminc-egyven kilogramm. Általánosságban a formája a közönséges vidrára emlékeztet, de feje sokkal gömbölyűbb s hátsó lábai egészen mások, mert ezek annyira elváltoztak, hogy majdnem teljesen uszonyoknak látszanak. Saját szőrnyű szerencsétlenségére a tengeri vidra prémje különösen szép s az állatot éppen ez a pazar bunda tette híressé. Ma ez a világ legértékesebb prémje s bizony, darabonként tizenötezer és még több pengőt is megér. A prémkereskedelem a tengeri vidra bundáját rendszeren «kamcsatkai biber» néven ismeri. Szőrzetének színe a feketétől a barnáig változik. Nagyon tömött és puha. Az egyes szőrök a tövükön világos-színűek s csúcsuk felé egyre sötétebbek, a legértékesebb darabokon egészen feketék, közöttük elszórtan egyes hosszabb fehér szőrszálak állanak ki egymástól mintegy két-két centiméter távolságban.

A tengeri vidra rendszerint olyan sziklás tengerpartokon él, ahol bőséges algavegetáció fejlődött ki s nagyon szívesen pihen a víz színére felnyúló, hatalmas Lamináriákon. Azok a japáni vadászok, akik a Kurili-szigeteken a tengeri vidrát sok éves személyes tapasztalatból ismerik, egyhangúan azt állítják, hogy az állatnak pompás szaglása van, de nagyon rosszul lát és rosszul hall. Rendszerint nappal jár tápláléka után, nagyon ritkán lép szárazföldre, de nagyon

szívesen pihen magános szirteken és nagy algákon. Hátsó lábának különös alkotása nagyon megnehezíti a szárazföldön való mozgását, így természetesen a legszívesebben a vízben van, mert ott a fenyegető veszedelmek elől is könnyebben el tud menekülni. Rendszerint korán reggel elhagyják az állatok a szirteken levő pihenőhelyüket s ilyenkor indulnak zsákmány után. Este azután visszatelepednek a sziklára. A japáni vadászok elbeszélése szerint a tengeri vidrák holdfényes éjszakákon is egész éjjel ébren vannak és vadásznak. Hideg napokon rendszerint többet hevernek pihenőhelyükön, mint máskor.

A tengeri vidra tápláléka legnagyobbbrészt rákokból, tengeri sünökből, tintahalakból és meglehetősen ritkán halakból is áll. Az egyik tapasztalt japáni vadász szerint legkedvesebb tápláléka a tengeri sün, de állítólag nagyon szívesen eszi a *Laminaria* nevű tengeri alga telepének gyökérszerű részeit is. Az angol Snow a mult évszázad végén majdnem húsz éven át vadászott tengeri vidrára s közben száz és száz állat gyomortartalmát vizsgálta meg. Vizsgálatai arra az eredményre vezettek, hogy a tengeri vidra főképen tengeri rákokkal és tengeri tüskebőrűekkel táplálkozik. Algarészek nyomait sem találta soha az állat gyomrában. Snow nézete szerint a tengeri vidra csak több évig tartó fejlődés után válik teljesen ivaréretté. Különleges párzásidőt nem tudott megállapítani s észrevette, hogy a vidrakölykök teljesen szabálytalanul az egész évre meglehetősen egyenletesen elosztva látnak napvilágot. Rendszerint csak egy, néha két kölyök születik egyszerre. Egyik japáni ismerősömnek sikerült két alkalommal, mindig júniusban, egy-egy tengeri vidra nöstényt fogni, amelyek méhében két-két méhmagzat volt. A két anyaállat magzata között körülbelül kéthónapos időkülönbség lehetett.

Mindenki, aki ismeri a tengeri vidrát, megállapítja, hogy a tengeri vidra nösténye féltő gonddal őrködik kölykei felett. Snow látta, hogy a nöstény a hátára fordulva úszik s kölykei mellső végtagjukkal az anya hasába kapaszkodva szopnak. Ha az állat élelemért víz alá bukik, a kölykök a tenger színén maradnak s hátukon fekvé úszkálnak. Ha a

nőstényt megzavarják, fogai közé kapja a kölyök nyakán a bőrt s úgy bukik a víz alá a kölyökkel együtt.

Előkelő bundája miatt mindig halálra keresték a szerencsétlen állatot, különösen, amióta az oroszok szeme is kinyílt s rájöttek, hogy a prémkereskedelem nagy hasznot hajtó üzlet. Már a tizenharmadik század végén olyan ritka lett a tengeri vidra Kamcsatka partjai körül, hogy a vadászok új vadászterületek után kezdtek nézni. Ekkoriban különösen az Aleuták és a Kurili-szigetek partjain kalandoztak, mert ott ez a rendkívül becses állat mindig nagy számban élt. A vadászatot a legkíméletlenebbül folytatták mindaddig, amíg a huszadik század elején a szerencsétlen állat már majdnem teljesen kiveszett. Hogy az állat teljes kipusztulását megakadályozzák és hogy a prémes állatok vadászatát és a prémmel való kereskedést szabályozzák, 1911 július 7-én olyan megegyezés jött létre az Egyesült-Államok, Anglia, Oroszország és Japán között, hogy a szerződő államok kötelezték magukat, hogy a tengeri vidrát csak az államok maguk vadásztathatják s hogy megtiltsanak minden vadászatot a nyílt tengeren.

Nem tudom, hogy a Csendes-óceán amerikai partjain milyen gyakori a tengeri vidra, de — bár számszerű adatokat nem ismerek — kétségtelen, hogy itt már nagyon ritka. Régebben elterjedésének területe északi Japántól (Hokkaido) a Kurili-szigeteken, Déli- és Délkeleti-Kamcsatkán, a Kommandorszki-szigeteken, az Aleutákon s az észak-amerikai partokon át egészen majdnem Kaliforniáig tartott. Jelenleg főképpen a Csendes-óceán ázsiai partjai közelében fordul elő, éspedig a legnagyobb számmal Kamcsatka déli csúcsánál, a Kurili-szigetek körül s a Rézsziget mellett a Bering-tengerben. Ezen a területen viszonylag a legnagyobb számmal a Kurili-szigetek partjain fordul elő. Rendesen látni lehet Urup és Sumsir sziget partjai közelében, de az Uruptól délebbre fekvő Jeterofu partjain is fel-fel bukkan. A leggydagabb előfordulása azonban a lakatlan Onnekotan, Harimokotan és Siaszkotan szigetek körül van a szigetsor északi részében. Úgy látszik, az ezeket a szigeteket környező, hatalmas kiterjedésű tengeri alga-erdőkben érzi magát igazán jól.

A Kurili-szigetek ügyes-bajos dolgaival legtöbbet törődő japáni földművelésügyi minisztérium végzi a tengeri vidrák felügyeletét is. A felügyelet nagyon hatásos és nagyon okos. Három őrhajó cirkál állandóan a szigetek körül s minden fontosabb szigeten — legalább nyáron át — állandó őrség van. Majdnem mindegyik szigetnek sziklás partja van. Mivel sehol sincsenek védett öblök, viszont a viharok nagyon gyakoriak s majdnem állandóan sűrű köd borít be mindent, a védett területeken partraszálló orvvadászok esélyei nagyon kicsinyek. Mindenesetre halálos veszedelmet jelent ezek felé a szigetek felé kis vitorlás vagy motoros hajóval közeledni. Télen a szigetekkel való minden közlekedés útját elzárja a vihar és az úszó jég.

A japáni földművelésügyi minisztérium minden évben legfeljebb tizenöt állat elejtését engedélyezi. Ezeket most Harimokotan-sziget partjai körül fogják össze. A vidrafogás rendszerint negyven napot vesz igénybe s minden körülmények között június és július hónapokra esik. A vadászatot a földművelésügyi minisztérium szakembere irányítja, melléje rendszerint a sziget őrségéből kikerülő segítőtársakat adnak. A fogás mindig hálóval történik. A fogóháló kb. 75 m hosszú s 3·5 m széles. Rendszerint egyszerre három hálót használnak. Kettőt a partra merőlegesen s attól mintegy hetvenöt méter távolságra állítanak fel, a harmadikat pedig a parttal párhuzamosan a másik két háló külső végénél merítik vízbe.

A vadászat a legjobban gyenge ködben s legfeljebb kevéssé hullámos vizen szokott sikerülni. Teljesen tiszta, nyugodt időben rendesen kedvezőtlenebb a helyzet, mert ilyenkor a vidra a hálót meglehetősen hamar észreveszi. A hálókat olyan helyen feszítik ki, ahol az alganövényzet nem nagyon sűrű, de mindig kell néhány algának a háló körül lennie, hogy a háló fonalait elrejtse. A háló úszói puhafából vannak s ezeket mindig gondosan algákkal leplezik.

A kiküldött vadászoknak nem mindig sikerült a megengedett tizenöt állatot elfogni. 1929-ben a zsákmány tizennégy darab volt. Ezeknek prémjét láttam is ugyanezen év

augusztusában, amikor az északi Kurili-szigetek között Mat-szuva szigetén jártam. Igazán pompás példányok voltak (l. 60. kép) s különösen rendkívüli hosszúságuk lepett meg. Később azonban megtudtam, hogy ez mesterséges, mert szárítás közben a prémekeket nagyon erősen kinyújtják. A prémekek színe nagyon különböző. Kettő a látottak közül teljesen szénfekete volt s emmellett ezek voltak a legdúsabbak és selymesen lágyak is. Ezt a két prémet fotografáltam le s ezeket mutatja be a 60. kép, annak a japáninak a társaságában, akire a prémekek gondozását bízta. A prémekeket ősszel egy hajó Tokióba viszi, ott nyilvános árverésen az állam javára eladják. 1930-ban csak három tengeri vidrát sikerült fogni. A rossz eredménynek az volt az oka, hogy egy Kamcsatka felé tartó kis japáni hajó Harimokotan-sziget partján zátonyra futott s a hajótöröttek kénytelenek voltak hosszabb ideig a sziget partjain lakni. Természetesen jelenlétük elriasztotta a rendkívül óvatos és félénk állatokat. Amikor emmiatt itt a vadászat nem sikerült, a földművelésügyi minisztérium utasítására Onnekotan-sziget partján kellett volna folytatni a vadászatot, de sajnos, itt meg a vadászok nem igen ismerték a terepet s ezért nem tudtak sikert elérni.

1929 szeptemberében egy japáni halászember a tengerparton dögölt tengeri vidrára bukkant. Nyilván a hullámok vethették ki az állatot, de egyébként a hulla teljesen sértetlen volt s a bundája pompás és különösen sötét színű volt. Mivel a halász be tudta bizonyítani, hogy az értékes állatot valóban találta, megengedték neki, hogy a prémjét saját számlájára eladhassa.

Az utóbbi tíz esztendőben a tengeri vidra a Kurili-szigetek partjain szaporodni kezd. Feltéve, hogy a japániak a jövőben is ragaszkodni fognak a ma érvényben levő elővigyázatos intézkedésekhez, a tengeri vidra léte legalább is a Kurili-szigetek partján biztosítotttnak látszik.

XXV. FEJEZET.

Ismét Kunasiriban.

Szeptember 15-én tértünk vissza Nemuróba Urup- és Szimusir szigetének tanulmányozása után. Este érkeztünk, s mint rendesen, ezuttal is a Nibiki-hotelben szálltunk meg. Hét hétig távol voltunk minden civilizációtól és már előre örültünk neki, hogy milyen pompás lesz néhány napig Nemuróban pihenni. Hogy a pihenés még kellemesebb legyen, nagy csomó posta is várt ránk.

Az estét melegfürdővel kezdtük, alaposan bevacsoráztunk s aztán a posta tanulmányozásához fogtunk hozzá. Közben Fudzsimoto a kikötőben érdeklődött, hogy mikor indul hajó Furukumappuba, mert legközelebb oda szeretnünk volna eljutni. Azzal a hírrel érkezett vissza, hogy három óra múlva indul egy s teljesen bizonytalan, hogy a következő mikor megy. Igazán nem nagyon örültünk ennek a hírnek. Ráfért volna mindnyájunkra egynapi pihenő, különösen, mert a megelőző éjjel a hajó hánykolódása miatt egy szemhunyást sem aludtunk. Más választásunk azonban nem volt. Végreis nem maradhattunk esetleg egy teljes hétig tétlenül Nemuróban s rá kellett szánunk magunkat, hogy még ezen az estén elutazzunk.

Olyan rövid volt az idő, hogy azonnal csomagolnunk kellett. Fudzsimotót élelmiszerbevásárló körútra küldtük, Sjöquist meg én a hotelben levő készletünkből kiválogattuk azt a holmit, amit magunkkal kellett vinnünk. Amikor minden rendben volt, annak a kicsi motoros hajónak a fedélzetére mentünk, amelyik a személy- és teherforgalmat Nemuro és Furukumappu között lebonyolítja. Ezen a hajón hiányoznak a kényelem legelemibb eszközei is s mindenkinek a legjobb tudása szerint kell fekvőhelyet szereznie magának. Zsákok, hordók, ládák és kötegek között végre

az egyik raktárhelyiségben sikerült szállást találnunk, természetesen néhány másik utitársunkkal együtt. Igazi alvásról megint szó sem lehetett s még örülnünk kellett, hogy a tenger aránylag nyugodt volt.

Másnap reggel kilenc óra tájban érkezünk meg a Kunasiri keleti partján az egyik nagy öböl mellett fekvő Furukumappuba. A hegyek lejtőit fenyvesek borítják s a falu körül nagy rétek terülnek el. A partokon hihetetlen mennyiségű kagyló- és csigahéjjat halmoztak fel a hullámok.

A falucska szállodájában szálltunk meg s igazán nem haragudtunk érte, amikor kevéssel megérkezésünk után esni kezdett, mert így a napot a levelek és ujságok olvasásának szentelhettük s egy kicsit kipihenhattuk magunkat. Furukumappuban körülbelül ezer ember lakik. Márciustól júniusig hatalmas felkészültséggel és nagy eredménnyel rákásznak kinn a tengeren, ezenkívül kagylókat szednek vagy fenékkotrók vagy buvárok segítségével. A rákokat és a kagylókat mindjárt a faluban konzervekké dolgozzák fel.

A lakosság fontos kereseti forrása ezenkívül egy itt vadon élő, rövidlevelű törpefenyőfajta (*Picea Glehnii*) nevelése. Majdnem minden ház előtt és majdnem minden udvaron a törpe fácskák ezreit láttuk. Mindegyik elnyomorodott és igazán törpe alkatu volt, szóval olyan, mint amilyeneket a japániak cserepekbe ültetve, lakásukban tartani szoktak. A szebb példányok rendszerint igen drágák és ezért termesztésük szép jövedelmet biztosít.

Amint a bennszülöttek mondták, csak ebből az egy faluból mintegy negyvenezer pengő értékű törpefácskát adnak el Japánba, pedig az innen származó törpefák nem tartoznak a legnemesebb és legkeresettebb példányok közé. Azért így is megkapnak egy-egy példányért 40—50 pengőt. Az igaz, hogy — amint később Japánban láttam — az igazán szép törpefácskák mesés áron cserélnek gazdát, sokkal, de sokkal drágábban, mint ezek itt.

Közben megjött az ősz. A vándormadarak északról nagy csapatokban érkeztek Kunasiribe. Künn a mezőkön nagy csapatokban tanyáztak az átvonuló aransármányok (*Charadrius dominicus fulvus*) s a tengerparton a gázló-ma-

darak egész légiói keresgéltek zsákmányt. Minden nap kinn voltunk az erdőben, tanulmányoztuk a madárvilágot s nagy igyekezettel gyarapítottuk gyűjteményeinket.

Egy idő múltán átköltöztünk a sziget szemben levő partjára az Ohocki-tenger mellé. Csodálatos fenyvesekben a Nikisiro-tó partján telepedtünk le. Felszerelésünket egészen tekintélyes lovas karavánon szállítottuk magunkkal. Alig hogy a tópartot elértük, kis állat ugrott fel előttünk, felrohant egy ledőlt fatörzsrre s eltűnt a fűzfabozótban. Megálltunk. Anélkül, hogy egy pillanatra is elveszítettem volna szemem elől a lombok között fel-felbukkanó állatkát, elvettem Sjöquist söréttel töltött fegyverét. A lövés ugyan éppen abban a pillanatban dördült el, amikor az állat felugrott, de sikerült mégis eltalálni. Egy régóta hasztalanul keresett állat, a *Tamias asiaticus* volt. A Kurili-szigetek közül csak ezen az egyen fordul elő. A mókushoz nagyon hasonlít, de még annál is bájosabb, kedvesebb kis jószág és sokkal kisebb is, alig fele akkora. Színe szürkésbarna a hátán sötétebb csíkkal. Természetesen nagyon örültem a zsákmánynak s az örömem akkor sem csökkent, amikor egy nap mulva Sjöquist még egyet elejtett.

A Kurili-szigeteken a baglyok nagyon ritkák s így érthető örömmel hallottuk az első éjszaka, hogy a közelben bagoly szólal meg. A hang után indultunk. Hogy a baglyot odacsalogassuk, a primuslámpánkat is magunkkal vittük. Alig öt perc alatt már két bagoly is volt közelünkben s minden különösebb fáradság nélkül sikerült további néhány perc alatt az egyiket elcsípni. Tollaslábú fülesbagoly volt. Az erdő mélyéből más hangok is hallatszottak. A legsűrűbb fenyvesből tompán hangzott a hu-hu kiáltás. Figyelmesen hallgattuk s a hang irányát igyekeztünk megállapítani. Semmi kétség sem férhetett hozzá, hogy uhu-bagoly tanyáztatott az erdő mélyén. Meg kellett kísérelnünk, hogy ezt is bekebelezzük a gyűjteménybe. Lassan és nagyon óvatosan hatoltunk befelé az erdőbe. Szerencsére pazar holdvilág könnyítette meg az utat. Egyszer láttuk is ezt a nagy erdei madarat felrepülni, le is szállt az egyik fenyő tetejére, de nem engedett magához közelebb. Abban reménykedtünk,

hogy a következő este majd több szerencsénk lesz, de sajnos, egy ideig nem sikerült uhut szereznünk.

Az egyik halászbembertől hallottuk, hogy a tengerparton az egyik barlangban denevérek tanyáznak. A halász szerint csak csónakkal lehet bejutni a barlangba. Zseblámpával és hálóval felfegyverezve csónakon mentünk hát a barlang felé. A barlang maga körülbelül tizenöt méter hosszú lehetett s szerencsésen bejutva, nem tartott hosszú ideig, amíg a denevérek felriadtak s amint körülöttünk röpködtek, a hálóval annyit elcsíptünk közülük, mint amennyire szükségünk volt.

A tengerparton nagy barakkban néhány lazachalász lakik. Naponta dús zsákmánnyal térnek haza és amikor arra jártunk, éppen a halak besózásával s hordókba rakásával voltak elfoglalva.

A halásztelep felett az egyik magas domb tetején templom áll. Friss fenyőgallyak díszítették s az odavezető úton álló templomkapukon is szalagok s más díszek hirdették, hogy valami ünnep készül. A templomban fel volt állítva a nagy templomi dob két buddhaszobor között s a szobrok előtt az áldozatok számára rendelt csészében két lazac busult. Fudzsimoto a templomba kísért és felvilágosított, hogy október 10-én van a halászhala, tengerészhala és mindazok ünnepe, akiknek a tengerrel valami dolga akad. Ez a templom pedig főképpen a tenger munkásai számára van felállítva. Nagy kedvem lett volna az ünnepségen részt venni s azért megkérdeztem a halászokat, hogy mikor lesz az ünnep s mi lesz annak a lényege? Úgy látszik azonban egy cseppet sem volt ínyükre, hogy én is részt vegyek rajta, mert azt felelték, hogy nem tudják, hogy mikor fog kezdődni s kijelentették, hogy az egész ünnepség csak szakéivásból s a nagy dob püfföléséből áll. Egyáltalán nem voltak barátságosak.

Mit volt mit tennünk, vissza kellett térnünk tanyánkra a tó partján. Ide aztán egész éjszaka hallatszott a dobok dübörgése s magamban sokat gondoltam rá, hogy úgy látszik, ha csak dobverés is az ünnep, meg szakéivás, hát bizonyosan a szakét is ilyen alaposan pusztítják, mint ahogyan a dobot verik s azért nem akarták, hogy mi is ott legyünk.

XXVI. FEJEZET.

A japáni uhu.

Mialatt a sziget déli végén Furukumappuban tartózkodtunk, megtudtam, hogy az egyik japáni a sziget belsejében uhu-fészekre bukkant. A fészek, amint elmondta, egy fa ágai között van s meglehetősen közel van a föld színéhez. A fészekben talált egy bagolyfiókát is, azt haza is hozta, hogy a házában tartsa; természetesen nagyon kíváncsi voltam a leletre, különösen amikor arról is értesítettek, hogy a fióka még él. A fióka, amint a japáni mondta Jesszo-szigetén Nemuro közelében egyik ismerősénél van s nagyon jól érzi magát.

Amikor a legközelebbi alkalommal Nemuróban voltam, kutatni kezdtem a bagoly után. A kutatás szálai egy Hiroze nevű japánihoz vezettek. Akkoriban Hiroze úr volt az uhu birtokosa. A közelebbi vizsgálat azt mutatta, hogy az állat a Bubo blakistoni egy szép példánya. Ez az állat a mi észak-európai uhunktól főképpen abban különbözik, hogy sokkal ritkább a tollazata, a csőre kék, a szeme pedig sárga (a mi uhunké téglavörös), lábai tollatlanok s a csüdjét fehér tollak fedik.

Legjobban azonban azon csodálkoztam, hogy ez az uhu olyan szelid volt, mint a kutya. Hiroze úr félretolta a kertre vezető ajtót s abban a pillanatban a madár bedöcögött a szobába. Nagyon otthonosan mozgott, sőt menten a gazdájához ment s játszani kezdett vele. A tulajdonosa kijelentette, hogy ez az uhu nagyon szereti az embereket s ha tehetné, mindig a szobában lenne. Mondhatom, nagyon különös volt, amint a dús tollazatú, hatalmas, japáni bagoly a szobában sétálgatott.

Hiroze úr és a felesége — aki, mellesleg megjegyezve, a

legszebb japáni nő volt, akit valaha csak láttam — nagyon ragaszkodtak különös háziállatukhoz. Elbeszéltek, hogy amikor a madár még kicsi volt, nem tudták, hogy mivel etessék. Arra gondoltak, hogy az ilyen kis uhubébi bizonyára tejet iszik. Az első két hónapban tehát kondenzált tejjel táplálták. Később halakkal próbálkoztak s mivel ezt a jólnevelt ifjú bagoly minden zugolódás nélkül elfogadta és láthatólag szívesen fogyasztotta, azt hitték, hogy ez a természetes tápláléka. A tejdiétát lassan megszüntették. A madár mindig több halat és mindig kevesebb tejet kapott. Még azzal sem vesződtek, hogy átmenetileg egy ideig tejben szétnyomkodott halat adjanak a madárnak, hanem egyszerűen beszüntették a tej adagolását, láthatólag minden baj nélkül.

Nagy érdeklődéssel hallgattam Hiroze elbeszélését az Uhu felnevelésének körülményeiről s igazán jól éreztem magam, mert rendkívül kellemes volt teázgatni az izzó faszénnel teli hibacsi körül, amikor a teát olyan elragadó teremtés szervirozta, mint amilyen Hiroze felesége volt. Ennek a csodálatos különös nevelésnek az eredményét ott láthattam magam előtt, mert a madár minden félelem nélkül mászkált körülöttünk s időnkint odament a gazdájához s odatartotta neki a fejét abban a reményben, hogy majd megsimogatja.

Eredetileg az volt a szándékom, hogy megkérdezzem Hiroze urat, hogy mennyiért adná el nekem a baglyot, de amikor láttam, hogy milyen szeretettel veszik körül az állatot, a kérdés nagyon nehezemre esett volna. Úgy látszik azonban, hogy már kerülő utakon értesültek róla, hogy szeretném az állatot megszerezni s ezért Hiroze úr igazi japáni figyelmességgel eleve kijelentette, hogy a baglyot a világ minden kincséért sem adná el, azonban mindjárt azt is hozzá tette, hogy bár nagyon ragaszkodik a madarához, mégis szívesen nekem ajándékozná, ha elfogadnám, mert hallotta, hogy a madarakat tanulmányozom. Természetesen annak a reményének adott kifejezést, hogy a madárnak az új gazdájánál is jó dolga lesz s hogy barátságosan fogok vele bánni. Így aztán, amikor ezt természetesen készségesen megígérttem, tulajdonosa lettem a csodálatos állatnak.

Az expedíció új tagját magammal vittem hát atyái földjére Kunasiribe, ott ekkoriban az expedíció főhadiszállása volt. Ezt a különös háziállatot csakhamar annyira megszerettem, hogy az expedíció végén arra a merész elhatározásra szántam rá magam, hogy megpróbálom elevenen Svédországba hazaszállítani. Mivel Szibirián keresztül vasúton nem tudtam magammal vinni, kénytelen voltam hajón via Szuzei-csatorna expedálni. Amikor a Kurili-szigetek tanulmányozását be kellett fejeznünk s visszatértünk Tokióba, a madár velünk volt. A japáni fővárosban az Imperial-szállodában laktunk. Szerencsére a szálloda kertjében pompás nagy kalitka is volt, amelyik ebben az időben éppen üresen állt s így a madár elhelyezésével nem volt sok gondunk. A szálloda kozmopolita vendégei, de a japáni ujságírók is nagyon élénken érdeklődtek a madár iránt s a képe minden japáni ujságban benne volt. A képhez írt cikkek címében jó vastagon ott pompázott «Uhu az Imperial-hotelben» stb. s bizonyosra veszem, hogy azalatt az idő alatt, amíg a bagoly a kertben volt, sokkal több ember kereste fel az Imperial-szálló kerti teadélutánjait, mint különben. Az ujságíróknak ugyan teljesen részletesen elmondtam, hogy hogyan került az uhu a birtokomba, a lapokban nagy csodálkozásomra mégis az állt, hogy ezt a ritka és a maga nemében egyedülálló vadállatot a Kurili-szigetek őserdőiben a legnagyobb életveszedelmek között személyesen fogtam s azután olyan jól bántam vele, hogy jámbor lett, mint valami ma született birka és így tovább. A japáni ujságírók úgy látszik amerikai kollégáikhoz jártak iskolába.

Amikor a svéd keletázsiai társaság «Canton» nevű motorhajója Jokohamába érkezett, a hajó kapitánya szívesen vállalkozott arra a feladatra, hogy a madarat elevenen hazaszállítja. Három hónapos út után Kínán, Indián és a Szuzei-csatornán keresztül az uhu szerencsésen meg is érkezett Göteborgba, honnan egy szép napon az otthonomba, a Stockholm közelében levő Rönningebe hozták. A hosszú út után a fickó kíváncsian nézegette új környezetét s csakhamar ugyanolyan jó kedvű volt, mint annakidején Japánban. Csak a kutyámat, egy ártatlan kis tacsikót, nem szível-

heti, de egyébként láthatólag itt is éppen olyan jól érzi magát, mint a Földgolyó másik oldalán (l. 63. kép).

Hogy ne érezze magát túlságosan egyedül, azóta már párt is szereztem számára, egy svéd uhu személyében, de eddig még nem becsülte valami sokra a fáradozásomat. Svéd kollégájával szemben nagyon rezerváltan viselkedik. Mindamellett remélem, hogy tavasszal majd az én különös kis japáni-svéd társaságomba is bevonulnak a melegebb érzések s akkor a két madár között teljes lesz az egyetértés.

XXVII. FEJEZET.

Fudzsimoto, a japáni szolga.

Az eddigiekben nagyon gyakran előfordult Fudzsimotónak, az expedíció japáni szolgájának neve. Nevezetes fiatalember ő, hisz már nagyon sok mindenfélén átment ebben az életben.

Legelső alkalommal akkor láttam, amikor a «Hakohu Maru» fedélzetén 1929 nyarán az első utat tettem a Kuril-szigetek között. Kevéssel hajóraszállásunk után kopogott az ajtón mosolygó ábrázatával s teát szolgált fel. Kendzsi Fudzsimoto néven mutatkozott be s tudomásunkra hozta, hogy ő a hajó pincérje és ezért bátorkodik érdeklődni, hogy mi az óhajtásunk az enni- és innivalókat illetően. Meglehetősen jól beszélt angolul s úgy látszik, szívesen gyakorolta is ezt a nyelvet, mert napról-napra beszédesebb lett. A beszélgetés közöttünk természetesen angolul folyt s bizony gyakran jó hosszú ideig maradt a kabinban. Nagy nyelvismeretére a japáni nagy utasgőzösökön tett szert, mert mint hajópincér éveken át szolgált s a világ minden nemzetének fiaival találkozott.

Egy szép napon arra kért, hogy az expedíció idejére alkalmazzam szolgának. Habozás nélkül kijelentettem neki, hogy nagyon szívesen megtenném, de hát nem vihetem el a hajóról, mert itt szükség van rá. Erre azt felelte, hogy már úgyis torkig van az örökös ide-odahánykolódással, az örökös hullámozással és ingadozással, s ha én nem alkalmazom, akkor valami más állást keres, de minden körülmények között elhagyja a hajót. Jamamoto kapitány, a hajó parancsnoka elé vittem a dolgot. Jamamoto habozás nélkül megerősítette, hogy Fudzsimoto már korábban bejelentette neki, hogy amint lehet, elhagyja a hajót, s hogy az

ő részéről ez elé a szándék elé semmi akadályt sem gördít. Így tehát Fudzsimotót szolgálatunkba fogadtam s azt a parancsot adtam neki, hogy amint a hajó visszatér Tokióba, azonnal szereljen le és jöjjön tervezett főhadiszállásunkra, Sanába, Jeterofu-szigetén. Október végén érkezett meg. Már hajnali ötkör partraszállt, de mint törölmetszett és udvarias japáni, csak akkor mutatta mosolygós ábrázatát, amikor rendes körülmények között fel szoktunk kelni, hogy álmainkat ne háborítsa.

Fudzsimoto nálunk eleinte mint szakács és szolga működött. Az európai konyhaművészetben nagyon jártas volt. Munkája reggel hétkor a tea felszolgálásával kezdődött. Mivel nagyon ügyesen dolgozott s bőséges készletek álltak rendelkezésünkre konzervekből, kekszektől, kétszersültből, csokoládéból s más eféléből, a főzés csak igen rövid időt vett igénybe. Ezért azután már unalomból is kevésel megérkezése után megtanulta az állatok preparálásának módját s rövidesen kitűnően belegyakorolta magát ebbe a nem mindig könnyű mesterségbe. Így vált belőle azután Sjöquist számára kitűnő segítség.

Fudzsimoto nagyon sokat és nagyon távoli világrészekben utazott. Mint szolga háromszor volt Európában, egy éven át Ausztráliában lakott, a keletindiai szigetek közül számtalanon megfordult stb. Szívesen beszélt kalandjairól s még akkor sem toldott sehol semmit hozzájuk, ha szavait egész sereg áhítatos hallgató figyelte. Különösen erős hatása volt a gyengébbik nemre. A lányokat majd a hideg rázta utána. Persze ő is szeretett a lányok körül legyeskedni és soha olyan jól nem érezte magát, mint amikor csinos japáni lányok között kalandjait mesélgethette. Ilyenkor vége-hossza nem volt a nevetésnek s láthatóan történeteit ő maga legalább éppen annyira élvezte, mint a hallgatósága. Valami színészi tehetség is volt benne, s egy alkalommal a tél folyamán fel is lépett Sanában. Valami műkedvelők színielőadást rendeztek. Fudzsimoto gésának öltözött s a hallgatóság állandó tetszésnyilvánításai közben plasztikus táncokat adott elő. Elmondta, hogy a japáni nagy utas-szállító gőzösökön több alkalommal lépett fel mint gésa, és

valóban a viselkedésén meglátszott, hogy nem először játsza ezt a szerepét.

Élete legnagyobb eseménye akkor játszódott le, amikor a «Szuva Maru»-gőzös fedélzetén Londonból Japánba volt visszatérőben. Az utasok között volt New-Zealandról egy főnök a lányával, akik a wembley-i világiállításon voltak s most hazafelé igyekeztek. Fudzsimotot hozzájuk osztották be mint steward-ot. Ennek az lett a szomorú következménye, hogy a főnök lánya halálosan beleszeretett. Annyira ment ez a dolog, hogy a lány mindenképpen a japáni pincérhez akart feleségül menni. Fudzsimotónak se volt éppen kedve ellenére a dolog, mert a lány csinos is volt, meg aztán az öreg főnöknek jócskán volt pénze is. Viharos jelenetek után végre az apa engedett, Fudzsimoto abbahagyta a pincérmesterséget s a főnök költségére a lánnyal együtt New-Zealandba hajókázott, mert itt akarták az esküvőt megtartani s itt akartak letelepedni. De itt aztán tragikus vége is lett az idillnek. New-Zealandba semmi körülmények között sem adnak japániaknak beutazási engedélyt s így Fudzsimoto sem szállhatott partra. A lány majdnem meghalt bánatában s amint Fudzsimoto mondja, bizony ő is nehezen vigasztalódott. A főnök hatalma nem terjedt annyira, hogy vőjelöltjét valahogyan az országba csempészhesse, s így nem maradt más hátra, mint hogy Fudzsimotónak szépen hajóra kellett újra szállnia és vissza kellett utaznia Japánba. Útját természetesen — s ezúttal valószínűleg nagyon megkönnyebbülten — megint a főnök fizette. Fudzsimoto Japánban gyorsan vigasztalódott, csak éppen az bosszantotta, hogy megint ott kell folytatnia, ahol abbahagyta s újra pincérnek kell felcsapnia akkor, amikor olyan közel állt már ahhoz a boldogsághoz, hogy egy valódi törzsfőnök veje legyen. Szerelme természetesen örökké tartott, csak éppen ennek az örök szerelemnek a tárgyai változtak meglehetősen sűrűn.

A Kurili-szigeteken is összetört néhány női szívet. A legelső eset Jeterofu keleti partjain egy kis faluban történt. A szigeten megtett százkilométeres síutunk alatt az egyik kis falunak vendéglőjében szálltunk meg. A vendéglősné-

nek volt egy éppen serdülő korban levő lánya. Fudzsimotóban jött meg a lány életének a boldogsága, mert szerelem gyulladt — mármint a lány szívében — a deli Fudzsimótó láttán. Egészen belebolondult Fudzsimotóba. Az igaz, hogy Fudzsimoto a kis japáni lány szemében rendkívül kíváncsós férj lehetett, hiszen Fudzsimoto az egész Földet beutazta, angolul beszélt, európai módra tudott főzni, szolgálta volt külföldieknél s még mindehhez nagyon előnyös külseje is volt. Kell ennél több Jeterofu keleti partján egy japáni lány szívének? A leány atyja már régebben meghalt, az anyja már nagyon öreg volt s így ez a lány látott el minden dolgot a vendéglőben. Gazdagok voltak, sok lovuk volt s minden csinosnak és tisztának látszott náluk. A lánynak mindenesetre szüksége volt férjre és most, hogy ilyen rendkívüli módon alkalmas férjanyagra talált, nem akarta kiengedni a keze közül. Minden erővel igyekezett engem is rábeszélni, hogy maradjunk egy napig náluk, hogy kipihenhessük magunkat, de akkor nem volt időnk. Vigasztalásul megígértük, hogy tizennégy nap múlva újra erre fogunk visszatérni, s akkor is be fogunk térni a vendéglőbe.

Időközben az Attozan-vulkán lejtőinek fenyveseiben voltunk. Fudzsimoto izzó szerelmesleveleket kapott a lánytól. Szívszakadva várta visszatérésünket s Fudzsimotónak szerelmi ajándékképpen egy hálósapkát s egy pár harisnyát küldött. Végre visszatértünk a faluba. Rendkívül választékosan bántak velünk, s a lány nagyon boldognak látszott, hogy megint találkozhat Fudzsimotóval. De hát döntésre nem került a dolog, mert egy nagy baj volt az egészben. Fudzsimoto ugyanis azon a nézeten volt, hogy a lány nagyon nagy darab nő s ebben végre is igaza volt, mert bizony a szende leányzó majdnem kétszer akkora volt, mint szívének szerelme, a mi Fudzsimotónk. Azzal vigasztaltam Fudzsimotót, hogy a lány szerelme is biztosan kétszer akkora, mint más közönséges japáni halandóé. A ház azonban meglehetősen jól festett, a sok ló meg egyenesen jólétre vallott, s így Fudzsimoto nem mondott határozottan nemet, hanem azzal váltak el, hogy majd írni fognak egymásnak. A lány mindenesetre gyakran írt, de Fudzsimoto

egyre ritkábban válaszolt. Amikor ezért rápirítottam, kijelentette, hogy a vendéglő nagyon rossz helyen van, és hogy havonta legfeljebb néhány vendég fordul meg benne, így hát semmiképpen sem lehet jó üzlet. Úgy látszik, ez a megfontolás vezette akkor is, amikor lassankint teljesen abbahagyta a levélrást.

Amikor fél évvel későbben Tomari faluban Kunasirin voltunk, Fudzsimotónak sikerült újra olyan lányra bukkannia, akiért lelkesülhetett. Ez a lány Tomari falu vendéglősenek a lánya volt. A lányt egyébként «kerekkepű lánynak» becézgettük magunk között, mert az arca olyan volt, mint valami golyó. Mindamellett meglehetősen szemrevalóan festett s mindig rendkívül kedvesen mosolygott. Nagy előnye volt az is, hogy igen ügyesen játszott a szamizén, a japániai kedves húros hangszerén. Ezzel a lánnyal kezdett hát Fudzsimoto levelezni. A lány felszólította Fudzsimotót, hogy amikor az expedíció befejeződik, jöjjön vissza és lakjon a vendéglőben, természetesen teljesen díjtalanul. Hasonló meghívásokat Fudzsimoto máshonnan is kapott, s úgy látszik, komolyan gondolkodott is rajta, hogy majd alkalomadtán sorban egymásután élni is fog a meghívásokkal.

Amikor az expedíció befejezte után Tokióban elbúcsúztam Fudzsimotótól, természetesen megkérdeztem, hogy mit fog csinálni a közeljövőben. — «Kunasiriba megyek s a sífutást fogom gyakorolni» — felelte. — «Ejh» — válaszoltam én — inkább valld be az igazat s mondd meg, hogy a kerekkepű lányt akarod elvenni! Eleinte tagadta a dolgot, de aztán teljes beismerésbe csapott át s bevallotta, hogy valóban ez a szándéka. Ez volt a Kurili-szigeten tett expedícióknak való részvételének a vége! Arra kértem, hogy írjon legalább egy levelezőlapot nekem is, ha szerencsésen elvette a lányt. Ezt meg is ígérte, a levelezőlap azonban a mai napig sem érkezett meg. Valószínűleg útközben Kunasiri felé találkozott egy másik, még kellemesebben mosolygó lánnyal, s ezzel megváltoztak tervei.

Mindebből azt gondolhatná az olvasó, hogy Fudzsimoto az ideje legnagyobb részét bonyodalmas szerelmi ügyeivel

60. Az 1929-ben szerzett két legszebb tengerivídra gerezna Matszuva szigetén.

61. Holtan talált tengerivídra gerezsnája. A gerezsnát tartó japáni halász találta Paramusir-sziget partján.

62. Usadékfa Onnekotán-szigetén.

63. A szelíd uhu Kunasirin, ősei szigetén.

töltötte, sőt valószínű, hogy olyanok is lesznek, akik szolgánkat egyszerűen japáni szoknyavadásznak fogják tartani, de Fudzsimoto becsületének védelmében egész nyíltan és őszintén ki kell jelentenem, hogy szerelmi históriái ellenére a szolgálatát nagy általánosságban mintaszerűen látta el. Munkaszerető és tettekrekész ember volt, soha egy panasz szót se hallottam tőle, még akkor sem, amikor a munkaideje tizenöt vagy még több órát vett igénybe, pedig bizony ez elég gyakran megesett. Nagyon becsületes, illedelmes és rendes ember volt s a maga módja szerint sok mindennel hozzájárult az expedíció sikeréhez.

Fudzsimoto szívének leghőbb vágya volt, hogy mint szolgálga Svédországba is elkísérhessen. Megígérte, hogy akárhova is fogok még expedícióra menni, elkísér hűségesen mindenfelé, akármeddig is fog tartani az utazás. Eleinte egészen komolyan gondoltam is rá, hogy majd magammal viszem, de aztán eszembe jutott az a sok japáni lány, aki szerencsétlen lenne, ha megfosztanám őket a lovagjuktól, s a szegény svéd lányokra is gondoltam, akiket Fudzsimoto szerencsétlenné tenne, ha Svédországba jönne, s így alapos megfontolás után eltekintettem tervemtől.

XXVIII. FEJEZET.

Norvég cetvadászok között Sikotanban.

Mialatt ősszel Kunasiriben dolgoztunk, rövid kirándulást tettem a szomszédos Sikotan-szigetre, hogy itt a bálnavadászatot tanulmányozzam, s hogy a sziget ainu lakosságának utolsó romjaival megismerkedhessek. Ezeket az őslakosokat az északi szigetekről telepítette ide együvé a japáni kormány.

Sikotanon van a Kurili-szigetek egyetlen jól védett kikötője. Nagy kerek, keskenybejáratú öböl ez s az öböl belső oldalán a parton állnak a bálnavadásztelep házai, azaz Sikotanfalva. A bálnavadászat meglehetősen eredményes lehet a környéken, mert Sikotan tekintélyes nagyságú. Az öbölben viharos időben messze vidékről összegyülekeznek a halászhajók s a bálnavadászhajók. De csendes időben is elég nagy a forgalom az öbölben, mert a nyári hónapokban itt van az állomása az egyik nagy japáni bálnavadász-társaságnak. A lehető legmodernebb felszerelésű bálnavadászhajók és halászbárkák, a parton nagy feldolgozótelep tartoznak az állomás keretébe. Szeptember 27-én este érkeztem Sikotanba. Amint partra szállottam, megcsapta az orromat a rothadó hús átható szaga. A bálna emberi táplálkozásra alkalmatlan részeit ugyanis felvagdalták apró darabokra s megszáritva műtrágyának használják. A száradás nem megy egészen símán, s ezért itt is, mint minden más japáni bálnavadász-állomás körül, hihetetlen bűz van.

Berendezkedtem a falu vendéglőjében s azonnal útnak is indultam a faluba, hogy megállapítsam, valóban lakik-e itt norvég bálnavadász, mert mielőtt ide jöttem volna, hallottam róla s szerettem volna megismerni.

A terjedelmes faluban egy ideig ide-oda ödöngtem, míg végre útbaigazítottak s meg is mutatták a házikót, ahol az én emberem lakott. Bekopogtattam s nagy örömmre európai nő nyitott ajtót. A norvég bálnavadász felesége volt.

Larsenné asszony nagy szívélyességgel invitált be a házba. Elmondta, hogy úgy ő, mint a férje már régóta várják látogatásomat, mert hallottak róla, hogy itt vagyok a közelükben, de már éppen kezdtek letenni róla, hogy megismerhessenek. Elmondta azt is az asszony, hogy az ura éppen bálnavadászaton van, de még az este hazaérkezik. Japánban ugyan a szokások nagyon szigorúan előírják, hogy az asszonynak férje távollétében nem szabad férfivendéget fogadnia, de ezúttal ezen az illemszabályon túltettük magunkat. Legalább lesz miről beszélni a szomszédoknak — gondoltam magamban — s beléptem a házba. Larsenné azonnal kávéfőzött és egyben meghívott vacsorára is, de erre természetesen csak a férje hazaérkezte után kerülhetett sor. Larsenné már másfél éve volt Japánban s meglehetősen jól beszélte már a japáni nyelvet is.

Beszélgetés közben egyszer csak hajósziréna bűgását hallottuk. Néhány rövid jelzést adott. — Most jön, de bálna nélkül — mondta Larsenné. Lementünk Larsen elé a kikötőbe. Az öböl bejáratánál éppen befelé tartott a hajó. Az előárbocán ott volt a megfigyelőkosár, az orrában a szigonyágyú. Ha a hajó bálnával érkezik, akkor a kürtjével három hosszú jelt ad. Ilyenkor nagy az öröm az egész faluban, mert a falu egész lakossága valamilyen módon, vagy közvetve, vagy közvetlenül a bálnavadászból él. Még a falu környékén tanyázó fekete varjak is ismerik már ezt a jelzést, mert ennek hallatán egyszerre csapatostól ellepik a kikötőt, tudva, hogy valami hulladék, bédarab és hasonló hasznavehetetlen mócsing csak jut nekik is. Nemsokára partraszállt Larsen is. Bennünket Larsennével két kis pekingi pincsi kísért le a kikötőbe Larsen elé s most a két kis állat majd megbolondult a boldogságtól, hogy urukat megint láthatták, magasan felugráltak rá és mindenképpen kimutatták az örömüket, hogy megérkezett. A kölcsönös üdvözléseken szerencsésen átestünk s visszamentünk Lar-

senék házába. A Tönsbergből ideszármazott Larsen Lajos javakorbéli s jellegzetesen északi típusú férfi. Fiatalabb korában British Columbia és Alaska partvidékén amerikai bálnavadász-társaságok hajóin dolgozott, de a legutóbbi tizenöt esztendő óta megszakítás nélkül japáni társaságok szolgálatában töltötte. A Japánban dolgozó norvég bálnavadászok között az elejtett bálnák száma tekintetében kétségtelenül ő tartotta a rekordot, mert sajátkezűleg közel kétezer bálnát szigonyozott már meg.

A Kurili-szigetek körüli vizekben csak nyaranta vadászott. A legutóbbi nyáron negyvennégy darabot ejtett el. Ezek közül huszonkilenc jutott a legkedvezőbb időszakra, augusztusra. Egyben kijelentette Larsen, hogy a kedvező időktől erre az évre már végleg búcsút kell venni. A legutóbbi hat napon keresztül három hajó összes zsákmánya egyetlen bálna volt s így itt az ideje, amint Larsen mondotta, hogy ők is délre vonuljanak. Ezen a napon a három hajó közül még csak látni sem látott egyik sem egy fia bálnát se, de azért, ha az idő megengedi, a következő nap újra kimennek, hátha több szerencsájuk lesz. — Ha velem akar jönni — jelentette ki — természetesen a legszívesebben látott vendég a hajón, de — tette hozzá — a kilátások nagyon csekélyek. — Elhatároztam, hogy a kedves meghívásnak minden esetre eleget fogok tenni, bár hajnali négykor kellett indulni.

A norvég konzervekből készített vacsora nagyszerűen ízlett. Vacsora közben Larsen sok érdekes dolgot mesélt el a Csendes-óceán bálnái között töltött életéből. Az apja is bálnavadász volt japáni és amerikai társaságok szolgálatában. Amint elmondta, az apja rendkívül takarékos ember volt s nem engedett semmit kárba veszni. Például a bálna tejét mindig felfogta, ha véletlenül olyan nőtényt ejtettek el, amelyiknek az emlőjében tej is volt. Még sajtot is készített ebből a tejből, sőt a hajóján a tejeskávéhoz rendszeresen bálnatejet használtak. Larsen, aki szintén az apjával utazott, kényszerűségből szintén megette a bálnatejből készített sajtot, de bizony nem nagyon ízlett neki se, a legénység meg éppen sokat zúgolódott miatta. A bálnatej meg-

lehetősen sűrű és sajnos, a tengeri algák ízére emlékeztető mellékíze van. Több alkalommal újszülött bálnaborjúkat is látott. Ezek a «kis» állatok tíz-tizenkét méter hosszúak lehettek.

Sikotan mellett többféle bálnát vadásznak. A japáni munkások egy bizonyos fajta bálnát (Sejwal) kedvelnek a legjobban, mert ez apró halakból és rákokból él. Ha szerencsájuk van, egy-egy ilyenfajta bálna gyomrában felbontáskor több tonnányi friss tengeri rákot lehet találni, s az már a bálna feldarabolóinak előjogaihoz tartozik, hogy a bálna gyomortartalmát feloszthatják maguk között. A kereskedelmileg legértékesebb fajta az ambrás cet (Pottwal, *Physeter macrocephalus*), tintahalakkal él s így természetesen a darabolóknak nem sok öröme telik benne. Egy alkalommal Larsen az egyik bálna gyomrában olyan vastag tintahal-fogókarra talált, mint egy emberi comb. Mekkora tintahal lehetett, amelyiknek ekkora a fogókarja! Azonkívül azt is elmondta Larsen, hogy a bálnák között gyakran talált olyanokat, amelyeknek a szája körül hatalmas sebek és sebhelyek vannak. Ezek semmi esetre sem származhatnak máshonnan, csak a tintahalakkal vívott küzdelmekből, s bizony elképzelhető, hogy az óriástintahalak és a bálnák között a tenger mélyében szörnyű küzdelmek folyhatnak le.

Másnap reggel a bálnavadászhajó egyik matróza fél-négykor keltett fel. Amikor kiléptem a szabadba, még szuroksötét volt, de az ég legnagyobb részén szépen ragyogtak a csillagok. A matrózzal együtt elmentünk Larsenért, a parton előfűtyültünk egy csónakot s a hajóhoz eveztünk. A horgonyt azonnal felszedték s már indultunk is ki a tengerre bálnákat keresni. Jeterofu felé haladtunk. Hihetetlenül erős hullámvás dobálta vadul a hajót s a tengeren itt-ott hatalmas ködfoltok feküdtek. A kicsi, de kedélyes szalónban Larsen elmondta, hogy a hajót huszonöt évvel ezelőtt Norvégiában építették. A hajó feneke nagyobbára már el van rozsdásodva, amint Larsen mondotta, a fenék már csak rozsdából s cementből van. Bizony, ha zátonyra futna, úgy elsüllyedne az ócska hajó, mint a fejsze. De hát nagyon helyes kis szalónja van és tizenegy csomóval tud haladni,

tehát azért ennek is megvannak a maga előnyei — tette hozzá elgondolkodva.

A nyílt tengeren egészen a víz felszínén másfélméteres tonhalakat láttunk sebes mozdulatokkal tovasiklani. Néhány órai út után nagy motoros bárka közelébe jutottunk. A bárka fedélzetéről néhány ember integetett felénk. Oda-mentünk hozzájuk megtudni, hogy mit akarnak. Déljapáni halászok voltak és ezeken a vizeken tonhalakra halásztak. Itt-ott a vízben látszottak a kicsiny zászlós bóják, ezek jelölték horgaikat. A bárkán a férfiak azt szerették volna tudni, hogy nem találkoztunk-e útközben valahol tonhalakkal. Hálából a felvilágosításért egy kötélre nagy darab tonhalhúst kötöttek s a kötél másik végét átdobva fedélzetünkre, kellemes változatossághoz juttatták egyhangú konyhánkat. Viszonzásul mi meg bálnahúst küldöttünk nekik, természetesen ugyanezen az úton. Elmondták közben a környéken tett tapasztalataikat a bálnák körül is s így az ő észleleteikkel is gazdagabban mentünk tovább. A tonhalat Japánban nagyon sokra becsülik. Horgokkal halásszák s családoknak heringeket használnak.

Nemsokára a víz színén ringatózva láttunk egy különös tengeri halat, az ú. n. Orthogoriscus mola-t. Egészen mozdulatlanul hevert a hullámok tetején s azért jól megfigyelhettem. Nem szokatlan, hogy a tenger néha fantasztikus alakú szörnyetegeket produkál, de ez a hal bizonyára még a tenger szörnyetegei között is elsőrendű helyet foglal el. Tulajdonképpen csak két hatalmas úszó teszi az egész halat, egy hátúszó s egy hatalmas farkúszó, amelyek közé benyomorítva mint valami egészen valószínűtlenül torzképződmény helyezkedik el az állat tulajdonképpeni teste. Ez a példány csak egy méter körüli hosszúságú volt, de vannak olyanok is, amelyek két és fél méteresre is megnőnek s ezek megközelítik súlyban a háromszáz kilót. A hajó éppen a hal felé tartott, de azért az állat csak akkor riadt fel mozdulatlanságából, amikor már alig néhány méternyire voltunk tőle.

Az árbockosárban több matróz szorgalmasan kémlelődött a bálnák után, de csak tizenegy óra felé bukkant fel

a láthatáron egy finnbálna (vagy barázdás bálna, *Balaenoptera musculus*). Természetesen egyszerre izgatottabb élet volt a fedélzeten s teljes gőzzel a bálna után eredtünk. Jó félórán át a nyomában voltunk, akkor azonban ködbe kerültünk s fel kellett hagynunk az üldözéssel. Kétórai cirkálás után újabb bálna bukkant fel s ennek is habozás nélkül a nyomába szegődtünk. Ez is úgy nevezett finnbálna volt s ezért a vadászat elejétől kezdve érdekes volt. A finnbálna nagyon gyors s a bálnavadászok ezért gyakran nevezik a tenger agarának. Az állat egy ideig ide-odatévelygett, azután egyenesen délnek fordult, gyakran a víz alá bukkott, de amikor a felszínen megjelent, mindig jól látszott a lélekzetvételekor magasba emelkedő gőzsugár. A hajó ugyan tizenegy csomó sebességgel haladt, de csak egyórai üldözés után sikerült valami keveset csökkenteni a távolságot a hajó és a bálna között. Larsen egész idő alatt a szigonyágyú mellett állt. A bálna nem volt nagyon messze, de rendszeren valamivel lőtávolon kívül úszott előttünk. Amikor már vagy negyven kilométeren keresztül üldöztük dél felé, egyszer alig harminc öl távolságban bukkant fel a hajó orra előtt. Most Larsen rásütötte a szigonyágyút. A lövés azonban egy kicsit hosszú volt, a lövedék a bálna előtt csapott be a vízbe. Ezzel erre a napra vége is volt minden kedvező kilátásnak. Nem tehattünk mást, a hajót hazafelé irányították s az ágyút újra megtöltötték, hogyha netán mégis valami akadna, ne kelljen elszalasztani. Mi meg lementünk a szalónba.

Nemsokára a hajópincér jelentkezett azzal a hírrel, hogy a hajóhoz egy Jeterofura tartozó bálnavadászhajó közeledik. Ellefsen hajója volt. Ellefsen az egyik a Kuril-szigetek körül dolgozó japáni szolgálatban álló, három norvég bálnavadász közül, akivel már három hónappal ezelőtt Sanában megismerkedtem. Ő is Sikotan felé tartott, s így szép skandináviai estre volt kilátás.

Egyszerre értünk partra s a parton Larsenné és a két pekingi pincsi — a szokásokhoz híven — hűségesen vártak. Larsen vendégszerető házában ültünk össze vacsorához. Vacsora közben Ellefsen elmondta, hogy ő már itt az északi

vizeken befejezte erre az évre a bálnavadászatot s most éppen Dél-Japán felé tart, hogy kipihenhesse magát. Nagyon elégedett volt, mert a nyár folyamán hetvenhárom bálnát szigonyozott meg. Volt olyan napja, amelyiken öt bálnát ejtett el. Ellefsen akkor negyvenöt éves volt s már tizenötéves kora óta jóformán csak a bálnavadászatnak élt. A Csendes-óceánon kívül Island, Grönland és a Far-Öerszigetek partjai körül, New-Foundland, sőt Ausztrália és New-Zealand környékén is vadászott s egészben mintegy ezerháromszáz bálnát ejtett el. A legnagyobb zsákmánya egy kilencvenkét láb hosszú kékbálna volt.

— A tenger leggyalázatosabb ragadozója a kardhal — jelentette ki Ellefsen. — 1907-ben elejtettem egyet, amelyiknek a szája tele volt hús- és zsírcafatokkal. Az elejtett bálnák hazavontatásakor gyakran előkerülnek s nagy darabokat hasítanak ki a zsákmány testéből. Egyszer elejtettem egy bálnát, s mire hazaértem vele, bizony majdnem a felét elpusztították a kardhalak!

Megkérdeztem, hogy a bálnákkal folytatott harmincéves háborúskodása alatt talált-e ámbrát valaha az elejtett állatokban.

— Igen, háromízben. Először 1911-ben a Far-Öerszigetekenél. Akkoriban az egyik ambrás cet (Pottwal) belében tizenhat kiló ámbrára bukkantunk. Kilóját kétezerszáz svéd koronáért adtuk el. A másik két alkalommal összesen százhatvanegy és fél kilót találtunk. Ilyen szerencsés fogással vagyont lehet szerezni, de természetesen minden alkalommal többen voltunk, akiknek osztoznunk kellett a nyereségen. De azért mindenki nagyon rendes kis pénzt kapott!

Az ámbra szürkésbarna, viaszszerű, áttetsző anyag. Csak egy bizonyosfajta bálna (Pottwal) bélcsatornájában találják, de néha találnak egy-egy darabot a vízen úszva vagy a tengerpartra kivetve is. Az ámbrát általában beteges képződménynek tartják. Csak az az egy bizonyos, hogy állati részeket szokott tartalmazni. Különös kellemes, a pézsmához hasonló illata van, az illatszeriparban különféle esszenciák hozzáadásával használják fel s mert na-

gyon ritka, hihetetlenül magas árakat tudnak érte kisorsfolni.

Vacsora után Larsenék grammofonját szedtük elő. Egykettőre kiderült, hogy Larsenék alaposan el vannak lemezekkel látva. Még svéd énekesektől is volt vagy egy tucat lemezük. Mindenki örült a kedves és otthonos hangon megszólaló muzsikának, kivéve az egyik pincsit. Amint a grammofón szólni kezdett, egyszerre teljesen magánkívül volt kétségbeesésében s hangosan üvöltözött. Ha ennek ellenére mégis tovább játszottunk, csakhamar az ajtóhoz ment s kérte, hogy eresszük ki. Nem bírta ki a műélvezetet.

Ellefsennek is volt egy ölebe, de ez a hajón maradt, mert olyan kövér volt, hogy sehogyansem tudott volna hosszabb sétával megbirkózni. Amikor a kutyaát megismertem, mindjárt azt mondtam Ellefsennek: — No, ugyancsak elkényeztetheti ezt a kutyaát, bizonyosan mindenféle édességgel tömi! — Nem, azt igazán nem, csak éppen egy kicsit sok sört iszik. — Erre a feleletre nem számítottam s az állam majd leesett a bámulattól. Természetesen érdekelt a söriszák kutya s Ellefsen készséggel beszélt tovább a dologról. A kutya valamikor régebben egyszer megkóstolta a sört s annyira ízlett neki, hogy attól kezdve Ellefsentől minden nap kiköveteli a maga rendes söradagját. Ha nem kapja meg, egész nap rosszkedvű s nagyon kelletlen. Emmellett a kutya nem iszik akkor, ha valaki nézi. Ellefsen nagyon szerette a kuttyáját, úgy segített tehát a bajon, hogy teletöltötte az állat tányérját sörrel, azután kiment a kabinból. A kutya abban a szempillantásban felhabzsolta a sört. Így természetesen tipikus sörpocakot eresztett a kis dög s bizony többször neki kellett szaladnia, amíg nehézkes testével át tudott ugrani a kabin küszöbén (l. 64. kép). Különös alkalmakkor erősebb italokat is kapott s ezeket is nagyon szerette. Ellefsen barátai kivétel nélkül ismerik kuttyája különös szokásait s így ha Ellefsen a hajójával valahol kikötött, a kutyaát rendszerint erősebb itókákkal vendégelték meg. Nem csoda, ha a kikötőben való tartózkodás idején a kutya jóformán egy pillanattig sem volt józan.

Régebben Larsent a vadászatokra egy juhászkutya kísérte vagy tizenöt éven keresztül. — Ez igazán vérbeli bálnavadász volt — mesélte Larsen — amint a telegráf megszólalt a hajón s jelezték, hogy bálnát pillantottak meg, a kutya azonnal a hajó orrába sietett, akárhol is volt addig. Itt aztán buzgón kémlelt a bálna után s amint megpillantotta, majd a vadászat folyamán végig minden izgalmasabb pillanatban is, olyan izgatott lett, hogy hangosan ugatni kezdett. Ha a bálna már a hajó közelében volt, olyan igyekezet töltötte el, hogy buzgalmában néha még a szigony kötelét is felemelgette a szájával, mintha segíteni akarna. Amint a lövés eldőrdült, a szemét mereven a szigony után kihúzódó kötélre szegezte. Ha azt látta, hogy a kötél hirtelen megereszkedve csap le a vízre, tudta, hogy a bálnát eltaláltuk, de ha a kötél egyenesen kihúzódva lassan süllyedt lefelé, tudta, hogy a lövés nem talált. Ilyenkor a kutya mintegy megsértve, behúzott farokkal azonnal a hátsó fedélzetre ment. Ha a lövés sikerült s ha a bálnát odavontattuk a hajó mellé, a kutya mindig kapott a bálna farkúszójából ínycsalatokat. Ködben sem nyugodott. Ilyenkor kiállt a hajó orrába s bálnák után szimatolt, mert tudni kell, hogy a bálna lélekzetvételkor nagyon is érezhető szagot terjeszt maga körül.

Az este a lehető legkellemesebb hangulatban telt el s másnap reggel fél négykor, bár a csillagok még javában ragyogtak, már lent voltunk újra a kikötőben s csónakot fűttyentve elő, a bálnavadászhajó feldélzetére igyekeztünk. Azonnal a nyílt tengerre indultunk, de már rövid néhány óra múltán sűrűn kezdett zuhogni az eső. A rádiótelegráfista mindenfelől intőjeleket kapott. Egybehangzóan több állomás tudatta, hogy nagy vihar közeledik. Larsen el is hátrázta, hogy amilyen gyorsan csak lehet, visszatérünk a kikötőbe. Ellefsen ugyaneznap reggel indult el Dél-Japán felé s amint utóbb hallottam, sikerült neki a vihar elől Nemuro kikötőjébe menekülni. Délután a kikötőbe érkezett két másik bálnavadászhajó és egy sereg halászhajó is. Akadt köztük egynéhány Kamcsatkából Japán felé visszatérő hajó is. Nagyon élénk volt hát az élet a kikötőben,

különösen, mert mindenki érezte, hogy a vihar valóban veszedelmes vihar lesz.

Mialatt Larsennél ültünk és békésen beszélgettünk, kopogtak az ajtón. Larsenné asszony nyitott ajtót s örömeiben hangosan felkiáltott. Egy másik norvég, Lars Jensen bálnavadász lépett be. A nyáron át Észak-Japán körül volt az operációs bázisa, de most egy bálnát üldözve ezekre a vizekre vetődött. Ő is megkapta a taifunintést s mivel Sikotanhoz közelebb volt, mint a saját kikötőjéhez, hát ide tért be. Larsen asszony ugyan megállapította, hogy Jensen csak azért jött Sikotanba, mert megérezte, hogy Larsenénél a kedvenc étele, tőkehal készül vacsorára, de Jensen váltig tagadta, hogy ennyire jó orra lenne. Második kedves este következett hát grammofonmuzsikával, kutyaugatással és bálnakalandokkal fűszerezve. Lars Jensen ötvenegyéves volt s már húsz éve állt japáni szolgálatban. Éppen most szeretne volna abbahagyni a mesterségét. Az egyik szemének amúgyis valami baja esett s ezzel már hónapokig feküdt kórházban. Jensen bálnavadászkutya nemrégén mult ki s a nagydarab ember még most is elérzékenyülve mesélte, hogy szegény párának tisztességes szárazföldi temetést rendezett. Így hát már ez sem igen kötötte Japánhoz s ezért lehetőleg hamar vissza akart térni Norvégiába.

— Igen, torkig vagyok a bálnavadászattal; nagyon egyhangú élet a bálnavadász élete. A most következő télen leszerелеk, hazautazom Norvégiába és tyúkokat meg disznókat fogok tenyészteni. Sokkal kedélyesebb mesterségnek tartom, mint amilyen a bálnavadászati!

Mialatt javában beszélgettünk, éppen hozták a postát. Kevéssel azelőtt az egyik hajón érkezett. A tönksbergi újság mellett levelek is érkeztek a bálnavadászok számára a délisark vidékén működő norvég kollégáiktól s igazán az volt az érzésem, hogy a norvég bálnavadászati az egész Föld kerekességét behálózza.

Estére kitört a vihar s jó pár napig tartott. Az eső úgy zuhogott, mintha öntenék, a vihar bömbölt s minden ház valósággal ropogott eresztékeiben. Igazán kellemes volt

ilyen kedves társaságban biztos fedél alatt tanyázni. Larsen elmondta, hogy egy alkalommal néhány hét előtt nagy viharban nem volt képes Sikotan bejáratát megtalálni. Szerinte ez meglehetősen gyakran megtörténik. Mivel akkor éppen finnbalnát vontatott hazafelé, azt cselekedte, amit a balnavadászok ilyen esetben mindig tenni szoktak. A nyílt tengeren vetett horgonyt s magát a balnát használta horgony gyanánt. Csak az ambráscet balnafaj úszik a vizen, ha megdöglik, a többiek mind lemerülnek. Ötven fonalnyi mélységre bocsátotta le a finnbalnát. Ha egyszer a szigony a balnát eltalálta, akkor semmi körülmények között sem szabadul ki többet a balna testéből, de az megesik, hogy a hullámozásban ide-odamozgó kötelék elnyíródik a fenék szikláin. Ilyen módon Larsen ezen a nyáron is elveszített egy már elejtett balnát.

A norvég balnavadászok nagyon boldogok voltak, hogy ezeken a vizeken a vadászat már befejeződik, mert az ősz egyre kellemetlenebb lett. Mind nagyban készülődtek a körülbelül egyhavi pihenőre, amíg a hajókat a Sárga-tengerben töltendő téli vadászszezonra rendbehozzák. A japáni balnavadászhajók minden Észak- és Dél-Japán között megtett útjuk alatt feltétlenül meglátogatják Ize templomát. Ez Japánban a leghíresebb templom. Amikor a templomhoz érnek, a fedélzeten levő minden japáni a legjobb ruháját veszi fel s így kiöltözve megy ájtatoskodni, hogy ott a következő balnavadászidényre jó szerencséért könyörögjön.

XXIX. FEJEZET.

Sikotan lakosai.

Amikor 1875-ben az összes Kurili-szigetek japáni fennhatóság alá kerültek, a japáni kormány figyelme rövidesen a felé a nagyon gyér népesség felé fordult, amelyik akkor az azelőtt Oroszországhoz tartozó északi és középső Kurili-szigeteken lakott. Ez a népség eredetileg délről északra vándorolt ainukból állott, de időközben kamcsadálokkal és az aleuták őslakósaival össze-vissza keveredtek. Az aleutákról az oroszok telepítettek ide embereket, ezeknek a tengeri vidrára való vadászat volt a fő feladata.

Amikor a japániak a Kurili-szigetek felett a fennhatóságot átvették, ez a népesség élesen elkülönítette magát a délebbi Kurili-szigeteken lakó ainuktól s magát Kurili-ainunak nevezte. Nem is igen érezhettek közösséget a délebbi szigetek lakóival, hiszen azok az oroszok helyett a japániakkal s a Hokkaido-szigetén lakó tisztavérű ainukkal álltak állandó összeköttetésben. Az északi ainuk az orosz uralom alatt megkeresztelkedtek s orosz papoktól felvették a görögkeleti hitet.

Ezek a szerencsétlen emberek egész éven át az északi viharos és rendkívül kegyetlen telekkel megátkozott szigetekeken is csak földbe ásott kunyhókban tanyáztak. A japáni kormány arra törekedett, hogy a láthatólag szerencsétlen és borzalmas viszonyok között élő embereknek az életét megkönnyítse s ezért elhatározta, hogy enyhébb éghajlat alá telepíti őket. 1884-ben hajót küldtek ki s az északi és a középső szigetek lakosai parancsot kaptak, hogy gyülekezzenek össze a hajó fedélzetén. Csak kilencvenhét embert találtak akkor a szigetekeken, mert amikor Japán átvette az uralmat, a lakosság szabadon választhatott, hogy vajjon

az orosz uralom alatt maradt területekre kíván-e átvándorolni, vagy pedig a japáni uralmat ismeri-e el. Bizony sokan választották az oroszokat s ezek aztán Kamcsatkában telepedtek le.

A megmaradt kilencvenhét embert a japániak Sikotanba, Hokkaido közelébe szállították. Itt a Sikotan-öböl mellett külön kis falut építettek számukra, adtak nekik kerteket és földterületeket s kioktatták őket, hogy hogyan kell krumplit és zöldséget termesztetni. A kormány abban a szent meggyőződésben cselekedett ilyen módon, hogy nagy jót tett ezekkel az emberekkel, pedig a valóságban nem sok öröme volt a jótéteményében. Az északi bennszülöttek mozgalmas élethez voltak szokva. Azelőtt vadászútjaikon, főképpen a tengeri vidrák, rókák s más prémes állatok és madarak üldözése közben szigetről-szigetre vándoroltak. Ruhájuk madárbőrökből és prémekből készült s így könnyedén védekeztek a hideg ellen. Házaik is jó meleget tartottak, hiszen nagyrészt a föld színe alatt laktak, tüzelőanyag meg volt elég, mert ha máshol nem, hát a partokon találtak elég uszadékfát.

Ebből az életből egyszerre a Sikotanban kötelező, kényszerű nyugalomba s a kizárólagos állati táplálékról, növényi és haltáplálékra áttérni képtelenek voltak. Nagyon nyomorultul érezték magukat Sikotanban s vágyódtak vissza a ködös és viharos északi szigetekre. Ismételten kérték a hatóságokat, hogy engedjék őket visszamenni, de természetesen hasztalan, pedig a sorsuk változása a számukat egyre jobban apasztotta. 1900-ban az eredetileg kilencvenhét főnyi északi ajnuból már csak hatvanan maradtak.

Harminc évvel később, amikor én az ainu faluban jártam, a falu még megvolt, de rendkívül szomorúan festett. A legöregebbek közül néhányan még ahhoz a nemzedékhez tartoztak, akiket úgy hoztak ide északabbról, de a legtöbben már itt, Sikotanban születtek. Természetesen összekeveredtek a lakosság többi részével s minden jel arra vallott, hogy nemsokára teljesen bele fognak olvadni a japáni emberfajtába. Régi szokásaikat feladták, most már ők is japáni mintára épült deszkaházakban laknak s házuk-

ban éppen úgy szalmagyékény borítja a padlót s eltolható papirosfalak választják el a szobákat egymástól, mint a japániakéban. Legnagyobbbrészt rizst esznek s főfoglalkozásuk a tengeri algák gyűjtögetése. Ezt azután Japán felé adják el. Hogy az algagyűjtés könnyebben menjen, a nyári hónapokban rendszeren elhagyják a falut s a tengerparton tanyáznak. A gyerekek, mint a sziget többi gyerekei, japáni iskolába járnak s ezek bizony már majdnem kizárólag japáni nyelven beszélnek még egymás között is. Csak néhány öregebb asszonyt találtam, akik még emlékeztek valamit az orosz nyelvre. Különösen az egyik volt nagyon kedves (l. 66. kép).

Az egyik bevándorló fiával lovagoltam végig Sikotan partvidékén, hogy az északi bevándorlattak maradékait megismerjem. Útközben pompás hegyhátakon keltünk át s ezekről pazar kilátásunk volt a szigetre s köröskörül a tengerre.

A tengerparton öreg anyókára bukkantunk. A kicsi töpörödött anyóka éppen kunyhója felé tartott. Megkötöttük lovainkat s mi is utána indultunk a kunyhó felé. Már messziről látszott, hogy az asszony nem japáni. Köszöntöttem s beléptünk a kis viskóba. Amikor letelepedtünk, — én kiváltságos helyet kaptam néhány farönkön, de a többieknek csak a földön jutott hely — vezetőm megjegyezte, hogy a nénike még az északi szigetekről való. Mivel öreg volt, úgy gondoltam, hogy nyilván tud oroszul s azért oroszul szólítottam meg. Felcsillant a szeme és habozás nélkül oroszul felelt ő is. El-elmosolyodott, mint akinek kellemes emlékei ébredeznek. Alexandra Solzoffnak hívták s Paramusiron, Kamcsatka közelében nőtt fel. Most hatvanhét éves volt. Kérdéseimre elmondotta, hogy az őslakosság Paramusir-szigetén jurtákban lakott. Elmesélte, hogy a szigeten nagyon sok volt a medve és a róka, a tengerben meg a vidra és a fóka. Amikor 1884-ben Paramusirról ide telepítették, magával hozott egy régi gyutacsos, kétsövű puskát is. Ez még mindig ott függött a szobában.

Félbeszakította a beszélgetést, hogy tüzet gyujtson, mert teát akart készíteni. Egy idő multán másik asszony is

jött a kunyhóba. Ez a középkorú nő szintén északról jött még, de mivel kicsi gyerek volt, amikor Sikotanba került, bizony már csak néhány orosz szóra emlékezett. Amikor az öreggel oroszul beszélgettem, a többiek nevetgéltek, olyan kómikusnak találták a japáni beszéd után. Az öreg asszony végül néhány orosz szót lefordított a hallgatóság-nak japánra, hogy kíváncsiságukat csillapítsa. Egész idő alatt mosolygott, hiszen gyermekora nyelvét beszélhette. Arra a kérdésemre, hogy nincsen-e orosz ikonája, mert tudtam róla, hogy az északról bevándoroltak szentképeket is hoztak magukkal, az asszony egy mellékszobába vezetett s itt a falon meg is találtam a szokott orosz házi szentképet.

Mielőtt újra felkerekedtünk volna, megkértem, hogy engedje lefotografálni magát. Eleinte néhány ellenvetést tett, de aztán készségesen kitötyögött velem a szabadba. Amikor elbúcsúztam a barátságos anyókatól s kíséremmel ellovagoltunk, a sok fáradozástól és a súlyos évektől megtört öreg asszony még sokáig állt háza előtt s fehér kendővel integetett utánunk. Zsebkendőmmel viszonzottam az integetést, de az anyó nem ment addig el s a szemét nem vette le rólunk, amíg csak láthatott.

Kis idő múltán az egyik lejtőn temető mellett lovagoltunk el. A sírok mellett faoszlopok álltak ugyanolyan írásjegyekkel, mint ahogyan minden más japáni temetőben láttam. De az oszlopok között két kereszt is volt. Ezekben a sírokban bizonyosan északról bevándorolt ajnuk pihentek. Nyilvánvalóan keresztények lehettek s vallásukat háborítatlanul gyakorolhatták is, mert amikor japáni fennhatóság alá kerültek, a japániak teljes türelmességgel megengedték nekik, hogy eredeti vallásukat megtarthassák. Falujukban még kis kápolnát is építettek s egy bevándorolt orosz pópa látta el az istentiszteleteket. A kápolna még ma is áll Sikotanban, még éppen úgy megvannak benne a szentképek s a többi orosz templomban elengedhetetlen aranyos cifraságok, de pópa már nincsen. A kurili ainuk keresztény vallásának már csak egy jele van: a házakban még mindenütt ott függenek az orosz ikonák. Ezek is el fognak nemsokára tűnni, s azt hiszem, a sikotaniak leg-

64. Arne Ellefsen norvég bálnahalász kutyájával. A kutya rosszkedvű,
ha nem kapja meg sörporcióját.

65. Fudzsimoto két gésa közt, Sanában.

66. A barátságos, öreg ajnu asszony. Még tudott oroszul beszélni.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

67. Fiatal ajnu leány Nibutani faluban. Szépen tetovált bajusza van.

68. Pompás ajnutípusok Nibutani faluban. A baloldali öreg Tolsztojra emlékeztet.

nagyobb része már ma is a japáni templomban, a Buddha-szobrok előtt gyülekezik istentiszteletre.

Néhány ajnu házban igen nagy a rendetlenség. Világosan látszott, hogy ezek az emberek nem csinálnak olyan sokat a tisztaságból, mint a japániak. Velem szemben mindenütt nagyon udvariasak és előzékenyek voltak. Szemükben mindig valami rosszkedv és szomorúság csillog. Nyilván ez az utolsó maradéka a vágyódásnak, amit az északi szigetek után, eredeti hazájuk után éreznek. Elég szomorú is az a tudat, hogy csak idő kérdése, hogy mikor fog teljesen megsemmisülni halálraítélt fajtájuk.

A kurili ajnuk kimutathatóan erősen keveredtek régebben a kamcsadálokkal s még ma is sokan vannak közöttük, akik nagyon élénken emlékeztetnek Kamcsatka lakosaira. Vezetőm például semmi feltűnést sem keltett volna, ha hirtelen valamelyik kamcsatkai falu utcáján megjelenik.

Kunasiri és Jeterofu lakossága legnagyobbbrészt japáni, de elvértve japániakkal keveredett ajnuk is felbukkannak közöttük. Ezeknek az ajnuknak azonban valószínűleg nem sok köze van a középső s északi Kurili-szigetek hajdani lakosaihoz, akikkel valószínűleg nem igen érintkezhettek. Inkább dél felé voltak kapcsolataik, hiszen a Jeterofun és Kunasiriban lakó ajnuleszármazottak még ma is bizonyosfokú összeköttetésben állanak a Hokkaidóban lakó ajnukkal. A téli vadászati idény alatt Hokkaidóból több ajnu át szokott kelni a déli Kurili szigetekre, hogy ott vadászgasanak. Magam is találkoztam ilyen délről érkezett vadászokkal Jeterofu-szigetén. Ezek, ha a vadászati idénynek vége van, visszatérnek falujukba, Hokkaidóban.

XXX. FEJEZET.

A Hokkaido-szigeten lakó ajnuk között.

A Kunasiri-szigetén töltött őszi tartózkodásunk alatt kirándulást tettem Szapporóba, Hokkaido-sziget kultúrcentrumában, mert ott hatalmas, jól felszerelt egyetemet tartanak fenn a japániak. Az egyetem botanikuskertjében zoológiai múzeum is van s ennek az egyik épületében nagyon gazdag gyűjteményt őriznek az északjapáni állatokból. Dr. Inukai a zoológiai professzora, nagy jóakarattal tanulmányozás céljára az egész gyűjteményt rendelkezésemre bocsátotta. Még azt is lehetővé tette, hogy néhány Kurili-szigeti madárért északjapáni madarakat kaphassak cserébe. Nagy szükségem volt ezekre, mert nagyon hiányzott az összehasonlító anyag.

Itt tartózkodásom alatt nagyon barátságosan fogadtak úgy dr. Gubler, a Svájc-ból ideszármazott és dr. Tatewaki, a japáni nemzetiségű botanika-professzor, de az egyetem többi tudósa is. Az egyetem «The Alpine Club»-ja olyan nagyon unszolt, hogy még előadást is kellett tartanom a Kurili-szigeteken tett utazásomról.

Hokkaidóban néhány ajnu falut látogattam meg. Az ajnu Ázsia legsajátságosabb s legérdekesebb emberfajtái közé tartozik. Régészeti leletek bizonyítják, hogy az ajnuk valamikor egész Japánban mindenütt otthon voltak. Évszázadok folyamán azonban mindjobban kiszorították őket a japániak észak felé s jelenleg csak a legészakibb japáni szigeten, Hokkaidón, a Kurili-szigeteken és Szachalin-szigetén élnek még. A számuk mintegy húszezret tehet, de ezek között sok keverék is van, akik már japániakkal való összeházasodásokból születtek. A legtöbbben Hokkaido-szigetén laknak.

Az ajnuk eredetéről nagyon eltér a tudósok véleménye. Mongol népek között élnek s az ajnuk maguk egyáltalán nem tartoznak a mongoloida fajtához. A legtöbb antropológus, aki az ajnukat tanulmányozta, embertani sajátosságaik alapján a kaukázusi fajtához tartozóknak tartja őket.

Amikor megtudtam, hogy Hokkaido északi részén a Szarugava-folyó völgyében meglehetősen primitívus állapotban több faluban ajnuk laknak, elhatároztam, hogy felkeresem a völgyet. Dr. Gubler és Tatewaki professzorok szíves közbenjárására erre az utazásomra, mint tolmács Watanabe úr, egy németül beszélő japáni diák is elkísért.

Hat órai vasutazás után érkezünk meg pompás vörös és sárga lombokkal ékes őszi tájakon keresztül Piratoriba, a Szarugava-folyó mentén fekvő kis telepre, az idevezető keskenynyomtávú vasútvonal végállomására. A falu kis vendéglőjében szálltunk meg s alighogy a szobában berendezkedtünk, az egyik falusi kíséretében azonnal a falu szélén levő ajnu házakhoz mentünk. Ezek a japáni házaktól főként abban különböznek, hogy teljesen négyzetlapúak s a tetejük szalmából készült. Egyik-másik ház fala is szalmából van, másoknak, úgy mint a japáni házaké, fából. A falu lakosságának legnagyobb része kinn volt a mezőkön, s az őszi munkálatokat végezte. Az ajnuk régebben csak halászó és vadászó népek voltak, de mostanában kénytelenek a földművelésre áttérni, mert a kultura előrehatolása ma már lehetetlenné teszi, hogy vadászatból és halászatból megélhessenek.

Csak néhány férfit találtunk odahaza, köztük egy tiszteletet parancsoló külsejű, hatalmas szakállal ékeskedő öregebb ajnut. Az idősebb asszonyok majdnem mindegyike tetovált bajúszfélét viselt, hiszen ez a különös ékesség messze földön híressé tette az ajnukat (l. 67. kép). Ez a különös szokás olyan sajtáságos külsőt kölcsönöz az arcuknak, hogy amikor először láttam effélét, bizony nagy fáradtságomba került, hogy el ne nevessem magam. Milyen mások is a szokások keleten mint nyugaton! Az ajnu asszonyok meglehetősen nagy fájdalmat is hajlandók eltűrni azért, hogy csinos bajúszkákat varázsoltassanak az orruk alá,

nyugaton a mi asszonyaink meg lagalább ugyanekkora kínokat szenvednek el azért, hogy az arcukról a «felesleges» szőrszálakat teljesen eltávolíttathassák.

A jó nagy falut teljesen bejártuk, s az utcákon mindeütt feketeszemű ajnu gyerekekekkel, tetovált bajuszú asszonyokkal és hatalmas szakállal ékeskedő férfiakkal találkoztunk. De mivel a legtöbb férfi mégis a mezőn volt, elhatároztuk, hogy este, ha hazatérnek, újra visszajövünk. Falusi kísérőnk azon melegiben meg is beszélte az egyik családdal, hogy estére meg fogjuk látogatni őket.

Amikor este a házba beléptünk, a tűzhely körül vagy egy tucat ajnu kuporgott. A háziúr ugyanis az este öröme néhány szomszédját is meghívta. A földön ült három idősebb férfi hatalmas tiszteletet parancsoló szakállal s körülöttük hét idősebb asszony foglalt helyet, akik viszont nagyon helyre bajúszkákkal ékeskedtek. A férfiak közül ketten túl voltak a hatvanon, de pontos életkorukat nem tudták megmondani. A harmadik ötvenöt éves volt. Mindnyájan háncsból szőtt, ünneplő ruhájukban voltak s nagy tisztelettel köszöntöttek, amikor beléptünk. A padlót bizonyosfajta fűből szőtt gyékények borították. A férfiak mindegyikének derekán kard volt, s a fejükön valami koronaszerű alkotmányt viseltek. Ez faforgácsokból készült s a középén fából faragott medvefej volt ráerősítve. A házban lakó mindegyik ajnu ajnunyelven beszélt, de folyékonyan beszélt mindegyik a japáni nyelvet is, hiszen a gyerekeik manapság már mindent ezen a nyelven tanulnak az iskolában. A most felnövő nemzedék már csak japáni nyelven tud.

Tudomásukra adtam, hogy nagyon messze országból jöttem, azért, hogy megismerhessem az életüket. Erre a három férfi áldólag kinyújtotta felém a kezét és mélyen a földig hajolt. Arra kértem őket, legyenek olyan szívesek s mutassák meg nekem ingóságaikat. A ház ura erre hosszú tokból több remekművű kardot szedett elő. Bemondásuk szerint a legrégibb kard háromszáz éves lehetett.

A három férfi fiatalabb korában buzgó medvevadász volt. Egyikük sokáig élt Szachalinban s részben itt, részben Hokkaido-szigetén állítólag kétszáz medvét ejtett el. A va-

dászathoz fegyverül íjjat és mérgezett nyilakat használtak. A medvecsapásokon csapdákat is készítettek, amelyek szintén ilyen mérgezett nyilakkal működtek s ezen a módon is sok medvét sikerült elejteniük. Még ma is használják a vadászatnak ezt az elavult fegyverét s egyikük a legutóbbi nyáron is leterített mérgezett nyíllal egy medvét. De természetesen nagyon panaszkodtak, hogy a vad egyre ritkább lesz. Bizony, amint mondták, mostanában nincsen medve, hogy úgy mint azelőtt évenként legalább egy medvéünnepet tudnának tartani a faluban.

Az egyik sarokban behasított végű pálcák állottak. A hasítékban néhány forgács volt beleszorítva. Ilyen pálcákat minden ajnu házban lehet találni s nagy tiszteletnek örvendenek, mert ezek valami istenséget jelképeznek. Az egyik ilyen pálcát beszúrták a homokba a tűzhely mellett, az asszonyok nagyon finom lakkból készült szakécsészéket állítottak fel a földön s nagy edénybe szakét töltöttek. Aztán ebből az edényből merőkanállal megtöltötték a csészéket. Az öreg ajnu elvették a csészéket s két kezükkel fogva a lakk szakés edényeket, lassan felemelkedtek s újra leborultak, meghajtották néhányszor a fejüket s közben ajnu nyelven néhány szót mondtak. Mindegyik csészén ott feküdt egy papírosvágókésszerű különös szerszám, a «bajúszemelő». Ezzel most néhány csepp szakét fecskendeztek a földbeszúrt pálcába dugott forgácsok felé. Ez volt az áldozat védelmező istenségüknek, aki egyébként a tűz isten-nőjének férje. Aztán ajnu nyelven valami hosszúranyúlt áldást mormogtak s közben a csészéket magasra emelték. Végre jött a várvavárt pillanat, amikor a bajúszemelővel a szakállukon keresztül utat törtek s a csészét az ajkukhoz emelték. Miután a férfiak nagyot ittak, a csészék az asszonyok kezébe kerültek, akik szintén nagyokat ittak s így jutottak vissza a csészék újra a férfiakhoz, természetesen közben újra bőségesen megtöltve a merőkanállal. Úgy látszott, hogy az erős italt az asszonyok éppen úgy szeretik, mint a férfiak.

Hogy a vendégeket szórakoztassák, az asszonyok dobra emlékeztető kerek szerszámot szedtek elő. Mindannyian

körben körülülték a dobszerű készséget s kezükkel ütögetve énekeltek, azaz egymástól teljesen független felkiáltásokat hallattak, úgy hogy produkciójuknak vajmi kevés köze volt az énekszóhoz. Ez a sajátságos dobverés és kiabálás az ajnu asszonyok kedvelt mulatsága. Amikor a mutatványnak vége volt, a ház ura énekelt, majd az egyik asszonnyal előadta azt a medvetáncot, amit a medveünnepeken szoktak járni. Legnagyobbrészt egy helyben álltak s a zene ütemére a karjukat és a derekukat mozgatták. Néhány órai ilyen társas együttlét után elbúcsúztunk s kölcsönös tiszteletteljes köszöntések után elváltunk.

Reggel újra meglátogattam őket s néhány felvételt készítettem róluk, aztán a mintegy öt kilométerre fekvő Nibutani faluba mentünk át. A Nibutaniba vezető út pompás folyóvölgyön vezet felfelé. A völgy lejtőit mindkét oldalon csodálatosan szép erdő borítja, csak a patak mellett van itt-ott néhány szántóföld. A völgyben elszórtan ajnu házak is vannak. Az idővel igazán nagy szerencsém volt, mert teljesen derült őszi napok köszöntöttek be, egyetlen felhő sem látszott az égen. A kunyhók körül néha az útról egy-egy dússzakállú ajnu látszott. Nibutani falu még primitívusabb, mint Piratori. A kunyhók itt legnagyobb részben szalmából készültek s az ablakokat egyszerűen a falba ütött lyukak pótolták.

Úgy hallottam, hogy a faluban tartózkodik éppen a híres angol antropológus és ajnukutató, dr. Munro Gordon is, szerettem volna meglátogatni. Dr. Munro szimpatikus idősebb ember. Már negyven éve lakik Japánban. Ebben a faluban néhány hónapot akart eltölteni tanulmányaival s bennünket nagyon előzékenyen fogadott. Néhány svédet is ismert s elmondta, hogy az egyik svéd ismerősének, Bernhard Karlgrennek a hasát is felvágta, amíg itt volt Japánban. No természetesen nem kell valami nézeteltérés ilyen elintézésére gondolni, mert csak vakbéloperációt hajtott rajta végre, amikor Karlgren utazása alatt megbetegedett. Dr. Munro ugyanis orvos. Megteáztunk s néhány órát kellemes beszélgetéssel töltöttünk el, aztán a faluba mentünk. Itt aztán igazán pompás ajnupéldányokat lát-

tunk, valóban díszére váltak fajtájuknak. (l. 68. kép). Különösen tetszettek nekem az öregemberek, hiszen olyan patriarkális jelenségek! Ugyancsak itt tűnt fel az a pompás, tetovált bajússzal ékeskedő, fiatal, alig húsz éves lány is, akit a 67. képünk ábrázol.

A faluban medveketrec is volt. A medveketrecet az ajnuk nagy farönkökből építik. Jelenleg a ketrec lakója jól megtermett kb. kétéves medve volt. A medve az ajnuk vallásos életében nagy szerepet játszik. Istenségnek tekintik s nagyon sokféle módon tisztelik. Régebben minden faluban évenként legalább egyszer medveünnepet tartottak. Ilyenkor egy-egy medvét áldoztak, de bizony manapság már csak egészen ritkán lehet medveünnepet tartani, mert nincsen medve.

A medveünnepélyek során sok szent szertartást végeznek el. Minden résztvevő ünneplő ruhában van s mindenfelé számos pálcát helyeznek el a már ismertetett forgács-csomókkal a végükön. Amikor az ünnep megkezdődik, az egyik férfi beszédet tart az áldozatra szánt medvéhez. Ezután a medvét kötéllel a nyakán kihozzák a ketrecből s tompa-hegyű nyílvesszőket lövöldöznek rá, hogy így felbőszítsék. Amikor már elég dühös, megfojtják, megnyúzzák s a husából pazar lakomát rendeznek. A medveáldozat után nagy szakéivás következik.

XXXI. FEJEZET.

A japáni császár kerti ünnepélye.

Jól ismeretes, hogy a japániak a természetet rendkívüli módon szeretik. A szemükben minden fa és minden szál virág lelkes lénynek számít. Japánban minden más országnál jobban várják az emberek a virágzás idejét. Az általánosságban legkedveltebb virág, a majdnem vallásos áhítattal tisztelt cseresznyevirág és a chrysanthemum.

A cseresznyevirág Japán nemzeti virágja. Mindenütt cseresznyefával van tele minden nyilvános és magánkert, ott áll a házak előtt, az utak mentén, ha annyi hely van, hogy egy fa elfér. A cseresznyevirágzás idejét tartják a tavasz legszebb idejének s ezt az időt Japán egész lakossága megünnepli.

A chrysanthemumot a japáni császári ház vette fel a címerébe s ezért a császári ház szimbolumának tekintik. A chrysanthemumot Japánban nagyon sok különféle alakban és színben termesztik. Már évszázadok óta tart ez a tudatos kertészeti termesztés s mégis csodálkoznunk kell azokon a bámulatos eredményeken, amelyeket létrehozott. Október vége és november eleje a chrysanthemum ideje Tokióban. Ebben az időszakban minden kertben a legcsodálatosabb példányokat lehet látni.

Régi hagyomány Japánban, hogy a császári ház a chrysanthemum virágzása idején nagy kerti ünnepséget rendez. Erre az ünnepségre a kormány és a parlament tagjait, a magasrangú katonatiszteket és tisztviselőket, a diplomatákat, s néhány kiváltságos külföldit szoktak meghívni. Az a nagy megtiszteltetés ért, hogy amikor Tokióba visszatértem, meghívást kaptam a november 11-re tervezett ünnepségre. A svéd követség útján kaptam meg a meghívót s mondhatom, ez volt a legszebb meghívó, amit valaha is láttam. Ott ékeskedett rajta a császári ház címere remek

aranyozással s a szöveg — a nevem is — szépen pingált japáni írásjegyekkel volt ráírva. A levél mellé még nagy cédula is volt mellékelve. Ennek az volt a hivatása, hogy az autóra ragasszam, mert a cédulának a színe mutatta, hogy a császári park melyik kapujánál szabad behajtanom. Ilyenkor, hogy az autótábor össze ne torlódjon, a császári kert több bejáratát szokták használni. A kötelező ruházat uniformis vagy frakk és cylinder volt.

Még messze voltunk a császári palotától, de már észrevettem, hogy a rendőrök a cédulák színe szerint az autókat különböző irányokba terelik. Elegáns kocsik egész tömege haladt mind ugyanazon cél felé. Ragyogó őszi nap volt s a szép időnek ezúttal még fokozottabban örültem, mert a meghívón rajta állott, hogy ha esik az eső, az ünnepélyt nem tartják meg.

A falakon belül kerülve mindnyájunkat a szabadban felállított ételosztókhoz vezettek s frissítőkkel kínáltak. Erre azután sétára indultunk az elképzelhető legcsodálatosabb kertben, amilyenhez fogható egészen bizonyosan, nincsen még egy a világon. Kanyargós utakon sétáltak lassú léptekkel az előkelő vendégek a tavacskák mellett. A nagyobbakban tarkatollazatú kacsák úszkáltak. Ahova csak pillantottunk, mindenfelé a japáni kertészek nagyszerű tudását és készségét dicsérte hol egy-egy sajtóságon csavarodott fa, hol egy-egy csoport remek virág. Még a sok pompa között is csodálatos pompában ragyogtak a japáni jávorfák őszi lombjai, mert ezek között az aranysárgától a vörösig mindenféle színű akadt.

A mesésen szép és sajtóságos módon az emberektől nyüzsgő milliós város kellős közepén fekvő s mégis szinte áttekinthetetlen kiterjedésű park szent földjén lassan sétáltak a vendégek, s bár sok tapasztalat megtanított rá, hogy a japániak a természeti szépségeket valóságos imádatmal élvezik, mégis csodálkoztam rajta, hogy a sétálók mindegyikének arcára mennyire rá volt írva a gyönyörűség a sok szépség láttán.

Az európai vendégek elenyésző kisebbségben voltak. A japániak között nagyon sok volt a katonatiszt, a legtöbb-

jük rendjeleket is viselt. Nagyon sokan a feleségüket is magukkal hozták. A hölgyek kivétel nélkül mindannyian kimonóban voltak s a kimonók és obik pazar színe gyakran versenyre kelt még a virágokéval is.

Az egyik útkanyarodónál hirtelenében kis kerti házikó elé kerültem. A házikó frissen levágott bambuszszárakból készült. Az út felé fordított oldalát függöny takarta, de most ennek a függönynek a legnagyobb része meglehetősen magasra fel volt göngyölítve. A virágkertészlet csodáinak szépségét csak az tudja elképzelni, aki így itt látta, mint ahogyan én a függöny mögött megpillantottam. Csodálatos szépségű chrysanthemumok álltak a házikóban. Az út mentén, amelyiken sétáltunk, egyenletes távolságokban egymástól még több ilyen ház is állt, remeknél remekebb chrysanthemumokkal. Mindegyikben csak egyfajtájú chrysanthemum volt. Néhányban métermagas száron csak egyetlen virágot hordtak a tövek. Néha néhány száz is volt egy-egy házikóban a csodás virágokból s amint egymás mögé sorban fel voltak állítva, egy-egy sorban mindig azonos színű virágok voltak, de az egymás mögé helyezett virág-sorok színárnyalaata egymástól különbözött s az elképzelhető legváltozatosabb pompával ejtett mindenkit bámulatba.

Egy-egy kerti házacskában olyan chrysanthemumok voltak, amelyeken több virág volt, még pedig annyira több, hogy egyazon száron is több pazar virág nyílt. Egy-egy száron öt, tíz vagy ötven virág lehetett, mindegyik teljesen egyforma nagy és egyforma pompás s mindegyik csak a legutóbbi napokban nyílhatott ki. Egyre fokozódó bámulattal vándoroltam egyik bambuszházikótól a másikhoz, amíg aztán az egyikben a legnagyobb meglepetés ért. Ebben csak egyetlen piramisalakban nevelt chrysanthemumtő állt. A tövön nem kevesebb mint hatszázharminckett virág pompázott, természetesen ezek is mind teljesen egyforma nagyok és egyformán remek példányok voltak, s mindegyik csak éppen hogy frissiben kinyílhatott. Ezelőtt a chrysanthemum-bokor előtt valósággal megtorlódott a vendégek sokasága s minden arcon ott látszott a csodálkozás és a bámulat kifejezése. Csodálatos is volt s nem hatott egy cseppet sem

kevésbbé meglepően ammiatt, hogy előtte már láttam hasonló bokrokat, háromszáz, négyszáz, sőt ötszáz virággal is. Néhány pavillonban lefüggő szárú chrysanthemumokat is láttunk. Ilyenek Európában egyáltalán nem fordulnak elő. Amikor az utolsó chrysanthemumház csodáit szemléltem, már egészen kimerült voltam a sok botanikai gyönyörűségtől. A többi vendég után mentem, akik az enyhén dombos terület nagy nyílt része felé tartottak. Két katonazenekar volt itt felállítva s ennek a zenéje szórakoztatta a közönséget.

Lassankint minden vendég a park közepén gyülekezett oda, ahol a császári címerrel díszített nagy csarnok állt. A csarnok körül szabad ég alatt több asztalt állítottak fel. Nyilván itt kellett helyet foglalni a császári párnak s a magas udvarnak. Mindenki türelmesen várta a császárt. Meglehetősen sokáig tartott, amíg mindenki összegyülekezett akkörül az út körül, ahol a császárnak jönnie kellett, majd a katonazene egyszerre a császárhimnusz kezdte (Kimigajo) játszani. Ennek a hangjainál tűnt fel a császár, a hercegek és hercegnők kíséretében és a vendégek sorfala között lépkedett a számára fenntartott hely felé. Tagadhatatlanul óriási hatású volt az ősrégi japáni dinasztia legmagasabb fejét itt közvetlen közélről látni, hiszen a császár őseit megszakítás nélkül kétezer esztendőre tudja visszavezetni.

A császár folyvást jobbra-balra köszöngött s a vendégek a köszönését mély és igen-igen tiszteletteljes meghajlásokkal fogadták. A hercegnőkön a vendéghölgyekkel ellentétben európai ruha volt. Miután a császár és kísérete a csarnokban helyet foglalt, a vendégek is asztalhoz ültek. Teával, borral és musttal, valamint süteményekkel kínáltak bennünket. A süteményeket mindenkinek a császári család címerével díszített dobozban szolgálták fel s ezeket a dobozokat majdnem mindenki teljesen érintetlenül magával vitte. A teával s az édességekkel való megvendégelés körülbelül egy óra hosszat tartott. Amikor befejeződött, a császár a kimigajo hangjai mellett felemelkedett, s kíséretével együtt visszavonult. A császárnő nem volt vele, amint mondták, ő felsége gyengélkedett. Ezzel azután be is fejeződött a sajtós ünnepség.

XXXII. FEJEZET.

Kacsavadászat hálókkal, japáni arisztokraták társaságában.

Mialatt Tokióban tartózkodtam, dr. Kurodától nagyon kedves meghívást kaptam a tiszteletemre rendezendő kacsavadászatra, az ő híres, Haneda mellett, Tokio közelében levő taván. A vadászat résztvevői voltak még rajtam kívül Takatszukaza herceg, Jamasina márki és Tago professzor, szóval három természetvizsgáló, akikkel már Japánba érkezésemkor megismerkedtem volt.

Nagyon örültem a meghívásnak, mert már több alkalommal hallottam arról a különös japáni kacsavadászatról, amit külön erre a célra készített tavakon szoktak úzni olyanformán, hogy a felröppenő kacsákat hálóval fogják el. Ezúttal is ilyen vadászatról volt szó. Jelenleg csak hat, hálós vadászatra alkalmas tó van egész Japánban s ezek közül is a legtöbb a császári ház tulajdona. Úgy hallottam, hogy a diplomáciai testület tagjait a hölgyekkel együtt meg szokták hívni «császári kacsavadászatokra». Készségesen elhittem, hogy ezek a vadászatok nagyon különösek.

Dr. Kuroda jelenleg Japán legnagyobb élő ornithológusa, a legelőkelőbb japáni nemzetséghez tartozik s családjá hajdan egész tartományt kormányzott. Az édesatyja márki. Tokio Akaszaka kerületében ódon stílusban épült palotájuk csodálatosan szép s remek park veszi körül. Mint a legtöbb japáni madárkutató, ő is a parkban számtalan aviariumot s azokban elevenen a legkülönbözőbb fajtájú madarak százait tartja.

A megbeszélt napon reggel félkilencre jött értem dr. Kuroda a Hôtel Imperialba s az ő elegáns autójában rohantunk ki a vadászterületre, végig Tokio nyüzsgő utcáin. A meg-

lehetősen nagy sebesség ellenére is negyven percig tartott az út. A herceg és a márkí velünk körülbelül egyidőben érkeztek meg, természetesen szintén autóval. Tago professzor reggel el volt foglalva s így csak a nap folyamán érkezhetett meg.

A hálóval való kacsavadászatra alkalmas tó egészen különleges módon van alakítva. A Kuroda-család tava Haneda mellett Tokión kívül a Tama-folyó deltavidékén fekszik. Mocsaras terület közepén van a három holdnál is nagyobb területű tó. A tóból tizenhét vakon végződő csatorna ágazik ki. Ezek mindegyike negyvennyolc láb hosszú s hat láb széles. Az egyes csatornák között hatvan láb távolság van. Minden csatorna végén egy-egy kis kunyhó áll kicsiny leselkedő résekkel. A leselkedő ablakocskák mellett tölcserék vannak, ezeken keresztül a kacsáknak eleséget lehet kiszórni. Ebben a tóban a vadkacsák egész légiói telepedtek meg s a legnagyobb részük itt is tel. A kacsák vándorlása idején gyakran harmincezer állat is lehet a tavon. Hogy a vadkacsákat idecsalogassák, kétszáz szelídkacsát tartanak állandóan a tavon. A kacsák etetése mindig a kunyhókban felszerelt kis tölcseréken keresztül történik s az az ember, aki a madarak etetését végzi, minden egyes alkalommal kis fakalapáccsal néhányat üt arra a ládára, amelyikben az eleséget tartják. Így a szelíd kacsák csakhamar hozzászoknak ahhoz, hogy a csatornák végéhez sieszenek, ha a kalapácsütéseket hallják. A vadkacsák természetesen követik a szelíd kacsák példáját, s hol a csatornában, hol magában a tóban tartózkodnak.

Amikor elmagyarázták a kacsafogás módját s mindnyájan megkaptuk a magunk hosszúnyelű hálóját, megkezdődött a vadászat. Dr. Kuroda gyakorlott etetői egyben az egész különös tóra is állandóan felügyelnek, ők voltak segítségünkre. A vadászat alatt senkinek sem szabad megszólalnia s minden utasítást részletesen kidolgozott jelbeszéddel kell kiadni a segítőnek is. Az egyik segéd villámgyorsan, teljesen zajtalanul az egyik kunyhóhoz rohant, némi eleséget szórt ki a tölcserén keresztül s ugyanolyan

villámgyorsan vágatott vissza s az ujjaival mutatta, hogy három vadkacsa van a csatornában.

Meghajolva szaladtunk a csatorna felé. Igyekeztünk minél mélyebben hajolni, hogy a kacsák észre ne vegyenek, mert a csatornák partján mindenütt meglehetősen magas töltés van, hogy a csatornához közeledve a kacsák észre ne vehessék a veszedelmet. Amikor a partra érkeztünk, az állatokat megriasztották. A vadkacsák természetesen azonnal felrepültek, a szelídek meg a vízen maradtak. A hosszúnyelű hálók működésbe léptek, s az én két vadásztársam biztos kézzel csípte el a maga kacsáját, de bizony én elhibáztam az enyémet. Aztán a következő csatornához mentünk. Itt ugyanaz a jelenet ismétlődött, de ezuttal sikerült nekem is elfogni a magam kacsáját. Az egyik kicsinytermetű és nagyon ügyes kacsafajta példányait volt a legnehezebb elfogni. Ezek, amint az ilyen kacsákat ismerő vadászok is nagyon jól tudják, sokkal hamarabb szállanak fel a vízről, mint a többi s repülésük is könnyedébb.

Igazán érdekes és izgató volt a kacsákat hálóval a levegőben elfogni. Többféle kacsát fogtunk. Ennek a fogásnak az a legérdekesebb és igazán finom sajátossága, hogy a tavon uszkáló kacsák mit sem vesznek észre s egyáltalán tudomást sem vesznek a vadászatról. Sűrű bambuszbozót és mindenféle bokor egész sűrűséggé szövődik a partokon s így a tavon uszkáló kacsák az embert még akkor sem látják, amikor közvetlenül a tóparton van. A tóban levő kacsák azt sem láthatják, hogy a csatornában mi történik, mert a csatorna a tóból való kiágazása után közvetlenül majdnem derékszögben megtörik. A jövő szempontjából nagyon fontos, hogy az ember ne hibázza el túlságosan gyakran a felrepülő kacsát s így nem kedvező, ha egy-egy csatornában túlsok vadkacsa gyülekezik össze. Az ilyen csatornákat el szokták kerülni s a következőhöz mennek. Dr. Kuroda tavában évente kétezeröttszáz kacsát szoktak összefogdosni.

Ennek a kirándulásnak nem az volt a célja, hogy

lehetőleg sok kacsát fogjunk, hanem, hogy nekem megmutathassák a vadászatnak ezt a módját. Amikor huszonegynehányat elcsíptünk, sétát tettünk a környéken s megismerkedtem a mocsár madárvilágával, a kormoránok, kócsagok seregeivel s az apró madarak ezreivel.

A második tízórai előtt érkezett meg Tago professzor. Az egyik újság különkiadását hozta magával s nagyon izgatottnak látszott. Amikor a híreket olvasták, a többi japáni is nagyon megrémült. Kérdésekre megtudtam, hogy a tokiói központi pályaudvaron merényletet követtek el, néhány tokiói diák rálőtt Hamagucsi miniszterelnökre. Az orvosok nem bíznak életbemaradásában.

Azután bájos kis vadászkunyhóba vonultunk s a házigazda itt már ójapáni stílusú, sajátos reggeliről gondoskodott számunkra. Minden teríték mellett elegáns kis edény állott izzó faszénnel. A kis tűzhely mellett fényesre csiszolt fémlapon az előbb elfogott kacsák húsából szép szeletek feküdtek. Ezenkívül természetesen egész csomó más, igazi japáni fogás is volt. A hússzeleteket ki-ki evőpálcikáival megfogva megmártogatta az erre a célra való mártásba, azután a fémlemezt a tűzhelyecske fölé helyezve megtűzesítette s ezen sütötte meg a húst annyira, amennyire éppen kívánta. A tűzhelynek még kis huzatnyílása is volt s ennek az elzárásával vagy felnyitásával a hőfokot is szabályozni tudtuk. A «szukijaki», ahogyan ezt a fogást nevezik, igazán nagyon jó. Már korábban is kipróbáltam, amikor tokiói tartózkodásaim alatt Takatszuka herceg hívott meg hol ebbe, hol abba a vendéglőbe «szukijaki»-ra. A vendéglőben azonban másképpen ment a dolog, mert ott japáni pincérnő a vendég előtt elektromos főzőlapon készítette el a frissen sült szeletet.

A vadászat után olyan étvágya volt mindannyiunknak, hogy nemcsak a szukijaki, hanem az ebéd többi fogásai is villámgyorsan tűntek el. A japániak udvariasságának és vendégszeretetének nincsen határa s a figyelmes házigazda, ha netán nekem nem ízlene a japáni ebéd, még egy külön európai ebédet is készíttetett számomra. Ez azonban persze

érintetlenül maradt s a pompás japáni fogások után feketével és kitűnő szivarokkal fejeztük be az étkezést.

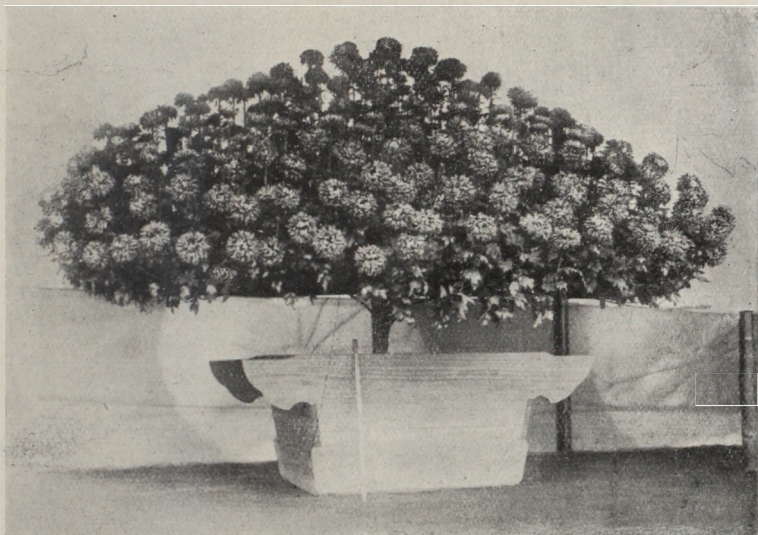
Amikor az ebéd fáradalmaait egy kicsit kipihentük, a vadászatot még folytattuk egy kis ideig. Amikor azután megint vagy harminc kacsát összefogdostunk — s ezek közül nyolc az én hálómiban akadt meg — befejeztük a mulatságot. A vadászat után japáni szokás szerint a zsákmányt felosztottuk a vendégek között s autóra szállva, visszasüvítettünk Tokióba.

69. Ajnu férfiak ivóesészejükkel és bajuszelhárító pálcájukkal.

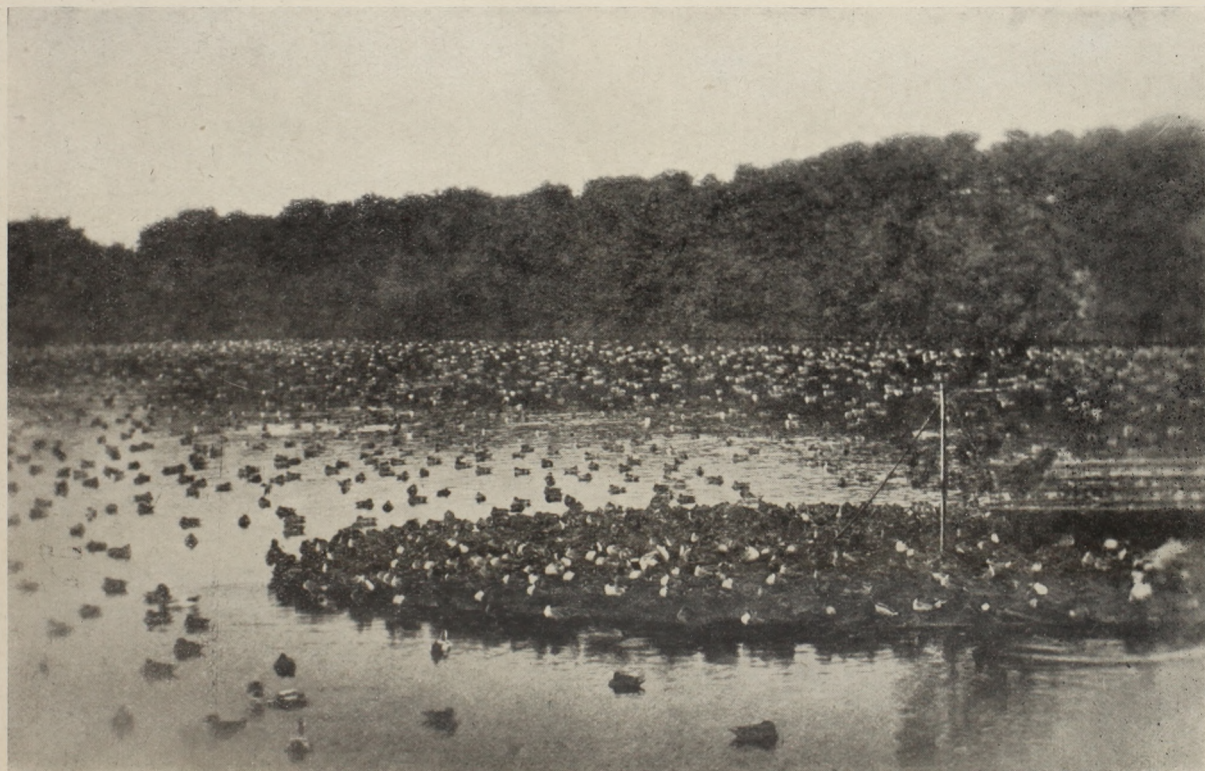
70. Ajnu ház Nitritani faluban Hokkaido szigetén.

71. Chrysanthemum-törzs sok virággal a tokiói császári kertben.

72. Pihenő kacsafogas közben. Balról Takacukáza herceg, középen a szerző, jobbra Jamasina márki.

73. Takacukája hereg kacsázó tava. Sokezer vadkacsa tanyázik a tavon.

XXXIII. FEJEZET.

Koreán és Szibirián át haza.

A tokiói tartózkodás irgalmatlan hajsza volt, hiszen annyi mindent el kellett még rendezni, mielőtt elindulhatunk volna. El kellett intéznünk gyűjteményeink elvámolását és vámhivatalos bevallását, filmjeinket és felvételeinket előhívtattuk és másoltattuk s más hasonló ezerféle ügyet bonyolítottunk le. Ezenfelül három előadás tartására is felkértek. Mindenekelőtt tudományos előadást kellett tartanom a japáni Ornithologiai Társaságban, aztán népszerű előadásokat kellett tartanom a Japáni-Svéd Társaságban és a Svéd Egyesületben. Az utóbbiakon be akartam mutatni már vetítőképeket is s így ezeket a lehető leggyorsabban el kellett készíttetnem. Rengeteg barátságos meghívást kaptam ebédekre, vacsorákra, autókirándulásokra, részben japániaktól, részben svédektől, s így bizony képzelhető, hogy még nem is aludtam olyan sokat, amikor elutazásunk már küszöbön állott. A valóságban Tokióban egyetlen egyszer sem sikerült tisztességesen kialudnom magamat.

Hazafelé három útvonal között választhattunk: mehetünk hajóval a szuezi csatornán keresztül, részben hajóval, részben szárazföldön Amerikán át s végül vonaton a szárazföldön végig Szibírián keresztül. Az utóbbit választottam, mert ez a leggyorsabb. November 19-én szálltunk fel Tokióban az expresszvonatra. Nagyon sok barátunk és ismerősünk jött ki a pályaudvarra, hogy utolsó istenhozzádót mond hassanak nekünk, többek között Szuhara úr, Jamamoto kapitány, s Tago professzor. Bizony nehéz szívvel hagytam ott a káprázatosan szép Japánt s ott szerzett kedves és hűséges barátainkat, de másrésről rendkívül örültem, hogy már elindulhatok hazafelé, az enyéimhez.

Tokióból a leggyorsabban Koreán és Mandzsurián keresztül juthatunk el Svédországba. Vladivosztokon át is utazhattunk volna, de erre az utazás valamivel tovább tart. A vonat tehát Oszakán, Kiotón és Koben át Dél-Japánba rohant velünk. Csodálatosan szép élmény volt az őszi Japánon végigutazni, hiszen ilyenkor itt a fák ezer és ezer pompás színben búcsúztatják a nyarat. A rizsföldeken mindenütt javában folyt az aratás. Egy teljes napig tartott az út, amíg végre Simonoszeki kikötővárosba értünk. Egy órával a vonat megérkezése után már a tengeren voltunk s teljes gözzel Korea felé tartottunk. A tengeri utazás az egész éjszakát igénybevette. Másnap reggel nyolckor kötöttünk ki Fuszán-ban Koreában. A vonat a kikötőben már készen állt, csak be kellett szállnunk s már robogtunk is tovább.

Azon a vidéken, ahol mi átutaztunk, Korea földje barnának látszó hegyek végtelen sorozatának tűnt fel. A lejtőket mindenfelé alacsony fenyvesek borítják. A koreai faluk nagyon primitívan festenek. Rendesen sárból vert és sűrűn egymásmellé épített, szalmával fedett házak csoportjai. Itt is mindenfelé rizsföldek terültek el. A férfiak és az asszonyok szorgalmasan arattak s néha az utakon hatalmas teherrel megrakott emberek cipelték haza a termést. Úgy vettem észre, hogy Koreában az aratás egész eredményét a hátukon, emberek hordják haza. Hatalmas fatöngöket is ugyanilyen módon szállítanak. A koreai utazás alatt ezek a fehérbe öltözött emberekből álló, nagy terhet cipelő karavánok voltak a legfeltűnőbbek. Mivel a férfiak munkaközben is majdnem mindig fehérben járnak, az asszonyok folyvást mosnak. Minden patakban ott álltak a nők és sulykoltak, dolgoztak szakadásig, hogy férjük ennek a felette kevésbé praktikus öltözködésmódnak hódolhasson. Azt mondhatom, hogy a koreaiak alacsony, széleskarimájú cilindereikben hihetetlenül komikusan festenek, különösen, amikor a legnehezebb munkában is ott díszleg a kalap a fejükön.

Korea legújabbán Kejo névre keresztelt fővárosát estére értük el s csak másnap reggel voltunk Mandzsuria határán.

Egyre hidegebb lett s a tócsákon és rizsföldeken mindenfelé jég uszkált. Kristálytisza levegőben haladt vonatunk Mandzsuria szépen művelt síkságain tovább s a láthatáron mindenfelé ott csillogtak a friss hóval borított távoli hegyek ormai. A földeken elszórtan kínai faluk tűntek fel s szép templomok emelkedtek a dombokon. Aztán megjelent a hó is. Először csak helyenkint, nagy foltokban takarta a földet, de a foltok lassanként nagyobbak lettek, összefolytak s persze a hideg is egyre fokozódott. Szibíria felé közeledtünk.

Délben érkezünk meg Mukdenbe. Itt a vonat három óra hosszat áll s ennek az időnek jórészét J. Witt dán természetvizsgáló társaságában igen kellemesen töltöttük el, mert ő már évek óta él a városban. A tudóshoz a vonaton szerzett új ismerősünk, Johannes Rasmussen dán misszionárius vezetett el. Nem kevesebb mint húsz éven át hirdette itt az ígét. A misszionáriustól hallottuk azt is, hogy a legutóbbi napokban a hegyek között kínai rablók több misszionáriust elfogtak s csak magas váltságdíj ellenében akarják szabadonbocsátani őket. Hogy a váltságdíjat minél hathatósabban sürgessék, a rablók mintegy üdvözlételül, hol egy levágott ujjat, hol más hasonló kedves ismertetőjelet küldenek a hozzátartozóknak.

Amint a mukdeni állomás épületét elhagytuk, azonnal megrohantak a vattázott kabátokba vagy piszkos birkabőrökből készített bundákba öltözött kínai bérkocsisok, riksakulik és koldusok.

A következő napon értünk Karbinba, itt majdnem tíz óra hosszat kellett várakoznunk. Ezalatt az idő alatt jól elláttuk magunkat étellemmel, mert azt hallottuk, hogy a szibíriai vonatokon semmi ennivalót sem lehet kapni. Ez a hír ugyan hamisnak bizonyult, de bevásárlás közben legalább bejártuk a várost. Hét fok hideg volt s rendkívüli kiterjedésű település széles utcáit és alacsony kőházait vastag hólepel borította. A lakosság legnagyobb része orosz. Vasárnap volt s az utcákon mindenfelé oroszok és kínaiak sétálgattak. Csak a következő nap érkezünk meg Mandzsuriába, az orosz határvárosba; itt vám- és útlelvizsgálat

volt. Hála azoknak a pompás irományoknak, amelyeket Hultman svéd követ szerzett részemre Tokióban, a formalításokat gyorsan elintéztük s így hamar újra felszállhattunk kocsinkba, ahol bizony egy héten át, egészen Moszkváig tartózkodnunk kellett.

Eleinte hatalmas hóval borított síkságon utaztunk végig. Itt-ott egy-egy hosszúszerű lompos lovakból vagy tehenekből álló nyáj keresgélt a hóval fedett sovány legelőn valami ennivalót. A vonat néha nyulakat, néha meg néhány fajdkakast riasztott fel. Csitában éjszaka voltunk s reggelre kelve már széles erdőborította hegyhátak között utaztunk tovább. Az erdő végtelenségét csak itt-ott szakította meg néhány pillanatra egy-egy kis paraszt falucska. Az éjszaka folyamán néhány burját is felszállt a vonatunkra. Nagyon barátságos emberek voltak, pedig a külsejük ugyancsak viharverten festett. Ruhájuk birkabőrből készült s arcuk olyan, mint a cserzett bőr. Időnkint egy-egy darab szárított birkahúst húztak elő valahonnan s azon rágódtak. Irkuckba igyekeztek. Jurtájuk vagy száz versznyi távol volt a vasútvonaltól. Elmondták, hogy ezen a vidéken nagyon sok a farkas, de cobolyt már csak nagyon ritkán sikerül elejteni.

Éppen szürkült, amikor a Bajkál-tó mellé értünk. Csupán valami csillámlást láttunk belőle, aztán teljesen besötétedett. A napok tüneményesen gyorsan teltek s a gyorsvonat mind mélyebbre hatolt Szibíria belseje felé. A legjobb időtöltésünk volt, hogy összeismerkedtünk az utasokkal, hiszen annyiféle népség volt közöttük. Akadt itt japáni, kínai, orosz, német és angol egyaránt. Emellett mindig szórakoztatott, ha az ablakon át bámultam a szép és érdekes vidéket. Szenzáció számba ment, amikor a vonat útját az első farkasnyom keresztezte, ugyanígy lelkesültünk egy róka, egy sas, vagy egy-egy láncban tova-repülő fajdkakascsapat vagy más élőlény láttán.

A híres nagy szibíriai folyókon átvezető hidak pilléreit mindenütt erős tuskésdrót hálózattal szőtték be. A nagyobb állomásokon hosszabb ideig álltunk. Ilyen helyeken természetesen kisebb sétát is tettünk. Néha bizony húsz fokos

hidegben utaztunk. A vasút részben nagyon barátságtalan, végtelen fenyvesekben, részben sokkal kedélyesebb nyíres erdőkben vezetett. A falvak is a nyíresekben gyakoribbak. Az állomásokon mindig nagy csapat vörösgárdista teljesített szolgálatot, de mindig sok utazni szándékozó álldogált a sinek mellett s ezek között a vidék lakosainak típusait kitűnően fel tudtuk ismerni.

A kínai határtól egy teljes heti utazás után mindössze két óra késéssel érkeztünk meg Moszkvába. Mivel öt órai időnk volt, meglátogattuk Lenin mauzoleumát a Vörös-téren és a Kremlt. Amíg Moszkvában sétáltunk, megfigyeltük egy kicsit az emberek életét s este újra vonatra ülve elindultunk Leningrad felé. A következő este léptük át a finn határt, s reggelre Helsinkiben voltunk. Innen telefonon felhívtam a feleségemet s estére Abóban a Stockholm felé induló hajó fedélzetére szálltunk. December harmadikán reggel, tehát alig tizenhárom és fél nappal Tokióból való elutazásunk után, újra svéd földre léptünk s ezzel a Kurili-szigeteken tett utazásunkat szerencsésen befejeztük.

TARTALOM.

Előszó	Oldal
I. Fejezet. Japánon át a Kurili-szigetekhez	5
II. « Cirkálóút japániakkal	15
III. « A kék rókák szigete	24
IV. « Az északi Kurili-szigetek	30
V. « Sana, a Kurili-szigetek fővárosa	36
VI. « Lazacokkal zsúfolt folyók	41
VII. « Dai-rijo-ivai, azaz a nagy halászünnep a Kurili-szigeteken	43
VIII. « Kunasiri	48
IX. « Karácsony a Kurili-szigeteken	57
X. « Újév, a japániak legnagyobb ünnepe	66
XI. « Az ajnu vadász elbeszélése	72
XII. « A soha be nem fagyó folyó mellett	78
XIII. « Saslesen a bambuszfü-kunyhóban	85
XIV. « Sijtaltapon a Jeterofun keresztül	92
XV. « Az Attozán-vulkán lejtőinek fenyveseiben	101
XVI. « Egy éjszaka a medvebarlangban	109
XVII. « Tavasz kezdete a Kurili-szigeteken	119
XXVIII. « A medvebocs	122
XIX. « Bálnavadászat az Ohocki-tengerben	126
XX. « A Kurili-szigetek legdélibb csúcán	139
XXI. « Vasárnap reggel a tenger fenekén	144
XXII. « Borzalmas éjszaka Urup partjának szirtjein	153
XXIII. « Szimusir, a rénszarvasok szigete	162
XXIV. « A világ legértékesebb prémes állata, a tengeri vidra	167
XXV. « Ismét Kunasiriban	172
XXVI. « A japáni uhu	176
XXVII. « Fudzsimoto, a japáni szolga	180
XXVIII. « Norvég cetvadászok között Sikotanban	186
XXIX. « Sikotan lakói	197
XXX. « A Hokkaido-szigeten lakó ajnuk között	202
XXXI. « A japáni császár kerti ünnepélye	208
XXXII. « Kacsavadászat hálókkal japáni arisztokraták társaságában	212
XXXIII. « Koreán és Szibírián át haza	217

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁR 108599 11 N. SZ.

